This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

LOTGEVALLEN

EN

ONTMOETINGEN

OP EENE

MISLUKTE REIZE

NAAR

DE KAAP DE GOEDE HOOP.

In de Jaren 1804, 1805 *en* 1806.

IN BRIEVEN

AAN

EENEN VRIEND

DOOR

H. POTTER.

met Platen.

VIERDE EN LAATSTE DEEL.

De mensch bedenkt zijnen weg
Maar de Heer beſtuurt zijnen gang.

Te HAARLEM
Bij A. LOOSJES Pz.
MDCCCVII.

162666A

BERIGT

AAN DEN

GEËERDEN LEZER.

Daar 'er thans een Vierde Deel van mijne LOTGEVALLEN en ONTMOETINGEN *in het licht verſchijnt, ſtrijdig met het geen in het Voorberigt gemeld is, als waarin gezegd wordt, dat het geheele Werk met drie Deeltjes compleet zal zijn, vind ik mij verpligt mijnen geëerden Lezer*

van

van deze ſchijnbare verandering van plan, met een enkel woord eenige opheldering te geven. De oorzaak van deze ongelijkvormigheid van de uitgegeven Deelen, met het geſtelde in het Voorberigt voor het Eerſte Deel, is eenvoudig deze: — Bij het ſchrijven van dat Voorberigt was mijn handſchrift voor het grootſte gedeelte berustende onder den vriend, voor wien deze brieven, een verhaal mijner Lotgevallen behelzende, oorſpronkelijk opgeſteld waren. Daar ik toen in de onmogelijkheid was, door de verre afwezigheid van mijnen vriend, den bundel mijner papieren te kunnen raadplegen, of naauwkeurig te onderzoeken, hoe zwaar elk Boekdeel worden zoude, of worden konde, heb ik naar mijne gisſing het geheel op drie Deeltjes geſteld: doch blijkens de uitkomst ben ik daarin al te los te werk gegaan, daar, bij de uitvoering mijner gemaakte verdeeling geheel ongeſchikt bleek te zijn, althans het onderſcheid tusſchen het eerſte en laatſte Deel in zwaarte, zou dan

dat te zeer in het oog loopen, en ook even weinig aan de belofte voldoen.

Het ſpijt mij zeer, dat dit zoo verkeerd uitkomt: doch het is niet anders, en, heb ik daarin gezondigd, ik vraag mijnen toegenegen Lezer daar voor verſchoning, en hoop dat deze verandering hem niet zal afſchrikken, om ook eenige oogenblikken aan het lezen van dit Vierde Deeltje te beſteeden.

Wat de Platen betreft, zeker hadden 'er meer geplaatst kunnen worden, indien de hooge kosten niet geraden hadden, daar mede, zoo ſpaarzaam als mogelijk was te werk te gaan, en wat dit Vierde Deeltje betreft, de Platen van het ſchoone Werk van GOEDE over Engeland, &c. die veelal met de mijne hoofdzakelijk overeenkwamen, maakten derzelver uitgave in mijn werk geheel overtollig. —— Het ſpijt mij, dat ſommige zinſtorende drukfouten in het werk zijn ingeſlopen, zij zijn geheel buiten mijn ſchuld en rekening, en zullen

aan

aan het einde des werks aangewezen en verbeterd worden.

Na aan het geëerd publiek mijn dank over de gunstige ontvangst der eerste Deeltjes betuigd, en den Lezer heil en voorspoed toegewenscht te hebben, ben ik

H. POTTER.

Amsterdam,
den 4 Sept. 1807.

IN.

INHOUD

VAN HET

VIERDE DEEL.

ACHT-EN-DERTIGSTE BRIEF.

Vertrek van *Portsmouth*. Aankomst te *Londen*. Onbeschrijfelijke indruk, op het eerste gezigt van de prachtige straten en winkels dezer stad. Treffend gezigt, bij den avond. Eerste gezigt der *Sint Pauls Kerk*. Aankomst in een logement. Vreemde inrigting der algemeene kamer aldaan. Betrachting over mijnen tegenwoordigen toestand. Voornemen om den Nederduitschen Predikant optezoeken, en middelen in het werk gesteld om denzelven uittevinden. Ga met eenen gids op weg. Aangenaam gezigt van de poort van *Austin friars* en de Hollandsche kerk. Gelukkige ontmoeting bij dezelve. Indruk bij mijne eerste wandeling. Prachtige straat: woning van den Nederduitschen Predikant WERNINCK. Ontmoeting van denzelven. Zijn Eerw: vepligtend en vriendelijk gedrag. Plan en oogmerk voor het toekomstige. Huur eene kamer. Smakelijk middagmaal in een gezelschap van landgenooten. Betrek mijne kamer. Beschrijving van dezelve, en den oord der stad, waarin gele-

gen.

gen. Levenswijze. Aangename vreemdelingsstand. Noodige herinnering aan mijnen vriend.

NEGEN-EN-DERTIGSTE BRIEF.

Gevoel van mijne gelukkige toestand. Wandeling met mijnen vriend. *Sint Pauls kerk.* Teleurstelling in mijne verwachting. Monument in *Sint Pauls kerk.* Hoogduitsche Gereformeerde Kerk. Paleis van *Sint James.* Park. Anecdote betreffende hetzelve. *Carlton house.* Paleis der Koningin. Het dorp *Chelsea.* Vriendelijk onthaal bij den Hoogeerw: Doctor PEARSON aldaar. Aanleiding tot het oprigten van het Britsch Museum. Egyptische oudheden. Grieksche en Etrurische oudheden. Oudheden van het kabinet van HAMILTON. Egyptische mummies. Zeldzaamheden door den beroemden wereldreiziger COOK medegebragt. Manuscripten van HANS SLOANE. Harleische dito. Cottoniaansche Boekdrukkerij. De Magna Charta. Grieksch handschrift bevattende de brieven van PAULUS aan die van *Laodicea.* Tafel van *Lava.* Leverianasch museum. Prachtige verzameling van COOK in dit museum. Verlating van hetzelve. Deszelfs aanstaande slooping. Voornemen van mijnen vriend om zijne bloedverwanten te bezoeken.

VEERTIGSTE BRIEF.

Vertrek van mijnen vriend. Veranderde levenswijze. Heerlijk uitzigt van mijne kamer. Bezigheid. Verstrooiingen. Caricaturen. Wandeling naar *Chelsea*. Schoonheid der *City Road*. Verbazend sterke aanbouw van huizen. Gemakkelijke inrigting en bevallig voorkomen der nieuwe huizen. Bekoorlijke weg van *Islington* naar *Paddington*. *Tottenham Court Road*. *Oxford street*. Gemakkelijke voetpaden langs de straten. Gewoonte, door de voetgangers in acht te nemen. De Mode straten *Oud* en *New Bondstreet*. Modewandelaars. Aangenaamheden van het schoone dorp *Chelsea*. Lusthuizen. Botanische tuin. Cederen van den Libanon. Waterwerken. Prachtig hospitaal. Menschlievende trek van Sir STEPHEN FOX. Jaarlijksche uitgaven voor het hospitaal. Koninklijk militair kweekschool. *Grosvenor Square*. Kostbaar feest van de Hertoginne van *Devonshire*. Schoonheid en bekoorlijkheid der *Squares*. Getuigenis van ARCHENHOLZ. Een vitrons van *Londen*.

EEN-EN-VEERTIGSTE BRIEF.

Prachtige begrafenis van lord NELSON. Tentoonstelling te *Greenwich*. Optogt te water. Onnoelbare menigte van barken en jagten. Treffend gezigt van dezen optogt. Optogt van het *Admiraliteitshuis*

naar *Sint Pauls kerk*. Prachtige lijkkoets en verhemelte. Plegtigheden bij den lijkdienst. Afkomst van NELSON. Algemeene rouw over den dood van dezen held. Vorstelijke beloonigen en eerbewijzingen aan des overledenen bloedverwanten. Hartelijke deelneming in het ongelukkig lot der weduwen en weezen, die hunne vaders en mannen in den voor *Engeland* roemrijken slag van *Trafalgar*, verloren hadden. Edelmoedigheid van onze landgenooten in dit opzigt. Feest te *Bath* op den dag van NELSON's begrafenis. Vaderlandlievende trek van een Dorps-Schoolmeester. Ongelukken bij deze gelegenheid voorgevallen.

TWEE-EN-VEERTIGSTE BRIEF.

Treurige dag eindigende in blijdschap. Wandeling. *Tindals Buryal ground*. Beschiegelingen op dit kerkhof. Het graf van JAN BUNJAN. Plegtigheden bij de begrafenissen hier te lande. Pracht op de doodkisten. Gezigt van eene aandoenlijke begrafenis. Schoone en treffende taal eens leeraars bij deze gelegenheid. Blijde tijding. Aangename avond.

DRIE-EN-VEERTIGSTE BRIEF.

Valsche berigten betreffende oproerige bewegingen enz. Ongunstig tijdstip om belangrijk nieuws te schrijven. Nederduitsche kerk in *Austin friars*.

Beſchrijving van dezelve. Conſiſtoriekamer, Orgel, Bibliotheek, Altaar. SCHIMMELPENNINCK, een waardig voorbeeld, gedurende zijn verblijf alhier, in het bijwonen der godsdienſtige vergaderingen. Korte geſchiedenis van deze kerk. Eerſte Predikanten. A LASCO. Vervolging der gemeente na den dood van EDUARD DEN ZESDEN, onder de regering van MARIA. Wordt wederom van deze kerk beroofd. Ongelukkig omzwerven van vele leden dezer gemeente. Landen eindelijk aan te *Embden*. Oprigting eener Nederduitſche kerk te *Frankfort aan den Main*. Verbeterde toeſtand van onze landgenooten alhier, onder de regering van ELISABETH. Lijſt der Predikanten, welke van het begin der reformatie tot nu toe deze kerk bediend hebben. Karaktertrek van den tegenwoordigen leeraar dezer kerk J. WERNINCK. Inrigting van den dienſt. Een woord over de oefeningen en profetien in vroegere tijden. Onderſcheid in ſommige gebruiken dezer kerk met die in ons vaderland. Men volgt in het uiterlijke de gebruiken der Engelſche Episcopale kerk. Paſtorij. Fonds en hofje voor behoeftigen. Een woord over de tegenwoordige Nederduitſche Gereformeerde gemeente. De Biſchop van *Londen* Superintendent dezer kerk.

VIER-EN-VEERTIGSTE BRIEF.

Wandeling naar *Greenwich*. Oostelijk gedeelte der *City Road*. Verbazend ſchielijke verſchijning van nieuwe huizen. *Sint Luke's Hospital*. Kapel der Arminiaanſche Methodisten. Onderſcheid der ker-

ken en kapellen in het oude en nieuwe gedeelte van *Londen*. *Finsbury Square*. Boekwinkel van LACKINGTON. *Moorfields*. Groote uitdragers winkel op hetzelve. Voornemen om ſtraten op dit plein aanteleggen. *Bethlehem Hospital*. Predikatiën door WHITHFIELD op dit plein gehouden. De tabernakel. Benaauwde avond in denzelven. *Bisſchopsgateſtreet*. *Grace Church ſtreet*. *Londenbrug*. Prachtig uitzigt van dezelve. Het monument. Oogmerk om eene nieuwe brug te bouwen. Waterwerken bij dezelve. GUY's *Hospitaal* in *Southwark*. Verbazende ſom aan de oprigting van hetzelve door eenen enkelen perſoon beſtoed. *Borough ſtreet*. *Kentſtreet*. Schoone weg naar *Greenwich*. *Depſtarde Greenwich park*. Bekoorlijk verblijf van de ongelukkige van haren man geſcheidene Prinſes van *Wallis*. Prachtig hospitaal. Schoon gezigt van de oevers van den *Theems*. Kweekſchool voor de zeevaart. Getal van perſonen die in dit hospitaal gekleed en onderhouden worden. Fraaije poſtkoetſen. Keer met zulk eene terug naar de ſtad.

VIJF-EN-VEERTIGSTE BRIEF.

Beſchouwing van ſommige hier plaatshebbende gewoonten. Levenswijze. Opſtaan in de *City*. Onderſcheid in dit opzigt tuſſchen de *City* en het weſtend. Ontbijt. Duurte der koffij, thee, brood, boter, ſlecht water, het gebruik der kaas, theeſtoven onbekend. Voormiddag bezigheden. Tijd van het middagmaal. Spijzen. Wijze van koken. Uit-

Uitſtekende netheid der Engelſchen op hunne tafels. Nageregt. Zeldzaam gebruik van het bidden voor- en het danken na het eten. Inrigting der tafels bij meer voornamen of bij maaltijden. Gewoonte om na het eten de handen te waſſchen. Het drinken na den maaltijd. Gezondheden. Elk ſchenkt zijn eigen glas in. Thee, koffij en geroosterd brood. Onderſcheid der woningen in de oude en nieuwe ſtad. Beſchrijving van deze laatſte. Gewoonte om al het muurwerk te bekleeden. Zindelijkheid. Huisraad. Nuttige gewoonte van op elken heldere dag het huis te luchten. Kloppers aan de deuren en daarbij plaats hebbend gebruik. Zindelijke en nette kleeding bij mannen en vrouwen. Fijn linnen een voornaam vereiſchte. Groote pracht bij de dienstboden en in het algemeen bij lieden van geringen ſtand. Misvatting, daar uit weleens voor den vreemdeling ontſtaande. Ontmoeting van dien aard te *Plymouth*. Kleeding der mannen. Mode ten opzigt van de kleeding. Gebruik van groene takken op het kersfeest. *Plumbpodding*. Nieuwejaarsdag. Drie Koningen dag. Conſumtie in deze ſtad. Vleesch, viſch, gevogelte, wild, groentens, melk, tarwe, bier, ſterke dranke, boter, tegenwoordige prijs van levensmiddelen enz. Huishuur. Prijs der kleedingsſtoffen. Maakloon. Duur leven in de logementen. Algemeene gewoonte om kamers te verhuren. Ruime betaling. Waterleidingen. Huurkoetſen. Tweepenningspost. Nachtwakers. Voortreffelijke verlichting der ſtad.

ZES-EN-VEERTIGSTE BRIEF.

Wandeling naar *Islington*. Treffende verſcheiden-heid van voorwerpen op den weg derwaarts. Gebrek aan boomen en ſchaduw. Groote onaange-naamheid daaruit ontſtaande. Moesvelden. Tuinen. Groot onderſcheid tusſchen deze en onze vaderland-ſche ſchaarsheid van water. Liefhebberij voor wan-delen. Het dorp *Islington*. Fraaije kerk. Lust-huizen en tuinen. *Sadler's wells*. *Highbury place*. Schoone kleur van het gras. Luchtgeſteltenis van *London*. Een boxpartij. Vermaarde boxers. *Greys Inn Lane*. *Holborn*. *Fleetmarket*. Schoon gezigt langs *Newbridge ſtreet*. *Blackfriars brug*. Heerlijk uitzigt van deze brug. *Ludgate hill* en *Ludgate ſtreet*. *Cheepside*. *Cornhill*. *Kingsſtreet*. Het raadhuis. *Manſionhouſe*. Kostbare avondpartij door den lord Major gegeven. De kerk van *Sint Stephen Walbrook*. De bank. De beurs. *Biſchops-gate ſtreet*. De *Pillory* of ſtrafoefening der kaak. Geval van eenen bakkersknecht en barbier.

ZEVEN-EN-VEERTIGSTE BRIEF.

Verandering van woonplaats. Oorzaak van nieuw genoegen. Wandeling naar *Kenſington*. *Lincolns Inn field*. Stipte viering van den zondag. *Covent-garden market*. *Leicester Square*. *Burlington houſe*. *Piccadilly*. *Hydepark*. Verbazende menigte van wan-

wandelaars en rijtuigen. Koninklijk Paleis in de tuinen van *Kenſington*. Het dorp *Kenſington*. *Grosvenorsquare*. *Berckly Square*. *Adelphi terras* en gebouwen. Heerlijk uitzigt van deze terras over den *Theems*. Godsdienstoefening in *Sint Paul*. Plegtige begrafenis van den voormaligen Minister PITT. *Parlementſtreet*. Treffend en ontzettend gezigt bij het binnentreden van de Abdij van *Weſtmunſter*. Prachtige gedenkteekenen. Graffteden der koninklijke familie. Schoon gezegde van ADDISON. Onderſcheid tusſchen de begrafenis van PITT en NELSON. Paleis van *Weſtmunſter*. *Weſtmunſter hall*. *Weſtmunſter brug*. Paleis *Lambeth*. *Vauxhall*. *Carenhouſe*. *Weſtmunſter Road*. De groote ſtraat van *Surry*. *Azylum* voor onderlooze kinders. School voor blinde kinderen. *Frimaſons Charity School*. Treurig voorval de Nederduitſche Gemeente betreffende. Teleurſtellend vooruitzigt. Afſterven van den Hoogeerw: Heer L. H. S. PAAL. Plegtige begrafenis.

ACHT-EN-VEERTIGSTE BRIEF.

Stil genoegen op mijne kamer. Aangename avondſtonden. Uitnoodiging tot eene morgenwandeling. Het ſchoone dorp *Hampſtead*. Huizen. Minerale bron. De heuvel *Hampſtead*. Heerlijk uitzigt van denzelven. Onbeſchrijfelijke indruk. Beſpiegeling. Verſchillende voorwerpen en gezig-

ten van rondsom. Verplaatsing van mijne gedachten in verloopene tijden en bij plaatsgehad hebbende lotgevallen en ontmoetingen. Heerlijke vooruitzigten, die ons de Godsdienst opent. *Shepherdsfield.* *Caenwood*, landhuis van den Grave van *Mansfeld.* *Highgate.* Aangenaam gezelschap aan het huis van eenen vriend.

NEGEN-EN-VEERTIGSTE BRIEF.

Genoegen in mijn vreemdelingschap. Wandeling naar *Hackney.* *Stratford bow.* *Wanstead house.* Oostelijk gedeelte der stad. *Mile end.* *Leadenhall street.* Oostindisch huis. Paleis der Koningin in *Sint James Park.* Het *Magdalenahuis.* Voortreffelijk oogmerk van dit gesticht der menschlievendheid. Heerlijke vruchtgevolgen. Schoone kapel bij dit gebouw. Statige Godsdienstoefening. ROWLAND HILL een Methodistisch Prediker. De *Tower.* Ongelijk oordeel over deze sterkte. Aangename wandeling met eenen vriend naar buiten. *Camberwell.* *Dulwich.* Verwaarloosde gezondheidsbron aldaar. Schilderachtige landgezigten. Het fraaije dorpje *Streathem* in *Surry.* Vriendelijk en gul onthaal aldaar. Opkomende wensch. *Kensington.*

VIJF-

VIJFTIGSTE BRIEF.

Voornemen om te verhuizen. Redenen waarom, *Chiſlehurſt*. Tegenwerpingen tegen mijn voornemen. Uitſtap naar *Richmond*. *Hammerſmith*. *Chiswickhouſe*. *Brandenburgh houſe*. De ſtad *Brentfort*. Het dorpje *Kew*. Bekoorlijke landſtreek rondom hetzelve. Koninklijk lusthuis, tuinen en park. Talrijke verzameling van uitheemſche planten en gewasſen. Voorwerpen van kunst. Aangename weg van *Kew* naar *Richmond*. *Sionhouſe*. Bekoorlijke ligging van *Richmond*. Drug. Verrukkend dal. Overdenkingen in de eenzaamheid op den oever van den *Theems*. THOMSON. POPE. Morgenwandeling. Onderſcheid tusſchen een morgen in het dal en op de bergen van *Richmond* en een morgen in *Londen*. Herinnering van vroegere tijden. Onderdrukte wensch. Heerlijk uitzigt van den heuvel van *Richmond*. Schilderachtige landtooneelen. Plaats van JULIUS CESAR's overtogt over den *Theems*. Overblijffelen van het oud Paleis *Sheen*. Uittrekſel uit THOMSON. *Hampton*. *Twickenham*. *Strawberry-hill*. Ergerlijke opſchriften op ſommige uithangborden in *Hampton*. Het Paleis *Hamptoncourt*. *Kingston*. Reis van *Kingston* naar *Londen*. *Islington*. Terugkomst van mijnen vriend W. in *Londen*. Verandering in mijn voornemen.

EEN-

EEN-EN-VIJFTIGSTE BRIEF.

Laatſte oogenblikken op mijne kamer in *Islington*. Vertrek naar *Chislehurſt* met eenen vriend. Mijne tegenwoordige verblijfplaats en levenswijze. Karakter van Mr. MACE. Inrigting van ſchool en onderwijs. Aangename kamer. Morgenbezigheden. Wandeling. Gedachten bij het zien ſpelen der kinderen. Leſſen. Middagmaal. Middag en avondbezigheden, en vermaken. Het dorp *Chislehurſt*. Winkels. Schoone beſchaduwde weg. De *Common*. Sierlijk landhuis aan dezelve. De kerk. Bevallig kerkhof. Schoone Paſtorij. Rijkdom van den Rector van dit dorp. Godsdienſtoefening. Uiterlijke beſchaafdheid en nette kleeding der boeren. Bijzondere in de kerken in gebruik. Leerrede. Wandeling met Mr. MACE. Wandeling naar *Bromley*. Schoone weg. Vallei. Wilde laurierboomen. Methodiſtiſche kapel. Aangename ligging der ſtad *Bromley*. Paleis van den Biſchop van *Rochester*. Gezonde lucht.

TWEE-EN-VIJFTIGSTE BRIEF.

Hoogstgenoegelijk leven op mijn vreedzaam dorpje. Hartewensch. Onvergetelijke avondwandeling.

ling. Het landhuis *Erasmal.* *Bertier-place.* *Camden place.* Heerlijk park. Verrukkend dal. Gelukkige eenzaamheid. Groote menigte en verscheidenheid van van schepselen in de natuur. Hoogere uitzigten in de eenwigheid. Bezoek van eenige vrienden op mijn dorpje.

DRIE-EN-VIJFTIGSTE BRIEF.

Morgenwandeling in den tuin. KLEIST's schilderij van eenen bloemtuin. De Wilgenboom. Treffend uitzigt. Wild bosch. Wandeling naar *Bromley.* Zuivere bron. *Beckenham.* *Sydenham.* *Lewisham.* De *Oak of Honour.* Middagmaal van Koningin ELISABETH onder dezen boom. *Blekhead.* De rivier *Ravensbourn.* Onveilige weg. Heidens. Zonderling hol. *Shootershill.* Onvergelijkelijk uitzigt van dezen berg. *Eltham.* *Sint Jans* Paleis. Beschiegeling op het onbestendige van aardsche grootheid. Ongemakkelijk reizen boven op eene koets.

VIER-EN-VIJFTIGSTE BRIEF.

De *Westmunster hall.* Vergadering van het Parlement. De man van zevenhonderd pond. Wandeling naar *Windsor.* *Wickham.* *Croydon.* Overblijfselen van een bisschoppelijk Paleis. Kerk. Prachtige Graftombe van de Aartsbisschoppen WAKE, POTTER

TER en HERRING. *Beddington.* *Roochery.* Aanmerking op WENDEBORNS oordeel over de ſmaak der Engelſchen. Op het herdersleven in dit land. Aanmerking op ſommige Duitſchers in *Engeland.* Het dorp *Cheam.* *Ewel.* *Long Ditton.* *Westmoulſy.* *Hampton.* *Staines.* Schoone landſtreek. *Egham.* *Windſor.* Wandeling. Dal. Schoone morgen. De kerk van *Sint George.* Koninklijke familie. Park van *Windſor.* Merkwaardigheden dezer ſtad. Het kasteel. Verbazend uitzigt. Woning des Konings. —— der Prinſeſſen. Stilte en eenvoudigheid. Levenswijze der koninklijke familie. Avondwandeling. De terras. Wandeling des Konings en zijn Hofgezin. Muzijk. *Dorking.* *Leithill.* *Reigate.* *Blackingly.* *Sevenoaks.* Het paleis *Knole.* De rivier *Dorent.* *Orpington.* Bezoek van eenen vriend. Verlangen naar vaderland en vrienden.

VIJF-EN-VIJFTIGSTE BRIEF.

Aangename Zondagsmorgen-wandeling. *Crayfort.* Zalige oogenblikken. Hopſtaken. *Sint Mary Cray.* Kerk. Gezang. Leertede. Onbekenden aan huis. Bekoorlijk dal. Het berghol. Heidens. Schilderachtig tafreel. Wandeling in het hol. Onverwacht berigt. Voornemen om te vertrekken. Lastige toeſtand.

ZES-EN-VIJFTIGSTE BRIEF.

Laatſte nacht op het dorp *Chislehurst*. Nadenken wekkende ſtilte. Verdwenen genoegen. Weldadige bedoelingen der Voorzienigheid. Aanbeveling van mijn toekomſtig donker lot aan dezelve. Lofſied. Laatſt bezoek van mijne meest geliefde plekjes. Zonderlinge vertooning. Vaartwel aan alle de mij omringende voorwerpen.

ZEVEN-EN-VIJFTIGSTE BRIEF.

Vertrek van *Chislehurst*. Schoone afwisſelende weg. Geſtoord genoegen. Dronken voerman. Gevaarlijke reis. Treurige gedachten. Komst te *Graveſende*. Vervrolijkend denkbeeld. Aangename ontmoeting. Akelige bouworde der ſtad. Schoone en voordeelige ligging. Blijde boodſchap. Teleurſtelling. Lastige toeſtand des gemoeds. Groote drukte. Schoone environs rondom *Graveſende*. Wandeling. Het fort *Tilbury*. Aankomst van het ſchip. Verſchil met eene roeijer. Gewaarwordingen. Ligten het anker. Goede wind. Treffend gezicht. *Chattam*. Treurige vergelijking. Genoegelijke avond. Driftig verlangen naar vaderland en

en vrienden. Tegenwind. Groot geluk. Tegenſpoed op zee. Streelend vooruitzigt. Ontmoeting van Engelſche Oorlogſchepen. Gelukkige uitkomst. Blijde morgen. Treffend gezigt der vaderlandſche kusten. Beſluit.

LOTGEVALLEN

EN

ONTMOETINGEN

OP EENE

MISLUKTE REIZE

NAAR DE

KAAP DE GOEDE HOOP.

ACHT-EN-DERTIGSTE BRIEF.

Londen Dec. 1805.

Eindigde ik mijnen laatſten met mijn vertrek van *Portsmouth*, van welke ſtad ik in een' adem, zonder mij ergens tusſchen beiden op te houden, op *Londen* reisde, thans wil ik dan den draad van mijn verhaal hier wederom opvatten en voortzetten. Op den ganſchen weg tusſchen eerstgenoemde plaats en *Londen* ontmoette mij niets dat eenige bijzondere opmerking verdient: 's avonds om zeven of acht uren reed ik met de postkoets af, en den volgenden avond, omſtreeks het zelfde uur, kwam ik *Londen* binnen. — Gaarne, mijn Vriend! zou ik u nu eene beſchrijving geven van de eerſte aandoeningen die in mij oprezen, toen iemand van

mijn reisgezelſchap mij verzekerde dat ik nu werkelijk in *Londen* was. Onbeſchrijfelijk is de indruk van het het gezigt der onafzienbaar lange prachtig verlichte ſtraten, ſchoone huizen, rijke ſchitterende winkels, honderde, ja duizende van koetſen, wagens, karren, voetgangers — ik was verbaasd en als geheel bedwelmd op het gezigt van dit wonderbaarlijk prachtige en woelige tooneel. —— Dewijl ik de ſtad van de westzijde, en dus derzelver aanzienlijkst gedeelte, binnen kwam, gevoelde ik in het eerst een weinig ſpijt, dat de avond mij belette alle de treffende voorwerpen zoo duidelijk te onderſcheiden als ik wenschte: ik geloofde echter naderhand, dat ik mij in dit opzigt vergiste, en dat het niet mogelijk is, dat deze ſchoone heerlijke ſtraten, bij dag zulk eenen indruk, vooral op den vreemdeling, kunnen maken, als bij avond, wanneer de duizende ſchitterende kristallen lampen, de heldere glazen der rijke, prachtig opgeſierde, onafzienbaar lange winkels, waarin de kunſtig, bevallig geſchikte voorwerpen, door ſpiegels worden te rug gekaatst, den onbeſchrijfelijken luister van het geheel verdubbelen, en den aanſchouwer, zulk eene vertooning niet gewoon, met verbaasdheid vervullen. Waarlijk, mijn Vriend! ik verwonderde mij op dit eerſte gezigt geheel niet, dat zeker Italiaansch Prins, *Londen* op eenen avond binnen komende, zich verbeelden konde, dat de ſtad uit hoofde van een plegtig feest, verlicht was, doch, dat hij meende

dat

dat dit ter zijner eer geſchiedde, moet zeker aan een weinigje prinſelijken hoogmoed, en hooggevoelen van zich zelven, worden toegeſchreven.

Terwijl ik mij dus met het opmerkzaam beſchouwen van de ſchitterende voorwerpen, die zich aan wederzijden van de koets opdeden, vermaakte, reden wij al ſtraat uit ſtraat in, als of 'er geen eind aan komen zoude. — Wij kwamen vervolgens voorbij de *Sint Pauls Kerk*; mijne reisgenooten deden mij dit beroemd gebouw opmerken, en ik ſtaarde uit mijn donker verblijf zoo nieuwsgierig en oplettend op hetzelve, als of ik nog nooit in mijn leven zoo iets, dat men eene kerk noemt, gezien had. — Wij ſtapten eindelijk af aan een Logement niet ver van dezen heerlijken tempel, en dus in het midden van *Londen* gelegen. — Twee van mijne reisgenooten namen met mij in het zelfde logement hun verblijf, waarom wij dan ook beſloten te zamen te ſouperen. — Op het binnentreden van dit mijn nieuw verblijf, ſtond ik geheel verbaasd: ik kon mij niet anders verbeelden, dan dat ik mij in eene vrij groote kerk bevond, zoo was het vertrek ingerigt, waarin ik mij bevond, en waarin ik met mijne reisgenooten het avondmaal gebruiken zoude — het was de algemeene kamer, deszelfs lengte was verbazend, in het midden was een breed voetpad, en aan wederzijde van hetzelve tafels met vaste banken, voorzien van hooge ruggen en gordijnen boven dezelve, zo dat het gezelſchap aan de eene tafel, niet door dat aan

eene andere zittende, gezien konde worden. — Terwijl men bezig was met ons avondmaal gereed te maken, plaatſte ik mij op een der ledige banken, en zag mijn tegenwoordig verblijf eens over, al wat ik zag was nu wederom zoo geheel nieuw en vreemd, ik begon eens een oogenblik na te denken over mijnen tegenwoordigen toeſtand, als zijnde een vreemdeling in het midden van deze onmetelijke ſtad, met niemand bekend, en aan niemand eenige aanbeveling hebbende, enkel voorzien van eene reispas van de Maire van *Plymouth*, en van mijne Pruisſiſche pas die geen duit waard was, want alle mijne andere papieren, waar uit had kunnen blijken wie ik was, en die mij nu van het grootſte nut zouden hebben kunnen zijn, had ik, toen de Engelſchen bij ons aan boord kwamen, aan ſtukken geſcheurd en in het vuur geworpen. Ik moest mij derhalve zonder dezelve zoeken te redden zo goed ik kon. — Het best dat ik in mijn geval dacht te kunnen doen, was den Hollandſchen Predikant op te zoeken: maar, hoe dezen in zulk eene ſtad als *London*, uit te vinden: tot mijn geluk wist ik, dat de Hollandſche kerk in dat gedeelte der ſtad gelegen was, het welk onder den naam van *Austin friars* bekend is: — de kerk dan gevonden hebbende, twijfelde ik niet, of ik zou bij of omtrent dezelve ook wel eenig ſpoor van deszelfs bedienaar krijgen, — en dezen vindende, zou het mij zeker niet lang aan het noodig onderrigt ontbreken. — Dit was mijn plan, en met hetzelve ten uitvoer te brengen, maak-

maakte ik terſtond den volgenden morgen, vroeg tijdig een begin. — Na mijn ontbijt genomen te hebben, vroeg ik een' bediende, of hij mij ook iets omtrent *Austin friars* wist te zeggen: hier op het gewenscht onderrigt bekomen hebbende, verzocht ik om een gids, die mij derwaarts konde brengen: — ook deze was op het zelfde oogenblik tot mijnen dienst gereed. —— Ik begaf mij derhalve met dezen mijnen vreemden leidsman op weg. Na door verſcheidene ſtraten, en eene ontzettende menigte voetgangers heengeworsteld te zijn, die mij dan regts dan links ſtootte, en deze mijne eerſte wandeling in *Londen* hoogstonaangenaam maakte, kwamen wij eindelijk voor eene poort, boven welke *Austin friars* geſchreven ſtond. Met genoegen las ik dezen naam, daar dezelve mij volkomene zekerheid gaf, dat ik mij nu op de plaats van mijn verlangen bevond, die plaats, van welke voor mij het licht uit de duisternis moest opgaan. — De poort doorgegaan zijnde, bevond ik mij voor een hek, het welk den weg, langs eenen tuin, naar de kerk opende: — Dit, zeide mijn leidsman, op het groot gebouw wijzende, dit is de Hollandſche kerk: ik was getroffen op dit gezigt, en kan u wel zeggen, mijn Vriend, dat ik nooit met zulke aandoeningen eene kerk beſchouwde, als deze Hollandſche kerk in *Londen*. — Het kwam 'er nu maar verder op aan, den Dominé uit te vinden. —— Ook dit gelukte ſchielijker dan ik had kunnen denken. Terwijl ik nog voor het hek

ſtond, en op het deftige gebouw, waar in mijne landgenooten met een godsdienſtig oogmerk zamenkomen, ſtaröogde, kwam een Heer langs dezen weg; — dewijl hij uit een huis kwam, dat naast de kerk gelegen was, twijfelde ik niet, of hij zou hier wel eenigzins bekend zijn; ik vroeg hem derhalve, of hij mij ook konde zeggen waar of Ds. WERNINCK, de bedienaar dezer kerk woonachtig was. Deze Heer was een Hollander, verbeeld u dus mijne vreugd: — hij had de goedheid, mij het verblijf van den perſoon, naar welken ik vroeg, naauwkeurig op te geven. Ik was dus geholpen, en, verheugd over het zoo gelukkig ſlagen in mijn oogmerk, ſtapte ik er weder met mijnen gids op af, die oplettend genoeg was, mij op het merkwaardige, dat ons op onzen weg voorkwam, opmerkzaam te maken. —— Ik was verbaasd over alles wat ik gedurende dezen marsch zag en hoorde. — Het gezigt der prachtige en rijke winkels, het gewemel van vele duizenden van welgekleede voetgangers, het geros en gejaag van paarden, van rijke equipagien, van koetſen en karren, het ſchel geluid van ſommige klokken: uitgeſtrekte pleinen, ruim genoeg om aan eene aanzienlijke ſtad plaats te geven, omringd van ſchoone gebouwen, en in het midden verſierd met een bekoorlijken tuin, dit alles zamengenomen, maakte den wonderlijkſten indruk op mij, een indruk, dien ik niet beſchrijven kan, en welke meer bedwelmend en ontzettend, dan ſtreelend was. Ik kwam eindelijk in eene on-

afzienbaar lange breede ſtraat, aan wederzijden met nieuwe fraaije huizen bezet, hebbende elk een tuintje voor de deur, het welk door een ijzeren hek van het voetpad was afgeſcheiden. Aan het eind van deze ſtraat was het, dat ik de woning van den Weleerw. Heer WERNINCK vond. — Ik vind geen reden, mijn Vriend! waarom ik ontkennen zoude, dat mijn hart klopte, toen ik, na zulk een lang omzwerven onder vreemden, voor de eerſtemaal weder, en wel in *Londen*, aan eene Hollandſche woning aanklopte. — Men deed mij open. — Zijn Eerw. naar welken ik vroeg, was t'huis. — Zonder te weten hoe ik ontvangen zoude worden, beloonde ik mijnen gids, dankte hem af en liet hem gaan: — hoe ik mijn Logement weêr zou vinden, daar aan dacht ik niet, ik was nu aan een Hollandsch huis en dat was mij genoeg. — Tot de Heer WERNINCK, die hier zijne kamers had, toegelaten, en met alle teekenen van gulle vriendelijkheid ontvangen zijnde, verhaalde ik hem mijne lotgevallen, welke mij in *Londen* hadden gebragt, zoo wel als mijne oogmerken voor het toekomſtige, in welk laatſte opzigt ik, zoo ten aanzien van mijn verblijf in *Londen*, als ten aanzien van de gelegenheid, om uit dit land naar het Vaderland te komen, het onderrigt van eenen deskundigen zoo zeer van nooden had: — en, nu bleek mij weldra, dat ik geene betere maatregelen had kunnen nemen, geenen beteren weg had kunnen inſlaan, dan ik gedaan had, daar ik mij reeds

den eerſten morgen van mijn verblijf in deze ontzettend groote ſtad, onder de beſcherming van eenen landgenoot, van eenen menſchenvriend bevond, die dit met daden toonde — of, het zou geen bewijs van ware hartelijke menschlievendheid zijn, eenen onbekenden vreemdeling de vervulling van alle zijne nooden gulhartig aan te bieden, en dit deed WERNINCK: — dit niet te willen erkennen, zou voor mij de ſnoodſte ondankbaarheid zijn. —

Mijn plan was nu, daar ik toch in *Londen* was en wezen moest, om mij hier zoo lang optehouden, tot dat ik het merkwaardigſte had gezien, en 'er eene gunſtige gelegenheid kwam om naar het Vaderland overteſteken. Doch zoo lang in een logement te blijven, was niet raadzaam noch verkieslijk, beter was het in allen opzigte eene kamer te betrekken. Zoo dacht er ook de Heer WERNINCK over. Ook de moeite, om mij daarin behulpzaam te zijn, nam hij op zich. Na eenigen tijd met elkanderen geſproken te hebben, begaf hij zich met mij op weg, — huurde in zijne buurt eene kamer, — bragt mij op de beurs, vervolgens in een aanzienlijk gezelſchap van Landgenooten aan het huis van den Preſident Ouderling BACKHUS: hoe aangenaam mij deze namiddag was, — hoe ſmakelijk ik at aan eene zoo regt Hollandſche, met vaderlandſche kost voorziene tafel, en in zulk een lief gezelſchap, dat ik geheel niet verwacht had op dezen dag te zullen ontmoeten, kan ik u met geene woorden beſchrijven: neen, mijn Vriend, men moet zoo lang

onder vreemden hebben omgezworven, aan zoo vele gevaren zijn blootgeſteld geweest, zich als een geheel onbekend vreemdeling in de grootſte ſtad bevinden, om het aangename, het wonderbaar genoegelijke van zulk eene ontmoeting te kunnen beſeffen of gevoelen. — Mijn vriend WERNINCK niet willende toeſtaan, dat ik den volgenden nacht weder in een logement zou doorbrengen, maar in zijne woning, begaven wij ons, na het ſcheiden van het gezelſchap, naar *de Zwaan met twee halzen* in *Ladlane*, het logement, waarin ik bij voorraad mijn verblijf genomen had, pakte mijne goederen in eene koets, betaalde mijne vertering, en wij reden daarop naar het huis van mijnen Vriend, hetwelk ik den volgenden dag met mijne kamer verwisſelde.

Zie daar, mijn Vriend! een verhaal van de lotgevallen, die mij reeds den eerſten dag van mijn verblijf alhier in deze ſtad bejegenden. Wat dunkt u, ben ik geen gelukkig vreemdeling? — Ja zeker, ik had mij zoo ſchielijk zoo veel heils niet kunnen beloven; waarlijk, ik kan met zekeren dichter zeggen: *Mijne ſnoeren zijn gevallen in liefelijke plaatſen, een gelukkig lot is mij geworden.* — Als ik zoo in de ſtille eenzaamheid nederzit en nadenk over deze zoo gelukkige beſchikking, ontwaakt een dankbaar gevoel in mijn hart jegens den Beſtuurder mijner lotgevallen en ontmoetingen, die mij tot dus verre, en dikwijls zoo onverwacht zulk eene gelukkige uitkomst heeft geſchonken, en die mij in

deze mij zoo geheel vreemde ſtad eenen vriend deed vinden, die voor mij alles is. —

Maar nu zult gij ook wel willen weten, mijn Vriend! hoe ik hier woon en leef, en of dat een en ander tot mijn genoegen is. — Wel nu, daar het mij thans aan geen tijd ontbreekt, wil ik u dit bij dezen berigten. De kamer, welke ik bewoon, ligt in het noordelijk gedeelte van *Londen*, namelijk op *Windſor Terrace*, hetwelk een gedeelte van de *City Road* uitmaakt. Deze *City Road* is eene onafzienbaar lange breede ſtraat, voor weinige jaren geheel nieuw aangelegd: daar, waar voor een dozijn jaren ſchoone weilanden en tuinen waren, verheffen zich thans in eene onafgebroken rij vele honderden ſierlijke huizen: deze huizen, die alle door eenen fraaijen tuin van de ſtraat zijn afgeſcheiden, worden meest bewoond door lieden, die of ſtil van hunne renten leven, of hunne bezigheid buitens huis hebben: winkels ziet men weinig. — De fraai gebouwde nieuwe huizen, de liefelijke groene perken en tuinen voor dezelve, die zoo aangelegd zijn, dat zij van de ſtraat naar de huizen langzaam oploopen, waardoor al derzelver ſchoonheid in het oog valt, — het ruim en uitgeſtrekt uitzigt, — de friſſche zuivere lucht, die men hier inademt, maken deze *City Road* eene der bekoorlijkſte ſtraten van *Londen*: de menigte van voetgangers, van paarden, koetſen en andere rijtuigen, die dezelve onophoudelijk paſſeren, gaat alle verbeelding en beſchrijving te boven. — Echter heb

ik

ik van alle deze ſchoonheden, welke deze ſtraat oplevert, en van al dat woelen en bewegen, geen gezigt van mijne kamer, dewijl het eene achterkamer is, zoodat ik niets van het onophoudelijk gewoel van *Londen* gewaar word, maar integendeel het vermaak heb van de heerlijkſte en uitgeſtrektſte landgezigten, die gij u verbeelden kunt. — Verkies ik intuſſchen een gezigt op ſtraat, ik ga beneden in de zijkamer, die ook tot mijn dienst is. —— Voor het overige, mijn Vriend! wat mijne levenswijze betreft, dezelve is niet zeer verſchillende van die te *Plymouth*. Ik ontbijt alleen op mijne kamer, gedurende hetzelve beſtudeer ik den platten grond van *Londen*, om dus mettertijd mijn eigen leidsman te kunnen zijn door dit uitgeſtrekte doolhof. Ik neem een zeker gedeelte van den platten grond, teeken het af op een bijzonder ſtuk papier, hiermede ga ik er dan op af om dat afgeteekende gedeelte te bewandelen, en bij dit hulpmiddel bevind ik mij zoo wel, dat ik mij reeds zonder ſchroom durf op weg te begeven, en nog niet eens gemist heb. Doorgaans zit ik tot twaalf uur op mijne kamer, dan wandel ik tot vier uur, het zij in of buiten de ſtad: dan ga ik naar het huis van mijnen vriend WERNINCK, waar ik aan eene zeer goede Hollandſche tafel het middagmaal neme, en doorgaans ook in gezelſchap van de hupſche familie van den Heer HERKLOTS, en zijne brave huisgenooten, den avond doorbreng. — Doch gij moet weten, mijn Vriend, dat niet alle dagen juist zoo geregeld afloopen, neen,

neen, 'er komen velen tusſchen beide, waarop mijn vriend mij het vermaak doet, verre wandelingen met mij te doen, mij de voornaamſte merkwaardigheden dezer ſtad te toonen, of mij in gezelſchappen in te leiden, en dan zie ik mijne kamer zelden weder voor middernacht. — Gij ziet hier uit dus, mijn Vriend, dat ik alle reden heb over mijn vreemdelingsſtand alhier vergenoegd te zijn: vreemdelingsſtand, zeg ik, maar in waarheid, ik ben hier in dezen korten tijd reeds zoo eigen en bekend geworden, en heb zulk eene aangename manier van leven, dat ik mij bijkans niet meer als vreemdeling kan aanmerken.

Zekerlijk zult gij met dezen ook wel deze en gene berigten, deze ſtad of eenige van deszelfs merkwaardigheden betreffende, verwachten, daar gij wel begrijpen kunt, dat ik al veel gezien zal hebben, doch in dit opzigt zal ik voor als nog niet aan u verlangen voldoen, en zal dit tot eene volgende gelegenheid uitſtellen. Voor het tegenwoordige wil ik u ſlechts nog maar herinneren, dat gij van mij geheel geene volledige beſchrijving van *Londen* moet verwachten, daar toe zal het mij waarſchijnlijk aan tijd en gelegenheid ontbreken: en al was dit zoo niet, al wierd ik daartoe volkomen in ſtaat geſteld, zoo zou ik zulk een arbeid nog als hoogst overtollig beſchouwen, dewijl ik weet, dat gij in uwe voortreffelijke boekerij beſchrijvingen van deze ſtad in deszelfs geheel hebt, die beter en volledíger zijn, dan ik in ſtaat ben u eene te

le-

leveren. — Slechts van het een en ander, dat mij merkwaardigs op mijnen weg bejegent, zal ik u eenig berigt mededeelen, al had zulk een berigt dan ook geene andere waarde, dan dat zulk eene bezigheid mij een aangenaam genoegen verſchafte, want, dit zult gij toch wel zonder mijne verzekering willen gelooven, dat, mij met u in gedachte en geſchrifte te onderhouden, onder mijne menigvuldige verſtrooijingen, voor mij is als koud water voor eene vermoeide ziel. Heb dus de goedheid, mijn Vriend, bij elken brief dien gij van mij ontvangt, onder het oog te houden, dat het niet mijn hoofdoogmerk en bedoeling is eene volledige beſchrijving van landen of ſteden, maar een verhaal van mijne Lotgevallen en Ontmoetingen mededeelen. —

Nog iets, mijn Vriend! wil ik u ten beſluite van dezen herinneren. Ik bevind mij thans, zoo als gij uit dezen zien zult, op eene plaats, die tot eene wederkeerige briefwisſeling de gunſtigſte gelegenheid aan de hand geeft; laat ik dus zoo ſchielijk mogelijk eenige letteren van u en van de mijne ontvangen: o! gij kunt niet gelooven hoe brandend ik daar naar verlange. — Het is nu reeds langer dan een jaar, dat ik niets vernomen heb van hun, die mij het liefst en dierbaarst zijn op aarde. — Bezorg hun deze nevensgaande letteren. Mijn adres gaat hier nevens. Als Gij langs dezen opgegeven weg uwe brieven verzendt, zullen zij niet ligt misſen mij ter hand te komen. — Zijt intusſchen verzekerd,

gelſchen waarheid is, die zelve zeggen, dat het van binnen gezien wordende, zeer afvalt, en gene evenredige ſchoonheden heeft met deszelfs buitenſte omtrek, die de bekoorlijkſte eenvoudigheid met de grootſchſte majeſteit in zich vereenigt. —— Veel, zeer veel had ik mij van het luisterrijke en plegtige van de ſtatige godsdienstoefening in dezen heerlijken tempel voorgeſteld, doch nooit in mijn leven wierd ik meer in mijne verwachting bedrogen. Bij de eerſte intrede ziet het nieuwsgierig rondſtarend oog niets dan eene ontzaggelijke ledige ruimte, die geene aandoeningen verwekt dan van verbaasdheid en ontzetting. Het zij men het oog laat gaan langs den wijden omtrek van het geheel, of langs de bijkans onafzienbare rijen pilaren, het zij men het naar boven ſlaat naar den ontzettend hoogen ruimen koepel, men wordt met hetzelfde verbazend gevoel aangedaan, zoo wel over het geheel wonderbaar werkſtuk, als over het kunstvermogen dier ſtervelingen, die hetzelve gewrocht hebben. Doch, het geen mijne hooggeſpannen verwachting zoo zeer te leur ſtelde, was, dat ik in deze ruimte niets ontdekte, dan hetgeen men zich doorgaans bij het denkbeeld van eene kerk, als eene plaats van godsdienſtige zamenkomst en oefening, voorſtelt: doch mij omkeerende ontdekte ik toch iets dat er naar geleek. Aan de oostzijde namelijk is een klein gedeelte van dit groot gebouw, tot dat oogmerk afgezonderd, wanneer de deuren, die dit kleine plekje van het overige ruimte afſcheiden,

den, gefloten zijn, is hetzelve zoo geheel onzigtbaar, dat het geenen vreemdeling, dezen tempel bezoekende, ligt in de gedachten zal vallen, dat in deze zoo ruime kerk ook eene plaats is, waarin aan het oogmerk van eene kerk kan worden voldaan. En ook deze plaats heeft niets bijzonders dat uitmunt of de aandacht van den beſchouwer tot zich trekken kan. Vele dorpskerken, zoo in *Engeland* als in andere landen, munten zeer verre uit boven dezen hoek, waarin, in de alomberoemde hoofdkerk van deze ſtad, den eer- en leerdienst wordt verrigt.

Het geheele verbazend ruime overige gedeelte is eenzaam en *ledig*: doch deze akelige ledigheid zal van tijd tot tijd verholpen worden, dewijl door het Gouvernement beſloten is, om in dezelve gedenkteekenen voor groote mannen opterigten, die door hunne deugden en talenten hun vaderland tot roem en eer verſtrekken. Ingevolge van dat beſluit zijn hier reeds geplaatst de monumenten van den door elk menſchenvriend geëerbiedigden HOWARD, van den geleerden Dr. JOHNSON, van Graaf HOWE, lord RODNEY, de kapiteins BURGESS en FAULKNER, en den generaal DUNDAS: welk getal nu eerlang met een uitſtekend prachtig ſtuk voor den geſneuvelden held NELSON ſtaat vermeerderd te worden.

In dezen tempel mijne nieuwsgierigheid voldaan hebbende, vervolgden wij onzen weg langs *Ludgateſtreet* en *Fleetſtreet* door *Temple Bar*, en bezochten in het voorbijgaan de Hoogduitſche Gere-

formeerde kerk in de *Savoy*, hetwelk een uitſtekend fraai en net gebouw is. Van hier rigteden wij onzen koers langs de *Strandſtreet* naar *Sint James Park*, hetwelk mij de eerſte gunſtige gelegenheid gaf, het paleis van *Sint James* te zien. —— Dit gebouw, het eenigſte, hetwelk hier met den naam van Paleis beſtempeld wordt, vertoont zoo weinig luister en koninklijke majeſteit, dat men hetzelve, van buiten aanziende, eerder voor eene woning van behoeftigen, van invaliden of diergelijken, dan voor het verblijf van eenen koning zou aanzien. Van welk eenen kant men het ook beſchouwt, het vertoont niets dan akeligheid en ſomberheid: men ziet hoegenaamd geene verſieringen of ſchoonheden aan hetzelve, noch van den ouden, noch van den tegenwoordigen tijd. — Voormaals was dit gebouw een hospitaal van melaatſche vrouwen. HENRIK DE ACHTSTE vernietigde hetzelve, en veranderde het in het tegenwoordige paleis. Koningin ANNA gebruikte het voor een winterverblijf, en alle hare opvolgers hielden meest in hetzelve hun hof, behalve den tegenwoordigen koning GEORG DE DERDE, die geene twee maanden van het geheele jaar in *Londen* doorbrengt: enkel houdt hij hier zijn verblijf bij plegtige gelegenheden, als verjaardagen, hooge feesten en plegtige voorvallen die op den ſtaat betrekking hebben: zoo lang, en niet langer dan volſtrekt noodzakelijk is, houdt hij zich op in dit paleis. Zelden of ooit zal hij 'er een nacht doorbrengen. Zijn Majeſteits meest geliefd verblijf is

te

te *Windsor*, waar hij zich doorgaans met zijne familie ophoudt. — Men zegt evenwel, dat, hoe flecht en gemeen dit paleis zich van buiten vertoont, hetzelve echter een groot aantal kostbaar gemeubileerde zalen, vertrekken en apartementen bevat, zoo geschikt om een luisterrijk hof gemakkelijk en vorstelijk te huisvesten, als men van eenig vorstelijk paleis in *Europa* zou kunnen zeggen. — De omtrek is 'er zeker ruim en groot genoeg toe, doch het is onmogelijk, dat vele van die vertrekken een vrolijk en aangenaam uitzigt kunnen hebben, indien men die weinigen uitzondert, die naar het park gekeerd zijn.

Achter dit paleis van *Sint James* vindt men het beroemde park van dien zelfden naam. Hetzelve bestaat uit een langwerpig rond stuk gronds, hebbende twee Engelsche mijlen in den omtrek. In deszelfs midden is een waterstuk, voorziende de nabijgelegene huizen met overvloed van zuiver water: ruime grasvelden, waarin koeijen en geiten grazen, geven aan hetzelve een zeer bekoorlijk en regt landelijk aanzien: terwijl het schoon geboomte, eene zuivere lucht en verrukkelijke landgezigten, hetzelve tot eene zeer aangename wandelplaats maken. De groote Allee is 850 geometrische schreden lang: het is van het aanbreken van den dag tot 's avonds tien uren open, en de geliefkoosde wandelplaats van den middelstand van *Londens* inwoners. Betreffende hetzelve verhaalt men hier eene anecdote, welken ik meen ook in ARCHEN-

formeerde kerk in de *Savoy*, hetwelk een uitſtekend fraai en net geboüw is. Van hier rigteden wij onzen koers langs de *Strandſtreet* naar *Sint James Park*, hetwelk mij de eerſte gunſtige gelegenheid gaf, het paleis van *Sint James* te zien. —— Dit gebouw, het eenigſte, hetwelk hier met den naam van Paleis beſtempeld wordt, vertoont zoo weinig luister en koninklijke majeſteit, dat men hetzelve, van buiten aanziende, eerder voor eene woning van behoeftigen, van invaliden of diergelijken, dan voor het verblijf van eenen koning zou aanzien. Van welk eenen kant men het ook beſchouwt, het vertoont niets dan akeligheid en ſomberheid: men ziet hoegenaamd geene verſieringen of ſchoonheden aan hetzelve, noch van den ouden, noch van den tegenwoordigen tijd. — Voormaals was dit gebouw een hospitaal van melaatſche vrouwen. HENRIK DE ACHTSTE vernietigde hetzelve, en veranderde het in het tegenwoordige paleis. Koningin ANNA gebruikte het voor een winterverblijf, en alle hare opvolgers hielden meest in hetzelve hun hof, behalve den tegenwoordigen koning GEORG DE DERDE, die geene twee maanden van het geheele jaar in *Londen* doorbrengt: enkel houdt hij hier zijn verblijf bij plegtige gelegenheden, als verjaardagen, hooge feesten en plegtige voorvallen die op den ſtaat betrekking hebben: zoo lang, en niet langer dan volſtrekt noodzakelijk is, houdt hij zich op in dit paleis. Zelden of ooit zal hij 'er een nacht doorbrengen. Zijn Majeſteits meest geliefd verblijf is

te

te *Windſor*, waar hij zich doorgaans met zijne familie ophoudt. — Men zegt evenwel, dat, hoe ſlecht en gemeen dit paleis zich van buiten vertoont, hetzelve echter een groot aantal kostbaar gemeubileerde zalen, vertrekken en apartementen bevat, zoo geſchikt om een luisterrijk hof gemakkelijk en vorſtelijk te huisvesten, als men van eenig vorſtelijk paleis in *Europa* zou kunnen zeggen. — De omtrek is 'er zeker ruim en groot genoeg toe, doch het is onmogelijk, dat vele van die vertrekken een vrolijk en aangenaam uitzigt kunnen hebben, indien men die weinigen uitzondert, die naar het park gekeerd zijn.

Achter dit paleis van *Sint James* vindt men het beroemde park van dien zelfden naam. Hetzelve beſtaat uit een langwerpig rond ſtuk gronds, hebbende twee Engelſche mijlen in den omtrek. In deszelfs midden is een waterſtuk, voorziende de nabijgelegene huizen met overvloed van zuiver water: ruime grasvelden, waarin koeijen en geiten grazen, geven aan hetzelve een zeer bekoorlijk en regt landelijk aanzien: terwijl het ſchoon geboomte, eene zuivere lucht en verrukkelijke landgezigten, hetzelve tot eene zeer aangename wandelplaats maken. De groote Allee is 850 geometriſche ſchreden lang: het is van het aanbreken van den dag tot 's avonds tien uren open, en de geliefkoosde wandelplaats van den middelſtand van *Londens* inwoners. Betreffende hetzelve verhaalt men hier eene anecdote, welken ik meen ook in ARCHEN-

HOLZ werk gelezen te hebben, en hier op uitkomt. — Dit park, ſchoon het tot eene algemeene wandelplaats gebruikt wordt, en dus het aanzien heeft van een publiek of volkseigendom, behoort echter aan den koning. Dit nu gaf aanleiding, dat de gemalin van GEORG de IIde een ontwerp maakte om het in eenen franſchen tuin te herſcheppen, en dezelve dan voor het volk te ſluiten. Het plan daartoe was reeds geheel in orde, ook wist men reeds van waar de hiertoe benoodigde kosten zouden gevonden worden, toen het eens toevallig gebeurde dat de koning het plan aan den beroemden Grave van *Chesterfield* voorlag, om zijn kundig oordeel over hetzelve intenemen. Het was er verre van af, dat de koning een politiek antwoord van hem verwachtede: de graaf prees de ſchets: toen volgde de vraag, hoe veel hij wel meende, dat deze tuin zou kosten: waarop CHESTERFIELD antwoordde: „ niet meer dan drie kroonen." — Dit vernuftig antwoord bewaarde het park, en het ganſche ontwerp bleef ſtilletjes achter.

In de nabijheid van dit park ziet men ook nog *Carlton houſe*, zijnde het huis, hetwelk door den Prins van *Wallis* bewoond wordt. Het noordelijkst gedeelte van het park loopt achter hetzelve, en is in de heete zomerdagen, vooral des zondags avonds, eene ſterk bezochte wandelplaats.

De groote laan doorgewandeld zijnde, kwamen wij voorbij *Buckingham houſe*, het paleis der koningin: dit gebouw is noch groot, noch prachtig, maar

maar vertoont eene edele en keurige eenvoudigheid. De ligging van hetzelve is zeer aangenaam, hebbende van achteren een' fraaijen tuin, aan de eene zijde het *Greenpark* en van voren *Sint James Park*. Het wierd in den jare 1703 geſticht door den Hertog van *Buckingham*: in 1761 wierd het geſchikt ten gebruike der koninklijke familie, en in 1775 meer bijzonder ingerigt ten dienst der koningin, in geval zij haren koninklijken echtgenoot overleefde.

Dit paleis aan onze regterzijde latende liggen, bevonden wij ons op den weg naar *Chelſea*, en weldra in het ſchoon en aangenaam gelegen dorp van denzelfden naam. Zeer genoegelijk bragten wij het overige gedeelte van den dag door aan het huis van den Eerw. Doctor PIERSON, weleer predikant bij de Engelſche kerk te *Amſterdam*, doch uit hoofde van de bekende politieke verklaring, dien zijn Eerw. met velen van zijne amptgenooten weigerde afteleggen, van zijnen dienst afgezet. — Al een martelaar van het getrouw blijven aan zijne gevoelens, trekt hij, met vele anderen van onze landgenooten, die in die onrustige tijden de wijk naar *Engeland* genomen hebben, een jaargeld van den koning, en leeft met zijne huisvrouw in eene ongeſtoorde rust en vergenoegen in dit bekoorlijke dorp *Chelſea*.

Daar ik dit dorp nog niet genoeg heb doorgekeken, om u iets belangrijks van deszelfs bijzondere ſchoonheden mededeelen, zal ik 'er voor het te-

genwoordige niets meer van zeggen, maar liever overgaan om u een verhaal te geven van een bezoek, dat ik onlangs met mijnen Vriend aan de voornaamſte Muſeums dezer ſtad gegeven heb.

Het prachtige gebouw, waarin de verbazende nationale ſchat van oudheden, boeken en natuurlijke zeldzaamheden bewaard en ten toon geſteld wordt, is in het westelijke gedeelte van *Londen*, in *Greet Ruſſelſtreet* gelegen: het is geſticht door Hertog JAN van *Montague*, die geene kosten ſpaarde om hetzelve een vorstelijk aanzien te geven. —— De grond tot deze merkwaardige verzameling wierd gelegd door HANS SLOANE, die zijn rijk en prachtig Muſeum, waarvan de naturaliën alleen over de honderdduizend ponden ſterlings gekost hadden, bij uiterſten wille aan de natie maakte, onder die bepaling, dat het Parlement aan de uitvoerders van zijn uiterſten wil de ſom van twintig duizend ponden zou uitkeeren. — Het Parlement nam dit aanbod gretig aan, en ſchonk het huis van MONTAGUE, om in hetzelve een verbazend gedenkteeken van kunsten en wetenſchappen, der Engelſche natie waardig, opterigten. — Dan, het bleef niet enkel bij deze op zich zelf reeds verbazende verzameling van SLOANE, waarvan, zoo als ik zoo even zeide, de naturalien alleen meer dan honderdduizend ponden gekost hadden, terwijl de bibliotheek nog twaalf kamers vult. — Het wierd weldra vermeerderd door rijke geſchenken van particulieren, of door aankoop van het gouvernement, hetwelk reeds

eene

eene ſom van 90 duizend ponden heeft beſteed om hetzelve tot de tegenwoordige volkomenheid te brengen. WORTHLEY MONTAGUE ſchonk eene keurige verzameling van Egyptiſche oudheden. Koning GEORG DE TWEEDE ſchonk al de boeken en manuſcripten, verzameld door de koningen van *Engeland*, ſinds de tijden van HENRIK DE ZEVENDE, en de tegenwoordige Koning GEORG DE DERDE gaf eene belangrijke verzameling van ſtaatkundige en regtsgeleerde geſchriften van de tijden van KAREL DE EERSTE en DE TWEEDE.

Zoo dra men de poort van het gebouw is binnen getreden, ziet men terſtond op het plein onder opgeſlagen lootſen, tot zoo lang eene andere geſchikte plaats tot berging in gereedheid is, eene verzameling van Egyptiſche oudheden, onder welke uitmunt eene marmeren ſarcophaag, bedekt met hieroglyphen, in welke men wil dat ALEXANDER DE GROOTE begraven zou zijn geweest, hoewel het ook niet aan zulken ontbreekt, die aan denzelven een veel hoogeren ouderdom geven. Ook ziet men hier, behalve gebroken pilaren, twee ſteenen ſtandbeelden, zoo men meent van MARCUS AURELIUS en SEVERUS.

Het eerſte vertrek binnen tredende, vallen voornamelijk in het oog twee Egyptiſche gedenkſtukken, behoord hebbende tot het praalgraf van CLEOPATRA, niet ver van *Alexandrie* ſtaande. Zij zijn bedekt met hieroglyphen: achter dezelve ſtaat een zeer

kunſtig gewerkt ramshoofd, van *Thebe* hier gebragt. — In een ander vertrek ziet men eene verbazende verzameling van Griekſche en Etrusſiſche oudheden, waaronder ook vele van *Herculanum* en *Pompeji*, verzameld door den geleerden ridder HAMILTON, afgezant van *Groot-Brittanje* aan het hof van *Napels*.

De oudheden van dit kabinet van HAMILTON beſtaan, volgens eene catalogus, naar welke men dezelve kan beſchouwen, uit de volgende zeldzame ſtukken: 730 ſchoone vaſen, waar onder een van eene verbazende grootte, hebbende gediend deels tot godsdienſtige, deels tot huisſelijke gebruiken. De meesten dezer vaſen zijn gevonden in de praalgraven van *Griekenland*. 85 lampen uit *Terra Cotta* vervaardigd, van welke vele met figuren voorzien zijn, behalve nog 300 uit andere ſtoffen. 90 ſtukken van gipswerk en modellen, waaronder eenige geſchilderde: 3 groote urnes: 1 Romeinſche en 2 Carthaagſche ſtandaarts: 300 ſtuks wapenrustingen: 76 beelden van goden uit tempels: 141 huisgoden: 124 offers van allerlei ſoort, den goden aangeboden om geloften te voldoen: 142 inſtrumenten en huisſieraden ten godsdienſtig en huisſelijk gebruik: 75 ſoorten van ſleutels en ſloten: 45 zegels met omſchriften: 3 ſpiegels: 8 lantaarns met lampen: 8 pasloten: 5 weegſchalen: 177 ſoorten van gewichten: 152 gespen: 146 uit ivoor gewerkte ſtukken van verſchillende ſoort: 143 gouden ſieraden

tot

tot kleeding: 149 gouden amuletten, en eindelijk eene menigte figuren van erts, marmer en andere ſoorten van ſteenen.

In een ander vertrek munten uit twee Egyptiſche Mummies, zeer rijk geſchilderd, en gevonden in de Catacomben van *Saccara*, nabij groot *Caïro*. Behalve de verbazend kleine en kunstig gewerkte afbeeldingen van CROMWELL, THOMAS MORE, KAREL DE EERSTE en andere voorname perſonen, vindt men in dit vertrek eene zeer groote menigte oorlogstuig van verſchillende gedeelten der wereld. Een ander vertrek biedt het nieuwsgierig oog weder eene verzameling aan van zeldzaamheden, niet min opmerkelijk en bezienswaardig: Het zijn deze, die door den beroemden wereldreiziger COOK van de ſtille zuidzee-eilanden zijn medegebragt. Even gelijk men zich bij de verzameling van Griekſche en Romeinſche oudheden, bij het zien en betasten van die huis of andere ſieraden door hun gebruikt, zich als 't ware in hunne tegenwoordigheid bevindt; zoo kan men zich in dit vertrek gemakkelijk op een der *Zuidzee* eilanden verplaatſen. In eenen hoek ziet men eene dame van *Otaheite* in haar morgengewaad, waar in kunst en barbaarschheid op het zonderlingst contrasteren: — ook ziet men hier de rijke prachtige mantels en vederhelmen van de *Sandwichs* eilanden, — verder, eene menigte oorlogsgereedſchap en afgodsbeelden van verſchillende eilanden, welke laatſte in ruwheid van werk verbaasd affteken, bij ſommige keurig gewerkte ſtukken van kunst, door

een en het zelfde volk bewerkt. Kleederen, trommelen, muzijk inſtrumenten, enz. van deze eilanden, vindt men hier eene groote menigte. Een ander bijzonder vertrek is opgevuld met de manuscripten van HANS SLOANE en Dr. BIRCH: twee andere met de Harleiſche uit 7618 ſtukken beſtaande, en welke voor 10 duizend ponden ſterling gekocht zijn geworden: dan volgt in een ander vertrek eene verzameling van verſchillende zeldzaamheden, onder welke de Cottoniaanſche Boekdrukkerij uitmunt, waar in alle de letters, zoo ik meen, van 38 onderſcheidene talen. In het midden van dit vertrek vindt men op eene tafel de bekende *Magna Charta*, dat zoo vermaard bolwerk der Engelſche vrijheid. Het kostbaarſte werk in dit vertrek, wordt gehouden te zijn, het oudst bekende handſchrift van het Oude en Nieuwe Testament; hetzelve is in de Griekſche taal geſchreven en bevat de brieven van PAULUS aan die van *Laodicea*. CYRILLUS, Patriarch van *Conſtantinopolen*, zond het ten geſchenk aan koning KAREL *de* I. — Nog ziet men hier eene kostbare tafel van verſchillende ſoorten van Lava, en een fraai gebronsd hoofd van HOMERUS, niet ver van *Conſtantinopolen* gevonden.

Zou ik u nu verder eene beſchrijving geven van eene menigte bijzonderheden van welke ik nog niet geſproken heb, van de prachtigſte verzameling van ſtukken van natuur en kunst in andere vertrekken, van de rijke verzameling van munten en medaïlles, van welke Dokter GISSORD alleen 6000 ten geſchenke gaf:

gaf: van de mineralen, metalen, verſteeningen, kristallen, kostbare ſteenen, ſchelpen, inſecten, gedroogde planten, kruipende dieren, visſchen, vogelen, zoo opgezet als in liquor, zoo ik van deze verbazende menigte prachtige voorwerpen, u ſlechts het voornaamſte zou beſchrijven, ik zou niet weten, wanneer een eind te zullen vinden: Ik zal er dus niets meer van zeggen, dan dat het gebouw, het welk deze heerlijke verzameling bevat, voor elken nieuwsgierigen openſtaat, zoo wel voor den vreemdeling als den inboorling. — 'Er wordt niets voor betaald aan iemand der oppasſers, dit is zelfs bij eene wet verboden, het eenigſte waar toe men bij de intrede verzocht wordt, is, dat men zijn naam en qualiteit in een boek teekent, ten dien einde op eene bijzondere plaats gereed liggende.

Na het *Britsch* Muſeum volgt in rang het *Leveriaanſche*. Dit Muſeum is aldus genoemd naar den ridder LEVER, een zeer rijk edelman in *Lancastershire*, die zijn groot vermogen verſpilde om de grootſte verzameling van natuurlijke zeldzaamheden te vergaderen. En in der daad, het oog van den liefhebber aanſchouwt hier eene verbazende menigte van de ongemeenſte voortbrengſelen uit het rijk der dieren en delfſtoffen: van viervoetige dieren, visſchen, vogels, inſecten, mineralen, ſtukken van kunst uit verſchillende deelen der wereld: — deze ſchat wierd van tijd tot tijd aanmerkelijk vermeerderd, zoo door vele bijzondere geſchenken van zijne vrienden, als door zijne eigen pogingen, en voor-

voornamelijk ook door aankoop van kapitein cooks eigen kostbare verzameling van zuidlandſche huisſieraden, kleederen, wapens, goden, natuur en kunstvoortbrengſelen: men vindt er kostbare ſtukken ſtof, kunstig en ſierlijk van boombast geweven, prachtige mantels van gekleurde vederen, ſierlijk geſchakeerd: onder deze laatſte munt vooral uit de merkwaardige prachtige mantel en helm, met welke de koning van *Owyhé* cook verſierde, en welke hij zelf (de koning namelijk) gewoon was, bij plegtige gelegenheden te dragen: — ook ziet men 'er de zonderlinge kleeding van de koningin van *Otaheite:* —— eenige kunstig gewerkte vuurkleurige hoeden, en vele andere zeldzaamheden uit verſchillende werelddelen.

Munt het *Britsch* Muſeum uit in boeken, en in Romeinſche en Griekſche oudheden, het *Leveriaanſche* wint het verre vooral in ſtukken tot de natuurlijke historie behoorende, vogelen, dieren en inſecten: Ook is cooks eigen verzameling in dit Muſeum veel grooter en prachtiger, dan in het eerstgenoemde.

De ridder LEVER, zich met deze kostbare verzameling in zijn vermogen geruineerd hebbende, was genoodzaakt dezelve te verkoopen, —— hij bood dezelve het Parlement aan, doch, ongelukkige tijden en omſtandigheden, vooral door den Amerikaanſchen oorlog veroorzaakt, verhinderden toen, van dit aanbod gebruik te maken: men vergunde echter door eene Parlements acte den ridder, dit

zijn

zijn Muſeum te laten verloten, gelijk ook in het jaar 1786 geſchiedde, doch van de 40000 loten, ieder van een guine, kwamen ſlechts 8000 aan den man, voor welke geringe ſom de arme LEVER genoodzaakt was zich te ontdoen van zijnen kostbaren en zeldzamen ſchat.

Een zekere JAMES PARKINSON, was de gelukkige man, aan welken een gunstig noodlot dezen ſchat had toegedacht: op een van de twee loten, die hij genomen, en dus voor de geringe ſom van naauwelijks 25 guldens, wierd hij bezitter van de rijkſte verzameling van Naturalien, die misſchien ooit is vertoond geworden.

PARKINSON dus op zulk eene gemakkelijke wijze eigenaar van het zelve geworden zijnde, plaatſte dit zijn Muſeum in een prachtig, bijzonder daartoe vervaardigd gebouw, zoo geſchikt en doelmatig ingerigt, dat het zijn ſmaak eer aandoet. Dagelijks is het zelve open, en kan voor eene Engelſche ſchelling, geheel, en zoo lang men wil, al was het ook gedurende den ganſchen dag, bezigtigd worden. —— Jammer is het voor de liefhebbers, dat dit zoo ſierlijk, wondervol, en leerzaam tooneel weldra geſloten zal worden. De Heer PARKINSON, zich niet in ſtaat bevindende, deze verbazend uitgebreide verzameling, in behoorlijke orde te onderhouden, is voornemens het zelve bij gedeelten te verkoopen. —— Jammer, tevens, dat tijden en omſtandigheden thans ook van dien aard zijn, dat het Parlement misſchien niet ligt beſluiten zal, om

het

het zelve geheel of gedeeltelijk te koopen, om dus het gebrekkige van het *Britsch* Muſeum uit dit van LEVER aan te vullen, het welk daar door eene rijkheid uitgebreidheid en volkomenheid zou verkrijgen, waar in het niet ligt door eenig ander zou overtroffen worden.

Zie daar, mijn Vriend! wederom het een en ander uit deze groote ſtad. — Ik zou van *Panorama's* en tallooze diergelijke kunstvertooningen, — van wilde beesten, van den man van 700 pond, en van ſoortgelijke dingen, nog zeer veel kunnen ſchrijven, doch daartoe heb ik noch lust, noch geduld: — hoe langer ik hier ben, hoe meer ik zie, zoo veel te ſterker wordt ik overtuigd, dat men, door zich in eene beſchrijving van bijzondere zeldzaamheden, welke deze wondervolle ſtad oplevert, in te laten, men zich op eene reis begeeft, waarop men na jaren zwervens nog niet weet, wanneer het eind zal komen. Het is gelijk PRATT ten opzigt van deze ſtad in zijne *Gleanings* zegt: *a region of endleſs variety* (een land van eindelooze verſcheidenheid;) of, zoo als die zelfde Schrijver 'er zich op eene andere plaats over uit laat, dat elke letter van het Alphabet eene tallooze verſcheidenheid van belangrijke voorwerpen, voor het gevoel en de verbeelding, voor het verſtand en voor het hart, oplevert.

Misſchien zult gij u verwonderen, dat ik in dezen niet meer dan met een enkel woord van de Nederduitſche kerk in deze ſtad gewage. Zeker zou ik 'er u meer van hebben kunnen zeggen, want

ik

ik heb dezelve niet ſlechts meermalen bezocht, maar 'er ook reeds in gepredikt: — doch, het geen ik u van dezelve heb te berigten, zal ik tot eene andere gelegenheid uitſtellen. — Gezond blijvende, zal het mij zeker niet aan tijd en gelegenheid ontbreken, mij met u in geſchrifte te onderhouden: 'er is dezer dagen iets voorgevallen, dat waarſchijnlijk van die gevolgen zal zijn, dat ik langer in deze ſtad zal blijven, dan ik mij eerst had voorgeſteld: het geval is dit: mijn Vriend WERNINCK, alhier bij zijne gemeente de eenigſte predikant, toonde zich bij zekere gelegenheid niet ongenegen, zijne naastbeſtaanden in het vaderland eens te bezoeken, waar toe zijne betrekking tot zijne gemeente hem buiten ſtaat ſtelde. Dit merkende, bood ik zijn Eerw. aan, zijn plaatsvervanger te zijn gedurende zijne afwezigheid. Dit aanbod wierd niet verworpen, en weldra op raad van zijne Vrienden en van den geheelen Kerkenraad aangenomen. Eerstdaags vertrekt mijn Vriend, en van dat oogenblik af, tot zijne terugkomst, die voor een onbepaalde tijd is, rust de zorg voor zijne brave Gemeente geheel op mijne ſchouderen. — Hoe wonderlijk kunnen toch tegen plan en verwachting de dingen loopen, —— hoe weinig dacht ik verleden jaar om dezen tijd, dat ik nu, in plaats van aan *Africa's* uithoek, plaatsvervangend Predikant in deze ſtad zou zijn. Mijn vriend zal dezen medenemen, en zorg dragen, dat mij de zoo lang en hartelijk verlangde letteren uit het vaderland, ſpoedig ter hand komen.

In

In dat opzigt verblijd ik mij zeer over de gunstige gelegenheid, die ons nu tot eene meer geregelde briefwisseling, geopend wordt. —— Voldoe dus zoo dra mogelijk aan het verlangen van uwen Vriend, die, zoo lang hij zich hier bevindt, niet zal ophouden aan u te denken en te schrijven.

VEERTIGSTE BRIEF.

London Jan. 1806.

Het geen ik u in het slot van mijnen laatsten meldde, is reeds werkelijk gebeurd: mijn Vriend W. is van hier met eenen gunstigen wind, doch, tot mijn leedwezen, met zeer ruw en slecht weêr vertrokken: sedert dat tijdstip bewoon ik zijne vertrekken: mijne betrekking tot de Hollandsche kerk, geeft mij nu eene eenigzins bepaalde bezigheid, zoo dat ik mij bijkans als een burger dezer stad beschouwen kan: op mijne vrolijke kamer zittende, heb ik het heerlijkst uitgestrekt gezigt dat gij u verbeelden kunt langs den schoonen *City Road*, die onophoudelijk met rijtuigen en voetgangers bedekt is, en op het fraaije dorp *Islington*, aan de noordzijde van deze stad gelegen. —— Ik lees, ik schrijf, woon gezelschappen bij, — vermaak mij met wandelen, of in de eenzaamheid, of in gezelschap van mijnen jon-

jongen Engelschen Vriend STELLARD, aan wien de heer W. mij heeft aanbevolen, en die ook alles doet wat in zijn vermogen is, om mij het leven aangenaam te maken: — zoo dat ik zeggen kan, mijn Vriend, dat mijne dagen hier in blijdschap en te vredenheid voorbij loopen: —— niets stoort hier mijn genoegen, dan de gedachte aan vaderland en vrienden, en het reikhalzend verlangen naar geruststellende tijding, die ik nu meen, elken dag te kunnen verwachten.

Het heeft hier eenige dagen sterk gevroren, zoo dat de liefhebbers, op schaatsen hebben kunnen rijden op de *Serpentyn* rivier in *Hydepark*, waarop weldra de grappigste carricaturen verschenen, die hier zeer in de mode zijn, en bijkans elken dag nieuwe stof tot lagchen geven. Men ontziet niemand in dezelve zoo min den koning en zijne voornaamste ministers, als den bedelaar. Dat BUONAPARTE en de Franschen in dit opzigt rijkelijk hun deel krijgen, kunt gij ligt begrijpen, doch PITT en FOX enz. enz. blijven er ook niet buiten.

Het is thans weder dooi weêr, het welk de straten en wegen zeer morsig maakt, waarom ik besloten heb mijne kamer te houden, en aldaar mijnen ledigen tijd aangenaam doortebrengen, met u eene wandeling te beschrijven, die ik kortelings, langs eenen geheel anderen weg, dan de vorige maal, naar het aangename dorp *Chelsea* heb gedaan.

Een der schoonste winterdagen, op welken de

liefelijke zon hare koesterende en verkwikkende ſtralen, door geene wolk of damp belemmerd, op het koude aardrijk liet nedervallen, noodigde mij uit om eens eene verre wandeling te doen door ſommige van de voornaamſte gedeelten dezer ſtad, en tevens de friſſche landlucht inteädemen. Ik koos den weg naar *Chelſea*, dewijl ik dat zoo bekoorlijk gelegen dorp nog niet genoeg had bezien, en de weg derwaarts mij, tevens door het aanzienlijkst gedeelte der ſtad zoude brengen.

De weg van mijne woning naar gemelde dorp, is bij uitſtek aangenaam en vermakelijk, bij afwisſeling de ſchoonſte ſtad- en land-gezigten aanbiedende, dan eens bevindt men zich in een ſtil gedeelte, waar men vrije en friſſche landlucht kan inädemen, dan wederom eens in de woeligſte ſtraten onder eene drukke, bezige en zich door elkander bewegende menigte van koetſen en menſchen.

De *City Road*, vooral deszelfs westelijk gedeelte, het welk ik inſloeg, is eene van de fraaiſte ſtraten, of wegen, voor zoo ver dezelve nog niet geplaveid is, welke men ergens kan aanſchouwen: dezelve ligt in het noordelijk gedeelte van *Londen*: op eene lengte van meer dan een half uur gaans, zag men, voor ruim tien jaren, ſlechts hier en daar een enkel huis, en voor het overige heerlijke weilanden en moestuinen: thans ziet men hier als 't ware eene geheel nieuwe ſtad verrijzen en zich met de oude vereenigen. —— Aan het westeind heeft men het zoo ver met bouwen gebragt, als men met mogelijk-

lijkheid konde, namelijk tot *Sint James Park*, *Green Park* en *Hyde Park Corner*, of de ſtad zou deze favorit-wandelplaatſen mede moeten inſlokken, dit ſchijnt men echter nog niet te willen, want deze ongeloofelijke, ſterke drift van bouwen neemt thans eene ſtrekking naar het Noordwesten, Noord en Oosten, om van het Zuidelijk gedeelte niet eens te ſpreken. Met eene verbazende ſnelheid ziet men honderde, ja duizende huizen verrijzen, waar voorheen tuinen en velden waren, en, waarover men zich het meest moet verwonderen, is, dat die menigte van huizen ook aanſtonds bewoners vindt, zoo dat zij ſomtijds beneden al bewoond zijn, eer het bovenſte gedeelte voltooid is. Deze huizen zijn over het geheel alle zeer ligt, doch bij uitſtek fraai en net gebouwd, vereenigende in zich alle gemakken, die een fatſoenlijk man in een huis verlangen kan. — Zij zijn meest alle naar één model gebouwd, en beſtaan, behalve de gemakkelijke en ruime kelders, uit drie of vier verdiepingen boven den grond. — Zij liggen op eenigen afſtand van de weg of ſtraat, van welken zij door een ijzeren hek worden afgeſcheiden, op dezen voorgrond is een grasperk, of een Engelsch tuintje, van bloemdragende boomen, heestergewaſſen en planten, aangelegd: eene inrigting, welke aan deze huizen het ſchoonst voorkomen geeft, behalve dat zij meer van de morſigheid en het gewoel der volle ſtraten vrij en afgeſcheiden zijn. Door de wijdte der ſtraten is de lucht hier zeer aangenaam en zuiver, en

alles heeft; in dit gedeelte, meer een landelijk dan ſtads aanzien. Deze meer aangename, zindelijke en bevallige inrigting is misſchien eene van de redenen van de volksverhuizing die men ſinds eenigen tijd in *Londen* beſpeurd heeft, van het oostelijk naar het west- en nu ook naar het noordelijk gedeelte, ſchoon men echter daarom niet moet denken, dat het oostelijk gedeelte dan weldra ledig en verlaten zou zijn, integendeel, ook die ſlechtere huizen vinden wederom ſchielijk bewoners, en niets is zeldzamer, dan, in geheel *Londen*, in deszelfs wijdſten omvang, een ledig huis te vinden. — In dit nieuw gedeelte ziet men weinig winkels, doch ook dit gebrek veroorzaakt weinig of geheel geen ongemak, dewijl men zeer gemakkelijk van al het noodige voorzien wordt. De bakker brengt het brood, de ſlagter het vleesch, de brouwer het bier, de groen- en melkboer het zijne: en voor het overige is het voor de Engelſche Heeren en Dames eene aangename uitſpanning, dikwijls dieper ſtadwaarts in te wandelen, om zich, daar uit de grootere winkels, het verdere benoodigde te verſchaffen.

De weg van *Islington* naar *Paddington* is allerbekoorlijkst; aan de linkerzijde ziet men de ſtad, tuinen, weilanden, en eene menigte nieuwe ſtraten en gebouwen, zoo nieuwelings van den grond opgerezen: aan de regterzijde wordt het oog vermaakt met de bekoorlijkſte uitzigten over groene velden, ſchoone landhuizen en vooral de prachtige beu-

heuvelen *Hampſtead* en *Highgate*, die op eenigen afſtand van den weg gelegen zijn. Op zekere afſtanden ontmoet men ſchoone Kerken, heerlijke pleinen en parkjes, die zoo veel toebrengen tot verfraaijing der ſtraten en publieke plaatſen dezer ſtad.

Terwijl ik dus alle deze ſchoone voorwerpen met vermaak beſchouwde en over dezelve nadacht; bragt mij mijn weg langs *Tottenham Court Road*, eene breede ſtraat, meer dan eene Engelſche mijl lang, in de breede en onafzienbaar lange *Oxford-ſtreet*. Hier vond ik mij verplaatst in eene geheel andere wereld: — in plaats van die ſtille, nette huizen, bevallige tuinen, en landelijke uitzigten, bevindt men zich hier in een gedrang, geraas, gewoel en werkzame levendigheid, die, vooral voor den vreemdeling, verbazend is.

De *Oxfordſtreet* behoort ook wel tot het weſtelijk en dus nieuw gedeelte van *Londen*, doch is van vroegere tijden en beſtaat meest uit winkelneringdoende huizen. Hier ziet men weinige zoogenaamde geſlotene huizen, maar winkel aan winkel, opgevuld met alles, wat behoefte, ſmaak, weelde en mode uit kunnen denken. Deze ſtraat is even gelijk de in dezelfde rigting loopende ſtraten *Piccadilly* en *Pall Mall*, geſtadig opgevuld met koetſen en voetgangers: de laatſten hebben echter van de eerſten geen ongemak te vreezen, door de bijzondere voetpaden aan wederzijden der ſtraat, zich ruim een halven voet boven dezelve verheffende, eene inrig-

ting, zoo aangenaam als nuttig: hoe zeer deze zijpaden ook opgevuld zijn met voetgangers. Dit veroorzaakt ook weinig ongemak, zo dra men met zekere hier plaats hebbende gewoonte bekend is, om zich namelijk altijd aan de regterzijde te houden, men gaat dan met den ſtroom meê, en niemand veroorzaakt u op uwen weg eenigen hinder: doch weet of neemt men deze gewoonte niet in acht, wijkt men, dan eens regts en dan eens links, dan is 'er geen lastiger en verdrietiger werk, dan zich op de Londenſche ſtraten te bevinden.

Deze nuttige gewoonte wordt hier zo geregeld en ſtandvastig in acht genomen, dat men daar door weldra den vreemdeling van den inboorling onderkent.

De *Oxfordſtreet* zoo bijkans tot op de helft doorgeworſteld zijnde, komt men aan de oud en nieuw *Bondſtreet*. Deze ſtraten zijn op zich zelf niet zo breed en fraai als vele andere, zij hebben integendeel veel eer een droevig voorkomen: met dat al hebben zij echter den eerſten rang weten te verkrijgen; zij zijn (ik weet haast niet hoe ik het kind bij den regten naam zal noemen) de *fashionable*, de fatſoenlijke of modeſtraten van *Londen*: en dat zegt waarlijk veel. — Hier ziet men de grootſte, prachtigſte en rijkſte winkels, die het oog kan aanſchouwen, en die den aanſchouwer met verbaasdheid vervullen op het zien ten toon ſtellen van zoo veel rijkdom. — Hier ziet men eene menigte rijke koetſen en prachtige equipagies van de

Ede-

len des lands, voor dezelve ſtilhouden, en de gedienſtige winkelier aan de kostbaar opgeſchikte Lady's het gevraagde aanbieden: hier ziet men, in een woord, in koetſen, paarden en bedienden, in kleeding, en voornamelijk in de onafzienbaar lange, op het keurigſte ten toon geſtelde winkels, de grootſte pracht, ſchoonheid en rijkdom, in een oneindige verſcheidenheid: ja hier ziet men iets, dan men nergens anders in *Londen* ziet, de groote wereld namelijk, dat wil in deze genoemde ſtraten zo veel zeggen, als ſommige rijk gekleedde Heeren, met of zonder Dames, perſonen, die volſtrekt niet weten wat zij doen zullen, en met hun tijd verlegen zijn. Deze Heertjes loopen onophoudelijk van *Pall Mall* naar *Bondſtreet*, en van *Bondſtreet* naar *Pall Mall*, vervolgens een paar *ſquares* in het rond, liggen een minuutviſite af, keeren weder naar *Bondſtreet*, loopen nog eens op en neêr, en hebben met deze gewigtige bezigheid zoo veel te doen, dat zij ter naauwernood 's avonds ten 7 uur gereed kunnen zijn om hun middagmaal te nemen. En dit gaat zoo van den eenen dag tot den anderen altijd hetzelfde.

Uit deze zoo gedistingueerde ſtraat komt men door *Sint James ſtreet*, voorbij het Paleis, op den fraaijen met veele nette huizen bezetten weg naar *Chelſea*.

Dit bekoorelijk dorp ligt in het graafſchap *Middleſex*, twee mijlen van *Londen*. Het vereenigt alles in zich wat een dorp aangenaam en bekoorlijk maken kan. Door de nabijheid van de ſtad en de

postkoetsen die elk uur heen en weder rijden, kan men met gemak de vervulling zijner begeerten of behoeften bekomen, of, zoo men het verkiest, de stads vermakelijkheden genieten. Vindt iemand vermaak in eenzaamheid en stilte, *Chelsea* geeft hem de schoonste gelegenheid om dezen trek voldoening te geven: bemint hij de gezellige verkeering, ook deze kan hij naar zijn smaak genieten: de lucht is gezond, het land biedt de schoonste gezigten en eene rijke afwisseling van vermaken: de tuinen heerlijke groentens en vruchten: de prachtige *Theems* overvloed van lekkere voorraad voor de tafel, en menigvuldige gelegenheid tot vermaak en uitspanning, terwijl hare langzaam rijzende statige oevers, bezaaid met lusthuizen, bosschen en parken, door hunne schilderachtige vertooning, het oog bekooren en het voor wezenlijke schoonheid gevoelig hart de zoetste rust instorten.

Meest alle de huizen, die zeer net gebouwd zijn, hebben tuinen aan de voor- en achterzijde: in vergelijking van *Londen*, woont men hier goedkoop, en al wat men tot huishoudelijk gebruik van nooden heeft, als vleesch, visch, zuivel, groentens, vruchten, brood, bier enz. kan men op de plaats zelve, zoo goed in soort als in de stad, en voor minder geld bekomen: ja ook zelfs aan rijke kostbaare winkels ontbreekt het hier niet, die den vriend van mode en pracht het noodige aanbieden. Vele vermogende deftige lieden, die van hunne renten kunnen leven, verlaten het

stads-

ſtadsgewoel, en begeven zich naar *Chelſea*, om daar aangenaam in eene ongeſtoorde rust en ſtilte hunne levensdagen te genieten.

Binnen den omtrek van dit dorp is eene groote menigte lusthuizen en buitenplaatſen. Onder velen andere lords en edelen, heeft ook de bisſchop van *Winchester* hier een heerlijk paleis: — THOMAS MORE, zoo beroemd door zijne ſchriften, leefde hier en ligt in de kerk begraven, gelijk ook de ridder HANS SLOANE, de onvergetelijke ſtichter van het *Britsch* Muſeum. — Op het kerkhof vond ik een bezienswaardig monument van Doctor CHAMBERLAYNE, en in de kerk een graffchrift op zijne dochter, waar uit blijkt, dat die jonge dame op den 30 Junij 1690, aan boord van een oorlogſchip, onder commando van haar broeder, in mans kleeding, zes uren tegen de Franſchen gevochten heeft.

De Apothekers van *Londen* hebben hier eenen zeer uitgeſtrekten Botaniſchen tuin, rijkelijk voorzien van uit en inlandſche planten, gewaſſen en boomen: onder welke laatſte uitmunten twee Cederen van den Libanon: zij wierden hier in het jaar 1685 geplant als dunne rijsjes, hebbende de hoogte van 3 voeten, op dezelfde hoogte heeft de grootſte thans een omtrek van 12 voeten en 11 duim, en de kleinſte 12 voet en een vierde duim.

Men vindt hier ook de kostbare waterwerken en machines, door welke dit dorp en een groot gedeelte van *Weſtmunster* van water wordt voorzien.

Ook kan zich *Chelsea* beroemen op een der grootſte en ſchoonſte hospitalen van het ganſche koningrijk. KAREL DE TWEEDE legde de grondſlagen, en WILLEM DE DERDE voltooide het zelve.

Tot eer van *Sir* STEPHEN FOX, grootvader van den tegenwoordig levenden beroemden CHARLES JAMES FOX, verdient gezegd te worden, dat hij de eerſte was, die aanleiding gaf tot de oprigting van dit nuttig gebouw. Bij zekere gelegenheid over den militairen ſtand geſproken wordende: verklaarde hij, dat zijn hart het niet kon uitſtaan, dat ſoldaten, in den dienst des vaderlands grijs en zwak geworden, tot bedelen genoodzaakt zouden zijn: en om te toonen, dat zijn medelijden hem ernst was, ſchonk hij op eens eene vrijwillige gifte van 13000 ponden.

Het gebouw, ten dien einde ingericht, is koninklijk, het zelve ligt in eenen bevalligen en gezonden oord, nabij de *Theems*, en is voorzien van een park en ſchoon geboomte. —— 500 uitgediende ſoldaten hebben in dit gebouw woning, kleeding, eene goede tafel, en een weekgeld van 18 ſtuivers. Buiten dat geeft dit hospitaal nog een jaargeld van 12 ponden ſterlings aan ſoldaten die niet in het zelve wonen, maar door het ganſche koningrijk zelfs buiten het zelve, in andere landen verſpreid leven, waar van het getal thans op 21000 begroot wordt. Uit deze laatſten worden in tijd van oorlog Invaliden compagnien geformeerd, die enkel verpligt zijn garniſoens dienst te verrigten. De jaarlijkſche

ſche uitgaven voor het hospitaal, zoo voor buiten- als binnen gepenſioneerden, bedragen de enorme ſom van 151,742 ponden en 5 ſchellingen.

In de laatſte jaren is hier ook nog een zeer ſchoon gebouw opgerigt, onder den naam van *Royal Military Aſylum*, waarin 500 kinderen van gepenſioneerde behoeftige officiers en ſoldaten, opgevoed en tot den krijgsdienst bekwaam gemaakt worden.

Zie daar, mijn Vriend, eene kleine beſchrijving van een der ſchoonſte dorpen in de nabijheid van deze ſtad. — In een koffijhuis eenige ververſching gebruikt hebbende, wandelde ik weder te rug naar de ſtad langs denzelfden weg, doch in de ſtad verkoos ik eene route te nemen, namelijk over *Grosvenor ſquare*, zijnde een van die ruime en fraaije perken, welke *Londen* boven elke andere ſtad verſieren. *Grosvenor ſquare* is een van die pleinen, welke door lieden van den eerſten rang en rijkdom bewoond worden: de pracht die men hier in equipagien, feesten en manier van leven vertoont, is onbeſchrijfelijk: zeker is het, dat iemand, die hier een huis bewoont en *fashionable*, dat is nieuwerwetsch of op den daar mede ſtrokenden voet leeft, ten minſten op een inkomen van honderd duizend guldens en meer, moet rekenen, en dit zal u niet verwonderen, wanneer ik u verzeker, dat het hier geheel niet vreemd is, avondpartijen te geven, die 50 en meer duizend guldens kosten. Nog maar weinig dagen geleden, onthaalde de Hertoginne van *Devonshire*, 16 honderd edellieden in hare nieuwe

wo-

woning. Het is bijna ongeloofelijk welke verbazende ſchatten hier bezeten en verteerd worden. Het is niet alleen *Grosvenor ſquare*, maar 'er zijn vele andere ruime pleinen en ſtraten, die enkel door zulke vermogenden bewoond worden. Van dit plein begaf ik mij over *Hanover ſquare*, *Soho ſquare*, *Bedford ſquare*, *Great Ruſſel ſquare* en *Tavestock ſquare*, naar *Paddington Road*.

Alle deze *ſquares* of pleinen, die gij u in den omtrek vooral niet kleiner moet voorſtellen dan uwe geboorteſtad, zijn verſierd met bevallige grasperken; op ſommigen pronkt een bekoorlijk boschje; op andere wederom zijn uitgeſtrekte tuinen aangelegd, in welke ſchoonheid en verſcheidenheid in den hoogſten graad vereenigd zijn. Zij zijn enkel door een luchtig ijzeren hek van de rondom liggende ſtraten afgeſcheiden. Het is onbeſchrijfelijk, welk een zacht en aangenaam gevoel zij verwekken, wanneer men de woelige ſtraten ontwijkende, zich, in het midden van zoo vele honderdduizenden, in eene volmaakt landelijke ſtilte bevindt, en het oog vermoeid door een onophoudelijk gewoel, of de glansrijke voorwerpen der ſchitterende winkels, op het zachte groen der bloem of grasperken, kan laten rusten. ARCHENHOLZ, die van dit gedeelte der ſtad, als *Taveſtock ſquare*, en de nabij gelegene menigte regte lange ſtraten, ſierlijke gebouwen, en ſchoone kerken, niets gezien heeft, zijnde in dien tijd, toen gemelde ſchrijver hier verkeerde, dit nog alles tuin en weiland, zou zeker ook van deze

nieu-

nieuwe ſtad, die hier als in een oogenblik verrezen is, zeggen, het geen hij van het westeind getuigde, dat, indien geheel *Londen* zoo gebouwd was, 'er dan met geene mogelijkheid eene ſchooner ſtad dan deze gedacht zou kunnen worden.

Van *Paddington Road* kwam ik voorbij *Islington* wederom op de *City Road* en *Windſor Terrace*, en dus aan het eind van deze aangename wandeling, op welke mij niets onaangenaams bejegend is, zoo min als op eenige andere wandeling: —— want dat ik dikwijls dit vermaak neem, kunt gij ligt begrijpen; zelden gaat 'er een dag voorbij, waarop ik mij niet ergens heen begeef, vooral naar buiten: het is voor mij thans een groot genoegen, dat ik den platten grond van *Londen*, in de voornaamſte rigtingen vrij wel in mijn hoofd heb, zoo dat ik mij zonder vrees of zorg alleen op weg begeven durf. De Environs om deze ſtad zijn overheerlijk. Natuur en kunst, rijkdom en ſmaak vereenigen zich, om de bekoorlijkſte tafereelen in de treffendſte verſcheidenheid daar te ſtellen. —— O, met hoe veel ſtil genoegen wandelde ik hier op een eenzaam padje, op bergen en in dalen, —— daar ik de ſchoone natuur rondom mij heb, — daar ik, zoo ruim, zoo vrij kan adem halen: hoe veel gelukkiger gevoel ik mij dan, dan in het gewoel dezer ſtad: doch, gij kent mij te wel, en mijn' ſterken trek naar ſtille eenzaamheid en afzondering, dan dat ik u dit nader zal behoeven te bevestigen.

Na u dus met deze wandeling tevens een aanmer-

merkelijk gedeelte dezer ſtad beſchreven te hebben, en de tijd mij thans verbiedende meer te ſchrijven, zal ik de pen tot eene volgende geſchikte gelegenheid nederleggen en laten rusten.

EEN-EN-VEERTIGSTE BRIEF.

Londen Jan. 1806.

De brief, welke hier mede een aanvang neemt, zal niet dienen, om u met een of ander gedeelte dezer ſtad nader bekend te maken, maar om u eene plegtigheid te beſchrijven, die dezer dagen alhier heeft plaats gehad, en zeker eenig in zijn ſoort is: namelijk de prachtige begrafenis van lord NELSON. Gij weet dat deze zoo beroemde en voor zijn vaderland zoo belangrijke held zijn leven liet in de bekende actie van *Trafalgar*. — Gansch *Engeland* weende op het vernemen van deze treurige tijding. Maar ook *Engeland* toonde te weten welk eene eer zulk een held, zoo roemrijk voor zijn vaderland ſtervende, waardig is. Dit zal u kunnen blijken uit de beſchrijving der prachtige, onvergelijkelijk prachtige begrafenis, met welke deze, voor zijn vaderland te vroeg geſtorven held, door zijne dankbare landgenooten is vereerd geworden. — De beſchrijving, die ik u van deze merkwaardige plegtigheid zal mededeelen, zal ik hoofdzakelijk overnemen

men uit een naauwkeurig berigt, dat dezer dagen omtrent dezelve is in het licht verſchenen.

Van de rijkverſierde kist, waarin het ligchaam van den held beſloten was, en van deszelfs prachtige ten toon ſtelling in de groote zaal van het Hospitaal te *Greenwich*, zal ik niets melden, dan dat de toevloed van nieuwsgierigen, van allerlei ſtanden, zoo groot was, dat men rekent, dat meer dan twintig duizend niet tot de treurzaal hebben kunnen toegelaten worden; — Na dat het verbazend aantal perſonen, die deze plegtige begrafenis met hunne tegenwoordigheid zouden vereeren, te *Greenwich* verzameld, en vervolgens naar rang in de onderſcheidene barken en jachten plaats genomen had, begon de optogt te water van *Greenwich* naar het Admiraliteits huis; — De kist, overdekt met een zwart fluweelen kleed, was geplaatst in eene prachtige Bark van Staat, in rouw gekleed, omringd van vier andere barken, met zwart laken overtrokken: de perſonen die zich in dezelve bevonden, waren in diepen rouw gekleed: hierop volgde eene ontelbare menigte van barken, waarin de overige perſoonen, tot dezen plegtigen optogt behoorende. — Zulk eene ontelbare menigte van in rouw gekleedde barken, verſierd met rouwvlaggen, langzaam en ſtatig den breeden ſtroom afzakkende, terwijl zich nu en dan een ſomber treurmuzijk over het water hooren liet, of het ſchel trompetgeklank der ſtad de naderende komst des grooten helds aankondigde: — zulk een treffend gezigt kon niet nalaten den diepſten indruk

druk op den aanſchouwer te maken. — De ſtad binnen gekomen zijnde, wierd het lijk onder het losſen van het geſchut van den *Towr*, uit het jagt naar het Admiraliteits huis gedragen, om van daar den volgenden dag naar *Sint Pauls* kerk gebragt te worden. Den volgenden dag wierden al vroeg toebereidſelen gemaakt tot de volvoering van de plegtigheden van den dag. Honderd en zestig koetſen, waaronder 60 rouwkoetſen, waren ten 10 uren in *Hydepark* vergaderd; in *Sint James Park* alle de regimenten paard en voetvolk, uit alle garniſoensplaatſen tot op eenen afſtand van honderd mijlen van *Londen* in het rond. — Deze waren de regimenten, die, na de overwinning aan de *Nijl*, de veldtogten in *Egypte* hadden bijgewoond: hier bij vervoegde zich ook een Detachement vliegende Artillerij met 12 veldſtukken.

De optogt van de Admiraliteit naar *Sint Paul*, onder geleide van den Hertog van *York* en zijne aides de camp, geſchiedde in de volgende orde.

Een Detachement ligte Dragonders: — 4 Compagniën Hooglanders: — een bende Muzijkanten, ſpelende de *Rule Brittannia*: — met zwart laken bekleedde trommen: — het 92ſte Regiment, in afdeelingen, dragende in het midden de vaandels, die in de veldtogten van *Egypte* hadden gediend: — het 21 en 31ſte Regiment, met hunne muzijkanten, ſpelende als voren: — eenige ligte Dragonders met trompetten: — Dragonders: — Bergſchotten, voorafgegaan van 6 trompetters, een

een doodenmarsch blazende. — Detachement vliegende Artillerij, met 12 veldſtukken. — 6 Maarſchalken te voet: — de bode van het Wapen-Collegie in eene rouwkoets: — 6 geleiders in rouwgewaad, met zwarte ſtaven in hunne handen: — 84 oude gepenſioneerde zeelieden uit *Greenwich*-Hospitaal, in rouwkleederen, twee aan twee volgende, met zwarte ſtaven in de hand: — twaalf Zeelieden, en 84 Matrozen van zijn Majesteits oorlogſchip *the Victory*, gaande twee aan twee in hunne gewone kleding, met zwarte halsdoeken, kouſen en kokarden. — Hier op volgden eenige tamboers en pijpers, een tamboer Majoor, — trompetters — Sergeant trompetter: — Een Wapenbode in rouw in eene rouwkoets, — eene koets, waarin een Zeekapitein, vergezeld van twee Lieutenants, in volle montering, zwarte onderkleederen en rouwbanden om hoed en armen: — trompetters — wapenbode — weder een Kapitein en twee Lieutenants als voren. — Bedienden van den overledenen in rouw en in rouwkoetſen. — *Gentlemen* — *Esquires* — Afgevaardigden der Stadsregering in eene rouwkoets — Artſen van den overledenen, geeſtelijken in hun ordensgewaad — Kapellanen van den overledenen, in rouwkoetſen — Trompetters — wapenkoning — De banier van den overledenen als Ridder van *Bath*, voor op eene rouwkoets, waarin een Zeekapitein en twee Lieutenants — de Officieren, oppaſſers van de rouwkamer, terwijl het lijk in ſtaatſie ſtond: —

ongehuwde Ridders — Regtsgeleerden — Procureur Generaal — Admiraliteits Opperregter, — Maarſchalk Ridder — Ridders van *Bath*: — Baronnen — een koets, waarin een *gentlemen*, dragende een zwart fluweelen kusſen, zullende dienen voor de zegeteekens in de kerk. — De Controlleur, Treſaurier en Hofmeester van den overledenen, in rouw en in eene rouwkoets, met witte ſtaven in hunne handen — hier op volgden de koetſen van Edellieden van hoogen en lagen rang, en van vele regtsgeleerden, die den trein volgden uit achting en eerbied voor den overledenen, beginnende met de jongſte zoons van Barons en eindigde met Hertogen — de Hertogen van *Cumberland*, *Kent* en *Clarence*, ieder in eene rouwkoets met zes paarden beſpannen. — Zijne Koninklijke Hoogheid de Prins van *Wallis*, in eene koets met zes paarden, voorafgegaan door zijnen Aide de Camp, in eene gelijk beſpannen koets — vijf trompetters, een treurlied blazende — een Heraut in eene rouwkoets — De groote banier op het front van eene rouwkoets, waarin een Zeekapitein en twee Lieutenants als boven — handſchoenen — ſporen — helm — pluim — ſchild — zwaard en overrok, ieder bijzonder op het front van eene rouwkoets met vier paarden — zes Lieutenants, dragende vaandels, in twee rouwkoetſen — zes Admiraals — vier Admiraals — De doodkist, op den lijkwagen, op zwart laken rustende: de wagen zelfs had de gedaante het laatst door NELSON gecommandeerde ſchip *the Vic-*

D. Vedward. fe

Victory. Een fraai verhemelte, rustende op vier pilaren in de gedaante van palmboomen, overdekte den wagen. Op het laken, waar mede dit verhemelte bekleed was, las men in gouden letteren op den voorkant *Nile*; aan den achterkant, *Trafalgar*: aan de eene zijde, *hoste devicto requievit*: — aan de andere, *palmam qui meruit ferat*. Zes prachtig opgetierde paarden trokken dezen wagen. — Hier op volgde de eerste Wapenkoning met zijn staf, in eene rouwkoets: vervolgens de eerste rouwdrager, Sir PETER PARKER, in een lang rouwkleed, vergezeld van de beide Admiraals HOOD en RADSTOCK, gevolgd door den Sleepdrager, kapitein BLACKWOOD; dragende deze laatste drie, rouwmantels over hunne uniform — zes Bijrouwdragers zijnde Admiraals, in twee rouwkoetsen: — een Wapenkoning — Naastbestaanden van den overledenen in rouwkoetsen — Zee- en Landofficieren naar hunnen rang, makende een trein van 50 rouwkoetsen, en eindelijk de ledige koets van den overleden, op welken eenen koetsier en lijfknecht in diepen rouw.

Langzaam en statig trok deze verbazende trein door eene dubbelde rij vrijwillig gewapende burgers, langs de *Strandstreet* naar de Poort van *Temple Bar*, de ingang van de *City*, alwaar de Lord Major met de Stads regering gereed stond den trein optewachten. De optogt door de poort voorwaarts trekkende, plaatste zich de regeringsleden in hunne koetsen, vóór de artsen van den

overledenen. — De Oudermannen en *Sherifs* (opperſchouten) voor de leden van de kanſelarij — en de Lord Major, tuſſchen den Prins van *Wallis* en den Wapenheraut.

In deze orde trok nu de geheele trein langzaam op naar *Sint Pauls kerk*, die reeds vroegtijdig opgevuld was met aanſchouwers van den eerſten rang. De voorop gaande Schotſche Regimenten naderden het eerst de kerk, en ſchaarden zich vervolgens aan wederzijden van het voetpad. Een hoop matrozen beſloot den trein, dragende de drie vlaggen van Lord NELSON's ſchip *the Victory*.

Daar het reeds laat en donker was, toen de trein aan de kerk kwam, moest de begrafenis, en de daar bij plaats hebbende plegtigheden bij het licht van flambouwen verrigt worden, een toeval, het welk, zoo mogelijk, nog grooter luister aan de ſtatige plegtigheid bijzette.

De kist van den wagen genomen zijnde, wierd door acht matrozen in de kerk gedragen. Drie Admiraals gingen aan elke zijde, dragende het verhemelte: zes Lieutenants droegen de banieren. Het Lijk in het koor der kerk nedergezet zijnde, plaatſte zich de eerſte ronwdrager met zijn twee leidslieden op ſtoelen aan het boveneinde, en de zes bijrouwdragers, met hunne vier geleiders aan ieder zijde der kist. —— Hier aan volgden de naastbeſtaanden van den overledenen. — De Land- en Zeeofficieren bleven op eenen afſtand in het ruim der kerk. Het kleed en kusſen, waar op de zegeteeke-

nen

hen geplaatst zouden worden, wierden gelegd op eene tafel bij het graf, achter den eerſten rouwdrager: de helm en kuſſen, door den wapenkoning CLARENCIEUX gedragen, wierden op de kist geplaatst, die met het verhemelte bedekt was.

Zoo dra de plegtige dienst in het koor der kerk geëindigd was, begaf men zich in procesſie van daar naar het graf, de wapenofficieren met hunne vlaggen, en zegeteekenen vooruit gaande. De eerſte of opperrouwdrager nam plaats aan het boveneind van het graf, de onderrouwdrager en naastbeſtaanden van den overledenen in de nabijheid van hetzelve. De lijkdienst bij het graf verrigt zijnde, braken de Controlleur, Treſaurier en Hofmeester van den overledenen hunne ſtaven in ſtukken, die vervolgens in het graf geworpen werden.

De begrafenis dus geëindigd zijnde, wierden de ſtandaard, vlaggen en zegeteekenen op de tafel geplaatst achter den eerſten rouwdrager, en de aftogt, beſtuurd door de wapenofficieren, nam een aanvang, in dezelfde orde, als waarin dezelve de kerk was binnen gekomen.

Zie daar, mijn Vriend! u eene korte beſchrijving medegedeeld van het voornaamſte van deze buitengewone plegtigheid. — Gij weet misſchien, dat het doorluchtig voorwerp van deze buitengemeene eerbewijzingen, de zoon was van den Zeer Eerwaarden EDWARD NELSON, Rector van *Burnhamthorpe*, in het Graafſchap *Norfolk*. Hij zag het eerſte levenslicht in September 1758, zijn eerſte

onderwijs ontving hij op de ſchool te *Norwich*: van daar wierd hij verplaatst naar *Northwalsham*, op welke plaats hij zijne letterkundige loopbaan eindigde. Twaalf jaren oud zijnde, verliet hij de ſchool, en ging aan boord van het ſchip *the Reaſonable*, onder bevel van kapitein MAURICE SUCCLING zijn oom aan moeders zijde: in 1772 was de Koning voornemens eene ontdekkingsreize naar den Noord-pool te laten doen, de jonge NELSON verzocht dien togt mede te mogen ondernemen, verklarende, liever, al was het dan ook ſlechts als koksmaat, de reis mede te willen doen, dan t'huis te blijven. — Van dat tijdſtip af aan is hij ſchielijk tot dat toppunt van eer en roem opgeklommen, waar op hij ſtond, toen hij zijn leven voor zijn vaderland opofferde in een der woedendſte zeegevechten, waar van in de geſchiedenis der wereld een voorbeeld is. Er was bij deze gelegenheid weinig oplettendheid noodig, om het Enthuſiasme der Engelſchen voor het vaderland, en den held die voor hetzelve ſtierf, optemerken. Ik heb menſchen uit den burgerſtand gezien en geſproken, die tranen ſtorteden, die zoo bitterlijk weenden als of hun hartevriend aan hun ontrukt was, op het hooren van de mare van het ſneuvelen van dezen held. — Hoe ſterk bleek dit bij de plegtige ten toonſtelling te *Greenwich*: hoe ſterk bij de begrafenis, en zelfs nog na dezelve, toen zijn grafkelder open blijvende aan de nieuwsgierigen voor eenen ſchelling toegang in dezelve verleend wierd,

uitgeoefend, zeer gaarne bijwone, en die mij in dat oogenblik, naar de treurige ſtemming van mijn gemoed, bijzonder welkom zoude zijn. Tuſſchen de onafzienbare menigte van grafzerken, die hier alle regtſtandig, en niet plat, zoo als bij ons, op de graven geplaatst worden, wandelde ik eenzaam rond op dit veld der dooden: mijn oog viel van het eene op het andere opſchrift der tombes en zerken: hier las ik de bittere klagten van bitterlijk bedroefde ouders over het verlies van dierbare panden, daar, van weenende kinders over liefderijke vaders en teederzorgende moeders, door den wreeden dood aan hun ontrukt: ik dacht, zwaarmoedig peinzend, na over de vergankelijkheid en nietigheid van al het ondermaanſche, en voornamelijk de ongewisheid van ons leven, zoo wel als de zekerheid van het vast naderend einde van hetzelve.

Hoe vele duizenden hier reeds op dit ruime veld gezaaid liggen voor de eeuwigheid, getuigt die verbazende menigte tombes en zerken, die hier reeds zijn geplaatst, en wier getal nog dagelijks vermeerdert: hoe veele merkteekenen van rijkdom, aanzien, ſtand en betrekking, ontdekt hier het beſchouwend oog aan alle die tombes, zoo wel als aan de trotſche opſchriften, op ſommige kunſtig uitgehouwen ſteenen, allen, die 'er onder liggen zijn echter nu, in den ſtriktſten zin, aan elkander gelijk: hier ligt misſchien de knecht naast zijnen Heer: de arme naast den man van hooge geboorte, en onnoemelijken rijkdom, de vijand naast zijnen ha-

hater, de nederige naast den trotschen. Hier heeft nu geen onderscheid plaats: allen zijn een eigendom der wormen, en geene grootsche schitterende grafteekens kunnen beveiligen voor de verderving. — Het groot onderscheid zal in de andere wereld, de plaats van onze wezenlijke bestemming, ondervonden worden, waar geene hier uiterlijk genotene voorregten, dan voor zoo verre dezelve waardiglijk gebruikt wierden, in aanmerking zullen komen, waar dan, niet onze geluksgoederen ons zullen volgen, maar onze werken, en waar wij dan naar onze daden en gezindheden geoordeeld en beloond zullen worden. —

Hoe menig een, dacht ik, zal hier na een lang uitgerekt leven van zorg en kommer, als een vermoeide, de zoo lang verlangde rust gevonden hebben: hoe velen zullen hier rusten, die in den bloei hunner jaren wierden afgesneden, en echter welgemoed ten grave daalden, maar ook, hoe velen, die, na een nutteloos verspild leven, voor de gedachte aan dood en eeuwigheid te rug deinsden; hoe menige schoone maagd en fiere jongeling, zal hier een aas der wormen zijn geworden, en, bij deugdzame gezindheden en daden, dezen stap met blijmoedige onderwerping hebben gedaan, of, door losbandigheid, weelde en wellust verteerd, zich rijp gemaakt hebbende voor vreesselijke smarten, met ontzetting de doodsvallei zijn binnengetreden.

Terwijl ik hier dus over het verschillend lot der afgestorvenen nadacht, viel mij eene, zich door net-

nette eenvoudigheid onderſcheidende, tombe in het oog, ik trad naar dezelve toe, en las het opſchrift op dezelve JOHN BUNJAN, *the author of the Pelgrims progress*: — 1698 — dit was alles wat op den zijſteen dezer nette witte tombe geſchreven ſtond. Ik ſtond hier dus bij het graf van dien zelfden JAN BUNJAN, wiens naam hier in *Engeland* bij de Methodisten, Puriteinen, en alle ſtijfdenkenden in den godsdienst, nog met eerbied wordt genoemd, en die ook in ons vaderland niet minder bekend is door zijne ſchriften, vooral door zijn *Leven van Meester Kwaad*, en *eens Christens Reize naar de eeuwigheid*. —

Na hier eenige oogenblikken bot gevierd te hebben aan den loop van mijne gedachten, terwijl ik mij verplaatſte in de dagen mijner jeugd, waar in ouders, broeders, en vele andere vrienden door den dood aan mij ontrukt waren, die ik zelf in de groeve der verrotting had zien nederdalen, wierd ik in deze mijne overdenkingen geſtoord door twee deftig gekleede perſonen, die ook bij dit graf ſtil bleven ſtaan, en een geſprek aanvingen over de teedere godsvrucht van den, onder deze tombe rustenden, ſchrijver. Om deze lieden in hun gemoedelijk discours niet te ſtoren, ging ik heen, en begaf mij naar de andere zijde van dezen doodenakker. — Ik zag nu eene lijkſtaatſie naderen: de doode was, naar het aanzien van het kistje, een nog zeer jong kind, gevolgd van eenige weenende vrouwen.

De begrafenisſen hebben hier te lande dat bijzondere, dat zij meer als eene godsdienſtige plegtigheid beſchouwd en behandeld worden, dan in ons vaderland: zij komen meer overeen met de gewoonten, die omtrent dezelve in de meeste gedeelten van *Duitschland* worden in acht genomen. Ook voor het ulterlijke hebben hier geheel andere gebruiken plaats: ik meen u de gedaante der doodkisten, enz. reeds in eenen vorigen beſchreven te hebben: — juist het tegendeel van het geen bij ons gebruikelijk is, wordt dezelve hier zamengeſteld uit dunne planken, die echter ſomtijds, vooral bij lieden van rang en vermogen, van kostbaar hout, en glad gewreven of vernist zijn. *Zij zijn* van boven plat, en ſomtijds kunſtig verſierd met kostbaar verzilverd of verguld plaatwerk, met wapens en opſchriften — ook heb ik 'er gezien, vooral voor kinderen, die geheel met blaauw of grijs laken overtrokken, en langs de randen geheel met verzilverde nagelen beſlagen waren.

De plegtigheid der begrafenis zag ik dikwijls met hartelijke deelneming en gevoel verrigten: het is waar, dit was bij alle gelegenheden niet het geval: ſomtijds zag ik bij het verrigten dezer plegtigheid eene in het oog loopende aanſtootelijke losheid en verſtrooijing van gedachten plaats hebben, zoo dat men duidelijk konde zien, terwijl de Leeraar onder het prevelen der litanien en gebeden, herwaarts en derwaarts rond zag, zulks meer als ſleurwerk en uit gewoonte geſchiedde, dan met oogmerk, om

bij

bij zulk eene plegtige gelegenheid wezenlijk nut te ſtichten. Doch met den Leeraar, bij deze gelegenheid dit werk verrigtende, was het zoo niet: in tegendeel: hij toonde door woorden en gebaarden, gevoel te hebben van het geen hij zoo ernſtig als nadrukkelijk ſprak, en van deszelfs gewigt en waarheid ten vollen overtuigd te zijn: hij toonde gevoel te hebben van de grievende ſmart der bitterlijk bedroefde en ſchreijende moeder; ja hij toonde ook in ſtaat te zijn, woorden van troost en opbeuring tot een verſlagen, diepgewond hart, te kunnen ſpreken.

Misſchien was het een eenige zoon of dochter van eene vrouwe, die weduwe was, welke door de zoo diep bedrukte moeder ten grave werd geleid; althans, zij was buitengewoon aangedaan, zoo aangedaan, dat zij het niet langer uit konde houden, maar, bij het ſtorten van een vloed van tranen, op eenen nabijgelegen grafheuvel nederzonk, — hoe eenvoudig welſprekend, hoe gepast, hoe kortelijk innemend, hoe vol van de teederſte godsvrucht en de heerlijkſte troostgronden, hoe deelnemend en opbeurend, hoe harttreffend en overredend, waren de woorden, welke hij toen ſprak: hoe deftig en veelbeteekenend zijne gebaarden, hoe treffend die ernſtige zoo veel menſchelijk gevoel aanduidende blik, dan eens op de weenende moeder, dan eens op het open graf, dan eens op het op deszelfs rand ſtaand kistje, dan eens naar den hemel geworpen.

Ve-

Velen der omſtanders toonden gevoelig getroffen en aangedaan te zijn, door het geen zij hoorden en zagen verrigten: ik zelf was diep getroffen in mijn binnenſte. —— Mijne gedachten wierden nu natuurlijk geleid op voorwerpen, die mij zelve zoo na beſtonden als deze geſtorven lieveling aan de weenende moeder: en ik, ik was verre van hun afgeſcheiden. —— wie weet, dacht ik, of niet de lievelingen van mijn hart, ook niet alreeds, in de dagen van mijn afzijn, hunne voor hun bezorgde moeder ten grave hebben zien nederdalen? — wie weet, of misſchien niet hetzelfde, het geen ik hier plaats zie hebben, aan een van mijne kinderen is gebeurd? — Misſchien was eene gevoelige moeder in mijn afzijn, in de hartverſcheurendſte omſtandigheid, een of ander van onze lievelingen, zoo als deze moeder, in de donkere woning des verderfs na te ſtaren, en troosteloos op deszelfs graf te weenen? Misſchien zijn andere naauwe betrekkingen door den dood verbroken, vrienden en bekenden van dit toneel des levens verdwenen, en verhuisd naar het donker graf: — misſchien zijn ſommigen door ziekte of ongemak aan hunne legerſtede gebonden, of leven, door de hand des ongeluks en tegenſpoeds geſlagen, in nooden, rampen en ellenden. —

Terwijl deze en diergelijke treurige onderwerpen mijn geest bezig hielden, was de plegtige begrafenis geëindigd. Er wierden van tijd tot tijd meer dooden, zoo met koetſen als anders, aangebragt: doch,

doch, ik verliet deze woonplaats der dooden. Gevoelig getroffen, en peinzende over het geen ik gezien, gehoord, en gevoeld had, ging ik naar mijne woning, vol van onzekere twijfelingen, over den tegenwoordigen toeſtand van mijne, zoo lang mij geſcheiden lievelingen: ik ging heen, maar geheel niet met die gedachte, dat deze, voor mij zoo buitengemeen treurige, dag, waar op ik mij kwelde over dingen, wier beſchikking toch niet in mijne magt ſtonden, in zoo veel blijdſchap eindigen zoude.

Na eenige oogenblikken op mijne kamer gezeten te hebben, nog geſtadig vol van dezelfde pijnigende denkbeelden, en zoo hartelijk verlangende naar dat oogenblik, dat mij uit deze beangſtigende onzekerheid zou verlöſen: op dat zelfde oogenblik komt 'er eene bediende boven, mij boodſchappende dat 'er brieven voor mij waren aangekomen, die zij mij tevens overhandigde.

Denk eens, mijn Vriend! hoe verbaasd ik ſtond: het was als of ik door eenen electriken ſchok getroffen wierd, — op zulk een geheel onverwacht tijdſtip, was nu het gewenscht oogenblik daar, dat alle mijne onzekere twijfelingen zoude opklaren: maar hoe? — met welk een uitſlag? — tot mijne vreugde of tot mijne droefheid? — Een van beiden moest plaats hebben. — Ontroerd, verblijd, en vol van onzekere verwachting opende ik dezelve, las gretig en met overhaasting het geſchrevene, en, na van den eerſten ſchok een weinig bekō-

men te zijn, las ik nog eens, en vond niets dan goede tijding: —— nu waren op eens de donkere wolken van mijne ziel gedreven: —— ik gevoelde nu, ſterker dan ik ooit gevoeld had, dat eene goede tijding uit verren lande is als koud water voor een vermoeide ziel. O mijn Vriend! hoe gelukkig, hoe dubbeld aangenaam was mij nu deze avond na dezen treurigen dag: —— met hoe veel blijdſchap vernam ik, onder ander aangenaam nieuws, dat mijne meeste brieven u wel ter hand waren gekomen. Het komt mij geheel niet vreemd voor, mijn Vriend! dat gij verbaasd ſtond op de ontdekking van mijne mislukte reis. — Nu, het lijden is nu voorbij, en de nagedachte aan uitgeſtane rampen, gevaren en ellenden, geeft naderhand ſtof tot een aangenaam genoegen, tot eene dubbelde blijdſchap. — Geen minder genoegen gaf het mij, te vernemen, dat mijne brieven met vermaak door u gelezen waren, zoo dat ik dus, hoe verre ook van u geſcheiden, iets heb kunnen toebrengen, om uwe oogenblikken van uitſpanning, genoegelijk te helpen doorbrengen. — Voor ditmaal eindige ik met de belofte, dat ik gaarne op uw verzoek voort zal gaan, met u bij elke gepaste gelegenheid van de plaats van mijn verblijf eenig berigt te doen toekomen; in verwachting, dat gij ook geene gelegenheid om aan mij te ſchrijven, ongebruikt zult laten voorbijgaan, ben ik —— ——

DRIE-

DRIE-EN-VEERTIGSTE BRIEF.

Londen Febr. 1806.

Is mijn geduld eenigen tijd op de pijnbank geweest, door het niet ontvangen van verlangde brieven, thans volgen dezelve, tot mijne blijdschap, zoo veel te schielijker op elkanderen: — ook uwen laatsten heb ik reeds ontvangen, waar van de inhoud mijn genoegen merkelijk vermeerderde. Het geen gij mij schrijft van de oproerige bewegingen, die, volgens uwe nieuwspapieren op de tijding van den dood van den minister PITT, in deze stad zouden plaats gehad hebben, zulks is volstrekt onwaar, niets van dien aard is hier voorgevallen, niets dat 'er naar geleek. Wanneer hij zal begraven worden is onzeker: — men debatteert dagelijks over de plegtigheden, die bij die gelegenheid in acht zullen genomen worden, — over het oprigten van een standbeeld, — en het betalen van zijne schulden door het Gouvernement, tot welk laatste reeds besloten is. — Zoo tijden en gelegenheden gunstiger waren, zou ik met vermaak in het mededeelen van het een en ander door u bedoelde nieuws, aan uwe nieuwsgierigheid voldoen, doch voor het tegenwoordige is dit niet raadzaam.

Het komt al zoo uit, als ik gedacht had, dat gij

iets meer van de Hollandſche Kerk, en van onze landgenooten, hier te lande verwacht hadt; nu, mijn Vriend! in dit opzigt kan ik aan uwen wensch voldoen, en zal daar toe ook maar aanſtonds dezen tegenwoordigen doen dienen.

De Kerk, waarin onze landgenooten hunne godsdienſtige bijeenkomſten houden, is gelegen in dat gedeelte der *City*, dat den naam van *Austin friars* draagt, zijnde deze grond voorheen beſlagen door een klooster van Augustijner Monniken, van de gebouwen van welk klooster niets is overgebleven dan de kerk, gebouwd in het jaar 1253, en bij dezelve een tuin, voormaals het kloosterkerkhof geweest zijnde. Men vindt in de nabijheid van de kerk de voornaamſte gebouwen der *City*, als de Bank, Beurs, *Marſion houſe* (het huis door den Lord Major bewoond.) De kerk, die, zoo als in de *City* met eene menigte kerken het geval is, van buiten voor het grootſte deel met huizen is omtimmerd, en zich dus onmogelijk voordeelig aan het oog kan voordoen, is echter geheel geene van de onaanzienlijkſte kerkgebouwen in *Londen*, zij is ruim, kan aan duizenden plaats geven, en heeft eene zekere eenvoudige deftigheid en ſchoonheid, die bij de eerſte intrede eerbied inboezemt. Aan wederzijden van den hoofdingang is eene ruime kamer, eene voor de ouderlingen en eene voor de diakonen, in welke 's winters voor de godsdienſtoefening geſtookt wordt: boven den hoofdingang is een fraai orgel, en op kamers aan wederzijden eene

Bi-

Bibliotheek, die beter onderhouden konde zijn; tegen over het orgel is het altaar op eene eenige trappen verhevene plaats: op het welk, even als in de Episcopale kerken, in vergulde letteren, de Wet des Heeren, het volmaakt Gebed, en de twaalf Artikelen des Geloofs, geſchreven ſtaan: op deze verhevene plaats voor het altaarſtuk, is eene lange met groen laken overdekte tafel geplaatst, aan welke het H. Avondmaal gebruikt wordt; waarbij men zich van zilveren ſchotelen, kannen, bekers enz. bedient: — de predikſtoel en banken, die meest alle geſloten kunnen worden, zijn van glad gewreven eikenhout: eene eenigzins gedistingueerde, ten dienſte der *Afgezanten-van Holland* aan het Hof van *Groot-Brittanje*, is tegen over den predikſtoel: de, hier en alom hooggeachte, Raadpenſionaris zijne Excellentie SCHIMMELPENNINCK gaf, gedurende zijn verblijf in deze ſtad, bij elke gelegenheid, met de zijnen een waardig voorbeeld van ijver voor den Godsdienst. Door twee lange rijen pilaren wordt het middelſte gedeelte der kerk van de breede zijpaden afgeſcheiden, en een fraai verwulft overdekt dezelve.

Zie daar, mijn Vriend! eene korte beſchrijving van het gebouw, waarin onze landgenooten in onze taal hunne godsdienstoefening houden: ik zal u nu nog het een en ander, de geſchiedenis van dezen tempel betreffende, mededeelen.

Deze Kerk is een wettig en zuiver eigendom der Hollanders. — EDUARD DE ZESDE, zoon van

HENDRIK DE ACHTSTE en JOHANNA SEYMOUR, die, nog geen volle 10 jaren oud, zijnen vader op den troon van *Engeland* opvolgde, en, naar zijne jaren, wel onderwezen en godvruchtig was, ſchonk aan de hier gezetenen, of, door vervolgingen om den Godsdienst, hier naar toe gevlugte Duitſche vreemdelingen, die geene geſchikte plaats tot uitoefening van hunnen Godsdienst hadden, dezen tempel, en bekrachtigde deze gifte door een koninklijk *patent charter*, of gezegelden giftbrief, den 24 Julij 1550.

De twee eerſte Predikanten waren MARTINUS MICRONIUS, uit *Vlaanderen*, en GUALTHERUS DELÆNUS uit *Braband*. Onder de geleerde en Godvruchtige mannen, welken EDUARD uit verſchillende landen ontbood, om de kerk van bijgeloovigheden en dwalingen te helpen zuiveren, was ook JOHANNES A LASCO, een Poolsch Edelman, opperbeſtuurder en ſuperintendent der Oostvrieſche Kerken en predikant te *Embden*.

Deze A LASCO, met veel voordeel aan de hervorming in *Engeland* gewerkt hebbende, vertrok wederom naar *Embden*: deze ſtad moest hij wederom verlaten, om dat hij zeker boek, genaamd *interim*, waar in de beker aan het volk, en het huwelijk aan de Priesters toegeſtaan wierd, maar voor het overige geheel Roomsch was, niet wilde aannemen, op bevel van ANNA, Gravin van *Oostvriesland*, naar *Bremen*: van daar vertrekt hij naar *Hamburg*, alwaar hij de tijding kreeg, dat hij tot

ſu-

ſuperintendent der Nederduitſche Gereformeerde kerk te *Londen*, beroepen was. Dit beroep nam hij aan, en kwam over in de lentetijd des jaars 1550. — JOHANNES UITTENHOVE, een Edelman van *Gent*, wierd aangeſteld tot onderling van deze gemeente, en onder het beſtuur van deze beide waardige mannen was het, dat men den gemelden gunstbrief verkreeg van EDUARD DEN ZESDEN.

Dan, deze Gemeente bleef geen drie volle jaren in het ongeſtoord bezit van dezen tempel, dewijl koning EDUARD op den 6den Julij 1553, door eenen ontijdigen dood, zoo men denkt, door vergif, uit het leven wierd weggerukt. Bij uiterſten wil had deze vorst het Rijk nagelaten aan zijne nicht JOHANNA GRAY, die ook, ingevolge daarvan, den 9den dier maand voor koningin wierd uitgeroepen.

Doch MARIA, dochter van HENDRIK, bij zijne eerſte vrouw CATHARINA VAN ARRAGON, van welke hij zich om voorgewende bloedſchande had laten ſcheiden, die, als uit een onwettig huwelijk geboren, geen aanſpraak op den troon konde maken, doch desniettegenſtaande brandde van begeerte om denzelven te beklimmen: deze MARIA, na vergeefsch bij den Raad hulp gezocht te hebben, gaat naar *Suffolk*, belovende aldaar, dat zij geene verandering hoegenaamd in de nu gevestigde hervormde Godsdienst maken zal, waar op velen hare partij kozen. Dus geſterkt overwint zij den Hertog van *Northumberland*, ſchoonvader van de jonge en ongelukkige koningin JOHANNA: wordt binnen *Lon-*

den ingehaald, en aldaar den 1ſten October van dat zelfde jaar, tot koningin gekroond.

Schrikkelijk waren de gevolgen van deze verandering voor de vrienden van waarheid en verlichting. — MARIA, de magt in handen hebbende, vergat weldra hare gedane beloften. De brave JOHANNA moest kroon en leven derven. Den 9den dier maand liet zij reeds het Parlement met eene misbeginnen, de aartsbisſchop van *Canterbury*, CRANMER genaamd, gevangen nemen en kort daarna verbranden, welk lot reeds twee andere bisſchoppen ondergaan hadden: de ligchamen van andere voorſtanders der hervorming wierden uit de graven opgedolven en door de vlammen verteerd, en alle mogelijke middelen werden weldra in het werk geſteld, om de belijders der waarheid op het wreedaardigst te vervolgen.

Ligt is het te begrijpen dat de Nederduitſche Gereformeerde Gemeente deze vervolgingen niet ontgaan konde: De geſchonken tempel wierd hun afgenomen en toegeſloten: — hunne perſonen zelve waren hier niet langer veilig, zoo dat zij het best oordeelden eene andere plaats optezoeken, waar zij naar het licht van hun geweten hunnen godsdienst vrij en ongeſtoord zouden kunnen uitoefenen.

A LASCO, MICRONIUS en UITTENHOVE gaan ſcheep met 175 perſonen, latende alhier GUALTHERUS en PETRUS DELÆNUS bij eenige weinige leden der nu verſtrooide gemeente: — De vlugtende begeven zich naar *Denemarken*, daar zij, na veel

ſtorm

ſtorm en ongemak uitgeſtaan te hebben, te *Elſeneur* aanlanden: —— doch koning CHRISTIAAN DE DERDE wilde deze ongelukkigen geene vrijheid geven, om daar te blijven, maar zond ze met eenen kleinen reispenning weder weg: zonder dat hij hunne oude mannen en zwangere vrouwen in zijn rijk wilde laten overwinteren. Te *Rostock*, te *Wismar* en te *Lubeck* wordt hun allen eene ſchuilplaats en verblijf geweigerd; zij vertrekken dan gezamenlijk naar *Hamburg*, daar ten zelfden tijde 32 perſonen, vergezeld van GUALTHERUS en PETRUS DELÆNUS aankwamen. Doch ook daar wierd hun niet eens vergund in de ſtad te komen om zich te ververſchen: zij ſteken dan verder over naar *Embden*, alwaar zij van de vrome gravinne ANNA VAN OLDENBURG en Embdens Burgers minzaam ontvangen en liefderijk onthaald wierden. MARTINUS MICRONIUS wierd beroepen tot Predikant te *Norden*, alwaar hij in 1559 ſtierf: PETRUS DELÆNUS wierd Predikant bij den Jonkheer TYDE VAN KNIPHUIZEN. —— JOHANNES A LASCO vertrok naar *Frankfort* aan den *Main* alwaar hij eene Neder-duitſche kerk oprigtede, wier eerſte Predikant was de zo vermaarde PETRUS DATHENUS. A LASCO werdt vervolgens naar *Polen* beroepen, alwaar hij 1560 overleden is.

Doch nu namen de zaken een anderen keer, MARIA, ongelukkig tegen de Franſchen oorlogende, ſtierf grootendeels van hartzeer over het verlies van *Calais*, den 17 Nov. 1558.

ELIZABETH, dochter van HENRIK DE ZEVENDE, bij zijne tweede vrouw, ANNA BOULYN, wierd tot den troon van *Engeland* verheven: zij voert de Reformatie weder in, geeft den Nederduitſche hervormden dezen tempel weder, die toen tot haren eerſten Leeraar beriepen ADRIANUS HAMSTEDIUS, uit *Zeeland*. De vermaarde JOHANNES UITTENHOVE kwam ook terug uit *Polen* over *Frankfort*, van waar hij PETRUS DELÆNUS, zoon van GUALTHERUS DELÆNUS, met zich nam naar zijne Gemeente te *Londen*, ook medebrengende den verzegelden gunstbrief van koning EDUARD DEN ZESDEN. PETRUS DELÆNUS wierd aan HAMSTEDIUS als tweede Leeraar toegevoegd. En ſedert dien tijd heeft deze Gemeente onder de gelukkige regering van koningin ELIZABETH gebloeid, en is; naast de kerk van *Embden*, eene tweede Gereformeerde moederkerk geworden, waar toe vele vervolgde Christenen, voornamelijk uit de *Nederlanden*, ten tijde van den wreeden Hertog *van Alva*, hunne toevlugt hebben genomen. En ſedert dien tijd is ook de Nederduitſche Gereformeerde Gemeente in het ongeſtoord bezit van deze kerk gebleven.

Van het tijdſtip, dat deze kerk aan de Nederduitſche Hervormden geſchonken is, is dezelve tot nu toe bediend door een getal van 44 Predikanten, waarvan ik u een lijst, naar de orde waarin zij elkanderen zijn opgevolgd, toezende, met een kort berigt, van het geen ſommigen hunner in geſchrifte aan de wereld hebben nagelaten.

1550. Jo-

1550. JOHANNES A LASCO. Superintendent, geboren in *Polen*, en overleden in dat zelfde land, te *Calish*. 1560.

Deze heeft de volgende werken nagelaten:

1. *Forma et ratio tota Eccleſiastici Miniſterii, in peregrinorum, potisſimum vero, Germanorum Eccleſia, inſtituta Londini in Anglia, per regem Eduardum, ejus nominis ſextum.* 1550.
2. Een werkje over het avondmaal. *Lond.* 1552.
3. Tegen MENNO SYMONS over de Menschwording van CHRISTUS.
4. Een werkje, tegen de lasteringen van WESTPHALUS TIMANNUS POMERANUS, gedediceerd aan den koning van *Polen*. 1556.
5. Verdediging van de kerk van *Frankfort* aangaande het ſtuk van het H. Avondmaal. 1557.
6. Forma van de kerkelijke bedieningen en oefeningen der Duitſchen, en andere vreemdelingen, in *Engeland*. Te *Embden*. 1556.
7. Drie brieven aan den koning van *Polen*, den Raad, en de Staten, van de manier, om de kerken te regt te ſtellen. *Bazel*. 1556.
8. Antwoord tegen den brief van WESTPHALUS, die was tot wederlegging van de kerk van *Frankfort*. *Bazel*. 1560.

1550. MAR-

1550. MARTINUS MICRONIUS. Geb. in *Vlaanderen*, overleden te *Norden* 1560. Deze heeft geſchreven:

1. Eene disputatie tegen MENNO SYMONS, *Wismar.* 1556.
2. Zijne verantwoording op 20 Artikelen die MENNO SYMONS voorſtelt. 1558.
3. De Nederlandſche Catechismus.
4. De ordonnantiën van de gemeente van *Londen.*
5. Klaar bewijs van het regt gebruik des Nachtmaals. 1554.
6. Van de weerdigheid en nuttigheid der christelijke vergaderingen. 1561. Niet afgewerkt; dit is naderhand geſchied door NICOLAUS CARINÆUS.
7. Verantwoording tegen WESTPHALUS van van de kerken van *Oostvriesland*, en van de reize uit *Engeland* naar *Denemarken.* 1557.
8. Historie van HASTE, genaamd RATELYNE, te *Gent* verbrand, om 't openlijk beſtraffen der afgodiſche leer. 1555.

1550. GUALTHERUS DELÆNUS, geboren in *Brabant*, overleden te *Londen*, 1563. Van hem is eene overzetting in het Nederduitsch van de Historie van JOH. SLEIDANUS.

Tuſchen beiden kan men hier voegen dat JOHANNES UITENHOVIUS, in het Latijn beſchreven heeft, de opritging en verſtrooijing der

der uitlandſche Christenen van *Londen*, ten tijde van EDUARD *den* VI*den*. —— DAVIDS Pſalmen in Nederduitſchen dichte geſteld, te *Londen*, 1566.

1559. ADRIANUS HAMSTEDIUS, geboren in *Zeeland*, overleden in *Vriesland*, 1562. Van dezen getuigt ABRAHAM MELLINUS in de voorrede van zijn groot Martelaarsboek, dat hij de Nederlandſche Historie der Martelaren beſchreven heeft, 1559.

1560. PETRUS DELÆNUS, geb. te *Alkmaar*, overl. te *Londen*, 1563.

1562. NICOLAUS CARINÆUS, geb. te *Edam*, overl. te *Londen*, 1563.

1563. GODEFRIDUS WINGIUS, geb. te *Luik*, overl. te *Londen*, 1590.

1568. BARTHOLDUS GULIELMY.

1570. GEORGIUS WIBOTIUS, geb. te *Putten*, overl. te *Londen*, 1576. Deze heeft vele geestelijke liederen geſchreven, en na zijn dood is zijne laatſte leerrede gedrukt met verſcheidene grafdichten.

1573. JOANNES CUBUS, —— overl. te *Antwerpen*.

1573. JACOBUS REGIUS, geb. te *Kortrijk*, overl. te *Londen*, 1601. Van dezen is na zijn dood in het licht verſchenen:

1. Predikatien over het Gebed des Heeren.
2. Tractaat van CHRISTUS Godheid.
3. —— van de Conſcientie.
4. —— van de Vrede Gods.

5. Korte Bedenkingen op het Gebed des Heeren, in het Latijn.

1580. JOANNES SCILOT, geb. te *Brusſel*, overl. te *Londen*, 1598.

1581. JOANNES VAN ROO, —— overl. te *Londen*, 1583.

1581. ASSUERUS REGEMORTERUS, geb. te *Antwerpen*, overl. te *Londen*, 1603.

1586. LUCAS VAN PEENE, geb. te *Rousſelare*, overl. te *Londen*, 1587.

1592. JACOBUS WIBOTIUS, geb. te *Gent*, overl. te *Londen*, 1593.

1597. JOANNES MERCIUS, geb. te *Londen*, overl. te *Londen*, 1599.

1601. JOANNES REGIUS, geb. te *Londen*, overl. te *Londen*, 1627.

1601. SIMEON RUSTINCK, geb. te *Norwich*, overl. te *Londen*, 1621.

1. De gulde legende, aflaten en reliquiën aan Gods woord beproefd.
2. Heilzame bedenkingen op CHRISTUS lijden.
3. Vonnis tegen teerling en troeffpel.
4. In het Latijn, bewezen dat er eene Pauſinne geweest zij.
5. Harmonie van de Nationale Sijnoden in de Nederlanden.

Onder de papieren en boeken dezer kerk wordt ook nog gevonden een manuſcript in groot folio, van dezen SIMEON

MEON RUSTINCK, behelzende de geſchiedenisſen der *Nederlandſche* natie, en gemeenten in *Engeland*, en voornamelijk te *Londen*.

1604. LEONARDUS MOIJART, geb. te *Herenthals*, overl. te *Londen*, 1606.

1608. AMBROSIUS REGEMORTIUS, geb. te *Wezel*, overl. te *Londen*, 1640.

1624. GULIELMUS THILENUS, geb. te *Middelburg*, overl. te *Middelburg*, 1638.

1628. TIMOTHEUS VAN VLETEREN, geb. te *Sandwich*, overl. te *Londen*, 1641.

1632. JOHANNES LARENUS, geb. te *Arnemuiden*, overl. te *Londen*, 1638.

1639. CÆSAR CALANDRINUS, geb. te *Stade*, overl. te *Londen*, 1665.

1640. PHILIPPUS OP DEN BEKE, geb. te *Wezel*, overl. te *Londen*, 1682.

1644. JONAS PROOSTIUS, geb. te *Colchester*, overl. te *Londen*, 1667.

1668. SAMUEL BISCOP, geb. te *Vliſſingen*, overl. te *Londen*, 1700.

1680. GERARD VAN DER POORT, geb. te *Zierikzee*, overl. te *Amſterdam*, 1691.

1686. JOHANNES VAN ROIJEN, geb. te *Middelburg*, overl. te *Londen*, 1687.

1688. ADRIANUS VAN OOSTRUM, geb. te *Wateringen*, overl. te *Amſterdam*, 1716.

1692. EMILIUS VAN CUILEMBORG, geb. te *Wageningen*, overl. op *Canvoy eiland*, 1704.

De-

Deze heeft, behalven vele gedichten, uitgegeven:

1. Godvruchtige Zang- en Rijmſtoffen, 1683.
2. Melk voor Zuigelingen, 1688.
3. Eene Redevoering over het leven en bedrijf van koning WILLIAM, tot deszelfs krooning, uitgeſproken te *Heusden*, bij gelegenheid van 's koning geboortedag, 1689.
4. Nederduitſche Verzen op 's Konings daden, in het bijzonder zijn bedrijf in *Ierland*, en de ſlag aan de *Boin*, bij gelegenheid van 's konings overkomst in *Holland*, 1691.
5. Eerbiedige en vrijmoedige aanſpraak aan den grooten LOUIS, Koning van *Frankrijk*, op de vervolging; in verzen, met met eenige gezangen, Dordr. 1687.
6. Eene Oratie in Nederduitſche verzen, op de daden van Koning WILLEM, ſedert de ſlag aan de *Boin*, tot aan den dood van Koningin MARIA, uitgeſproken in de Nederduitſche kapel van *Sint James* den 11 Febr. 1695.
7. Eene Latijnſche oratie in verzen, op het overgaan van *Namen*, uitgeſproken in de kapelle van *Sint James*, 1695.
8. Het beginſel der Leere CHRISTI, volgens de orde en verdeeling van den Heidelb. Catechismus.

9.

9. Dr. MERITEUS gebeden overgezet in het Nederd. 1698.

1702. WILLEM BISCOP, geb. in *Zeeland*, overl. te *Middelburg* 1719.

1711. THEODORUS BOLTEN, geb. te *Leiden*, overl. te *Londen* 1739.

1714. LUDOLPHUS DE WITH, geb. te *Rotterdam*, overl. te *Utrecht* 1736.

1718. PAULUS COLLIGNON, geb. te *Hesſencasſel*, overl. te *Londen* 1728.

1728. HERMAN VAN BRACHT, geb. te *Dordrecht*, overl. te *Londen* 1735.

1735. FRED. DANIEL BRONGAART, geb. te *Sluis in Vlaanderen*, overl. te *Londen* 1737.

1737. MARTEN ADRIAAN DE JONGH, geb. te *Bommel*, overl. te *Maastricht* 1791.

1741. HENRIK VAN HAAMSTEDE, geb. te *Amſterdam*, overl. te *Londen* 1765.

Van deze is in het licht een Jubelpreek op het tweede eeuwgetij der hervorming van den Godsdienst in *Engeland*.

1751. HENRICUS PUTMAN, overl. te *Amſterdam*.

Deze heeft geſchreven *Londens* tweemalige pſalmverwisſeling, beſchouwd en beredeneerd in eene Leerrede over Colloſſ. III: 16, uitgeſproken den 25 Mei 1777.

1765. MELCHIOR JUSTUS VAN EFFEN.

1784. CONRADUS SCHWIERS, Theol. Dr., geb. te *Amſterdam*. Zijn dienst nedergelegd, en naar de *Westindiën* vertrokken.

1801. LAMBERTUS HENRICUS SCHIPPERS PAAL, Theol. Dr., geb. te *Amſterdam*, van *Ouderkerk aan den Amſtel* naar *Londen* beroepen. Zijn dienst aldaar neêrgelegd, en met zijne echtgenoote naar *Demerary* vertrokken.

1802. J. WERNINCK, Theol. Dr., geb. te *Amſterdam*, en herwaarts beroepen van *Calſlagen*. Als Schrijver bekend door zijne fraaije overzetting van het Leven van WASHINGTON.

Zie daar, mijn Vriend, een kort berigt van het een en ander, de Nederduitſche Gereformeerde kerk in *Londen* betreffende: ik heb u de Lijst der Predikanten opgegeven, zoo als dezelve hier in de Conſiſtoriekamer ſtaan aangeteekend.

Sedert het vertrek van den Heer PAAL, wordt de dienst door den Eerw. WERNINCK alleen waargenomen. Hij is een man, op wien de Nederduitſche kerk in deze ſtad vrij roem mag dragen, als leeraar en als voorbeeld, als mensch en christen: in opzigt tot alle deze betrekkingen zou ik veel, zeer veel tot zijnen lof kunnen zeggen: ik zou u kunnen zeggen, hoe hij de trooster, de raadgever, de onderſteuner, de helper, de vriend van alle ongelukkigen is, die doet het geen in zijn vermogen is, om rampſpoeden te verligten, onheilen weg te nemen, tranen af te droogen: een groot aantal arme ongelukkige Hollandſche viſchers, in dit land gevangen zittende, en aan vele noodwendigheden gebrek hebbende, hebben daarvan de ſprekendſte bewijzen ondervonden, en, terwijl die on-

ongelukkigen hier door hem met kleeding en verkwikking verzorgd wierden, ſtelde hij tevens alle mogelijke middelen in het werk, om de loslating van velen hunner te bewerken, waarin hij ook gelukkig ſlaagde, zoo wel, als in eene aanzienlijke inzameling te doen voor de ongelukkige vrouwen en kinderen, die door het misſen hunner mannen en vaders aan brood en alles gebrek hadden, waar van *Scheveningen* vooral getuigenis zal kunnen geven.

Ik zou u meer kunnen zeggen, doch, waartoe dat, gij weet immers reeds genoeg; gij weet, hoe ik bij mijne komst alhier, als een onbekend vreemdeling, door hem ben opgenomen en behandeld geworden, en dat alleen zal voor u genoeg zijn, om hem als een waar menſchenvriend te leeren kennen en hoog te achten.

Wat de inrigting van den dienst in deze Neder-duitſche kerk betreft, dezelve is hoofdzakelijk zoo als in Nederland gebruikelijk is. —— 'Er wordt thans zondags ſlechts eenmaal gepredikt, beginnende de dienst om elf uur, gelijk hier algemeen gebruikelijk is, — en wanneer men in aanmerking neemt de verbazende afſtand, waarop ſommige leden van deze kerk van dezelve afwonen, moet men erkennen, dat eene tweede predikatie overtollig, zoo niet geheel nutteloos is, daar het voor velen, of niet mogelijk was, tusſchen de beide diensten naar huis te keeren, of, zulks doende, de namiddag godsdienstoefening bij te wonen, hetwelk

dan doorgaans natuurlijk van dat gevolg was, dat die tweede predikatie in eene ledige kerk gedaan wierd.

In vroegere tijden had in dit opzigt alhier eene geheel andere inrigting plaats; behalve de menigvuldige predikatien en catechisatien wierden 'er toen ook nog gehouden de zoogenaamde Prophetien, in dezelve wierden bij de Nederlanders de predikatien van de voorgaande week beredencerd en beoordeeld door de predikanten, ouderlingen en diakonen, ja zelfs ook door sommigen uit de gemeente, die daartoe geschikt en bekwaam gerekend wierden, hebbende dezen allen vrijheid te propheteren en proponéren, wat zij oordeelden tot verklaring of toepassing van het verhandelde noodig of nuttig te zijn. Deze soort van oefening had onder anderen voorral ook die nuttigheid, dat jonge personen daar door tot den predikdienst der Hervormde Kerken wierden bekwaam gemaakt, gelijk in deze stad toen plaats heeft gehad met den zoo wel bekenden PETRUS DATHENUS, PETRUS DELÆNUS, HERMES BACKELERIUS en GODEFRIDUS WINGIUS. — Van dit proponéren zal misschien de nog bij ons in gebruik zijnde naam van *Proponent* afkomstig zijn.

Gij ziet dus, mijn Vriend, dat 'er ten aanzien van die eerste tijden en den tegenwoordigen een zeer groot onderscheid plaats heeft. — Wat het uiterlijke betreft, in dat opzigt heeft dit onderscheid met de gewoonten in ons Vaderland plaats, dat het Avondmaal op, of voor het zoogenaamde al-

altaar genuttigd wordt, en dat de leeraars, in plaats van miniatuur-manteltjes ruime zijden toga's dragen. Deze laatſten zijn algemeen door geheel *Engeland* in gebruik, uitgenomen bij de Wederdoopers, bij welken leeraars ik nimmer eenig onderſcheidend teeken van toga, mantel of bef gezien heb. — Het is in de Hollandſche, even als in de Engelſche kerken de gewoonte, gedurende den geheelen dienst ongedekt te zijn, en de gebeden ſtaande te verrigten. Zoo dra iemand in de kerk op zijne plaats gekomen is, buigt hij zich voor over, bedekt zijn aangezigt met de eene hand, en doet een kort gebed, zoo ook bij de gebeden voor en na de predikatie; vrouwen zoo wel als mannen ſtaan op, en bidden met den leeraar op dezelfde uiterlijk eerbiedige wijze. Bij de begrafenisſen volgt men ook de plegtige gewoonten der Engelſchen: de leeraar gaat in zijn geestelijk gewaad met het lijk vooruit, en verrigt bij het graf den gewonen lijkdienst.

Behalve eene pastorij, geſchikt ten dienste van den oudſten predikant, zoo 'er twee zijn, bezit deze kerk aanzienlijke fondſen, die dezelve in ſtaat ſtellen, behalve de zware kosten van onderhoud van het gebouw, voorlezer, koster enz. den leeraar een goed inkomen te bezorgen. Ook behoort aan dezelve nog een Gasthuis of Hofje, waarin verſcheidene Hollanders, die tot de Nederduitſche kerk behooren, en hier ongelukkig in verval gekomen zijn, deftig wonen en onderhouden worden.

Wat in het algemeen de Nederduitſche Gemeente betreft, dezelve is aanzienlijk, en telt onder hare leden velen van *Londens* vermogende inwoners, doch helaas, het doet mij leed, dat ik het zeggen moet, en dat het waarheid is; 'er zijn vele van onze landgenooten in deze ſtad, die niet zulk eenen prijs op de godsdienſtige bijeenkomſten ſtellen, als betamelijk is. — Doch, dit is op verre na niet algemeen, — neen, 'er zijn ook velen onder onze landgenooten, die bij elke voorkomende gelegenheid toonen, dat hun de openbare godsdienſtige bijeenkomſten geene onverſchillige zaak zijn, die hunne belijdenis verſieren met eene voorbeeldige beoefening van alle Chriſtelijke deugden, die hun redelijk geloof uit hunne werken toonen, die den menſchlievenden leeraar in de uitvoering van zijne edele bedoelingen krachtdadig ondersteunen, die den nood hunner lijdende medemenſchen aanzien als hun eigen, en geene opofferingen ſchromen om dezelve te verligten.

Ik heb'u reeds gemeld, welk eene aanzienlijke ſom op den dankdag voor de overwinning van *Trafalgar* verzameld wierd, en dat is uit velen ſlechts een enkel voorbeeld, dat bekend is: — meer en liever werkt men in ſtilte, terwijl men zich rijkelijker beloond vind door den zwijgenden lof en de dankbare harten der beweldadigden, bij een goedkeurend geweten, dan door den roem der wereld.

Ten ſlotte van dit een en ander, deze kerk betreffende, kan ik hier nog bijvoegen, dat dezelve ſtaat

ſtaat onder het oppertoevoorzigt van den bisſchop van *Londen*. Koningin ELISABETH, hoe zeer ook de reformatie in het algemeen, en den Hollanderen in het bijzonder toegedaan, wilde evenwel geenen anderen ſuperintendent over eene kerk binnen *Londen* dulden, dan de bisſchop van deze ſtad, waarom dan ook de gezamenlijke kerkenraad der Nederduitſche kerk dezen tot dien post verkoos, hetwelk door den Koning bewilligd en goedgekeurd, en ſedert dien tijd tot nu toe zoo gebleven is.

Hopende met dit verhaal aan uw verlangen te hebben voldaan, eindige ik deze, mij noemende enz.

VIER-EN-VEERTIGSTE BRIEF.

Londen Febr. 1806.

Heb ik u onlangs gebragt naar het fraai en aangenaam dorp *Chelſea*, en u de merkwaardigheden van hetzelve laten zien, thans zal ik u dan op eene andere wandeling met mij naar buiten mede nemen, en wel naar het vermaarde *Greenwich*, en u dus een deelgenoot maken van het merkwaardige, hetwelk, zoo op den weg derwaarts, als op de plaats zelve te zien is.

Om langs den kortſten, mij bekenden weg, door de ſtad naar buiten te komen, ging ik van *Wind-*

for Terrace, links af, de *City Road* op, door *Kingſtreet*, *Finsbury place*, over *Moorfields* naar *Biſchopsgateſtreet*, vervolgens door *Grace Churchſtreet*, over *London brug* door de *Borough*, langs *Church lane* door *Kentſtreet*, welke uitloopt op den weg naar *Greenwich*.

In een mijner vorigen heb ik reeds de ſchoonheden van een gedeelte der *City Road* naar den kant van *Islington* beſchreven; van dit gedeelte zal ik dus niets meer behoeven te zeggen, dan dat het aan het andere gelijk is; de gebouwen, die zich aan wederzijden verheffen, zijn alle nieuw en vereenigen de bekoorlijkſte eenvoudigheid met eene uitſtekende netheid in zich. Men vindt hier echter reeds winkels, en ook nog vele opene plaatſen, die, vooral aan den linker- of oostkant, een onbelemmerd uitzigt laten over uitgeſtrekte velden, doch ook deze openingen zullen weldra aangevuld zijn: — het is bijkans ongeloofelijk, mijn Vriend, hoe ſpoedig men hier met bouwen voortgaat, met verwondering zie ik in den korten tijd van mijn verblijf alhier huizen van drie en vier verdiepingen onder dak, waar ik nog gras heb zien groeijen en koeijen weiden. Toen ik de kamers van mijnen vriend betrok, had ik een heerlijk onbelemmerd uitzigt op het ſchoone dorp *Islington*; doch ſinds dien tijd is men begonnen eene geheel nieuwe ſtraat aan te leggen, waarvan een aantal huizen reeds tot eene aanmerkelijke hoogte is opgetrokken, zoo dat bij de terugkomst van mijnen vriend het gezigt

zigt van gemelde dorp waarſchijnlijk geheel verdwenen zal zijn.

Onder de voortreffelijke gebouwen, in dit gedeelte der *City Road*, munt bovenal uit *Sint Luke's* hospitaal, een gebouw, dat door deszelfs verbazende uitgeſtrektheid, ſchoone aanleg en bouworde, den opmerkzamen beſchouwer met verwondering vervuld, en den menſchenvriend de genoegelijkſte gewaarwordingen inſtort, zoo wel bij de overweging van de nuttige einden, die door hetzelve worden bereikt, als in zoo ver het een treffend bewijs oplevert van de menschlievende gezindheid van *Londen's* ingezetenen, daar het onder velen een van die geſtichten is, die enkel door vrijwillige giften zijn opgerigt geworden. De kosten van het gebouw alleen beliepen de enorme ſom van 40 duizend ponden ſterling, — verbeeld u dus welk eene ſom 'er niet bij elkander gebragt heeft moeten worden, om hetzelve in ſtand te houden, om het tot het bedoeld einde te doen dienen, hetwelk is om eene geſchikte verblijfplaats, oppaſſing en onderhoud aan ongelukkige krankzinnigen te bezorgen.

Hooger op in *Royal Row* komende, ziet men een ſchoon ruim artillerijpark, en naast hetzelve *Tindals Burial ground*, u reeds bekend uit eenen brief, onlangs aan u afgezonden: tegen over dit kerkhof is eene fraaije kapel, in welke de zoogenaamde Arminiaanſche Methodisten hunne godsdienſtige vergaderingen houden. Deze Arminiaan-

ſche Methodisten zijn de volgelingen van den bekenden WESTHLEY. — Zij zijn talrijk, en hebben, behalve deze, nog eene ruime kapel in *Queen ſtreet*. — De eerſte, van welke ik hier ſpreek, is een ruim en fraai gebouw, door een ſchoon grasperk van de ſtraat afgeſcheiden: — in dat opzigt is dezelve gelijk aan de meeste nieuwgebouwde kerken en kapellen buiten de *City*, die zich alle door luchtigheid en nette bouworde kenmerken. — Men vindt ze in de nieuw aangelegde ſtraten op geregelde afſtanden van elkander, omringd van ruime pleinen en fraai geboomte. In de *City* integendeel liggen dezelve ongeregeld en als opgehoopt op elkanderen, veelal verſcholen in donkere hoeken, zoo dat zij voor het uiterlijke onzigtbaar zijn. Vele zijn zoo donker, dat men ſomtijds genoodzaakt is, zoo als ik zelf gezien heb, bij dag kaarslicht te ontſteken, om behoorlijk den godsdienst te verrigten.

De *Royal Row* verlatende, komt men aan *Finsbury Square*. Dit is een van die heerlijke pleinen, welke de nieuwe gedeelten van deze ſtad zoo zeer verſieren. Het midden van hetzelve beſtaat uit een ſchoon grasperk, omringd van bloemen, boomen en heestergewasſen: de huizen rondom zijn alle naar een model, en van vier verdiepingen boven den grond, voor een groot gedeelte van Portlandſteen gebouwd. Zij worden bewoond door lieden van aanzien en groot vermogen; men vindt 'er niet een winkel, uitgezonderd op den hoek, zijnde de ver-

vermaarde boekwinkel van LACKINGTON, die voor den grootſten in *Europa* wordt gehouden: en waarlijk dezen boekwinkel binnen tredende, moet elk aanſchouwer verbaasd ſtaan over de tallooze menigte, die zich te gelijk aan zijn oog voordoet, in eene ontzettend uitgebreide, bijzonder daartoe ingerigte, ruimte, welke verbaasdheid niet weinig vermeerdert, wanneer hij bedenkt, dat de eigenaar van dezen onnoemelijken ſchat van niets begonnen is, en zich door eige vlijt en nijverheid tot zijne tegenwoordige grootheid heeft weten te verheffen.

Nu komt men aan *Moorfield*, zijnde een zeer uitgeſtrekt open plein, van ruim een vierde van een uur in den omtrek. De huizen, die hetzelve omringen, worden meest door kooplieden bewoond, die in oude en nieuwe gemaakte goederen, voornamelijk tot de huishouding behoorende, handel drijven. Het is verbazend, te zien, welke eene menigte van onderſcheidene goederen hier dagelijks onder de lange breede galerijen ten toon geſteld wordt, kostbare meubelen en huisſieraden, ſofa's, tafels, ſtoelen, bureaux, ſpiegels, porſelein, geheele prachtige ſerviesen, bedden, ledikanten, geheele kruideniers, apothekars en andere winkels met hun toebehooren, in één woord, alles wat men bedenken kan, van het kostbaarſte tot het geringſte, wat een mensch tot zijn gebruik noodig hebben kan, en wel in zulk eene hoeveelheid en menigte, dat men 'er zeker eene vrij aanzienlijke ſtad geheel mede zou kunnen meubileren.

Aan

Aan de zuidzijde van *Moorfield* ligt het prachtig hospitaal *Bethlem*, geſchikt voor krankzinnigen, waarvan zich tegenwoordig 260 in hetzelve bevinden. Men is voornemens het gebouw, hetwelk nog eene zeer aanzienlijke vertooning maakt, om ver te werpen, en een ander buiten de ſtad voor hetzelve in plaats te ſtellen. Het ruime plein, aan welke hetzelve gelegen is, was voorheen beplant met ſchaduwrijke dreven, die tot eene aangename wandelplaats voor de naburige bewoners verſtrekten; thans ſtaat ſlechts hier en daar eene enkele boom, die aan deze verbazende ruimte een koud en onbevallig voorkomen geeft: — doch dit veld zal binnen kort nog grooter verandering ondergaan, 'er zullen ſtraten op hetzelve worden aangelegd, met eene fraaije *Square* in het midden, en eene ruime ſtraat, die in eene regte lijn op de koninklijke beurs zal uitloopen, over dien plek, waar thans het hospitaal nog ſtaat, zoo dat dit plein ook weder in eene kleine ſtad herſchapen zal worden. — In vroegere jaren verſtrekte het den vermaarden WHITHFIELD tot eene ſoort van kerk, — hier predikte hij voor eene tallooze ſchare van toehoorders, die van alle kanten van *Londen* herwaarts, henen vloeiden. — Dit was van die gevolgen, dat weldra eene menigte zich bij elkanderen voegde, en eene ſom zamenbragt, waaruit zij eene kapel bouwden, om dus den vromen ijveraar eene meer geſchikte gelegenheid te bezorgen tot het voortzetten van zijn begonnen werk: — deze kapel is bekend

onder den naam van *Tabernakel*, in eene ſtraat van denzelfden naam: het is een ſomber en zwaarmoedig gebouw, en in dat opzigt een treffend afbeeldſel van de geestgeſteldheid der navolgeren van WHITHFIELD, die hier nog beſtendig hunne vergaderingen houden. — De Tabernakel is zeer ruim, doch op verre niet ruim genoeg om de toevloeijende menigte van toehoorders te bevatten. Ik ben ook eens op een avond in dezelve geweest, doch het is mij zoo bevallen, dat ik 'er niet ligt voor de tweede maal een bezoek aan geven zal: het was 'er zoo opgepropt vol, dat men als gepakt zat, de hitte was in dit bedompt gebouw geweldig en bijkans onverdragelijk — 'er tusſchen beiden uit te komen was niet wel mogelijk: ik zweette van benaauwdheid, — kwam t'huis, en wierd door de koude half ziek: en wat had ik voor al dat ongemak, ik hoorde eene Methodistiſche preek, met drift en geweld uitgeſproken, op dezelfde onzinnige wijze als bij ons te lande de Methodistiſche preken uitgeſproken worden. De beroemdſte predikers en driftigſte voorſtanders voor deze ſecte zijn thans, in de *Tabernakel*, Mr. WILTS, GROVE en KNIGHT. De vermaarde ROLAND HILL is de *Boanerges* in *Surry kapel* bij *Blackfriars* brug. — De navolgers van WHITHFIELD worden genoemd Calvinistiſche Methodisten, in onderſcheiding van de navolgers van WHESTLEY, die Arminiaanſche Methodisten genaamd werden.

Dat gedeelte van *Biſchopgate ſtreet*, dat ik nu ver-

vervolgens doorging, levert bij mijn weten niets merkwaardigs op, als groote winkels, zoo als ook *Grace Church ſtreet*, behalve dat in deze laatſte de ſtandplaats is van eene menigte postkoetſen, van welke bijkans elk oogenblik op den dag een groot aantal aankomen van, en afrijden naar aan de overzijde der rivier gelegene dorpen en ſteden.

Nu kom ik op de beroemde *Londenbrug*, welke op zich zelven eene kleine wereld genoemd mag worden. Het uitzigt van dezelve op de *City* en de *Borough*, en over den breeden majestueuſen *Theems* en deszelfs bosch van masten, op de tallooze menigte van kerken en torens, onder welke de hoofdkerk van *Sint Paul* zich in vollen luister verheft, is, op eenen helderen dag, zoo onbeſchrijfelijk, als het gewoel en de rustelooze beweging van de ontzettende menigte van voetgangers, koetſen, wagens en karren op dezelve, bedwelmend en verbazend is.

Een weinig benoorden *Londenbrug* verheft zich de ſchoone pilaar, ter hoogte van 202 voeten, opgerigt door den beroemden bouwmeester CRISTOPHER WREN, ter gedachtenis van den geduchten brand, door welke in den jare 1666 bijkans 14 duizend huizen in deze ſtad door de vlammen vernield wierden. De kolom ſtaat in den laagſten oord der ſtad, op dezelfde plaats, waar de brand begonnen is. Jammer is het, dat dit meesterſtuk van bouwkunde zulk een ongeſchikten en belagchelijken ſtand heeft, en zoo geweldig ontſierd

is door een lasterlijk opſchrift, waar door de Roomschgezinden als de bewerkers van dezen vernielenden brand beſchuldigd worden; eene beſchuldiging, waar aan geen een verſtandig mensch in *Londen*, of in geheel *Engeland* geloof ſlaat. JACOBUS DE TWEEDE deed dit opſchrift wegnemen, doch naderhand is hetzelve wederom diep in het voetſtuk van de kolom uitgehouwen.

Londenbrug, welke de *City* met *Southwark* vereenigt, is van eenen hoogen ouderdom, dezelve was eerst van hout, en gemaakt in het begin der elfde eeuw: de tegenwoordige, die van ſteen is, wierd begonnen in 1176 en voltooid in 1209. Zij beſtaat uit 19 bogen, is 915 voeten lang en 45 voet breed. Voorheen was deze brug aan weêrzijden met ſlecht gebouwde huizen bezet, die dezelve volkomen aan eene ſtraat gelijk maakten, welke echter, daar zij zoo zeer tot ontſiering verſtrekten, in 1756 weggeruimd zijn. — De brug, zoo als zij thans is, niet aan het oogmerk beantwoordende, en de naauwe bogen en den ſterken ſtroom vele ongelukken veroorzakende, zal, zoo men zegt, afgebroken, en eene andere in deszelfs plaats gelegd worden: onder andere plans voor eene nieuwe brug wierd 'er eene voorgeſteld van ijzer, uit eenen enkelen boog van 915 voeten wijdte, welk plan door het huis der gemeente is goedgekeurd: doch onzeker is het nog, wanneer men met de uitvoering van hetzelve zal beginnen. Bij deze brug ziet men aan de noordwestzijde de kunstige waterwerken,

ken, door welke het grootst gedeelte der *City* binnenshuis van water wordt voorzien. 'Er zijn aan wederzijden breede voetpaden, zoo dat de voetgangers voor gevaar van rijtuigen, en karren volkomen veilig zijn, en op zekere afstanden overdekte bogen of nisfen, in welke men zich voor den regen kan verschuilen.

Over de brug in *Southwark* komende, is het eerste, dat men in de *Borough* ontmoet, het prachtig hospitaal, door welks stichting THOMAS GUY zich een onsterfelijken naam verworven heeft. —— Het is een ruim gebouw, bevattende 432 bedden voor zoo vele zieke personen, en vooral voor onherstelbare krankzinnigen geschikte verblijven.

Deze THOMAS GUY, een voorbeeld van menschlievendheid, zoo als 'er weinigen gevonden worden, was een boekdrukker in *Londen*. Hij begon dat bedrijf met een vermogen van 200 ponden sterling: in den ouderdom van 70 jaren ondernam hij het bouwen van dit hospitaal geheel voor eigen rekening, en besteedde daartoe de som van 20 duizend ponden. Verder maakte hij tot in stand houding van hetzelve, en om aan de bedoeling te kunnen beantwoorden, nog 220 duizend ponden, waar door dit gesticht in staat was, nog 2000 personen buiten hetzelve te ondersteunen. — Hij had het vermaak dezen arbeid zijner liefde voor zijn' dood voltooid te zien, welke voorviel in 1724, zijnde toen tachtig jaren oud. — Behalve de verbazende som, aan dit hospitaal besteed, bekostigde

hij

bij een groot gedeelte van *Sint Thomas hospitaal.* — Verder ſtichtte hij een armhuis voor 14 mannen en zoo vele vrouwen, voorzien van eene boekerij: — bij zijn leven verzekerde hij aan zoo velen zijner naastbeſtaanden ieder eene jaarlijkſche ſom van 20 ponden, anderen plaatſte hij in voordeelige betrekkingen: een vast jaargeld van 870 ponden, om onder eenige bejaarde en behoeftige naastbeſtaanden verdeeld te worden. 400 Ponden jaarlijks voor altijd aan *Christus hospitaal.* 100 ponden tot loskooping van zulken, die om geringe ſchulden gevangen zaten, waar door reeds 600 hunne vrijheid bekomen hebben. En na aftrek van dit alles liet hij nog aan zijne naaste jongere bloedverwanten een kapitaal na van 75,589 ponden.

Verder levert deze ſtraat niets merkwaardigs op dan talrijke winkels, en een ongeloofelijk gewoel van voetgangers en niet minder van postwagens, koetſen en karren, die uit het graafſchap *Kent* aankomen, en naar de *City* moeten.

Nu komt men eindelijk door *Churchlane* in *Kentſtreet:* deze is eene der gemeenſte en morſigſte ſtraten, wordende grootendeels bewoond door behoeftige lieden, waar onder vele ſlechte knapen zijn, van welke men niet veel goeds te verwachten heeft: — de huizen hebben een leelijk en allerbarmelijkst, terwijl vleeschbonken mist en andere vuiligheden, die men onder de kolen brandt, den ondragelijkſten ſtank verſpreiden. De vreemdeling van dezen kant de ſtad binnen komende, moet zeker-

kerlijk te leur gesteld worden in zijne eerste verwachting; en juist is het van dezen kant en langs dezen straat, dat de meeste vreemdelingen komen.

Kentstreet loopt in eene regte lijn uit op den weg naar *Greenwich:* dit is eene der schoonste en vermakelijkste wegen, die men ooit aanschouwen kan, geheele rijen schoon gebouwde huizen versieren dezelve aan wederzijden tot op eenen verren afstand van de stad: tuinen, boschjes en weilanden wisselen elkanderen gestadig af. De hooge bergen van *Kent*, *Surry* en *Essex*, de steden *Deptford* en *Greenwich* met hare scheepryke dokken, de menigte van aanzienlijke land- en lusthuizen, rondom op en aan de bergen gelegen, onder welke het vorstelijk hospitaal te *Greenwich* zich luisterrijk op eenen verren afstand voordoet, verschaffen aan het oog eene onbeschrijfelijk schoone en verrukkende vertooning.

Ruim een vierde van een uur aan deze zijde van *Greenwich* ligt *Deptford*, eene kleine stad, bekoorlijk aan den oever van den *Theems*: het stadje is vermaard door deszelfs dokken en een hospitaal, — voor het overige heeft het niets merkwaardigs, en is, volgens het getuigenis der Engelschen, een der morsigste steden van het ganschè koningrijk: — het tegendeel heeft plaats met het nabij gelegen *Greenwich*. Even gelijk *Deptfort*, ligt deze grootere stad ook op den oever van den *Theems*, aan deszelfs zuidzijde.

Na mij in het eerste koffijhuis, dat ik ontmoette,

te, een weinig ververscht te hebben, begon ik mijne wandeling om de merkwaardigheden dezer plaats te bezigtigen, die hoofdzakelijk beſtaan in het park en hospitaal. — Het eerſte is eenige mijlen lang en zeer aangenaam gelegen. Koeijen en herten weiden in hetzelve door elkanderen en vermeerderen de ſchoonheid en aangenaamheid van dit landelijk tooneel. — Op eenen kleinen afſtand van het hospitaal bewoont de, om hare deugd hier algemeen hooggeachte, ongelukkige Prinſes van *Wallis* een klein, doch uitſtekend bekoorlijk landhuis, waar zij, afgeſcheiden van haren man, zonder pracht en praal in eene ſtille eenzaamheid hare dagen ſlijt.

Het gezigt van dit verblijf der ſtille deugd — van de romaneske heuvelen en bosſchen, van het hospitaal, zich in volle majeſteit boven het trotsch geboomte verheffende, van den kronkelenden breeden *Theems*, en eene menigte zeilende ſchepen; en de omliggende ſchoone landſtreek, — het gezigt van alle deze grootſche voorwerpen, die zich in zulk een helder en bevallig licht vertoonden, deed zulk eene werking op mijnen geest, dat ik mij zoo vergenoegd en te vreden vond met mij zelven, als ik immer was: — terwijl ik dus onder de breedgetakte boomen ronddwaalde, verplaatſte ik mij met mijne gedachten in die tijden, toen een van *Hollands* Stadhouderen den troon van *Engeland* beklommen had. —— Het was deze Vorst, WILLEM DE DERDE, aan wien *Engeland*

1629664

dit prachtig hospitaal te danken heeft. Hij was de grondlegger en ſtichter van deze nuttige inrigting, hij was het, die dit zijn koninklijk paleis afſtond tot gemak en verzorging van oude, tot den dienst langer ongeſchikte zeelieden, en ter bereiking van deze menschlievende bedoeling eene ſom wist bij een te verzamelen van 58, 209 ponden.

Men is, niet zonder reden, in dit land grootsch op dit gebouw, en ſpreekt bij elke gelegenheid met verrukking van deszelfs ſtichters. — Ik heb het gebouw van binnen nog niet gezien, en dus ook niet de voortreffelijke en beroemde afbeeldſels van Koning WILLEM en Koningin MARIA, aan welke, benevens de afbeelding van eenige andere perſonen, tot het geſlacht der koningin behoorende, de kunstenaar THORNHILL 21 jaren gewerkt zou hebben.

Trotſchelijk verheft zich dit ſchoon gebouw aan de oevers van den *Theems*, van welke men hier een groot gedeelte van zijnen loop kan overzien. Het is geheel van witte Portlandſteen gebouwd, en beſtaat uit vier onderſcheidene gebouwen, met de tusſchen liggende opene pleinen een plek gronds van 860 voeten in de lengte beſlaande: langs den vloed gaat eene breede terras, met eene ijzere leuning omgeven, het ſchoonst uitzigt over de rivier aanbiedende. De bedekte gangen, die aan de binnen zijden van de gebouwen zijn, zijn van eene bijzondere ſchoonheid. — Een getal van ruim tweeduizend perſo en wordt doorgaans in dit ge-

gebouw gekleed en gevoed, — ieder heeft voor zich een vrij vertrekje, en geniet boven zijn onderhoud een weekgeld voor kleine uitgaven van 18 ſtuivers. Behalve een zeker getal weduwen van geſtorvene zeelieden, die als oppaſters dienen, zijn hier altijd honderd jongelingen, die hier in de zeevaartkunde onderwezen worden, en allen zoons van zeelieden moeten zijn. — Zeker een allergeſchikst middel, om bekwame bootsgezellen te vormen: — zij worden hier niet alleen door hunne leermeesters onderwezen, maar zijn ook aan de zorg van ervaren mannen aanvertrouwd, wier dagelijkſche omgang hun noodwendig tot groot nut moet verſtrekken: wijl zij van niets anders dan van hunne kunst weten te ſpreken, welker geheimen zij gaarne aan hunne kweekelingen mededelen, ten einde zich in hun als te zien herleven. Hier komt bij dat deze jonge lieden van alle andere zaken afgetrokken, de loopbaan, dien zij, ten eenigen tijde zullen betreden, ſteeds gedurig voor oogen hebben. Elken dag, ja bijkans elk oogenblik zien zij ſchepen voorbijvaren, en het vrolijk geroep der matrozen is voor hun eene ſterke opwakkering, om hunne pogingen aan te wenden, om hun weldra gelijk te worden.

Van dezen kant beſchouwd, is zulk een hospitaal, voor een land als *Engeland*, en voor elk aan zee gelegen en handeldrijvend land ten uiterſten belangrijk.

Daar met deze wandeling het grootſte van den

dag verloopen was, beſloot ik met eene postkoets naar de ſtad terug te keeren, waartoe van eene plaats als *Greenwich* bijkans elk oogenblik, van den vroegen morgen tot den laten avond, gelegenheid is. Deze koetſen zijn zeer fraai van binnen bekleed, en van buiten fierlijk verlakt, men gaat van achteren in dezelve, aan wederzijden is eene zitbank voor drie of vier of meer perſonen. — Vergenoegd over dezen aangenamen gelloten dag, kwam ik op mijn gemak voor eene kleinigheid in de ſtad, wandelde langs denzelfden weg als ik was uitgegaan, naar mijne woning, waar ik de avond niet min genoegelijk doorbragt in den kring van mijne huisgenooten.

Ten ſlotte voeg ik hier bij, dat het mij hier op den duur uitſtekend wel bevalt, en dat ik wel eens hartelijk wensch naar uwe tegenwoordigheid, om hier met mij in dit verrukkelijk land in mijne genoegens te kunnen deelen. Wenſchende dat deze letteren, u in zulk eene goede gezondheid zullen ontmoeten, als ik op dit oogenblik geniete, ben ik —— ——

VIJF-

VIJF-EN-VEERTIGSTE BRIEF.

Londen Febr. 1806.

Om u in uwe verwachting bij het lezen van dezen niet geheel te leur te ſtellen, wil ik aanſtonds in deszelfs begin berigten, dat het thans mijn oogmerk niet is, op uwe vragen, in uwen laatſten aan mij gedaan, te antwoorden, het welk ik bij eene andere gelegenheid wel eens zal doen; maar u ſlechts eenige algemeene beſchouwingen, ſommige gewoonten enz., enz., alhier plaats hebbende, mededeelen. Gelijk toch het karakters van deeze Eilanders zeer onderſcheiden is van dat van alle andere volkeren, zoo kan men ook niet anders verwachten, of 'er moet ook veel bijzonders in hunne levenswijze en gebruiken plaats hebben.

Ik zal eerst iets van de gewone levenswijze zeggen, en van den morgen af beginnen. Wat het opſtaan betreft, in dit opzigt heeft een aanmerkelijk onderſcheid plaats in het een of ander gedeelte der ſtad. — Wanneer men om zes of zeven uur in de *City* komt, vooral in de wijken en ſtraten in den nabijheid van de *Theems*, vindt men daar reeds alles in beweging, de huizen geopend, de winkels uitgeſtald, de vleesch, visch, vogel en groenteverkoopers druk bezig hun voorraad zin-

delijk ten toon ſtellen, en de werklieden aan hunnen arbeid. — Tuſſchen acht en negen uren is hier reeds alles in volle orde en aan het werk: de huurkoetſen in beweging, en alle de voorname ſtraten door geheel de *City*, vol leven en werkzaamheid: In het westeinde is het integendeel op dat zelfde tijdſtip nog geheel als nacht, men hoort niets, men ziet niets, dan eenige afrijdende en aankomende postwagens en chaiſen. — Men kan zich niet anders verbeelden dan in een verlaten oord te zijn, tot tien uren en later zijn de winkels ledig, om elf uren begint het in de huizen der voornamen dag te worden, en tegen twaalf uren is men, in dit gedeelte der ſtad, in het gemeen met zijne zaken zoo ver als men tegen negen uren in de *City* is, doch men dient hier bij in het oog te houden, dat in het westelijk gedeelte der ſtad, de lieden der zoogenaamde groote wereld wonen, welke, in dat opzigt, zoo het ſchijnt, overal door de geheele wereld aan elkander gelijk zijn, dat zij de orde der natuur grootendeels omkeeren, en van den nacht hun dag, en van den dag hun nacht maken.

Het ontbijt beſtaat algemeen van den hoogſten tot den laagſten uit thee en geroost brood, het welk warm en wel geboterd gebruikt wordt. — De koffij wordt, uit hoofde van deszelfs verregaande duurte weinig gebruikt dan bij de rijken en voornamen, en dan meest enkel op gezelſchappen na het middagmaal. — De thee, die men dagelijks

drinkt

drinkt, is gewoonlijk van acht, negen of tien ſchellingen het pond, dus van vijf tot zes guldens, doch van zulk eene deugd, dat men ze bij ons voor drie guldens, zeker beter kan bekomen. Het brood is hier zoo goed en ook niet veel duurder dan in *Holland*. Bij mijne eerſte komst in dit land vond ik hetzelve een weinig bitter en niet zeer aangenaam: de Engelſchen gaven daarvan mijnen ſmaak de ſchuld; doch naderhand heb ik van alle vreemdelingen, die ik ontmoette, het zelfde getuigenis gehoord: men ſchrijft dien bitteren ſmaak aan de gest toe, waaraan men echter heel ſchielijk gewoon wordt. De boter, die thans tot 17 of 18 ſtuivers het pond verkocht wordt, is, verſch zijnde, heel goed, doch neemt, een dag of drie oud zijnde, eenen ſterken ſmaak aan, waarom ook van dit artikel ſlechts bij eene kleine hoeveelheid in de meeste huishoudingen wordt opgedaan. Gij begrijpt echter, zonder mijne herinnering, dat men hier van moet uitzonderen die ſoort van boter, welke van elders komt, en welke zoo wel de Engelſchen als onze landgenooten verre boven de hier gemaakte waarderen.

Wat het water om te drinken aangaat, hierop kan *Londen*, dunkt mij, geenen grooten roem dragen: hetzelve is van eene witachtige kleur en nooit helder. — Ik heb u reeds gemeld hoe het uit den *Theems* in de *City* en een groot gedeelte van het westeind wordt gebragt, en het geen de *Theems* daar verrigt, doet de *New river* aan het noordelijk gedeelte. — Als ik nu bedenk, dat de meeste ver-

zamelplaatſen van de vuiligheid van het grootſte gedeelte dezer ſtad zich in den *Theems* ontlasten, dan kan ik niet ontkennen dat ik eenigen tegenzin en afkeer tegen hetzelve in mij gevoele: het is wel waar, dat de gedurige eb en vloed hetzelve misſchien zuiverder houdt, doch de werktuigen, waar mede het opgepompt en in de ſtad gebragt wordt, zijn bij *Londen brug*: bij en op eenen kleinen afſtand van deze brug nu liggen honderde, ja ſoms duizende ſchepen: denk nu eens, mijn Vriend, welk eene hoeveelheid van vuiligheid dagelijks alleen van deze ſchepen in de riviet geworpen wordt, ja zelfs op het eigen oogenblik, waarop de raderen en pompen werken, die hetzelve dus met den afloopenden ſtroom versch en friſch mede kunnen opſcheppen, om van de uitgeſtrekte vischbanken en de ontelbare menigte van ſlagters huizen in dezen oord niet eens te ſpreken, als gij dit bedenkt, zult gij mij wel willen toeſtemmen, dat *Londens* water niet van de beste ſoort kan zijn. Dat van de nieuwe rivier is zeker beter, doch echter ook niet geheel vrij van walgelijke inmengſelen. Ook in deze ontlast zich de vuiligheid van de in deszelfs nabijheid gelegene huizen van een groot gedeelte van het verbazend uitgeſtrekte *Islington*, terwijl op elken ſchoonen dag honderden, vooral van werklieden, het vermaak nemen zich in dezelve te baden enz.

Dan ik keere weder tot het ontbijt, hetwelk, zoo als ik zeide, beſtaat uit geroosterd, of, voornal in den zomer, uit dunne plakken ongeroosterd brood,

brood, doch zonder kaas: nooit zult gij de Engelschen, hoe zeer anders ook op iets lekkers gesteld, boter en kaas te gelijk zien gebruiken, neen, dat is, zoo als hier het spreekwoord zegt, *de weg naar het gasthuis*, en in hunne oogen eene weelde, die ongeoorloofd en onverdragelijk is. Men is, zoo als in alles zeer net en zindelijk op het ontbijt; nooit zag ik hetzelve, zelfs niet in de geringste huizen, op eene ongedekte tafel gebruiken. De zoogenaamde gemakkelijke theestoven, bij ons te lande in gebruik, kent men hier in het geheel niet: de steenkolen, welke schielijk uitdooven, als zij niet branden, maken het gebruik van zulk een gemakkelijk en zindelijk meubel onmogelijk: in de burgerhuizen zet men de theeketel, als het in den winter is, bij zich op het vuur: anderen laten de theepot gedurig door den meid of knecht in de keuken opvullen: anderen wederom, en dat is het gebruik in de voornaamste huizen, bedienen zich van eene vaas, waarin het water door eene gloeijende bout, in eene bus gestoken, wordt aan de kook gehouden; want, ook dit laatste komt hier vooral in aanmerking, indien het water niet kookte, zou geen Engelschman de thee willen drinken.

Na het ontbijt, vroeger of later genoten, naar dat het verschillend gebruik in onderscheidene gedeelten der stad zulks medebrengt, komt alles in leven en beweging: de koetsen, wagens en karren beginnen de straten te vullen, de winkelier vertoont zich, netjes gekleed, in zijne keurig opgesierde win-

winkel: de ſtraten beginnen te krielen van voetgangers, de kantoor-bedienden haasten zich naar hunne werkplaatſen, de ledigloopers gaan in de koffijhuizen: de groote heeren, die volſtrekt niet weten wat zij anders doen zullen, doen een tour te paard, langs de door de *beau monde* meest bezochte winkelhuizen, of bezoeken te voet hunne meest begunſtigde wandelplaatſen, terwijl de heeren van de mode nu ook hunne gewigtige dagelijkſche bezigheden beginnen, namelijk in *Old* en *New Bondſtreet* op en neer te drentelen: — ook zijn 'er vele kerken open, in welke de morgengebeden gedaan worden, doch deze vindt gij van alle de plaatſen het ſchaarst bezocht; eenige kinderen en ſommige oude vrome zusters maken de geheele vergadering uit. — En zoo gaat de voormiddag onder het waarnemen van meer of min gewigtige bezigheden of beuzelingen ten einde tot beurstijd, dat is tot 3 uren, van waar men zich om 4 of half 5 uur naar huis begeeft, om het middagmaal te houden; doch dit is evenwel niet algemeen: 4 of 5 uur is burgerklok, doch bij de groote wereld, en die bezige lieden, die veel doen en niets uitrigten, wordt het doorgaans al zeven of acht uren, eer zij zich aan hetzelve begeven. — Dit is de hoogſte mode, en dus het eerſte fatſoen.

Gij zult misſchien denken, mijn Vriend, dat 'er dus een al te lang tijdsverloop tusſchen het ontbijt en het middagmaal plaats heeft: dit is zoo, doch dan moet gij weten, dat zij die t'huis zijn 's middags

dags om twaalf of een uur een ſtuk brood en vleesch, of eenig gebak of iets anders gebruiken, met een glas bier of zoo iets, en die genen, die buitens huis hunne bezigheid hebben, moeten zich redden zoo goed zij kunnen, waartoe elk koffijhuis genoegzame gelegenheid aanbiedt. — het is mij ook volſtrekt onmogelijk zoo lang te wachten, ik neem dus gewoonlijk omſtreeks twaalf uren een ſtuk brood met een glaasje brandewijn of rum, en ga dan wandelen tot vier uren.

Wat de ſpijzen zelve aangaat, hierin ontdekt men een zeer groot onderſcheid met andere landen: men ziet zeer weinig verandering van ſpijs op tafel, ik ſpreek van de tafels van den deftigen middenſtand, die toch het grootſte gedeelte uitmaakt. Een goed ſtuk vleesch aan het ſpit gebraden, is het voornaamſte, — de toeſpijs beſtaat meest uit aardappelen en witte knollen, en tot nageregt eene ſoort van appeltaart en een ſtukje kaas, waar mede de maaltijd beſloten wordt.

En dit is zoo volſtrekt alle dagen het zelfde, de geregten, die de knollen nu en dan vervangen, zijn, kool en wortelen, die, half gaar gekookt, zoo uit het water op tafel gebragt, en dan met geſmolten boter gegeten worden: geſtoofde ſpijze, zoo als bij ons te lande, krijgt gij hier nimmer dan aan de tafels der Hollanders, die in dat opzigt hun vaderlansch gebruik en eigen ſmaak volgen. Bij uitſtek net en zindelijk zijn de Engelſchen op hunne tafels, en op de meeste ontbreekt het niet aan zil-

ver

ver noch aan kostbaar glaswerk. ARCHENHOLZ ſchrijft, dat het nageregt beſtaat uit koffij, in plaats dat men in Frankrijk confituren en vruchten opzet: dit mag in die tijden of in die huizen zoo geweest zijn, waarin die heer alhier verkeerde: doch ik heb het nooit of nergens zoo gevonden: in de huizen van de middelſtanden, beſtond het nageregt altijd uit eene appeltaart, ook wel uit een enkel ſtukje kaas, en bij meer voornamen, of bij meer plegtige bijeenkomſten, uit verſchillende ſoorten van vruchten. De koffij heb ik, zoo wel in huizen van den eerſten als van den midden-rang nooit bij het nageregt, maar altijd te gelijk met de thee zien opzetten, die eerst te voorſchijn komt na dat men een rijkelijk glaasje gedronken heeft. — Zelden wordt hier voor het eten gebeden of na hetzelve gedankt: nooit heb ik in de burgerhuizen deze, anders vrij algemeen gebruikelijke, plegtigheid zien verrigten; bij enkele gelegenheden, aan maaltijden, bij voorbeeld, heb ik den gastheer of *Chairman*, (preſident) wel eens eenige woorden hooren ſpreken: doch hoe ver dit algemeen, al of niet gebruikelijk is, kan ik niet beoordeelen.

In de huizen der voornamen, of bij plegtige maaltijden zijn de tafels met meer onderſcheidene ſchotelen bezet: is het in een huis of gezelſchap, in het welk het bidden voor het eten nog in gebruik is, als dan blijft men zoo lang ſtaan, tot dat hetzelve verrigt is, het zij door den gastheer, het zij door iemand daar toe door hem verzocht. Eerst

wordt

wordt gemeenlijk ſoep en visch opgebragt, — dan vleesch in ſoorten en wild met eenige toeſpijze., waarbij de rijke ſauſen niet vergeten worden: vervolgens gebak — bij elk geregt waar van men gebruikt, worden mes en vork verwisſeld, van welke men hier een gebruik maakt — juist het tegengeſtelde van het geen in alle andere landen plaats heeft, namelijk, dat men met het mes eet, terwijl men de vork in de linker hand houdt, eene gewoonte, die men zeker na 'er een weinig aan gewend te zijn, voor veel gemakkelijker dan de onze moet houden. — Na dat van het gebak, beſtaande in verſchillende ſoorten van taarten, gebruikt is, wordt voor elk eene kristallen bekken met water neergezet, en, na van het zelve tot het bedoelde einde gebruik gemaakt te hebben, werdt alles, ook het tafellaken afgenomen, men ſtaat op, en de maaltijd wordt met eene dankzegging van een paar woorden beſloten.

Bij ons zou men nu denken, dat alles gedaan was, doch dat is hier het geval zoo niet: een voornaam gedeelte van den maaltijd, het drinken namelijk, neemt nu eerst regt een aanvang. Na dat zich de vrouwen, zoo 'er zulke tegenwoordig waren, verwijderd hebben, worden 'er vruchten opgebragt, bij elk der aanzittenden wordt een bord en mes geplaatst, benevens een klein vierkant gevouwen bont doekje of ſervetje, zijnde ſomtijds kunstig geborduurd, —— bij het eten heeft men geene ſervetten, maar gebruikt in plaats van het zelve het breede tafellaken: — nu verſchijnen de glazen en wijnflesſchen, namelijk fijne karaffen, in

gee

geene andere flesch ziet men ergens in dit land den wijn op tafel komen. Nu wordt 'er onder vriendelijke geſprekken rijkelijk gedronken: de gastheer, of anders de *Chairman*, de voorzitter en beſtuurder van het gezelſchap, ſtelt eerst eenige gezondheden of toasten in, want zonder dit, bij ons meest afgeſchaft gebruik, wordt geen enkel glas gedronken, en ook moet elk glas uitgedronken worden. De flesſchen gaan rond en elk bedient zich zelven, zoo rijkelijk of weinig als hij zelf verkiest: vervolgens vraagt de voorzitter elk der aanzittenden bij beurten eene toast of conditie, die, zoo bij den regel rond, ſomtijds met groot gejuich en het roepen van hoera gedronken wordt, vooral wanneer het eene zoogenaamde ſentimenteele gezondheid is, die in den ſmaak van het gezelſchap valt. — Zoo de gastheer of voorzitter zich een oogenblik uit het vertrek verwijdert, neemt de naast hem zittende oogenblikkelijk plaats van zijnen ſtoel, en men drinkt, gedurende zijne afwezigheid, ſtaande, zijne gezondheid, met een driewerf herhaald geroep van hoera, — het welk door den gastheer, weder op zijne plaats gekomen zijnde, plegtig wordt beantwoordt, waarop de glaasjes wederom met een drievoudig hoera, worden uitgedronken. — En zoo drinkt men eenen geruimen tijd voort, op velerlei, en ſomtijds zeer uit elkander loopende, geestige of meer ernſtige toasten, totdat eindelijk wijn en glazen worden weggenomen. Dan wordt thee en koffij met geroost brood opgebragt, en dit gebruikt zijnde, ſcheidt men van elkanderen, door-

gaans

gaans, om elf of twaalf uren; als 'er namelijk geen ſoupé gegeven wordt, want, gij begrijpt toch wel, dat ik met mijne beſchrijving een middagmaal bedoele: — een ſoupé loopt op dezelfde wijze af, doch ſcheidt eerst in den morgen ten 5 of 6 uren.

Het is bekend dat de Engelſchen over het algemeen groote liefhebbers van maaltijden zijn; en dat 'er niets van belang wordt uitgerigt of tot ſtand gebragt, zonder het vermaak der tafel.

Van de woningen der Engelſchen, bijzonder hier in *Londen*, heb ik in eenen voorgaanden reeds, met een enkel woord geſproken, en u daaromtrent gezegd, dat 'er een zeer groot onderſcheid plaats heeft; tusſchen die der oude en nieuwe ſtad, dat de eerſte veelal onregelmatig, ongemakkelijk ingerigt zijn en een donker aanzien hebben, terwijl de laatſte alle tegenovergeſtelde eigenſchappen bezitten. Daar ze in de nieuwe gedeelten der ſtad in een ſtraat veelal naar een en hetzelfde model gebouwd zijn, is niets gemakkelijker dan u een algemeen denkbeeld van eenige honderden, ja duizenden te gelijk te geven. Zij beſtaan, eenige weinige grootere uitgezonderd, uit twee kelders beneden den grond, waarvan de voorſte tot keuken, en de achterſte tot eene wasch- en werkplaats dient; in de keukenkelder is eene deur, die den toegang opent tot de koolhokken, die onder de ſtraat voor het huis boogsgewijze gemetſeld zijn, en waarin de kolen van buiten, door middel van eene opening, die men ſluiten kan, geſtort worden, zoo dat men

binnenshuis geene ſtof of morſigheid van dezelve heeft. Boven de kelders zijn twee vertrekken, eene zijkamer, en eene achterkamer, die de breedte van het geheele huis beſtaat, en tot een woon- en eetvertrek dient. Boven dezelve zijn weder twee vertrekken, waarvan de voorſte eene logeer- en de achterſte eene ſlaap- en kleêrkamer is: dan heeft men boven dezelve veelal nog twee verdiepingen, beſtaande uit vier ſlaap- en kleedkamers voor huisgenooten en bedienden: daar de daken zeer weinig verhevenheid hebben, is de zolder van geen belang. Hoe ligt deze huizen ook gebouwd zijn, behoeven zij eelmer in netheid, ſierlijkheid en gemak voor geene andere ergens ter wereld te wijken. De meeste kamers hebben marmeren ſchoorſteenen, zijn alle geplafoneerd en zindelijk met papier bekleed of behangen. Met dit laatſte gebruik gaat men zelfs zoo ver, dat men in de meeste huizen hoegenaamd geen muurwerk kan ontdekken, daar zelfs de muren in den gang en naar boven bij den trap beplakt of behangen worden: een gebruik, dat wel gemakkelijk is in de gevolgen, doch in mijne oogen al te net ſtaat, en de huizen een al te bont en te popachtig voorkomen geeft.

Ik heb de oorzaak niet kunnen ontdekken, hoe het mogelijk is, dat de fijnſte en teederſte kleuren, die men hier zoo maar oogenblikkelijk, na dat het huis volbouwd is, op de nieuwe muren plakt, niet verſchieten, zoo als bij ons te lande meest altijd gebeurt; jaren lang blijft zulk opgeplakt papier

hier

hier goed en ongeſchonden: de oorzaak daarvan moet, dunkt mij, in de kalk liggen, en misſchien is wel eene van de redenen, dat men hier de kalk vermengt met de asch van ſteenkolen, die zeker eene de vochtigheid opſlurpende en droogende kracht heeft.

Zijn de Engelſchen net op hunne gemakkelijk ingerigte huizen, zij zijn het niet minder, in dezelve op te ſchikken en zindelijk te onderhouden: hun huisraad is bij uitſtek fraai, en elk vertrek van al het geen in hetzelve noodig is, en daarin naar het oogmerk van zulk een vertrek vereischt wordt, voorzien, zonder die nuttelooze overdaad, die in zoo vele van onze vaderlandſche huizen wordt gevonden, eene overdaad, die zoo veel werks veroorzaakt, dat vele nooit geheel in orde zijn. De trappen en kamers zijn alle met tapijten belegd: tafels, ſtoelen enz. zijn van mahonijhout, de ſpiegels verguld, de mirrors prachtig, en de ſchoorſteenen gewoonlijk met ſmaak verſierd, waarop, vooral des winters, geene bloempotten met tulpen en hiacinten ontbreken. Bij velen vindt men ſchoone ſchilderijen en platen. Men ziet geene muffe bedſteden, doch hunne ledekanten zijn fraai, hunne bedden gemakkelijk, en bij dag ſierlijk opgemaakt. — Ledekants, en vooral glasgordijnen, zijn prachtig, en hangen in den bevalligſten ſmaak. Al wat koper, ijzer, ſtaal, blik, tin of iets van dien aard in of buitens huis is, blinkt als een ſpiegel: al wat op hunne tafels komt, als linnen, zilver, glas

en aardewerk, zoo bij het ontbijt als bij het middagmaal, is zoo door en door rein, dat het waarlijk lust tot eten moet verwekken. — De vrouwen houden veel van luchten, en zetten elken dag alle de venſters van de ſlaapvertrekken open, om de wind 'er door te laten waaijen. — Bij de ingang van elk huis en kerk zonder uitzondering heeft men ijzeren machienen, zoo als bij ons wel aan den ingang der tuinen, om de ſchoenen van het aanhangend ſlijk te ontdoen. — In één woord, men verſtaat hier niet ſlechts de kunst van het ſchoon maken, maar ook van het zoo lang mogelijk ſchoon bewaren, — de deugd der bekoorlijkſte zindelijkheid is in alle de deelen der woning zigtbaar, zonder dat dezelve tot het belagchelijke en lastige, ja dikwerf voor de gezondheid ſchadelijke, gedreven wordt.

Enkel aan de Kantoren van kooplieden vindt men ſchellen, de andere huizen hebben kloppers aan de deuren: omtrent deze laatſte heeft hier een gebruik plaats, dat ik nergens anders gezien heb, en hier in beſtaat, dat de aankloppende, door het getal van ſlagen, zijn ſtand te kennen geeft: een bediende van het huis, zoo namelijk voor denzelven geene bijzondere ingang is, geeft een zachte ſlag met den klopper, een vreemde bediende of looper, geeft een harde ſlag; een man van den middelſtand klopt tweemaal, meer voorname vier of vijf maal, en zoo elk naar zijnen ſtand. De bakker, de bierbrenger, de briefdrager, de ſchoen

en

en laarzenpoetſer, zijn aan hun bijzonder teeken in het kloppen te onderkennen.

Dezelfde netheid en zindelijkheid, die in de huizen der Engelſchen heerscht, heeft ook plaats in de kleeding, zo wel der mannen als der vrouwen. Deze laatſte, door de Natuur begiftigd met eene uitſtekende ſchoonheid, zijn eenvoudig in haren opſchik. Fijn linnen en zijde, waar aan een onvergelijkelijke netheid en zindelijkheid gevonden wordt, is de gewone dragt, waar van de hoed vooral een onontbeerlijk ſtuk uitmaakt, zonder welken geene vrouw van hoogen of lagen ſtand, ja zelfs geen bedelares, op ſtraat verſchijnen zou. De grootſte pracht in kleeding vindt men echter bij de geringſten uit den burger- en dienstbaren ſtand: hier in heeft volſtrekt geen onderſcheid plaats met de eerſte dames van het land, iets, dat voor eene vreemdeling, eerst in dit land komende, zeer ongemakkelijk is, en hem wel eens in verlegenheid brengt of misleidt, gelijk ik bij eigen ondervinding weet, daar ik wel eens eene kamenier of ander dienstmeisje, voor eene Dame van rang heb aangeſproken. Naar de kerk, gezelſchap, of anders gaande, dragen zij zoo wel hare ſhawls, bonte moffen en prachtige pelzen, enz. als hare rijke Mevrouwen. Doch ik weet, tot mijn troost, dat ik niet de eerſte en eenigſte ben, die zoo door dit uiterlijke ben misleid geworden. ARCHENHOLZ getuigt er van, dat het voor het oog van den ſcherpziendſten kenner, onmogelijk is, dezelve van

bare Mevrouwen te onderſcheiden. En dit is niet ſlechts zoo in *Londen*, maar, zoo men zegt, door geheel *Engeland*; ik althans heb het overal waar ik in dit land geweest ben, zoo gevonden. Ik herinner mij hier bij nog een gevalletje, mij te *Plymouth*, in de eerſte dagen van mijn verblijf aldaar, bejegend; met iemand mijner kennisſen langs de ſtraat gaande, bejegende ons eene vrouw, bij mijnen vriend bekend, die in het voorbijgaan een praatje met haar maakte, zij was ten uiterſten beleefd en bevallig van voorkomen, gekleed in eene japon van het fijnſte linnen, en gedeeltelijk ingehuld in eenen kostbaren mantel: ik hield deze vrouw voor eene dame van rang, en ontdekte met verbaasdheid mijne doling, toen zij zich als waschvrouw aan mij aanbeval: het was de vrouw van een loods, die ons de laatſtemaal in *Plymouthſound* had binnen gebragt.

De kleeding der mansperſonen van lagen, zoo wel als van hoogen rang, beſtaat het geheele jaar door uit het fijnſte laken: in regen of koude is het onfatſoenlijk zonder overrok te verſchijnen, en even onfatſoenlijk enkel in eenen overrok uit te gaan. Het linnen is uitſtekend fijn, zelfs bij de handwerkslieden, en wordt meermalen in de week verwisſeld: kleederen om te keeren is hier geheel niet in gebruik. Men is niet op eenen grooten hoop van linnen of kleederen geſteld: van het eerſte hebben vele voorname lieden ſoms niet meer dan een dozijn of half dozijn ſtuks van elk,

maar

maar van het keurigſte in ſoort, en als het eene kleed afgedragen is, zoo ver men dit verkiest, verſchaft men zich wederom een ander.

Wat de mode betreft, ten opzigte van de kleeding van deze ſtad, dezelve verandert in de hoofdpunten geregeld viermaal in het jaar, namelijk met de verandering der ſaizoenen, en in kleinigheden elke maand, zoo bij de mannen als bij de vrouwen; en deze verandering oordelen de kleermakers van dat aanbelang, dat de hoofden van hun gild eene maandelijkſche bijeenkomst houden, om in dezelve onderling over de vast te ſtellene verandering ernſtig te delibereren.

Den dag voor kerstijd worden kerken en huizen van binnen met groene takken van hulst verfierd: men plaatst dezelve in de venſters, op de kap van den predikſtoel en op de kroonen in de kerken: in de huizen, voornamelijk in de kelders waar zich de bedienden onthouden, ziet men alle glazen met dezelve verfierd: een gebruik, hetwelk, zoo als men het uitlegt, doelt op de geboortedag van den Vredevorst, den Zaligmaker der wereld, terwijl de groene takken het teeken zijn van blijdſchap, eerbewijs en behaalde overwinning. De hulsttakken worden bij deze gelegenheid bij geheele wagenvrachten in de ſtad gebragt, en maken voor dien tijd een geheel bijzonderen tak van negotie uit. — Ook is het in dezen tijd vóór of op nieuwejaarsdag de gewoonte, zich met het eten van *Plumbpodding* te vermaken, zijnde een ſtijf zamenſtel van meel, bo-

ter, krenten, rozijnen enz, hetwelk eenige uren in eenen zak gekookt wordt: geen huis is 'er in dezen tijd in of buiten de ſtad, waar dezelve niet in eene betere of ſlechtere hoedanigheid, naar het vermogen of de kunst van den toebereider, op de tafel verſchijnt. — Nieuwejaarsdag is een dag van openbare en bijzondere bezigheden, dezelve wordt niet godsdienſtig gevierd zoo als bij ons: in de Nederduitſche kerk volgen echter onze landgenooten nog het vaderlandsch gebruik, en vieren dezen dag op dezelfde wijze, als wij gewoon zijn denzelven te vieren.

De 6de Januarij, zijnde Driekoningendag, is hier een dag even als bij ons *Sint Nikolaas* op den zesden December: Alle de banketwinkels zijn dan prachtig opgeſierd en rijkelijk voorzien van allerhande ſoort van lekkernijen, 'er worden zoogenaamde drie koningen brooden gebakken, ſommigen van eene verbazende grootte en gewigt. Beelden van ſuiker, groote en kleine Nelſon's, die thans in de mode en aan de orde van den dag zijn, huizen, kerken, tombes, ſchepen enz. meest alle toepaſſelijk op, of ontleend van iets, dat eenige betrekking had op den overledenen held NELSON, op zijne daden, en vooral dien merkwaardigen zeeſlag bij kaap *Trafalgar*, zoo noodlottig voor dien held, als gelukkig voor *Engeland* uitgevallen.

De avond van deze drie koningen-dag wordt meest in vrolijke gezelſchappen en clubs ten einde gebragt, bij welke, althans onder jonge lieden, een

een gebruik plaats heeft, dat, hoewel niet algemeen, echter op ſommige plaatſen in ons Vaderland niet vreemd is, en hierin beſtaat, dat die gene der heeren, welke eene zekere boon of anden teeken, in zulk een drie koningen brood gebakken, ten deel valt, dien avond de koning in dat gezelſchap is, hebbende het regt zich uit de tegenwoordig zijnde meisjes eene koningin te kiezen: terwijl dan deze koning en koningin de gezellige vermaken voor dien avond naar hun goedvinden ſchikken en beſturen.

Ik zou nu dezen, na deze algemeene beſchouwingen van het een en ander, kunnen ſluiten, als eene genoegzame lengte hebbende, doch één woord betreffende de Conſumptie van deze groote ſtad, hier ter plaatſing niet ongeſchikt oordelende, wil ik 'er hetzelve ten ſlotte nog bijvoegen.

'Er worden jaarlijks in deze ſtad geſlacht 110 duizend oſſen: — 776 duizend ſchapen en lammeren: —— 210 duizend kalveren, en even zoo vele varkens: —— 60 duizend ſpeenvarkens. Het gewigt der oſſen door elkander wordt gerekend op 800 ponden, der ſchapen op 80, der kalveren op 140 en der lammeren op 50 ponden. —— De hoeveelheid visch, in deze ſtad gebruikt wordende, is, in vergelijking met de voorgaande artikelen, gering, en verbazend duur: in de wijze van deze ſtad van deze ſoort van voedſel te voorzien, heeft eene manier van handelen plaats, die veel verbeterd konde worden. Alles gerekend, worden

'er niet meer dan 14,500 booten met ſchelvisch, kabeljaauw en tongen in deze ſtad ter markt gebragt, buiten de riviervisch en de makreel, die ſoms in grooten overvloed en goedkoop is.

Gevogelte ziet men niet dan op de tafels der rijken en voornamen, kunnende het land niet genoeg naar evenredigheid van de algemeene conſumptie opleveren, ingevolge waarvan dit artikel ook ongemeen duur is. Wild, als de hazen, wordt niet ter markt gebragt, doch echter in groote hoeveelheid geconſumeerd, het zij dat het aan de inwoners dezer ſtad ten geſchenke gezonden, het zij op eene geheime wijze verkocht wordt.

'Er zijn in den omtrek dezer ſtad 10 duizend akkers (20 duizend morgen) lands voor het telen van moeskruiden: 4 duizend dito voor vruchten, beloopende de ſom der jaarlijkſche conſumptie van groentens en vruchten in deze ſtad niet minder dan drie millioenen ponden ſterlings: de melk, jaarlijksch gebruikt wordende, bedraagt eene quantiteit van zes millioenen, 980 duizend gallons, makende een gallon vier en eene halve boutelje; achtduizend en vijfhonderd koeijen voorzien deze ſtad van dit artikel: de melkverkoopers betalen aan de eigenaars van deze koeijen jaarlijksch tweemaal honderd veertig duizend, achthonderd en 33 ponden, en maken een gewin van 100 pCt., daar voor de verkochte wordende melk aan de inwoners jaarlijks betaald wordt viermaal honderd een en tachtig duizend, 666 ponden ſterling, zonder het water te rekenen,

waar-

waar mede de melk vermengd wordt, hetwelk men veilig op een zesde part mag ſtellen. De hoeveelheid gebruikt wordende weit bedraagt zevenmaal honderd duizend quarters, gaande op ieder quarter 8 mudden. — Een millioen, honderd en dertien duizend, vijfhonderd vaten Porter, houdende ieder vat 36 gallons. Aan liqueuren en andere ſterke dranken elf millioenen, 146 duizend en 782 gallons. —— Aan wijn 32 duizend en vijfhonderd oxhoofden. —— Boter ruim zestien millioenen, en kaas ruim 21 millioenen ponden.

Sterk bier wordt in de twaalf voornaamſte brouwerijen van *Londen* in de volgende hoeveelheid gebrouwen, als in de brouwerij van

Meux,	170,403	Barrels, vaten van 36 Gallons.
Barcley,	150,583	——
Whithbread,	131,801	——
Hanbury,	129,916	——
Shum,	101,281	——
F. Calvert,	75,128	——
Goodwyn,	70,091	——
J. Calvert;	56,555	——
Elliot,	51,864	——
Clowes,	47,810	——
Biley,	36,693	——
Cox,	32,143	——

Na deze opgave van ſommige der voornaamſte mid-

middelen van conſumptie, zal ik 'er nog eene laten volgen van den tegenwoordigen prijs van dagelijks noodwendige of te pas komende levensmiddelen, zijnde hiervan onderrigt gedeeltelijk door ondervinding, gedeeltelijk door de opgave van eene verſtandige huismoeder, die door eene dagelijkſche ondervinding hiervan onfeilbaar zeker konde zijn. — Ik zal in deze opgave naar onze gangbare gewone munt rekenen van ſtuivers en guldens. —— Naar deze rekening kost een pond

Oſſevleesch,			10 ſtuivers.
Kalfsvleesch,			14 ———
dito gehakt,			14 ———
Lamsvleesch,			12 tot 16 ſt.
Schapenvleesch,			10 ———
Varkensvleesch,			9 ———
1 Kop en vier poten,		2 gl.	8 ———
Saucijſen, het pond,			12 ———
Een Schelvisch,			12 ———
Een paar Tongen,		1 —	10 ———
Een goede Kabeljaauw,		5 —	
Een pond natte Zalm,			18 ———
Eene goede Oſſetong,		4 —	4 ———
Saucijs de Boulogne,		1 —	10 ———
Melk, bij het mengelen,			8 ———
Een pond Boter,			18 ———
— —— Kaas,			12 ———
— —— Smeerkaarſen,			12 ———
— —— Koffij,		5 —	

Een

Een pond middelmatige Thee,	4 gl.		
Vier —— Bloemmeel,		12	ſtuivers.
— —— Rijſt,		6	——
— —— Stijffel,		12	——
Een Gans,	5 —		
Een Kalkoen van	6 tot 12 —		
Een paar Hoenders,	3 —	12	——
Eijeren in het best van de tijd het ſtuk		1	——
Genever, de gallon,	13 —	4	——
Brandewijn, dito.			
Bourdeaux wijn de fles,	4 —		
Rijnſche wijn, de fles,	10 —	16	——

Uit deze kleine opgave zult gij alreeds opmaken, dat het hier ver van goedkoop is, en dan is hier nog buiten de verbazend hooge huishuur — de zware taxen, de ſteenkolen voor kamer en keuken, de kleeding enz. — Een goed burgerhuis doet gewoonlijk aan huur zes, zeven of achthonderd guldens, namelijk zulk een huis, hetwelk tot winkelnering ongeſchikt is: wel ter nering ſtaande huizen doen twee, drie, ja vierduizend guldens en meer. Boven de huur betaalt de huurder nog de tax op de glazen, voor ieder raam, groot of klein, 15 ſchellingen of 9 guldens: voeg hier dan nog andere belastingen bij voorbeeld ſtraat-, lantaarngeld, nachtwakers, armengelden, water-, wijk- en kerkegeld, of men tot zulk eene kerk behoort of niet, en gij zult ligt de rekening kunnen opmaken, dat dit een en ander eene aanmerkelijke ſom bedraagt, en dat hier groo-

groote ſommen gewonnen moeten worden, om eene huishouding deftig op te houden.

Wat de kleeding aangaat, de ſtof daartoe is niet zoo duur in evenredigheid als wel het maakloon: het linnen, vooral zoo als men het hier draagt, is zeker hoog in prijs, doch katoen en bonten op verre na zoo duur niet als bij ons. Voor het laten naaijen van linnen en katoen, welk eene ſoort van kleedingſtuk het ook zijn mag, betaalt men voor elke el, tot zulk een ſtuk gebezigd, 12 ſtuivers. — Een goede hoed komt op 12 of 13, een paar ſchoenen 5, een paar laarzen 24 guldens.

Gij zult uit dit een en ander ook gemakkelijk kunnen beſluiten, dat het hier voor eenen vreemdeling uitermate kostbaar te leven moet zijn, het zij hij in een logement zijn intrek neemt, of op kamers woont, het eerſte mag men veilig elken dag op een guinie rekenen, zonder kleine buitengewone uitgaven, die men voor zijn vermaak beſteden moet of wil, of voor wasſchen enz. volſtrekt genoodzaakt is te doen: het laatſte is daarom verre verkieslijk. In alle de gedeelten der ſtad vindt men kamers te huur, zelfs in de huizen van deftige en vermogende lieden, dit is een gebruik, dat niet alleen in *Londen*, maar door geheel *Engeland* plaats heeft. — Om van zulke kamers niet te ſpreken, waarvoor elken dag een guinie wordt betaald, — in het beste gedeelte der ſtad, als in *Cheapſide*, *Holborn* en diergelijke ſtraten, betaalt men doorgaans voor eene voor- en achterkamer, gemeu-

meubileerd en met de bediening, 12 guldens of daaromtrent per week: maar dan heeft men nog geen vuur, geen licht, geen eten of drinken, niets hoegenaamd: dit alles zamen genomen heeft men op het minst twee en een half pond ſterling noodig: — hier komt dan nog bij, dat men altijd zindelijk en net gekleed moet zijn, wil men zich niet beſpottelijk maken: — dan nog voor dagelijkſche kleine uitgaven, voor plaiſierpartijen, voor het bezigtigen van deze en gene merkwaardigheden, de ſchouwburgen enz., zoo dat men veilig rekenen mag, dat een vreemdeling, die ſlechts matig, voor zijn vermaak, en fatſoenlijk leven wil, ten minſten 4 of 5 pond ſterling noodig heeft.

Vraagt men nu hoe het mogelijk is, dat de inwoners in zulk eene dure ſtad kunnen beſtaan niet alleen, maar zelfs zoo ruim en onbekrompen leven, dit laat zich zeer gemakkelijk begrijpen, daar het zeker is, dat van de laagſte tot de hoogſte klaſſe de winſten de uitgaven nog verre overtreffen. — Alles wordt hier ruim betaald: — de huurder van een huis verhuurt kamers en wint reeds geld op hetzelve, om van de eerſte klaſſe der ſchatrijke, van kerkelijke en burgerlijke ambtenaren, zoo wel als militairen en zeelieden niet eens te ſpreken, of van de winkeldoenden, die op een vast en zeker gewin kunnen rekenen, behoeft men maar te denken aan de andere werkende leden dezer groote maatſchappij: bij voorbeeld een doctor in de medicijnen ontvangt bij elke viſite, eer hij het huis ver-

verlaat, eene guinie, en hoe velen kan hij niet op eenen enkelen dag bezoeken. Kantoorbedienden winnen van 100 tot 500 ponden ſterling in elk jaar: muzijk-, dans- en taalmeesters, zoo zij voor kundig in hun vak bekend zijn, laten zich voor iedere les zelden minder dan eene halve guinie betalen, en dikwijls hebben zij meer ſucces, zoo zij zich maar driest een pond ſterling laten geven. Een bediende van de bank, bekend ſtaande voor een braaf, eerlijk en zuinig man, liet onlangs bij zijn ſterven een vermogen na van 150 duizend ponden ſterlings. — In één woord, elke bewezen dienst wordt naar evenredigheid ruim betaald; niemand, die werken kan en wil, behoeft onder deze honderdduizenden gebrek te lijden, maar is integendeel ruim genoeg in ſtaat, die kosten goed te maken, die hij naar zijne ſtaat en betrekking tot inſtandhouding van zijne huishouding noodig heeft.

Als een aanhangſel zal ik nog bij dezen voegen, (en daarmede dan ook eindigen,) dat deze ſtad van zeer vele nuttige inrigtingen tot gemak der inwoners voorzien is. —— Om van de onontbeerbare waterleidingen, en wat dies meer is, niet te ſpreken, zoo vindt men hier in de ſtad alleen, buiten de koetſen, die gedurig af en aan op de dorpen rondom *Londen* rijden, een getal van elfhonderd huurkoetſen, welk getal in 1802 door eene acte van het Parlement is vastgeſteld, doch misſchien weldra weder, door de verbazende ſteeds toenemende vergrooting der ſtad, ontoereikend zal be-

von-

vonden worden: alle deze koetſen ſtaan overal door de ſtad verſpreid, op daar toe beſtemde plaatſen, zoo dat iemand zich van dezelve willende bedienen, geen oogenblik behoeft te wachten. Volgens eene wet betaalt men voor elke Engelſche mijl 12 ſtuivers. Elke koets heeft haar nommer aan het portier, het welk die nuttigheid heeft, dat iemand, zich van eenen koetsman niet wel behandeld oordeelende, enkel maar den nommer der koets heeft aanteteekenen, en zich daar mede bij Postmeesteren te vervoegen, waar men dan op dat nommer den koetsman zeer wel weet uit te vinden, en, ſchuldig bevonden wordende, naar de wet te ſtraffen. Indien een koetsman het nommer ſlechts een half uur van zijne koets neemt, wordt hij geſtraft met eene geldboete en 6 weken opſchorting. Even eens is het met de draagſtoeldragers en ſchuiteroeijers op den *Theems*, die allen hun nommer hebben en aan vaste bepalingen onderworpen zijn.

Tot een onberekenbaar groot gemak der ingezetenen ſtrekt verders de inrigting van de twee penningspost, die alleen dient om, dagelijks, alle uren, brieven door de ſtad te bezorgen: 'er zijn 129 bijzondere plaatſen, op welke men, tot dat einde, zijne brieven kan afgeven.

Behalve aan de rondrijdende patrouilles en conſtapels, is de veiligheid der inwoners bij nacht aan twee duizend en 44 nachtwakers aanbevolen, die van 's avonds half 9 uren tot aan den lichten morgen op hunne posten moeten zijn. — Zij heb-

ben op zekere afſtanden van elkanderen hunne wachthuisjes, waar van ſommigen van klokken zijn voorzien. Zij loopen elk half uur in hunne districten rond, gedurende den tusſchen tijd, waarop zij in hunne huisjes zitten, zijn zij verpligt, elken voorbijganger met eene hoorbare en luide ſtem, te groeten, of eenen góeden nacht te wenſchen. — Ik hield zulks in het eerst voor een bewijs van beleefdheid in den nachtwaker, doch wierd toen onderrigt, dat zij daar toe verpligt waren, om dus te toonen, dat zij niet ſlapen, en tot hulp gereed zijn, zoo zulks gevorderd wordt. — Vele Schrijvers verzekeren, dat men op deze geheele bende wakers weinig ſtaat kan maken, en dat dezelve niet veel goeds uitregt. — Ik heb 'er in deze ſtad zelve nog nooit over hooren klagen: ook is mij, hoe dikwijls ook laat in den nacht langs eenzame paden en ſtraten, verre van mijne woning af gelegen, te huis gekomen, nooit iets onaangenaams of van dien aard bejegend, dat ik de hulp van deze lieden noodig had. Dit wil ik echter als geen bewijs opgeven, dat het hier altijd en overal even veilig is. — Van het heerlijk verlichten der ſtraten, pleinen en wegen, heb ik reeds op eene andere plaats geſproken, voor elk huis brandt in vele ſtraten eene kristallen lantaren, die voor den donker aangeſtóken wordt, zonder licht of duistere maan in aanmerking te nemen.

Zie daar dan, mijn Vriend, wederom een mengelmoes uit *Londen*: hopende dat dit een en ander

u niet min voldoen zal, dan het regelregt beantwoorden van uwe vragen, ben ik, tot eene volgende gelegenheid.

ZES-EN-VEERTIGSTE BRIEF.

Londen Febr. 1806.

Onder de groote menigte schoone dorpen, in de nabijheid van deze stad gelegen, en waar van ik u reeds eenige heb leeren kennen, is het, in mijne buurt gelegen *Islington*, geenszins van het geringste aanzien. Vermoeid van het hier altijd even drukke stadsgewoel, begeef ik mij dikwijls naar het zelve, om mij, bij eene eenzame wandeling, met de schoonste landgezigten te vermaken, en door het beschouwen van de groene velden en de stille landhuizen, die zachte en aangename aandoeningen in mijne ziel te rug te roepen, die mij zoo onuitsprekelijk gelukkig maken, en in de woelige stad maar al te vaak ontvlugten. — De beschrijving van eene dier wandelingen, naar dat bekoorlijk dorp, zal het onderwerp van dezen brief uitmaken.

Het was onlangs, op een der schoonste voorjaarsdagen, dat ik uitgelokt wierd tot eene wandeling naar buiten, zelf niet regt wetende, waarheen ik

mijne treden wenden zoude, sloeg ik den weg in naar *Islington*, zoo als ik doorgaans doe, wanneer ik niet weet waar ik gaan zal, en evenwel het stads gewoel ontwijken wil. — De weg van mijne woning naar dit dorp is langs de *City Road*, dien gij reeds kent uit mijne vorige berigten, als loopende langs schoone weilanden, uitgestrekte moestuinen, en gehele lange rijen voortreffelijke nieuwe huizen, bekoorlijk door hare grootsche ligging, en de lagchende tuinen en perkjes voor dezelve. Hoe dikwijls ik ook dezen weg langs wandele, geeft dezelve mij echter altijd een nieuw genoegen: en dat kan niet anders, daar de rijkste en treffendste verscheidenheid zich aan alle kanten, aan het oog van den opmerkzamen beschouwer aanbiedt: — de menigte en verscheidenheid van voorwerpen geeft den geest geduriglijk stof en voorraad, zich met aangename gedachten of bespiegelingen bezig te houden, het zij dezelve zich bepalen bij de trotsche stad, die zich aan de eene zijde in volle majesteit verheft en in eene verbazende uitgestrektheid zigtbaar is, het zij bij de bekoorlijke Arcadische landstreek aan de andere zijde, het zij bij het hooggelegen *Paddington*, dat zich op den achtergrond vertoont, of bij de verbazend lange straten in de nieuw aangelegde wijken van het noordelijk gedeelte van *Londen*, of bij de schilderachtige zusterheuvelen *Hampstead* en *Highgate*; — overal vindt het oog verrukkende voorwerpen, en de geest stof tot onderhoudende beschouwingen.

Doch,

Doch, wat dezen weg zelven betreft, hij zou oneindig in fraaiheid en bekoorlijkheid winnen, wanneer dezelve aan wederzijden met ſtatige olmen of ander opgaand geboomte was beplant: de prachtige voorwerpen, welke dezelve aan het gezigt aanbiedt, zouden zich ſchilderachtiger en in eene meer behagelijke gedaante vertoonen, daar het oog nu alles te gelijk en in een oogenblik overziet, het welk vermoeit, en op verre na niet zulk eene aangename werking doet, als wanneer de voorwerpen zich meer ſtuksgewijs voordeden.

Een ander, niet min voortreffelijk, nut zouden deze boomen door hunne ſchaduw in den zomer aanbrengen: zoo aangenaam toch als het nu is, in de koesterende ſtralen der zon te wandelen, zoo laſtig moet zulks hier in den zomer zijn, wanneer de hitte hier over het algemeen zeer ſterk is, en de wandelaar nergens op dezen geheelen langen weg een enkel plekje aantreft, waar hij, in de ſchaduw van eenen boom, zich voor den gloed der zon bedekken, en verkwikken kan.

Eenige ruime pleinen uitgezonderd, is deze ſtad over het geheel ſchaarsch van boomen voorzien: het is waar, dat men in de ſtad en derzelver nabij gelegen omtrek geene wandeling van eenige uitgeſtrektheid in de ſchaduw kan doen, dan in *Kenſingtons* tuinen, het welk toch voor de bewoners van het oosteind en de afgelegenſte deelen der *City* zeer bezwaarlijk is, daar die uren ver moeten gaan om de aangenaamheden van het lommerrijk boom-

gewas aldaar te genieten. — Op die weinige plaatſen, waar men nog eenig geboomte aantreft, als voornamelijk in *Hydepark*, ſtaan dezelve naar de Engelſche wijze verſtrooid, en groepsgewijze geplant op zekere afſtanden van elkanderen, welke ſchikking aan het oog wel eene bekoorlijke vertooning oplevert; doch hoegenaamd niets tot verkwikking van den, zich op eenen brandend heeten weg van keizelſteenen vermoeijenden wandelaar, toebrengt: een gebrek, het welk, voor al in den zomer, zeer het aangename van deze ſtad moet verminderen. — En zoo is het ook gelegen met de moesvelden en tuinen, hier en daar aan deze en andere aanzienlijke wegen in de nabijheid van de ſtad gelegen. Deze vlakke, verbazend uitgeſtrekte moesvelden, zonder eenige beſcherming, dan die van eene half opene lage planken heining, veroorzaken eenen zeer onaangenamen indruk, daar zij, met hoog geboomte omringd, het aangename van den weg, zoo wel voor het oog als voor het gevoel, zeer vermeerderen zouden.

Welk een onderſcheid, dacht ik, toen ik dezen weg langs wandelde, tusſchen deze ſtad en mijne vaderlandſche ſteden: tusſchen deze boomlooze eenzelvige tuinen en wegen, en die, van het land, het welk gij, mijn Vriend, bewoont? welk een onderſcheid tusſchen onze lieve, nette, huishoudelijke tuinen en zomerhuizen, welke men buiten alle de ſteden van ons vaderland aantreft. Van al dat huishoudelijk bevallige vindt gij hier niets: welk een tref-

treffend onderſcheid in dit opzigt tuſſchen *Brittanjes* hoofdſtad, en ons *Amſterdam*, *Rotterdam*, *Leyden*, *Haarlem*, ja zelfs de meeste kleinere ſteden, alwaar de deftige en welgezeten burger tot zijn vermaak en uitſpanning zijn tuin en zomerhuisje heeft, waar hij zich in de uren van rust van zijne bezigheden, met de zijnen of eenige vrienden heen begeeft, om zijnen pijp tè rooken, een kopje thee te drinken, of eenige andere verſnapering te gebruiken: —— of ook wel, om eens meer afgetrokken van het gewoel der aardſche bezigheden, zich met eene nuttige en aangename lectuur, of ſtille en ernſtige overdenkingen bezig te houden: — terwijl de burger van deze ſtad geene uitſpanning kan genieten, dan langs eenen heeten, onbeſchaduwden weg, in eene gedurige wolk van ſtof, door de ontzettende menigte van koetſen en paarden veroorzaakt, in het gewemel van honderden elkander aangapende en ſtootende voetgangers, te wandelen, of zich naar den eenen of anderen publieken theetuin te begeven, en daar dan in den drang van eene ontelbare menigte, onder een houten afdak, waar tafels en banken ruggelings tegen elkander zijn geplaatst, en men dus nooit een woord in vrijheid ſpreken kan, zijn geld in armoede te verteren.

Even zoo armoedig als het hier met boomen geſteld is, is het ook met water. Behalve den *Theems*, die door de ſtad loopt, de *Serpentyn* rivier in *Hydepark*, het kanaal in het Park van *Sint James*, en de nieuwe rivier aan de noordzijde der ſtad,

buiten deze, kunt gij binnen of in den omtrek der ſtad, geen water te zien krijgen. — Ook in *dit* opzigt acht ik *Londen* ver beneden onze aanzienlijke vaderlandſche ſteden, en ook zelfs beneden vele ſteden van minderen rang op dit eiland. — Zeker, indien de boorden van den *Theems* op zulk eene wijze van gebouwen voorzien waren, gelijk, bij voorbeeld, de Buitenkant te *Amſterdam*, waar men langs eene fraaije, met geboomte beplante, ſtraat kan wandelen, en te gelijk zijn oog over eenen uitgeſtrekten waterplas en eene ontelbare menigte van ſchepen laten weiden, dan zou in der daad de breede ſcheeprijke *Theems* het heerlijkſte gezigt, dat men zich verbeelden kan, opleveren: — doch men ziet niets van deze geheele, zoo ſchoone rivier, dan op eene der drie bruggen: — terwijl deszelfs boorden met werven en pakhuizen, uit het water opgetimmerd, bezet zijn, en aan dezelve een woest en onbehagelijk voorkomen geven.

Dan, ik merk, mijn Vriend, dat ik, zoo doende, geheel van mijnen weg afdwale: ik keere dus van den *Theems* weder tot mijne *City Road* te rug, welke bij dit fraai en uitlokkend weder rijkelijk van welgekleede wandelaars voorzien was. De Engelſchen zijn over het algemeen groote liefhebbers van wandelen, misſchien meer dan eenige natie van Europa, ook zijn zij onvermoeid in het zelve, en rekenen een wandeling van 4 of 5 uren op den dag, voor niets: dit hun wandelen heeft evenwel meer het voorkomen van loopen, beide mannen en vrou-

wen,

wen, haasten zich daar bij, even als of zij gejaagd wierden, of zich ijlden ter verrigting van eene of andere noodzakelijke bezigheid. Ook de kinderen deelen mede in dit vermaak, en worden dus vroegtijdig gewend aan zulk eene beweging: ter naauwernood den ouderdom van eene maand bereikt hebbende, ſtelt men ze bloot aan de heilzame invloeden der lucht: nergens zag ik zoo vele vaders of moeders, kleine kindertjes, bij hunne wandelingen, op hunne armen dragen: maar ook nergens zulke ſchoone kleuren, als hier in *Engeland* in het algemeen de aangezigten der beide ſekſen teekenen, waar van misſchien dit vroegtijdig blootſtellen aan de opene lucht, en de beweging in dezelve eene voorname oorzaak is.

Mijn weg bragt mij, onder zulke beſchouwingen, weldra in *Islington*, een zeer fraai dorp, benoorden *Londen*: het is reeds van eene verbazende uitgeſtrektheid, en wordt van tijd tot tijd nog zeer aanmerkelijk vergroot, zoo dat het zeer gemakkelijk te voorzien is, dat binnen weinige jaren ook dit dorp door *Londen* zal ingezwolgen worden, gelijk reeds het lot van zeer velen is geweest, die op veel grooteren afſtand lagen: als men zoo met bouwen voortgaat als nu geſchiedt, zullen misſchien in minder dan vijf jaren, *Londen* en *Islington* één zijn, dewijl ſlechts nog maar eenige weinige ſtukken lands met gebouwen behoeven bezet te worden, om de geringe ruimte tusſchen beiden aantevullen. De kerk van dit dorp, geſticht in 1754,

is eene der fraaiſten, welke ik immer zag, van binnen ziet men een ſchoon altaar, met een voortreffelijk ſchilderſtuk boven hetzelve, eene keurig van mahonijhout gewerkte, predikſtoel, een heerlijk orgel, en gladgewrevene eikenhouten banken en geſtoelten. Behalve deze kerk, zijn 'er verſcheidene kapellen die van tijd tot tijd vermenigvuldigen, naar dat het dorp zich uitbreidt.

Eene groote menigte bekoorlijke lusthuizen en tuinen verſiert den omtrek van dit, anders zoo ſtedelijk dorp: *Highbury place* en *Highbury terras* munten uit in ſchoone gebouwen en overheerlijke uitzigten, voornaamelijk op de beroemde heuvels *Highgate* en *Hamſtead*, waarop dorpen van denzelfden naam leggen: Dit dorp is, behalve van wegen deszelfs ſchoonheid en uitgeſtrektheid, vermaard, door de *New River head*, en *Sadler's wells*: de eerſte is eene waterkom, die door de nieuwe rivier gevormd wordt, en waar uit het noordelijk gedeelte der ſtad van water wordt voorzien door middel van pijpen onder den grond gelegen: — *Sadler's wells*, nu ook *Islington ſpa*, en, *New Tunbridge wells*, geheeten, is eene plaats van uitſpanning en vermaak: — en hier is een zeer goed tooneel, waar voor de beroemde DIBDIN de ſtukken levert: voor het overige beſtaan de vertooningen hier meest in ballets, pantomimes, koordendanſers, ſpringers, enz. Het is alleen in den zomer open, en ſterk bezocht.

Terwijl ik langs *Highbury place* wandelde, waar het

het oog naar de eene zijde een onbelemmerd uitzigt heeft, vermaakte ik mij niet weinig met het gezigt der ſchoone groene weilanden, die hier naast en voor mij lagen: men zegt wel, dat het gras in *Engeland* eene fraaijere kleur heeft dan in andere landen, en ik zou haast gelooven dat het in der daad zoo is, ook ſchijnt de verandering van ſaizoen daarop geenen ſterken invloed te hebben, althans, ik heb dezen geheelen winter, waar ik ook in dit land geweest ben, nergens eenige dorheid of ſchaarsheid op de weilanden gezien; ook behield het gras dezelfde kleur als bij ons in den zomer, en wel het meest naar het zoogenaamde, fraai groene, nieuwgras gelijkende: en evenwel was deze winter, naar dat men hier gewoon is, nog al vrij ſterk, zoo dat de *Serpentyn rivier* in *Hydepark* is toegevroren geweest, en eenige lords en lady's, die liefhebbers van ſchaatſenrijden waren, het vermaak, van deze hunne kunst uitteoefenen, hebben kunnen genieten, hetwelk als iets vreemds, den volgenden dag door de nieuwspapieren, en kort daar na door de vreemdſte en belagchelijkſte carricaturen, den volke wierd bekend gemaakt.

Sedert eenigen tijd is het weêr zeer zacht en liefelijk: het is nog in Februarij, en nu zie ik reeds aan vele jonge, voornamelijk bloemdragende boomen, als ſiringen enz. zich de knoppen openen en de jonge blaadjes uitkomen: aan eenen jongen rozeboom zag ik dezelve geheel geopend: men zaait en plant hier reeds op het drukſte: — wat de luchts-

luchtsgeſteltenis van deze ſtad betreft, — over het algemeen rekent men in een jaar 209 dagen op welke het niet regent, van welke men 50 of 60 mag afrekenen, op welke men geene zon te zien krijgt van wegens wolken, mist en dampen: 165 dagen op welke het ſneeuwt of regent, een dag of twaalf heeft men doorgaans ſneeuw en regen door elkanderen, zoo, dat *Londen* op zijn hoogst ſlechts op eene 140 heldere dagen rekenen kan; waarlijk niet te veel, om buitens huis, zoo als men hier zoo gaarne doet, de vermakelijkheden en genoegens van het leven te kunnen genieten.

Na mij eenigen tijd met het beſchouwen van eene onbeſchrijfelijk ſchoone en treffende verſcheidenheid van voorwerpen, vermaakt te hebben, keerde ik terug langs eenen anderen weg, dan ik gekomen was: en nu deed zich onverwacht eene vertooning aan mijn oog op, die ik nog van zoo nabij niet had gezien: het was namelijk een bokspartij, of vuistgevecht: eene ſoort van gevecht, alleen in zwang in *Engeland*, waarbij de kampioenen het bovenlijf ontblooten, en dan met toegenepene vuisten op elkanders bloote ligchamen aanvallen, dit duurt zoo ſomtijds een half uur of langer, tot dat een van beide partijen verklaart, genegen te zijn uitteſcheiden, en deze, hoe dapper hij anders ook gevochten heeft, is dan de overwonnene; — deze manier van vechten heeft reeds ſedert onheugelijke tijden in dit land plaats gehad, doch neemt thans ſterk af: —— ook

ge-

geſchied het minder uit vermaak en enkel om het genoegen van bokſen te hebben, dan wel om zich over eene wezenlijke of gewaande beleediging te wreken: en in dit opzigt is het bokſen niets anders dan het geen wij plukharen zouden noemen, dat toch in ons land even weinig onbekend is, als het bokſen hier te lande: en voor zoo verre bij dit laatſte altijd de regelen der kunst worden in acht genomen, is het zeker aan het eerſte voortetrekken: van zulk eene aard was zeker de bokspartij, van welke ik toevallig aanſchouwer was: het is wel waar, 'er geſchieden ſomtijds, diergelijke vechtpartijen uit andere oorzaken, om geld en weddenſchappen: doch deze zijn in waarheid zeldzaam, en hebben dan alleen plaats tusſchen bekende en vermaarde bokſers, waarvan 'er thans ſlechts vier in geheel *Londen* zijn, met name MENDOSA, — naar den naam te oordeelen geen Engelschman, —— LEE een inboorling van dit land, BELCHER insgelijks, zijnde een ſlagter, en DUTCH SAM een Hollander zoo ik meen, een jood. Zie daar mijn vriend, deze zijn de voornaamſte bokſers van het ganſche Koningrijk, twee van dezelve zijn zoo als gij ziet vreemdelingen, en de eerſte, MENDOSA namelijk, heeft zijne bekwaamheid in deze kunst in geene 9 of 10 jaren vertoond: het is waar, 'er wordt ook geregeld onderwijs door een of twee leermeesters, in deze ruwe kunst gegeven, ſommige Engelſchen maken gebruik van deze gelegenheid; ik zelf kenne de-

zul-

zulken: — doch de toeloop is niet zeer ſterk, en de gevolgen van het leeren dezer kunst veelal de zelfde, als bij onze jonge lieden die zich in het ſchermen laten onderwijzen, en het vervolgens daar bij laten blijven.

Dan ik keer terug tot mijne wandeling: — van *Islington* begaf ik mij langs *Greys Inn Lane* naar het middelpunt der *City*, het is een donkere en naauwe ſtraat, die enkel eenigen naam heeft door *Greys Inn*, zijnde een van die gebouwen waarin ſtudenten wonen, en in de Regtsgeleerdheid onderwezen worden: den fraaijen tuin, tot dit collegie behoorende, heb ik niet gezien, zoo min als die van *Lincolns Inn* en den Tempel; dewijl dezelve enkel in den zomer voor het publiek open zijn. — *Greys Inn Lane* loopt van *Islington* in eene regte lijn van het noorden naar het zuiden, uit op *Holborn*, eene lange breede ſtraat oost en westwaarts loopende, vol van rijke en prachtige winkels. Niet ver van hier is *Fleetmarket*, zijnde een verbazend lange overdekte groenmarkt, zoo genoemd naar de *Fleetpriſon*, een gevangenis voor ſchuldenaren, waarin zulken, die om ſchulden gevangen worden gezet, tegen eene wekelijkſche betaling, van éene vrije gemeubileerde kamer voorzien kunnen worden: ſommige gevangenen hebben het regt onder borgtogt en opzigt, zekere, daartoe vastbepaalde ſtraten, die men de *Rules* noemt, doortewandelen: anderen die van dat voorregt verſtoken zijn, vinden gelegenheid tot het ſcheppen van verſche lucht, op

de

de opene plaatſen binnen de muren der gevangenis, die, behalve het genot der vrijheid, binnen deszelfs omtrek, gelegenheid tot uitſpanningen en vermakelijkheden geeft, waarvan menige kleine ſtad verſtoken is: 't *Fleetmarket* langs wandelende komt men in *Newbridge ſtreet*, uitloopende op *Blackfriars brug*: het gezigt langs deze prachtige *Newbridge ſtreet*: over de brug, langs de groote ſtraat van *Surry*, die aan wederzijde met hooge ſchoone huizen bezet, tachtig voeten breed en ruim anderhalf Engelſche mijl lang is, is inderdaad verbazend en een der treffendſte van *Londen*; vooral bij avond, wanneer duizenden lampen de brug en ſtraat verlichten, overtreft het alle beſchrijving en de hoogſt geſpannene verbeelding.

De *Blackfriars* of *Zwarte Monniken Brug*, waar van ik hier ſpreek, is de middelſte der drie bruggen, waarop *Londen* als wonderen der bouwkunst, roem kan dragen: — Zij vereenigt de *City* met het Graafſchap *Surry* en overtreft de beide andere in pracht en fierlijkheid: hare bogen zijn met zuilen van de Ioniſche orde, twee naast elkanderen, opgeſierd: in het jaar 1760 wierd deze brug begonnen, en voltooid in 1768, hare lengte is groot duizend en de breedte 42 voeten, namelijk 28 voeten voor de rijtuigen, en aan wederzijde een verheven voetpad van 7 voeten breedte, zij heeft 9 bogen, van welken de middelſte 100 voeten wijd is, dus wijder dan die van de beroemde brug *Rialto* te *Venetië*. De *City* liet deze brug alleen

op

op haren koste bouwen; beloopende dezelve de ſom van 153 duizend ponden ſterlings.

Verbazend is de indruk van het uitzigt naar alle kanten. Slaat men het oog naar de oostzijde, men wordt getroffen door de hooge ſpitſen der trotſche *Sint Pauls Kerk*, door het log gevaarte der eeuwen heugende, *Londen brug*, door dé *Tower*, hare ouderwetſche torens en grijze muren boven een bosch van masten verheffende, en door eene ontelbare menigte kerken, torens en grootſche gebouwen, die zich in het verſchiet vertoonen. Wendt men zich noordwaarts, het oog verliest zich in de onafzienbaar lange, overdekte gangen van *Fleetmarket*, terwijl het zuidwaarts bepaald wordt door den naauwelijks zigtbaren *Obelisk* aan het eind van de prachtige *Surryſtreet*: aan de linkerzijde in dezelve de ontzettende ruïnen van den voormaligen grooten onvergelijkelijken *Albion molen*, die, kort geleden een prooi der vlamme wierd, aan de regterzijde eene tallooze menigte pakhuizen, magazijnen en werkplaatſen, kenbaar aan de dikke rookkolommen die uit dezelve opſtijgen. — Wendt men het gezigt naar het westen, — het zij men zijne oogen vestige op den majestueuſen ſtroom op zijnen ontzaggelijken breeden rug eene verbazende menigte, jagten en andere vaartuigen voerende, of op de heerlijke terraſſen der *Adelphi*, een van het vorstelijk *Sommerſet houſe*, of op de ontelbare gebouwen, uit den *Theems* oprijzende, of op de dikke graauwe torens der duizendjarige *Westmunster*

Ab-

Abdij: — in een woord, waarheen men ook zijn oogen wende, men ontdekt eene verzameling van wonderen, van het gezigt van welke de wonderbare indruk gevoeld, maar onmogelijk beſchreven kan worden.

Op de ſcheiding tusſchen *Newbridge ſtreet* en *Fleetmarket*, oostwaarts gaande, komt men door *Ludgate Hill* en *Ludgate Street*; deze ſtraten, die het volledigste gezigt op het front van *Sint Paul* geven, loopen uit op *Sint Pauls Kerkhof*, dat is te zeggen, de ſtraat het kerkhof omringende, maar van hetzelve door eene ijzeren ballusſtrade afgeſcheiden: rijke winkels en uitgeſtrekte koffij-huizen wisſelen hier elkander af, in welke laatſten men elk oogenblik van warme ſoepen enz. bediend kan worden.

Een weinig links afgaande, komt men in *Cheapſide*, zijnde eene der drukſte en woelachtigſte ſtraten van *Londen*, zoo lastig en bezwaarlijk het is, deze ſtraat en het naburig *Cornhill* tegen den middag te paſſeeren, zoo veel reden vindt men dan ook over den ſtroom en het gedrang van menſchen in dezelve, verbaasd te ſtaan.

Benoorden *Cheapſide* is *Kingſtreet*; in deze ſtraat opziende wordt men verrast door het gezigt van het fraaije Gottiſche front van *Guildhall*, of het Raadhuis: — het is een Gottisch gebouw het welk niet veel merkwaardigs oplevert, daar de beroemde zaal zijnde 153 voeten lang, 48 breed en 55 hoog, den hooggewulfden ingang, het grootsch

voorportaal; en de twee geweldig groote reuzen van 12 voeten hoog, waarvan de een eenen Brit en de andere eenen Sax zal vertoonen, en van welke als eene bijzonderheid wordt aangemerkt, dat zij in den geduchten brand van 1666, waardoor ook *Guildhall* grootendeels vernield wierd, onbeschadigd zijn gebleven.

Nog een weinig verder voortgaande ontmoet men het zogenaamde *Manſion houſe*, het gewoon verblijf van den Lord Major; het is een ontzettend zwaar en lomp gebouw, en nog niet oud, daar men hetzelve begonnen is in 1739. Zeker heeft dit gebouw geen behagelijk voorkomen, waaraan deszelfs ongeſchikte lage ſtandplaats niet weinig toebrengt: hoe lang, en dikwijls ik ook op hetzelve geſtaard heb, het is mij niet mogelijk geweest, in deszelfs front de gedaante van een ſpiegel van een oorlogſchip te kunnen ontdekken, waarbij het echter van velen vergeleken wordt. In dit gebouw was het dat onlangs een avondpartijtje gegeven wierd, waarvan de kosten 6 duizend Ponden ſterlings beliepen, en dit was geheel niet buitengewoon. Welk een verbazend onderſcheid bij voorgaande tijden! — Op den 9den Nov. 1478 hield het waskaarſenmakers gild op deszelfs zaal eene plegtige bijeenkomst, die met een maaltijd beſloten wierd. De geheele ſtad ſchreeuwde over de verkwistende weelde der kaarſenmakers, zoodra, tot een ieders verbaasdheid, bekend wierd, dat de vertering van dien dag beliep de enorme ſom van 7 ſchellingen.

gen. — Welk een onderſcheid? toen ſchreeuwde men over eene vertering van 7 ſchellingen (4 guldens en 4 ſt.) als eene ongehoorde verkwisting, en nu rekent men eene vertering van 50 of 60 duizend guldens op eenen avond zoo veel als niets.

Op eenen kleinen afſtand van het *Manſion houſe* is de beroemde kerk van *Sint Stephen Welbrook*; het is een klein gebouw, doch van zulk eenen keurigen ſmaak en ſchoonheid, dat het voor het grootſte kunſtſtuk van CHRISTOPHER WREN, in deze ſtad, gehouden wordt: men zegt dat het eene volmaakte afbeelding is van de *Sint Pieters kerk* te *Rome*, hetwelk ik niet kan beoordeelen, om dat ik deze laatſte niet gezien heb.

Nu komt men vervolgens door *Cornhill* bij de bank en beurs, de algemeene verzamelplaatſen van allerlei natiën, volkeren en talen: de eerſte een gebouw van ſlechts eene verdieping, hetwelk men thans bezig is merkelijk te vergrooten en te verfraaijen, beſtaat uit twee hoofdafdeelingen of vertrekken, het eene de zoogenaamde *Rotunda*, ontvangende het licht van boven door eene koepel, dit is de groote verzamelplaats van handelaars in geld, joden, vreemde kooplieden en eenige bankiers, doch niet van den eerſten rang, het geſchreeuw, het gewemel en gedrang, dat hier plaats heeft, is onbeſchrijfelijk. Het andere gedeelte is de groote zaal, in dezelve zijn de bureaus der kasſiers van de bank, en hier kan men oude banknoten voor nieuwe, en grootere voor kleinere, of omgekeerd,

naar dat men verkiest, verwisfeld krijgen. De beurs, hoe veel 'er ook op valt aantemerken, een der fraaiſte geſtichten, is de algemeene verzamelplaats van kooplieden van de ganſche handeldrijvende wereld. Allerleije landaarden hebben 'er eene bepaalde plaats. Het open plein, op welks midden het ſtandbeeld te voet van KAREL DEN TWEEDEN pronkt, is 144 voeten breed, en 117 diep, en omringd van eene breede galerij, voorzien van eene zitbank langs den geheelen omtrek: boven deze galerij is *Lloyds* koffijhuis, vermaard door de geheele wereld.

Van deze twee groote worſtelperken der *City*, en alle de gedeelten van *Londen*, waarin koophandel gedreven wordt, begaf ik mij naar *Bishopsgate ſtreet*. Voor den vreemdeling nog niet bekend met den platten grond van *Londen*, komende van het westeind der ſtad, door een verbazend aantal onafzienbare, breede en prachtige ſtraten, kan niets vreemder en verrasſender zijn dan het gezigt van *Bishopsgate ſtreet*: na zoo veel gezien en zoo vele ſtraten doorkruist te hebben zou hij in de ſtille, donkere *Threidneedle ſtreet*, zeker aan het eind der ſtad meenen gekomen te zijn, hoe verbaasd moet hij dan ſtaan, wanneer hij, den hoek omkomende, weder eene ontzettend breede ſtraat voor zich ziet liggen, waarvan het ſcherpst gezigt het einde niet ontdekken kan, en waar wederom dezelfde verbazende drukte, en het zelfde gewoel van voetgangers en rijtuigen plaats heeft, als in de

voor-

voornaamſte ſtraten welke zijne verbaasdheid reeds ten hoogſten top gevoerd hadde. —— Deze ſtraat, met *Shorditch* en nog eene, in eene regte lijn op haar volgende, heeft de verbazende lengte van niet minder dan 4 Engelſche mijlen, dus een uur gaans. — Deze tot aan *Shorditch kerk* afgeloopen zijnde, begeef ik mij links af, doe nog een uitſtapje naar de ſtille groene pleinen *Hoxton Square* en *Charles Square*, en kom vervolgens langs *Old ſtreet* op mijne *City Road*, en langs denzelven op *Windſor Terrace* het eindperk van deze gelijk van alle mijne wandelingen.

Ik zou nu dezen gevoegelijk kunnen eindigen, doch zal 'er, hoe zeer het met de beſchreven wandeling niets gemeens heeft, nog een woordje bijvoegen, over eene vertooning die zich gisteren aan mij voordeed: gisteren morgen toevallig over *Finsbury Square* gaande, had ik gelegenheid eene vrij zonderlinge ſtrafoefening te aanſchouwen, de *Pillory* namelijk, of de ſtraf der kaak: dit is eene ſoort van ſtraf voor die genen geſchikt, die zich aan beruchte ſchelmerij of eerloos bedrog hebben ſchuldig gemaakt. Men ſtelt zulke misdagers, op verſchillende plaatſen der ſtad, ten toon op eene verhevene plaats, in een werktuig of ſoort van kast, die op een paal kan rondgedraaid worden. In deze machine, die zoo groot is, dat er vier perſonen in geplaatst kunnen worden, opgeſloten zijnde, wordt het hoofd tusſchen twee ingekeepte planken geſtoken, waarvan de bovenſte, als een raam

nedervallende, den hals in de dubbele inkeping omringt: de handen zijn op dezelfde wijze bedwongen: de dus ingesloten persoon een hoogst belagchelijk figuur makende, is genoodzaakt in dezen niet zeer gemakkelijken stand te blijven, en langer of korter tijd, naar dat zijn vonnis dit bepaalt. Gedurende de tentoonstelling, wordt de machine langzaam rondgedraaid, welke beweging het ongemak niet weinig moet vermeerderen, terwijl de meest altijd talrijke schaar van nieuwsgierige toekijkers in de rondte, daar door gelegenheid bekomt den schuldigen te kunnen zien, die gedurende deze strafoefening tevens aan de bespotting en mishandeling van het gemeen is blootgesteld: — de strafoefening, van welke ik ooggetuige was, duurde een geheel uur, en wierd uitgevoerd aan drie personen, lieden van rang en rijkdom, wier misdaad daar in bestond, dat zij door schandelijke lasteringen, valsche uitstrooisels en naamteekeningen, eenen anderen, zoo ik meene een koopman, zijn krediet benomen, tot failleren genoodzaakt en vervolgens tot de gevangenis gebragt hadden. — Op de ontdekking van het bedrog, wierd deze laatste op vrije voeten en schadeloos gesteld ten koste van zijne bedervers, die, behalve gemelde straf, met het verlies van krediet, nog eene aanzienlijke boete betalen moesten.

Als een nieuwtje van den dag, verleden week voorgevallen, kan ik u het volgende melden. Zekere bakkers knecht zijne mand, volgens gewoonte aan den ingang van den tuin voor het huis hebbende

la-

laten ſtaan, terwijl hij vast naar het huis liep om zijn brood aan een zijner vaste klanten te bezorgen, had iemand intusſchen de vrijpostigheid zonder door iemand opgemerkt te worden, een kind, zoo het ſcheen naauwelijks eene maand oud, in de mand te leggen, en dezelve vervolgens weder toetedekken. — De bakker, terug komende, zet zijne mand weder op zijne ſchouder, geheel niet denkende, dat dezelve zulk eene vermeerdering bekomen had: het kind, door het hotſen en ſtooten waarſchijnlijk wakker geworden zijnde, begon te ſchreijen, de man, niet kunnende begrijpen, wat 'er toch wel in zijn mand te doen was, haastte zich, zoo ſpoedig mogelijk, naar zijne woning in *Oostſmithfield*, waar hij in de uiterſte onſteltenis aankwam. — Men ontdekte nu weldra de onſchuldige oorzaak van zijnen ſchrik, en bezorgde het zelve naar behooren, terwijl men tevens kennis van dit geval aan den Regter gaf, en middelen in het werk ſtelde, om den onnatuurlijken vader of moeder opteſporen.

Een ander gevalletje, doch niet van zulk eenen ernſtigen aard, gebeurde niet ver van mijne woning: een zeker vreemdeling ging in den winkel bij een barbier, om zich te laten ſcheren: bij geval was deez baardſcheerder een driftig vijand der Franſchen en vooral van BUONAPARTE: — zoo als doorgaans in diergelijke winkels, viel het geſprek op het nieuws van den dag, en op den oorlog: — de vreemdeling halfgeſchoren zijnde, viel de ge-

dachte van den barbier op BUONAPARTE, roepende in eene vlaag van drift en verontwaardiging verd....d! had ik hem hier, zoo als ik jou heb: — middelerwijl trok hij den vreemdeling zoo geweldig bij den neus, en maakte zulk een vreesselijk alarm, dat de bevreesde man met zijn halfgeschoren aangezigt den winkel uitliep en zich wegpakte.

Deze nu niet verder zullende uitbreiden, noeme ik mij ten slotte geheel de uwe.

ZEVEN-EN-VEERTIGSTE BRIEF.

Islington Febr. 1806.

Uit de teekening aan het hoofd van dezen, zult gij zien mijn Vriend! dat ik mij niet meer in *Londen* bevind. Dat is ook zoo: eenige dagen geleden, heb ik mijne vertrekken op *Windsor Terras* verlaten, en mij in dit verrukkelijk dorp nedergezet. Gij kent hetzelve reeds uit mijne vorige berigten, zoo dat ik u niet behoef te melden, dat ik met deze veranderiug juist niet heel ver van *Londen* ben afgekomen: de afstand van mijne voormalige en tegenwoordige woonplaats is slechts een half uurtje, en dat is hier zoo veel als niets: ik was het onophoudelijk geros gejaag en gewoel van *Londen* moede, en het geen ik 'er te doen heb

kan

kan daarom evengoed gedaan worden, en die mij ſpreken en zoeken wil kan mij hier ook vinden: en waarom zou ik in dit opzigt mijnen ſmaak niet volgen, daar ik geheel vrij en van niemand afhankelijk ben. In de afgelegenſte deelen van dit dorp heb ik met opzet mijne woonplaats gekozen, om zoo ver mogelijk van het luidruchtig gewoel der ſtad te zijn, en zoo veel te beter het aangename van het ſtille, zalige land te kunnen ſmaken. In plaats van twee, bewoon ik ſlechts éene kamer, doch eene die volkomen naar mijn ſmaak en groot genoeg is, om mij gemakkelijk te huisvesten: en voor het overige, het geen ik in overtollige ruimte verlies, win ik weder in het heerlijkst uitzigt, dat men zich verbeelden kan: zeker was het uitzigt van *Windſor Terras* levendiger, doch daarom juist op den duur minder naar mijnen ſmaak, die de ſtille landtooneelen boven al bemint. — Ik leef nu wederom zoo geheel mijn vorige leven, zoo vrij, zoo onbelemmerd, zoo naar mijn zin, als men het op zijn eigene kamer verkiest te doen. —— ô! Hoe aangenaam is mij deze bekoorlijke ſtilte, hoe ſtreelend, na het gezigt van zoo veel gewoel, — hoe vergenoegd maken mij de eenzaame morgen, en de ſtille avondſtonden, wanneer ik na eene aangename wandeling bij mijn helder brandend vuurtje zit, en in mijne overdenkingen en werkzaamheden niet elk oogenblik door het geraas van koetſen en rijtuigen geſtoord wordt: ik woon in het midden

der ſchoonſte wandelwegen, en, zit ik op mijne kamer, dan zie ik de natuur in al haar pracht en ſchoonheid voor mij in lagchende tuinen, groene velden, prachtig geboomte en ſchilderachtige bergen: de hier zoo zeer beroemde heuvel, waarop *Hamſtead* pronkt, ligt voor mij, en ik behoef niet van mijne plaats opteſtaan, om deszelfs pracht en ſchoonheid in de rijkſte verſcheidenheid te bewonderen.

Dan, genoeg van mijn tegenwoordig verblijf, genoeg voor u, dat gij weet, dat deze verandering mij nieuwe bronnen van genoegen heeft bezorgd; — ik zou, zoo voortſchrijvende, geheel mijn oogmerk niet bereiken, hetwelk was, u eene kleine wandeling naar *Kenſington* te beſchrijven.

Na het verrigten van mijn dienstwerk op verleden zondag, begaf ik mij dan op weg, om deze vermaarde wandelplaats der groote wereld te bezoeken.

Langs de *City Road* en een gedeelte van *Paddington Road* ging ik door *Greys Inn lane* dwars over, de breede ſtraat *Hilborn* naar *Lincolns Inn field*, zijnde een der grootſte pleinen dezer ſtad, aldus genoemd, naar het naastgelegen *Lincoln Inn*, een zeer uitgebreid gebouw, tot het zelfde einde dienende als *Greys Inn*, waarvan ik in eene vorige melding maakte: — de menigte van menſchen welke ik thans op ſtraat bejegende was niet geringer, dan op gewone dagen, doch de huizen gaven een ſomber, treurig aanzien: gij weet dat

de

de zondag hier voor het uitterlijke ſtipt, en zelfs bijgeloovig gevierd wordt: niet één venster ziet gij op dien dag open, zoo het maar gefloten kan worden: de wet verbiedt alle nering en handtering, op zware boete, hoewel het hier en daar nog al zoo wat oogluikende geſchiedt. — Van *Lincolns Inn field* begaf ik mij over *Coventgarden market*, vermaard door deszelfs uitgeſtrekte groenmarkt en ſchouwburg, die, met die van *Drurylane* den opperſten rang bekleedt, langs de ſchoone *Leicester Square* naar *Piccadilly*, eene der fraaiſte ſtraten in het westeind van *Londen*, en behoorende tot het nieuwe gedeelte: in deze ſtraat ziet men het huis van den Grave van *Burlington*, het welk echter wel niets bijzonders heeft, dan dat hetzelve weleer een land- en lusthuis is geweest: men beſchuldigde den Graaf, dat hij zijn nieuwe huis in *Piccadilly* liet bouwen, en vroeg hem, wat reden hij had, om hetzelve op zulk eenen verren afſtand van de ſtad te plaatſen: waarop de Graaf enkel dit antwoord gaf — „ om dat ik het volſtrekt niet nabij „ de ſtad hebben wil" — en wat gebeurt, ſlechts vijftig jaren later was *Burlingtonhouſe* zoodanig met nieuwe huizen en ſtraten omringd, dat het nu midden in dat gedeelte der ſtad gelegen is.

Piccadilly uitkomende bevindt men zich in het beroemde *Hydepark*; de rijkdom en grootschheid der gezigten in dit park overtreft alle verbeelding. Het ſchoone friſſche groen der grond, de zindelijk onderhoudene rij- en wandelpaden, de ſchoone groe-

groene boomen, de donkere bosſchen, de prachtige villa's, die zich aan alle kanten vertoonen, de kronkelende *Serpentyn* rivier, het heerlijk paleis, en het digt geboomte der koninklijke tuinen, alle deze voorwerpen, elk op zich zelve zoo ſchoon en luisterrijk, vormen een geheel, hetwelk alle beſchrijving te boven gaat, een geheel, eene ſtad als deze waardig.

Na mij over *Hydepark*, door eene ontelbare menigte doorgeworſteld te hebben, plaatste ik mij op eene eenigzins verhevene plaats nabij den ingang van de tuinen: ik overzag, zoo ver ik konde, het geheel, en was verbaasd over deze verzameling van welgekleede wandelaars, van fraaije rijpaarden, van prachtige koetſen en equipagien, die eene onafzienbare rij vertoonden: zeker, indien men een grootsch en ſchitterend tafereel, op eens, wil zien, van de pracht, rijkdom en volkrijkheid van *Londen*, men behoeft zulk eene zondagſche promenade maar te gaan zien, tusſchen drie en vijf uren, in *Hydepark* en *Kenſingtons* tuinen, waar, op eenen ſchoonen dag, het getal der zaamgevloeide meenigte, meest uit eerst fatſoenlijke lieden beſtaande, ten minſten op honderd duizend werd begroot. — Of 'er bij deze gelegenheid zoo vele zijn geweest, weet ik niet, maar dat weet ik zeker, dat het mij hier veel te vol was, om hier eenig genoegen in het wandelen te kunnen vinden: ik doorwandelde, of liever, doorworſtelde een paar lanen van het bosch, (want het grootſte gedeelte

van

van den tuin, is 's winters gesloten) en keerde zoodra mogelijk terug van deze mijne wandeling. Ik zal mij met eene beschrijving van het Koninklijk Paleis, dat alhier gevonden wordt, niet ophouden: als zoodanig is het oorspronkelijk van WILLEM DEN DERDEN: deez Vorst kocht het van den Graaf van *Nottingham*, om 'er 's winters zijn verblyf te houden en den rook van *Londen* te ontwijken. Het was, en bleef ook het meest geliefd winterverblijf van WILLEM en MARIA: Koningin ANNA gelijk ook GEORGE de I. en de II. hielden hier dikwijls langen tijd hun verblijf, doch bij de tegenwoordige Koninklijke familie is het geheel verlaten, wordende de vertrekken bewoond door sommige particuliere personen, op vergunning van den Koning. Het dorp *Kensington* levert op zich zelve ook niets zoo aanmerkelijk op, waarom het eene bijzondere beschrijving zou verdienen: het is uitgestrekt en volkrijk, wordt sterk bezocht door Londensche plaisierpartijen, en heeft over het geheel te veel het voorkomen van eene drukke, woelige stad, om hetzelve een fraai en aangenaam dorp te kunnen noemen. Daar ik nu deze vermaarde *Hydeparks* en *Kensington's* wandeling gezien had, die ik niet ligt voor de tweedemaal zal gaan zien, was ik verheugd, het lastig fatsoenlijk gedrang ontweken te zijn, en mij op de stille bekoorlijke *Grosvenor Square* te bevinden: dit is een der heerlijke pleinen, rondom hetwelk de rijkste inwoners dezer stad hunne woningen hebben

ben: en waar men ten minsten een jaarlijks inkomen van tien duizend ponden ſterlings hebben moet, om ſatſoenlijk, dat is, zoo als het hier de mode vordert, mede te kunnen doen: en dit plein is van eene zeer aanmerkelijke uitgeſtrektheid, geheel omringd van ſchoone huizen, van welke niet een ledig ſtaat, welk eenen onnoemelijke rijkdom moeten dan niet de gezamenlijke bewoners van zulk eene *Square* bezitten? —— Op dit tijdſtip heerschte hier de plegtigſte ſtilte, die, met het gezigt van het liefelijk groen van den uitgeſtrekten ſchoonen tuin, den genoegelijkſten indruk op mij maakte, en mij duizendmaal aangenamer was dan het bont gezigt en bedwelmend gewoel der duizenden in *Hydepark* en *Kenſingtons* tuinen. — Van *Grosvenor Square* begaf ik mij over de niet min ruime en ſierlijke *Berley Square*, en vervolgens door een groot aantal min of meer voorname ſtraten, naar de *Strand*, eene koopſtraat van den eerſten rang: van daar naar de *Adelphi Buildings*, om eens een ſchoon gezigt van de rivier, de *Theems*, te hebben. — Achter de gebouwen, onder den naam van *Adelphi* bekend, ligt een ſchoon met boomen beplant terras: van dit terras heeft men, wel niet het uitgeſtrektſte, echter het ſchoonſte gezigt van het middelſte gedeelte der rivier: voor zich ziet men den ſtatigen ſtroom en een groot gedeelte van *Southwark*, ter linkerzijde de prachtige *Blacksfriars* brug, en den hoogen koepel van *St. Paul* met hare andere ſpitſen, ter regterzijde de lange *Westmunster* brug, en

het

het ſchoonſte gedeelte van het westeind der ſtad, boven hetwelk de grijze Gottiſche Abdij van *Westmunster* zich met eene onbeſchrijfelijke ſtatigheid verheft, terwijl de ontzettende ſteenklompen van *Sommerſetshouſe* dit treffend gezigt niet weinig luister bijzetten. — Jammer, dacht ik, toen ik dezen verrukkelijken terras verliet, jammer, dat ſlechts twee plekjes, langs de geheele verbazende lengte der rivier, zulk eene gelegenheid geven, dezen prachtigen ſtroom uit zulk een bekoorlijk en treffend oogpunt te kunnen beſchouwen, daar men, als 't ware, al gedaan heeft wat mogelijk was, om dezelve voor de ſtad, die zonder hem weldra in woeste puinhoopen veranderen zoude, verborgen te houden. Ook dit terras, zoowel als dat van *Sommetſetshouſe* ligt zoo verborgen en onzigtbaar dat het den vreemdeling niet ligt in de gedachten komen zal, hier een beſchaduwd plekje gronds te zoeken, dat zoo vele treffende voorwerpen aan het gezigt oplevert.

Van dit vermakelijk plekje begaf ik mij door de *Strand*, *Fleetſtreet* en *Ludgate Hill* naar *Sint Pauls Kerkhof*, om van daar langs den kortſten weg naar huis te keeren: doch de deuren van *Sint Paul* geopend ziende, zijnde het juist de tijd der namiddag godsdienſtoefening, trad ik binnen: ik vond eene groote menigte menſchen onder den koepel zaamvergaderd, bezig met de hier geplaatſte monumenten te beſchouwen; ik dring met moeite door tot het binnenſte verborgen heiligdom, alwaar,

waar, niet tegenſtaande de bekrompenheid der plaats in vergelijking van het gebouw, overvloedige ruimte was: ik vertoefde, om de uitoefening van den openbaren godsdienst bij te wonen, doch deze, zoo als gij weet grootendeels uit lezen en zingen beſtaande, voldeed mij hier minder dan ergens anders: — noch voor verſtand en hart, noch voor de zinnen was 'er iets dat nuttig of behagelijk was, — ik vond de uitvoering vrij gelijk aan den onaanzienlijken ongeſchikten hoek, waarvan in dezen ruimen, heerlijken Tempel de lof en dankbetuigingen van ſchepſelen aan den Schepper worden toegebragt. Ik had geen geduld het einde van zulk een onſtichtelijk geſchreeuw bijtewonen; ik drong wederom met moeite door de menigte, en begaf mij langs den kortſten weg naar mijne voormalige woohplaats op *Windſor terras*, om daar volgens gewoonte, die met mijn verhuizen niet veranderd is, het middagmaal te houden.

Ik zou nu dezen kunnen eindigen, mijn Vriend! — doch, terwijl ik hier mede bezig ben, berigt krijgende, dat 'er eerstdaags weder gunstige gelegenheid zijn zal ter verzending, naar welke ik reeds eenige tijd verlangend heb uitgezien, wil ik deze niet ſluiten, zonder 'er nog een berigt bijtevoegen van een paar gebeurtenisſen, dezer dagen voorgevallen: dit doe ik zoo veel te gereeder, om dat niets mij in deze bezigheid niet alleen niet verhindert, maar dezelve mij in tegendeel tot een aangenaam genoegen verſtrekt, dewijl

ik

ik toch niet voornemens ben, op dezen koud, vochtigen dag, mijne lieve, warme kamer te verlaten: — ik zal dus van de voorhanden zijnde gunstige gelegenheid gebruik maken zoo veel ik kan, daar het toch tegenwoordig zoo onzeker is, wanneer dezelve wederkomen zal. — De eerste gebeurtenis, waarvan ik eenige melding maken zal, zal tevens dienen ter beantwoording van een uwer vragen in uwe laatste, betreffende de begrafenis van den voormaligen Staats-Minister PITT. Dewijl ik van deze plegtigheid ooggetuigen ben geweest, kan en ik wil ik u daaromtrent het volgende mededeelen.

Het was op den 22 dezer maand, dat PITT, na twee dagen in den groote zaal van *Westmunster* in ſtaatſie gelegen te hebben, ter aarde wierd beſteld, in de Abdij van *Westmunster*. — Daar ik dit beroemd Gottisch gebouw van binnen nog niet had gezien, maakte ik van deze gelegenheid gebruik om mijne nieuwsgierigheid in dit opzigt te voldoen: ik ging vroegtijdig van huis, om dus mijn oogmerk voor den tijd der begrafenis te bereiken, daar ik wist, dat bij den plegtigen lijkdienst niemand buiten de genen, die het lijk volgden, in dezelve zouden toegelaten worden.

De weg van mijne woning naar de kerk is u reeds bekend uit mijne vorige brieven, daar het hoofdzakelijk dezelfde is, als die naar het *Sint James Park*, uitgenomen de *Parlement-ſtraat*, welke ik nu doorging: van deze prachtige ſtraat,

en de vermaarde gebouwen in dezelve als, *Whitehal* het Admiraliteitshuis, de *Theſaury*, de *Horſe guards* en andere aanzienlijke gebouwen, die deze ſtraat verſieren, zal ik thans niet ſpreken: — van de Abdij, tot welke ik langs den gewonen weg toegang vond, zal ik vooraf eenige melding maken. Ik zal u geene beſchrijving geven van de uitwendige gedaante en grootſche ſieraden van dit meesterſtuk der Gottiſche bouwkunde, dat, op het eerſte gezigt verbaast, en, hoe meer van nabij met opmerkzaamheid beſchouwd wordende, zoo veel te meer met eerbied en bewondering vervult. — Dan, verbaast het uitwendige van dit trotſche voorwerp: men ſtaat als bedwelmd, wanneer men hetzelve door eene kleine deur in het achterſte gedeelte binnen treedt, en zich zoo geheel onverwacht in een enkel oogenblik in eene ontzettende ruimte ziet geplaatst: treffend en eerbiedwekkend is in der daad het gezigt der ontelbare menigte ſtoute pilaren, welke de trotſche gewelven tot een ſteunpunt ſtrekken; treffend het eerſte gezigt van zoo veel grootheid en vergankelijkheid.

Zoodra ik van den eerſten wonderbaren indruk, door het grootſche en verbazende van het geheel veroorzaakt, een weinig bekomen was, begon ik de ontelbare meer of min prachtige voorwerpen, meer ſtuksgewijze te beſchouwen: ik vestigde mijne oogen op de naast bij mij zijnde gedenkteekenen, en vond de onſterfelijke namen van MILTON, SHAKESPEARE, THOMSON, DRYDEN en een groot ge-

getal andere. Hoe ſchoon en treffend vond ik hier op deze plaats het opſchrift op het monument VOOR SHAKESPEARE, overgenomen uit zijn tooneelſpel *de Storm*: „ de met hunne ſpitſen wolken „ dreigende torens, de prachtige paleizen, de „ prachtige tempel, de groote aardbol zelve, ja, „ alles wat aardsch is zal vergaan, en, even als het „ grondeloos gebouw eens drooms, ook niet een „ eenig overblijſſel achterlaten. — Niet verre van het gedenkteeken van dezen onſterfelijken Dichter, is dat van GAY: de werken van dien Dichter behaagden het hof, maar men verzuimde zijn perſoon: hij ſtierf arm, en had zich zelven dit grafſchrift gemaakt: „ het leven is een kinderſpel; ik „ dacht het eertijds, en bevind het tegenwoordig." Tegen over den hoofdingang ziet men ter linkerhand, in eene der aanzienlijkſte plaatſen der kerk, het prachtige gedenkteeken voor NEWTON: zijn fraai gewerkt ſtandbeeld is omringd met boeken, wereldkaarten, en allerlei voorwerpen der ſtarre- en meetkunde: — ik zag de monumenten van GOLDSMITH en BUTLER, mannen, beide beroemd door hunnen grooten geest, maar, die bij hun leven brood gebrek hadden, en na hunnen dood, met eenen ſteen vereerd wierden.

Niet ſlechts in het midden, maar ook aan de beide zijden der kerk vindt men een ontelbare verzameling van gedenkteekens van lieden, die eenigzins uitgemunt hebben in hun vak, als Veldheeren, Admiraals, Geneesheeren, Tooneelſpelers

en anderen: of van zulken, die door hoogen ouderdom vermaard zijn geworden, gelijk THOMAS PARK, die, honderd jaren oud zijnde, voor het geregt geroepen wierd over het bezwangeren van eene jonge dochter, en veroordeeld tot eene openbare boete voor de deur der kerk, bedekt met een wit laken en eene waskaars in de hand, naar de toenmalige gewoonte: zijn graffchrift meldt ons dat hij in het jaar 1635 overleed in den ouderdom van 152 jaren, en geleefd heeft onder tien Koningen, van EDUARD DEN VIERDEN tot aan KAREL DEN DERDEN. Een fteen, tegen den muur opgerigt, toont des edelen ADDISON's begraafplaats: — het nederig opfchrift is: — „ Bij deze „ plaats rust het ligchaam van ADDISON: — in de onderfcheidene kapellen in het achterfte gedeelte der kerk, zijn de graffteden der koninklijke familie: de zerken zijn, fommige van fteen, anderen van brons, en de perfonen, die 'er onder rusten, op dezelven afgebeeld: fommigen zijn daarbij ook in levensgrootte in was geboetfeerd. — In dit gedeelte der kerk was ook de plaats, alwaar WILLIAM PITT tot de vaderen verzameld zoude worden.

Het fpeet mij, dat tijd en gelegenheid mij voor het tegenwoordige noodzaakten, met mijne befchouwingen mij te moeten haasten, en dat ik mij in dit eerwaardig heiligdom niet zoo lang konde ophouden als ik wel wenschte: het voldeed mij hier zoo wel, dat ik een wezenlijk genoegen vond in dezen plegtigen oord: — met hoe veel ftil, inwendig genoe-

noegen, gevoelde ik dat ARCHENHOLZ niet te onregt zegt, dat geene plaats geſchikter en vermogender zijn kan om ſtillen eerbied inteboezemen, en zachte rust en kalmte in het hart te ſtorten, dan deze.

Schooner en krachtiger dan ooit waren mij hier in het midden van alle deze gedenkteekenen der vergankelijkheid, de woorden van ADDISON, als hij zich ten deze opzigte dus uitdrukt: — „ Vestig ik mijne oogen op de graftomben der grooten, rijken en magtigen, elke opwellende beweging van hoogmoed of benijdende jaloezij, wordt in mij geſtild en te ondergebragt: lees ik de grafſchriften, van vroeggeſtorvene bevallige ſchoonen, elke ongeregelde drift wordt in mij uitgedoofd: zie ik op een grafzerk de grievende, de hartverſcheurende ſmart van bitterlijk bedroefde ouderen, in woorden uitgedrukt, mijn hart ſmelt in mijn binnenſte, en gevoelt met hun het pijnlijke van hunne ſmart: —— beſchouw ik de graven der overledene ouderen zelven, hoe nutteloos en ijdel komt mij dan het bitter treuren voor, over hen, welken wij zoo ſchielijk volgen moeten: — zie ik koningen liggen naast dezulken, die hen misſchien van troon en kroon beroofden: — zie ik beroemde mannen, wier heilzame bedoelingen dezelfde ſtrekking hadden, naast elkander liggen, of, eene zekere ſoort van heiligen, die door hunne twisten en verſchillen de wereld verdeelden, ik denk met aandoening en weemoed aan de ijdele najagingen, twisten en verdeeldheden van zoo vele: —

lees ik op de zerken, de onderſcheidene tijden, op welke alle de bewoners dezer graven, hunnen laatſten adem hebben uitgeblazen, ſommigen gisteren, andere voor honderd jaren, hoe word ik dan opgewekt en gedrongen te denken aan dien grooten dag, waarop wij alle met elkanderen, als tijdgenooten, opſtaan zullen."

Het oogenblik der plegtige begrafenis nu beginnende te naderen, verliet ik de Abdij, en zag om naar een geſchikte plaats, van waar ik het best de plegtigheid zou kunnen aanſchouwen. — Een dof gebrom der Abdij-klok kondigde eindelijk den plegtigen optogt aan: een ſomber ſtatig treurmuzijk liet zich van verre hooren, — hetwelk nu en dan door een luid trompettengeſchal wierd afgewisſeld. — Eindelijk verſcheen de ſtatige trein: — het lijk, voorafgegaan door een groot aantal boden van ſtaat met rouwſtaven in hunne handen, wierd door 12 perſonen gedragen, en gevolgd door Lord CHATTAM en andere bloedverwanten, door de Prinſen van den bloede in volle uniform en zwarte bandelieren, door de Aartsbisſchoppen en Bisſchoppen en vele geestelijken van minderen rang in plegtgewaad, de Leden van het Parlement, de Opzieners der Hooge Scholen, *Cambridge* en *Oxfordt*, vele Studenten, vooral Regtsgeleerden in hunne zonderlinge academie kleeding, en in diepen rouw, en verders eene verbazende menigte van meer of min aanzienlijken, die tot den overledenen in eenige betrekking hadden geſtaan.

Niets

Niets ſtatiger en meer plegtig dan deze optogt uit eenen treïn van vele honderden van de aanzienlijkſten des lands beſtaande, kunt gij u verbeelden. —— Schoon niet zoo omſlagtig als de begrafenis van NELSON, was deze van PITT deftiger, en behagelijker voor het gezigt, daar de laatſte gedragen en te voet gevolgd wierd door de aanzienlijkſten van het land, terwijl bij de eerſte al wat voornaam was, zich in koetſen had verborgen, welke, de eene op de andere, honderden achter elkaâr, volgende, een zeer eentoonig en vervelend gezigt voor den aanſchouwer opleverde. — De toevloed van aanſchouwers was bij deze gelegenheid óok niet zoo groot als bij de begrafenis van NELSON; doch dit kon men niet wel anders verwachten: deze laatſte plegtigheid volgde kort op de eerſte, nu had het volk bij de eerſte reeds de hoogſte pracht en luister gezien, die men zich verbeelden kan, zoo dat deze laatſte natuurlijk moest afvallen: — ook zal het publiek gevoelen, en de onderſcheide meer of min algemeene en gevestigde achting bij het volk 'er het zijne toegedaan hebben, terwijl het bekend is, dat de eerſte algemeen zonder eenige uitzondering als de grootſte held en vriend zijns vaderland geëerbiedigd, ja bijkans aangebeden wierd, zonder dat iemand, van den hoogſten tot den laagſten eenige twijfeling omtrent zijne groote verdienſten jegens zijn vaderland voedde, dat met den laatſten het geval niet was, die tegelijk aangebeden en vervloekt wierd.

Daar het lijk van PITT van het paleis van *Westmunster*, alwaar het in ſtaatſie geſtaan had, naar de Abdij moest gedragen worden, had men van daar af tot aan de kerk een breed zandpad aangelegd, hetzelve was van wederzijde voorzien van afweringen, terwijl langs dezelve van de groote zaal tot aan de Abdij eene dubbelde rij ſoldaten ſtond geſchaard, echter ver genoeg van elkaâr, om den aanſchouwer het zien der plegtige optogt niet te beletten. — Zoodra de geheele trein binnen de kerk was, wierden de deuren geſloten, en de verzamelde menigte, geen geduld ſchijnende te hebben het eind van den lijkdienst af te wachten, ging uit een.

Daar het echter nog niet laat was, en ik mij nu toch in dit afgelegen gedeelte der ſtad, meer dan een uur gaans van mijne woonplaats afgelegen, bevond, beſteedde ik nog eenigen tijd met hier rond te wandelen, en eenige ſtraten, die ik nog niet bezocht had, doortekruiſen: behalve de groote en prachtige *Parlementsſtraat*, vond ik in de nabijheid van de Abdij geene van eenig aanbelang — ook het zoogenaamde Paleis van *Westmunster* waarin het Parlement vergadert, heeft een naar en onbevallig aanzien; het bezit niets noch van binnen, noch van buiten, der vergadering van de vertegenwoordigers van zulk eene groote natie waardig. Men zegt, dat het zal afgebroken en door een prachtiger en meer geſchikt gebouw vervangen worden. Het eenigſte, dat aan dit gebouw nog eenige ver-

vermaardheid geeft, is de bekende *Westmunster hall* of zaal, die voor de grootſte van *Europa* wordt gehouden, zijnde 275 voeten lang en 74 breed: het merkwaardigſte is, dat het verbazende Gotiſche gewelf door niet eene pilaar ondersteund wordt. Men verhaalt, dat Koning RICHARD DEN TWEEDEN tienduizend gasten in dit vertrek onthaald zoude hebben.

Ik begaf mij uit dit gedeelte der ſtad naar de overzijde der rivier over de *Westmunster Brug*; deze brug, die gemak met pracht en ſierlijkheid in zich vereenigt, en voor eene der ſchoonſte in de geheele wereld wordt gehouden, is 1223 voeten lang en 44 breed. —— Zij heeft 15 boogen, waarvan de middelſte 76 voeten wijd is. Men vindt op dezelve 28 overwelfde ſchuilplaatſen voor den regen. 'Er zou aan deze brug tweemaal zooveel ſteen gebruikt zijn als aan de *Sint Pauls Kerk*, en zij meer dan 250 duizend ponden ſterlings gekost hebben.

Van deze brug komt men in het aan de zuidzijde gelegene gedeelte der ſtad; op eenen kleinen afſtand van de brug, vlak tegen over de Abdij, ligt op den oever van den *Theems*, *Lambeth Palace*, het eerwaardig gebouw, waarin de Aartsbisſchop van *Canterbury* zijn verblijf houdt. —— Niet ver van daar ligt de zoo vermaarde bekoorlijke tuin *Vauxhall*, die van het begin van Mei tot het laatst van Augustus open is, en als eene plaats van uitſpanning en vermaak, gedurende dien tijd, ſterk

bezocht wordt: het is dus waarschijnlijk, dat ik niet in de gelegenheid zal zijn, de concerten die in denzelven gegeven worden, en andere aldaar plaats hebbende vermakelijkheden, mede bij te wonen. — Men vindt in dit gedeelte der stad ook nog een overblijfsel van een gebouw, gesticht door eenen onzer landgenooten, die, als een menschenvriend, zich hier eenen onsterfelijken roem verworven heeft: namelijk *Caronhouse*. NOËL CARON, Ambassadeur der *Vereenigde Nederlanden* bij het Hof van *Sint James*, in welke betrekking hij drie- en- dertig jaren doorbragt, was zoo ingenomen met het bekoorlijke van dezen oord, dat hij zich in dit gedeelte van *Lambeth* toen nog niet met de stad vereenigd, maar *een dorp in* het Graafschap *Surry* zijnde, een prachtig landhuis liet bouwen: tot een opschrift plaatste hij op deszelfs front, *Omne Solum Forti Patria*: het overgebleevene gedeelte van het voormaals uitgestrektere gebouw wordt thans tot eene opvoedings-school gebruikt, en draagt nog bestendig den naam van *Caronhouse*: — ook stichte hij hier een Gasthuis voor 7 arme vrouwen, ten behoeve van welke, behalve vrije woning, een zeker jaargeld door hem wierd vastgemaakt, voortkomende uit het park, voormaals tot zijne woning behoord hebbende: uit een opschrift boven de poort blijkt, dat NOËL CARON in het jaar 1711 het 32ste van zijne zending alhier, dit gebouw gesticht heeft als een gering bewijs van het geen hij oordeelde aan God, aan de Engelsche na-

patie, en aan zijnen behoeftigen evenmensch verſchuldigd te zijn.

Uit dezen hoek der ſtad begaf ik mij langs den *Bridge Road* en *Westmunster Road* naar de groote ſtraat van *Surry*. Onder de menigvuldige ſtraten, waarin treffende bewijzen van de weldadige en menschlievenden gezindheid der Engelſchen gevonden worden, is dat gedeelte van de *Westmunster Road*, hetwelk onder den naam van *Sint Georges field* bekend is, geenszins het geringſte: men vindt in hetzelve de gebouwen van het Genootſchap der Menſchenvrienden, waarin verwaarloosde kinderen van ſlechte of geſchandvlekte ouders tot nuttige leden der maatſchappij opgevoed en gevormd worden: een *Azylum* voor ouderlooze kinders, of wier bloedverwanten niet ontdekt kunnen worden, en die daar door tot bedelen genoodzaakt zijn, en tot een ſlecht leven opwaſſen: — een School voor arme blinde kinderen, die aldaar in mandemaken, koordeſlaan en andere nuttige kunsten en handwerken onderwezen worden: alle deze nuttige menschlievende inrigtingen, hebben hun oorſprong enkel aan vrijwillige giften te danken. —— Nog een ander voortreffelijk gebouw, niet min tot eer der menschlievende ſtichters ſtrekkende, waaronder ook ſommige onzer landgenooten, is de *Frimaſons Charity* School (de Liefde-ſchool der Vrijmetſelaren.) — De weldadige bedoelingen van deze voortreffelijke ſtichting is, om dochters van behoeftige Vrijmetſelaren, of aan zulke, die het ongeluk hebben

ou-

ouderloos, en tevens behoeftig te zijn, te beveiligen voor de gevaren en onheilen, waar aan zulk een toeſtand zulke ongelukkigen zoo ligt blootſtelt. Zij worden hier van al het noodige verzorgd, van voedſel en dekſel, en van al het geen tot eene goede opvoeding behoort, in kunsten en handwerken zoowel als in alle deelen der huishouding grondig onderwezen, als mede in de waarheden van den Godsdienst, in een woord, in alles wat zij noodig hebben, om eens gelukkig voor haar zelve, en nuttig voor anderen te zijn, tot welken zij vervolgens in eenige betrekking geplaatst zullen worden: op haar zedelijk gedrag en neigingen wordt naauwkeurig gelet, en alle gepaste middelen aangewend, om haar van de ondeugd afteſchrikken en voor derzelver rampzalige gevolgen te bewaren, en integendeel der deugd ſtandvastig te doen aankleven. Op zulk eene wijze worden zij hier van haar vijfde tot haar 15 jaar zorgvuldig verzorgd en opgevoed, en dan in een andere betrekking geplaatst, die men met hare geneigdheid of vatbaarheid het meest overeenkomstig oordeelt.

Ik heb het genoegen gehad, door een der verdienstelijke leden van dit genootſchap, den Heer BACKHUS namelijk, in deze School binnengeleid te worden, en, zoowel de uitmuntende ſierlijkheid van het gebouw, als de inwendige voortreffelijke en zindelijke inrigting te bewonderen, het was een wezenlijk vermaak, een 60 of 70 tal gezonde, zindelijk gekleede kinderen, van onderſcheidene jaren

aan

aan eene met gezonde ſpijs wel voorziene tafel te zien zitten. — Het gebouw zelf, hetwelk eene ſom van meer dan 25 duizend guldens heeft gekost, heeft eene zoo gezonde als bekoorlijke ligging en is ruim genoeg om een getal van 100 kinderen te bevatten.

Deze Liefdeſchool ſtaat thans onder het onmiddelijk toevoorzigt van hare Koninklijke Hoogheid de Hertogin van *Cumberland* als Patrones, en als Patronen, onder die van zijne Koninklijke Hoogheid den Prins van *Wallis*, den Hertog van *York*, den Hertog van *Glocester*, en Prins FREDRIK van *Orange*. —— Behalve gemelde Heer BACKHUS, worden nog, de Heeren A. TEN BROEKE en DANIEL NANTES, beide Ouderlingen der Nederduitſche Kerk, met roem gemeld als ijverige voorſtanders en begunstigers van deze nuttige ſtichting, die van de heerſchende gezindheid der Londenſche Vrijmetſelaren een niet onduidelijk bewijs oplevert, en waardig is meer nagevolgd te worden.

Na deze uitweiding zal ik nog met een woord melding maken van eene gebeurtenis, de Nederduitſche Kerk betreffende en dezer dagen alhier voorgevallen.

In eenen vorigen, waarin ik u het een en ander, betreffende de Nederduitſche Kerk alhier, mededeelde, zult gij op den lijst der leeraren, welken deze Kerk, ſedert de tijden der Reformatie hier te lande, tot nu toe bediend hebben, ook den naam vinden van LAMB. HENRICUS SCHIPPERS PAAL.

De-

Deze Heer, geboortig van *Amſterdam*, was weleer zeer geliefd Predikant te *Ouderkerk* aan den *Amſtel*. — Gedurende zijn verblijf aldaar, huwde hij aan eene Dame van een beminnelijk karakter en meer dan middelmatig vermogen, zijnde de weduwe van zekeren voormaligen Gouverneur van *Demerary*, en in gemelde dorp *Ouderkerk* op een landhuis wonende. Niet lang na de voltrekking van dit huwelijk wierd de Heer PAAL tot Predikant beroepen bij de Nederduitſche Gereformeerde Kerk te *Londen*. Welk beroep hij aannam, vertrekkende met zijne Echtgenoote derwaarts in den jare 1801. — Gedurende al den tijd dat zijn Hoog Eerw. hier het Leeraars ambt bekleedde, deelde hij in de algemeene achting van allen die hem kenden en in eenige betrekking tot hem ſtonden. Het mogt echter onzen landgenooten niet gebeuren langen tijd deze bij hen zoo geliefden Leeraar te bezitten, daar hij reeds in den jare 1803 tot leedwezen zijner Gemeente en vooral ook van zijnen ambtgenoot, den Hoog Eerw. Heer WERNINCK, zijnen dienst nederlag, en van hier naar *Demerary* verhuisde met zijne Echtgenoote, die behalve eene moeder, ook hare rijke bezittingen in die colonie had. — Kort nu voor mijne komst in *Londen*, was de Heer PAAL ook aldaar uit *Demerary* aangekomen, met oogmerk om een kort reisje naar *Holland* te doen, ter beſchikking zijner zaken, en vervolgens over *Engeland* weder naar zijne woonplaats terug te keeren. In het midden dezer maand was hij uit het va-

vaderland in deze ſtad teruggekomen, tot blijdſchap van zijne vrienden, die alles deden wat in hun vermogen was, om hunnen voormaligen geächten Leeraar, zijn verblijf alhier aangenaam te maken. — Ook ik bezocht hem, zoodra mogelijk, maakte kennis met hem, vond genoegen in zijn gul en openhartig voorkomen, deelde met hem in de hartelijke vriendſchaps bewijzen van de leden van den Kerkeraad, en beſchouwde deze nieuwe kennis met dien geächten voormaligen Leeraar dier Kerk, waar over de zorg mij nu was aanbevolen, als eene bron van nieuw genoegen. Met het eerst vertrekkende convooi had hij beſloten, de reis naar zijne woonplaats aan te nemen, het vertrek zou dus zoo haastig niet geſchieden, en wij verheugden ons op den laatſten dag van onze zamenkomst met het vooruitzigt, van nog menigen aangenamen dag in elkanders gezelſchap door te zullen brengen. —— Dan, hoe zeer wierden wij te leur geſteld in onze vooruitzigten, hoe bitterlijk bedrogen in onze ſtreelende verwachting. PAAT wordt ziek en wordt in eene bedwelmende koorts geheel onverwacht uit zijn nog jeugdig leven weggerukt: welk eene treffende ſlag voor zijne vrienden in het algemeen! welk eene treurige mare voor zijne voormalige Gemeente! — Het is niet mogelijk u den ſmartelijken indruk te beſchrijven, welke dit zoo onverwacht als droevig voorval op de gemoederen van de meesten onzer landgenooten alhier maakte. — Intuſſchen trok zich de

Ker-

Kerkeraad dit treurige voorval aan, en oordeelde de naaste betrekking tot den overledenen te hebben, die geene beſtelling of beſchikking over zijne zaken had nagelaten, en bereidde dus voor hem eene begrafenis in pracht en luister evenredig aan de achting, die men aan eenen voormaligen hooggeſchatten Leeraar en Vriend vermeende ſchuldig te zijn. — Een ſchitterend en waarlijk treffend bewijs van achting en Leeraarlievende gezindheid, dat de Nederduitſche Gemeente in deze ſtad altijd toonen zal ſtrekken.

Gij weet reeds uit eenen vorigen, welke plegtigheden hier te lande bij de begrafenisſen worden in acht genomen: doch bij deze gelegenheid waren dezelve van eene meer dan gewone pracht vergezeld: — en, daar volgens de hier gewone wijze, die bij de Nederduitſche Kerk, even gelijk als bij de Engelſche, wordt uitgeoefend, zulks niet zonder Leeraar kan geſchieden, wierd het mijn lot, deze treurige, en voor mij zoo geheel ongewone plegtigheid, wat de hoofdzaak betreft, uittevoeren.

Twee dagen voor de begrafenis wierd het lijk in een huis nabij de Kerk gebragt, en aldaar in eene treurkamer geplaatst, behangen met zwart laken en door waskaarſen verlicht. Intusſchen wierd ook in de Kerk alles tot eene behoorlijke uitvoering der aanſtaande ſtatige plegtigheid in gereedheid gebragt: een graf gemetſeld, predikſtoel enz. in zwarten rouw gekleed, en een bijzonder ge-

geſtoelte op dezelfde wijze bekleed, in het koor der Kerk opgeſlagen, om aldaar een gedeelte van den lijkdienst te verrigten. — Ook wierd de groote Conſiſtoriezaal geheel met zwart laken behangen. In deze zaal, door kaarſen verlicht, vergaderden wij, die aan onzen; aan den ons ontrukten vriend, nu den laatſten dienst bewijzen zouden: — van hier begaven wij ons, in ſtatigen optogt, terwijl de treurige toonen van het orgel, de ſombere plegtigheid van het geheel vermeerderden, door de Kerk naar het huis, waarin de overledene geplaatst was. —— Van hier begaf zich de trein lans de naastbijgelegen ſtraat tot aan de groote poort der Kerk, waardoor wij weder binnen gingen: — de kist wierd nu in het ruime koor nedergezet: — de Leden van den Kerkeraad, en verdere vrienden van den overledenen plaatsten zich rondom dezelve, terwijl ik mij naar het, aan de eene zijde tegen over de kist, tot dat einde beſtemde ſpreekgeſtoelte begaf, om aldaar het eerſte gedeelte van den plegtigen lijkdienst te verrigten.

Dit gedaan zijnde, wierd de kist wederom opgenomen en in plegtigen optogt door de Kerk naar het graf gedragen, bij hetwelk ik het laatſte gedeelte van den lijkdienst verrigtte, waarna wij ons weder in dezelfde orde naar de Conſiſtoriezaal begaven, en, na aldaar eenige ververſching gebruikt te hebben, van elkanderen ſcheidden.

Het aantal aanſchouwers, bij deze gelegenheid in de Nederduitſche Kerk zamengevloeid was zeer

groot: intusſchen had het geheel van deze plegtigheid, — de ſombere lijkkist, verſierd met hooge zwarte wapperende pluimen, — de bedrukte trein in ſtatig ſlepend rouwgewaad en zwarte bandelieren, omringd door een aantal bedienden met zwarte rouwſtaven in hunne handen, — de tranen en ſnikken der bedroefden, die met eene hartelijke deelneming en waar belang, die zij in den overledenen ſtelden, den optogt volgden, — de menigte van aanſchouweren, de in rouw gekleede Kerk en Conſiſtoriezaal, — in een woord, het geheel van deze treurige plegtigheid, had iets zoo treffends, als ik nog ooit gezien heb, en veroorzaakte eenen indruk, die niet onduidelijk bij de aanwezende menigte beſpeurd wierd.

In de Conſiſtoriezaal terug gekomen, en door den eerſten rouwdrager de plegtigheid beſloten zijnde, wierd ik door den Kerkeraad verzocht, den volgenden dag, zijnde zondag, eene lijkrede op onzen nu begraven vriend te houden: — dit verzoek mij geheel onverwacht overkomende, en het toen reeds zaturdag middag zijnde, verzocht ik daar van verſchoond te mogen zijn, —— op ſterken aandrang liet ik mij echter daartoe overhalen: — begaf mij oogenblikkelijk naar mijne woning, ſtelde voor de eerſtemaal in mijn leven eene lijkpreek op, die binnen weinige uren gereed moest zijn, en heb den volgenden zondag, gebrekkig, doch zoo goed ik konde, in aanmerking van de kortheid des tijds, aan mijne belofte voldaan.

Zie

Zie daar nu, mijn Vriend: eenen langen brief, welke met de nevensgaande u vrij wat lekture zal bezorgen: met dit berigt van gemelde voor onze landgenooten alhier, zoo treffende gebeurtenis, zal ik dezen ſluiten, wenſchende, dat dezelve u en de uwen in eenen zoo goeden welſtand zal ontmoeten; als ik hem eindige, ben ik ——

ACHT-EN-VEERTIGSTE BRIEF.

Islington Maart 1806.

Terug gekomen van het bezoek van eenen vriend in het afgelegen gedeelte der ſtad, welk bezoek ik in dit ſlechte weêr zeker niet zou afgelegd hebben, zoo mijne belofte mij daartoe niet verpligt had, zit ik thans met een dubbel vermaak op mijne ſtille kamer, bij een brandend vuur, aan een ſmakelijk kopje thee, en vind een zeker ſtreelend genoegen in het huilen der noord-weste winden en het kletteren der regenbuijen, ô, hoe gelukkig gevoel ik mij thans, maar ook, met welk een medelijden denk ik thans aan het lot des armen zeemans, die op eene ontroerde zee omzwervende tegen gierende rukwinden en onſtuimig woedende golven kampen moet. Hoe gelukkig gevoel ik mij, na zoo vele dergelijke

gevaren ter naauwernood ontkomen te zijn, mij in eene veilige haven en onder een herbergzaam dak te bevinden: — wanneer ik dan op zulk een avondje als dit in de eenzaamheid en ſtilte nederzitte, en nadenk over de geſtadig afwisſelende tooneelen van mijn leven, over het geen ik heb uitgeſtaan, en mijn tegenwoordig lot, over den mogelijken invloed van mijne lotgevallen en ontmoetingen op mijn volgend leven, over zoo vele doorgeworſtelde wederwaardigheden, over de ſoms wonderlijke wegen van Gods voorzienigheid in het algemeen of in het bijzonder, over de goede tijdingen van verre, die mij telken reize ſtof tot dankbare blijdſchap geven: over het ſteeds vast naderend tijdſtip, dat de wenſchen van mijn hart geheel vervullen zal: als ik over dit alles in de ſtilte bij mijnen warmen haard nadenk, dan vervliegen de oogenblikken in het zaligſte genot, dan heerscht kalme tevredenheid, dan ontwaakt blijdſchap en vrolijkheid in mijne ziele, dan word ik wel eens gedrongen met zekeren dichter te zeggen:

O die ſtille abendſtunden,
Köstlich, herrlich ſind ſie mir.

Ja mijn vriend! ook in *Londen*, in het woelig en rumoerig *Londen*, zijn mij de eenzame avondſtonden boven alles dierbaar, en de ſtille vermaken van een dorp verre verkieslijker boven de prachtige en ſchitterende genietingen, welke deze zoo rijkelijk

en

en in eene oneindige verſcheidenheid aanbiedt. — Evenwel ik deel ook op zijn tijd in deze laatſten. — Ook begeef ik mij nu en dan naar de woeligſte plaatſen dezer ſtad, midden onder de drukke bezigheden eener ontelbare menigte, onder het luidruchtig gejaag van koetſen en karosſen, onder het woelend gedruisch van koopers en verkoopers, onder het bedwelmend gewemel van duizenden voetgangers — doch, hoe gelukkig gevoel ik mij dan, als ik dan denk aan de woorden van HORATIUS:

Si te grata quies ————
Delectat: ſi te pulvis ſtrepitusque rotarum,
Si lædit caupona! Ferentinum ire jubebo.

Hoe gelukkig gevoel ik mij dan, als ik denk dat het geheel van mij zelven afhangt, zulk eene *grata quies* te genieten, als ik dan denk aan mijne lieve kamer, aan de ſtille landtooneelen van mijn bekoorlijk *Islington*, waar voor mij eene ſchuilplaats is, waar ik al dit vervelend geraas ontwijken kan.

Dan ik merk, mijn Vriend! dat ik, op deze wijze voortſchrijvende, niet tot mijn oogmerk komen zal, hetwelk is, niet, om u een tafereel te ſchetſen van de grootere genoegens, die het dorp voor mij boven de ſtad oplevert, en vooral ook in mijne tegenwoordige betrekking, —— maar om mij dezen avond van mijne ſtille eenzaamheid te bedienen met u eene wandeling te beſchrijven,

welke ik gisteren in den omtrek van dit dorp gedaan heb.

Zoo ruw en onſtuimig het weêr op heden is, zoo ſchoon en uitlokkend was het gisteren: — terwijl ik met mijn ontbijt voor het venster zat, en mij vermaakte met de ſchoone landgezigten, terwijl mijne buren in de nabij gelegene tuinen bezig waren, de een met palm te leggen, de ander met bloemen te verplanten, of te zaaijen, en de helderſchijnende zon eenen volmaakten lentedag beloofde, wierd ik door alle deze bekoorende tooneelen uitgelokt tot eene morgenwandeling.

Gij weet reeds, dat ik van mijne kamer het uitzigt heb op eenen der meest beroemde heuvelen van alle die in den omtrek dezer ſtad gelegen zijn: dagelijks heb ik wel een voortreffelijk gezigt op denzelven, doch van nabij had ik de ſchoonheden, welke natuur en kunst, op en rondom denzelven, met eene zoo milde hand verſpreid heeft, nog niet gezien.

De weg van mijne woning naar denzelven is te kort, om juist veel bijzonder opmerkelijks opteleveren, echter biedt dezelve onafgebroken eene gedurige afwisſeling van voortreffelijke gezigten aan, terwijl de groote menigte nieuwe gebouwen, die zich hier ook allerwegen verheffen, en weldra de ſchoonſte landgezigten verſlinden zullen, het oog verbazen.

Hampſtead is een dorp, liggende tegen over eenen heuvel van dien naam. — Daar dit dorp het voor-

voordeel heeft van de ſchoonſte en aangenaamſte ligging, welken men zich verbeelden kan, waar men eene friſſche en gezonde lucht inademt, waar het oog zich aanhoudend met de ſchoonſte gezigten kan vermaken, gezigten die het hart vervrolijken en de verbeelding onophoudelijk een zoo aangenaam als nuttig onderhoud verſchaffen, terwijl het alle de voordeelen en genoegens van het landleven met die welke de ſtad oplevert in zich vereenigt, daar het van deze laatſte ſlechts 4 mijlen is afgelegen, is het ligt te begrijpen, dat vele vermogenden uit de ſtad zich herwaarts heen begeven, het zij dan, om zich een gedeelte van het jaar op hunne lusthuizen te vermaken, het zij, om, zoo als 'er velen zijn, in den ſchoot der ſtille zalige natuur, die zoo bekoorlijk in dezen oord is, van de zorgen van dit leven uitterusten, hunnen verzamelden rijkdom te genieten, en in de aangenaamſte onafhankelijkheid, het doel van elks verlangen, bijzonder hier te lande, hunne laatſte levensdagen in ſtilte doortebrengen. —— Van hier, dat men in dit dorp geene dan deftige zeer net ingerigte huizen, aantreft, die alle de gemakken der ſtads woningen, met eene lieve landelijke eenvoudigheid in zich vereenigen. Het getal van lusthuizen en parken in den omtrek van den heuvel en het dorp is bijkans ontelbaar, afwisſelende in de ſchoonſte verſcheidenheid, die natuur en kunst, vereenigd met ſmaak en rijkdom, in ſtaat is opteleveren. Ook ontbreekt het hier aan geene deftige huizen van uitſpanning

en vermaak, waar men van alles, op alle tijden van den dag, even goed als in de ſtad bediend kan worden. — In de nabijheid van het dorp is eene zeer voortreffelijke minerale bron van de uitmuntendſte eigenſchap: in vroegere tijden wierd dezelve ſterk bezocht, en de heilzame kracht van derzelver water bleek bij ondervinding: — doch, welk eene heerſchappij der mode, deze bron is ongelukkig uit de mode geraakt, en wordt, hoewel intusſchen niet eene in den geheelen omtrek der ſtad van znlk eene uitmuntende deugd is, geheel niet meer bezocht, —— hare voortreffelijke eigenſchappen worden niet meer opgemerkt, niemand, de zwakke zoo min als de ſterke, de ongezonde zoo min als de gezonde, bekommert zich meer om de heilzame en genezende kracht van dit water, ſedert het de mode verbiedt zich van hetzelve tot zijn voordeel te bedienen, ſedert het de fatſoenlijke wereld is in het hoofd gekomen, een bezoek aan deze bron voor hoogst onfatſoenlijk te verklaren. Een ruim en ſchoon vertrek, weleer tot eene ontbijt en wandelplaats voor de badenden geſchikt, is nu in eene plaats van Godsdienstoefening veranderd geworden.

Het opmerkelijkſte en bewonderenswaardigſte van dezen oord is echter de heuvel zelfs, om het onbeſchrijfelijk heerlijk uitzigt dat hij naar allen kanten aanbiedt. Ik zocht een eenzaam plekje, en vond weldra zulk een tot mijn genoegen: —— ik zette mij dus neder, om mij, terwijl de koesterende zonneſtralen mij beſchenen en verwarmden,

met

met de heerlijke gezigten te vermaken, en mijne gedachten den vrijen loop te laten. —— Voor mij lag *Londen*: —— van het eene tot het andere uitterſte einde lag deze verbazend uitgeſtrekte ſtad als voor mijne voeten. Het zou in der daad vergeefſche moeite zijn, mijn Vriend, u den wonderlijken indruk te willen beſchrijven, welke het plotſeling gezigt van zulk eene ontelbare verzameling van huizen, kerken en torens in de ziel verwekt van hem die voor treffende en grootſche aandoeningen en gevoel vatbaar is. — Van *Bowkerk* met deszelfs fraaije en puntige ſpits, in het oosteind, tot aan de ſombere Gottiſche torens van de eerwaardige *Westmunster* Abdij, welk eene verbazende afſtand van elkander? welk eene ontzettende, ontelbare menigte van torens tusſchen deze beide! met welk eene onbeſchrijfelijke pracht en majesteit verheft zich daar de heerlijke *Sint Paul's Kerk* met haren prachtigen, den wolken reikenden koepel! — terwijl op eenen anderen afſtand de nederige torens van den ontzagverwekkenden *Tower* de gedachten naar lang verloopene eeuwen henenleiden, en het metalen kunstvuur op den top van het prachtig monument, die ontzettende ramp voor den geest brengt, waar door niet minder den 13 duizend huizen, op dezen grond, door het vernielend vuur verteerd wierden. Welk een treffend en ontzettend gezigt moet zulk een geducht verſchijnſel van dezen heuvel hebben opgeleverd! — Ik zag van hier eene groote menigte nieuw aangelegde ſtraten, ſommige van welke reeds

voltooid en van deftige huizen en fierlijke pleinen voorzien, andere pas begonnen waren, en waarop zich nog niets dan de zamenverbondene grondflagen van honderde andere nieuwe huizen vertoonden, en die in het noordwest en oostelijk gedeelte geheele nieuwe prachtige ſteden ſchenen te zullen vormen. —— Wat zal, dacht ik, indien dit onophoudelijk aanbouwen en uitbreiden dezer nu reeds zoo ontzettend groote ſtad, op zulk eene wijze, nog eenige jaren voortduurt, wat zal *Londen* dán niet zijn! —— dan zal ook deze nu zoo bekoorlijke heuvel, een wonder van natuur en kunst, al zijn natuurlijk ſchoon weldra verloren hebben, en in plaats van met lommerrijke boschjes, groene velden en lagchende tuinen, met pannen bedekt zijn, gelijk reeds het lot van zoo vele andere ſchoone heuvelen geweest is: dan zal men welligt, deszelfs woelige ſtraten doorworſtelende, van dezelve zeggen, deze plek was eens de aangenaamſten en meest bezochte wandelplaats der Londenaren, waar bij eene friſſche, zuivere landlucht, natuur zich in hare rijkſte pracht en ſchoonheid vertoonde: — mij dunkt, zoo vele nieuwe regelregt op denzelven aangelegde ſtraten, ſchijnen dit toekomſtig noodlot niet onduidelijk te voorſpellen, en dreigen denzelven als 't waren nu reeds inteſlokken. —— Maar wat, wat zal 'er dan ook van deze duizende en duizende nieuwe gebouwen worden, wanneer het nu zoo magtig *Londen* zijne onbeperkte heerſchappij over de zeeën der wereld,

en

en met dezelven hare rijkſte en voornaamſte bronnen van welvaart en voorſpoed zal verloren hebben: — het zal dan omringd zijn met bergen van puin, zoo als het nu omringd is door heuvelen en dalen, aan welke natuur en kunst en rijkdom al haar vermogen ſchijnen te kosten gelegd te hebben.

Terwijl ik hier dus nederzat, en in zoodanige beſpiegelingen een ſtil genoegen vond, begon het van tijd tot tijd meer levendig rondom mij heen te worden. Op mijnen heuvel bleef alles nog wel ſtil, maar op de groote wegen en voetpaden, die hier voor mijn gezigt lagen, wierd het vol leven gewoel en bezigheid: ſommige postkoetſen, uit verſchillende gedeelten des koningrijks, kwamen volgeladen aan, terwijl andere niet min voorzien van binnen en buiten last, naar andere Graafſchappen afreden, — eenige ontzettend groote tot eene verbazende hoogte volgeladen vrachtwagens, van welke het bijna onbegrijpelijk is, hoe zij zonder ramp den hooge, ſomtijds vrij ſteile bergen, op en afkomen, met breede wielen, door 10 of 12, ja ſommigen door 14 paarden getrokken, trekken langzaam voorbij; —— ook waren de ſtage-koetſen (postkoetſen van de dorpen) heen en weder in volle beweging, de voetpaden krielden van welgekleedde voetgangers, waaronder zeker vele kooplieden en kantoorbedienden, die op de nabij de ſtad gelegene dorpen wonen, en zich nu haastten naar hunne donkere verblijfplaatſen, om daar den dag met rekenen en ſchrijven doortebrengen: —— aangenamer

ſcheen

ſcheen mij de bezigheid van den zindelijk gekleedden tuinman, die in den hof van een nabij gelegen lagchend landhuis bezig was de jonge vruchtboomen te ſnoeijen, terwijl de koesterende zonneſtralen hem haren weldadigen en verkwikkenden invloed bewezen, en de vogel in de lucht zijn gehoor op het liefelijkst muzijk onthaalde: — anderen waren bezig de ſchoone grasperken te knippen en te rollen, anderen om vroege kool te verplanten, en erwten en boonen te leggen: — in één woord, het was een volmaakt tooneel van landelijke werkzaamheid en tijdigen vlijt. — Hoe zeer ik echter dezen edelen tuinarbeid, in de ſchoone heldere natuur, verre verkieslijk vond boven de eentoonige bezigheid der klerken, die in donkere, afgelegene hoeken der ſtad, met de eenzelvigſte verrigtingen bij hunne krasſende pen en dorre rekeningen, hunnen tijd doorbrengen, terwijl zij in hunne ſombere zwaarmoedige verblijven zelden of nooit eenen vervrolijkenden zonneſtraal gewaar worden, en altijd dezelfde voorwerpen voor oogen hebben, zoo gevoelde ik mij echter gedrongen ook in zulk eene ſchikking en bedeeling der voorzienigheid, in der menſchen zucht tot verſchillende werkzaamheden inteplanten, de hooge wijsheid en goedheid van den Schepper te erkennen en te eerbiedigen.

Intusſchen gaf het gezigt van dezen tuin-arbeid eene andere wending aan mijne gedachten: ik bragt mij in mijne verbeelding te rug in dien tijd, toen zulk een arbeid mij eene aangename bezigheid en uit-

uitſpanning was, wanneer ik mijne boomen ſnoeide, mijne groentens zaaide, of met de bezige ſchoffel de breede en ſmalle paden zuiverde, en dan in zulk een arbeid eene aangename vergoeding vond voor ſommige onaangenaamheden, die als doornen op mijn levenspaadje groeiden. —— Ik was nu weldra op de vleugelen der verbeelding van *Hampſtead* naar mijne voormalige pastorij en tuin gevlogen, en in die tijden verplaatst, toen ik nog niet wist dat 'er een heuvel *Hampſtead* in de wereld was, en nog minder, dat ik eens op denzelven zitten zoude, om over mijn voormalig dorpsleven en lotgevallen na te denken. —— Deze herinnering bepaalde mij nader bij den dikwijls zonderlingen zamenhang van onze levenslotgevallen, bij het ijdele van onze najagingen en bedoelingen, bij het teleurſtellen in onze verwachtingen en vooruitzigten. —— Het luiden van ſommige dorpsklokken, de Gemeenten tot het pligtmatig bijwonen der morgengebeden in de kerken opwekkende, gaf nieuw voedſel aan mijnen nu opgewekten lust tot ernſtig nadenken. — Ik dacht aan de lotgevallen en ontmoetingen, mij nu vooral in den loop van het voorbijgevlogen jaar overgekomen: — welk eene verbazende afwijking van mijne oogmerken, vooruitzigten en bedoelingen had ik gelegenheid optemerken: — had ik met mogelijkheid kunnen denken of vooruitzien, dat mij ooit zulke voorvallen op mijnen levensweg bejegenen zouden als mij nu in den loop van eenige maanden waren overgekomen, en dat ik, in plaats van

in *Afrika's* gezegende gewesten in mijne betrekking geplaatst te worden, in een ander land, waar ik nimmer had gedacht te zullen komen, zulke treffende bewijzen van het onbeſtendige en wisſelvallige van onze aardſche najagingen zou ondervinden, — dat ik van dit land der vreemdelingſchap, werwaarts eene zonderlinge zamenloop van ongelukkige ontmoetingen en lotgevallen, die voor mij zoo vele treffende en gevoelige bewijzen van het wisſelvallige en onzekere onzer najagingen en bedoelingen opleverde, mij henen voerde, dat ik daar door in de treurige noodzakelijkheid gebragt zoude worden, eenen nieuwen vriend, die midden onder zijne uitgeſtrekte ontwerpen, uit het land der levendigen wierd weggerukt, naar de donkere woningen des doods te geleiden, en zelfs, bij zijn graf den treurigen lijkdienst te verrigten: welk een nieuw en treffend bewijs voor mij, dat ook het edelſte genot op aarde, dat der vriendſchap, onbeſtendig en wisſelvallig is, dat de teederſte verbintenisſen en betrekkingen dikwijls geheel onverwacht verbroken worden, terwijl het gebouw van onze aardſche gelukzaligheid, daarop gegrondvest, tegelijk ter neder geſtort wordt. — Maar helaas! welk een treffend, welk een hartverſcheurend bewijs van het onbeſtendige van zulk eene zaligheid, zal dit geval voor mijne vriend W: bij zijne terugkomst zijn: — verwachtende, dezen zijnen dierbaren vriend te zullen ontmoeten, — welk eene vreesſelijke teleurſtelling! hoe ontzettend zal hem deze tijding in de ooren klin-

klinken, uw vriend is niet meer, hij bewoont reeds de donkere woningen des doods! — wat zal zijn hart gevoelen, wanneer hij den nog in rouw gekleeden tempel binnen treedt en alle de treurſieraden hem zijn verlies verkondigen: —— helaas! in plaats van hem nu aan zijn hart te drukken, zal hij niet meer kunnen doen, dan den koudeu zerk betreden, die zijn overſchot bedekt, en weenen op zijn graf. Zoo, dacht ik, beſtaat ons leven dan uit eene aaneenſchakeling van aangename en onaangename lotgevallen en ontmoetingen: zoo wordt droefheid door vrolijkheid en vrolijkheid door ſmart en kommer vervangen, zoo verdwijnen onze beste genietingen dikwijls onverwacht in rook en damp; zoo gaat de wereld voorbij met al hare begeerlijkheid; zoo zal alles, wat ons nu bekoort en aangenaam is, ja zoo zullen wij zelve eens een einde nemen en verdwijnen: —— treffender en ſchooner dan ooit waren thans, terwijl ik mijne oogen nog eens over de prachtige ſtad, en alle de heerlijkheden die mij omringden, liet ronddwalen, de woorden van SHAKESPEARE: „ De, met hunne „ ſpitſen wolken dreigende torens, de prachtige „ paleizen, de plegtige tempels, de groote aard„ bol zelve, ja, alles wat aardsch is, zal ver„ gaan, en, even als het grondeloos gebouw „ eens drooms, ook niet een eenig overblijfſel „ achterlaten." —— ô Mijn vriend! hoe ſterk gevoelde ik bij de herinnering aan deze geduchte waarheid, het groot gewigt en de waarde van den

Gods-

Godsdienst, die ons juist dan, wanneer al wat vergankelijk is, verwoest zal worden, de heerlijkſte vooruitzigten opent, die ons dan nieuwe hemelen en eene nieuwe aarde belooft, waarop geregtigheid zal wonen: hoe ſterk wierd ik bemoedigd door de gedachten aan dat onbeſchrijfelijk zalig tijdſtip, wanneer, na die vreesſelijke verwoesting, deze aarde zal vernieuwd worden, en in het rijk der ſchepping met eene nieuwe pracht en ſchoonheid pralen, waarvan wij ons in onzen tegenwoordigen toeſtand geen evenredig denkbeeld kunnen vormen: —— wanneer, in die nieuwe woningen des geluks, die dan aan de vromen ten verblijf zullen worden aangewezen, alle de oorzaken van kommer en droefheid zullen ophouden te beſtaan, wanneer vrienden aan elkander zullen worden wedergegeven, wanneer geen dood, geen rouw, geen geween, geene moeite, geene onbeſtendigheid of wisſelvalligheid, meer voor eeuwig plaats zal hebben, —— waar wij dan in de aangenaamſte zamenleving met allen die ons lief en dierbaar zijn, ſtoreloos zullen voortgaan van licht tot licht, van kracht tot kracht, van reinheid tot reinheid, van heerlijkheid tot heerlijkheid en ſteeds verhoogd wordende zaligheid, en waar niets anders ons deel zal zijn dan eene reine ſtorelooze vreugde en liefelijke vermaken tot in eeuwigheid. —— ô! Welk een heerlijk, welk een ſtreelend voorüitzigt, hier op ſtaroogende konde ik vrolijk en blijmoedig met VAN ALPHEN zingen

En

En is mijn ſtrijd eens afgeſtreden,
De laatſte zucht geſlaakt, de laatſte traan geſchreid;
Dan zie ik korte ſmart gevolgd door eeuwigheden
Van rust en zaligheid.

ô Eeuwigheid! 'k ga met verlangen,
U zingend te gemoet en wacht op mijnen Heer:
Ik droog, door u verkwikt, de tranen van mijn wangen
En voel geen lijden meer.

Ik verliet nu mijn bekoorlijk onvergetelijk plekje en wandelde naar *Highgate*. Van het zoogenaamde *Shepherds field* heeft men, zoo mogelijk een nog voortreffelijker, althans uitgeſtrekter uitzigt dan van *Hampſtead*: — men ziet van hier eene grootere verſcheidenheid van voorwerpen op eens, dan men zich met mogelijkheid kan voorſtellen tot op eenen afſtand van ten minſte twintig mijlen: — het koninklijk kasteel te *Windſor*, — de beroemde heuvelen *Leithhill*, *Boxhill* en *Shootershill*, — de geheele ſtad met hare honderd duizend huizen, — de bekoorlijke landſtreek een groot gedeelte van dezelve omringende, de trotſche bergen van *Kent* en *Surry*, die achter haar ten zuiden in eene onbeſchrijfelijke majeſteit zich verheffen, en ze als in eenen halven cirkel inſluiten, — ten noordwesten een uitgeſtrekt gezigt op *Harrow on the hill* en vele andere door natuur en kunst rijk verſierde heuvelen, — over *Buckingham*, *Bedford* en *Northamphire*, en ten oosten langs de bergen

en heuvelen van *Kent* en *Esſex* tot aan den mond van den *Theems*: — dit is in der daad een gezigt mijn vriend, waarbij niets kan vergeleken worden, dat onbeſchrijfelijk en alleen een overtogtje over de Noordzee waardig is.

Naar *Highgate* volgde ik den gewonen weg, en ging voorbij het prachtig landhuis *Cacuwood* genaamd, het geliefd verblijf van den Grave van *Mansfield*: — daar het op een' langzaam opgaanden heuvel in eenen ſchoonen ſtijl is aangelegd, vertoont het zich ten uiterſte bekoorlijk voor het oog, vooral de groene hoog opgaande boomen, op verſchillende afſtanden geplant: doch wat het uitzigt uit het voornaamſte gedeelte van het huis aanbelangt, het treffendst landelijk ſchoon moet, dunkt mij, grootendeels worden weggenomen, door het eentoonig gezigt van de ſpitſen en daken van *Londen*, boven eene wolk van rook en damp uitſtekende. Jammer is het, dat niet dan met moeite toegang tot de heerlijke en lagchende tuinen wordt verleend, die voorheen als eene wandelplaats voor elk een openſtonden, doch nu geſloten zijn.

Highgate is een tamelijk groot en volkrijk dorp op den top van eenen hoogen heuvel gelegen, ook deze biedt de heerlijkſte gezigten aan het oog aan, en ſtaat in dat opzigt vrij gelijk met *Hampſtead*, waarom' zij wel eens zusterheuvelen genoemd worden. Reeds voorheen had ik *Highgate* met mijnen vriend W: — bezocht en in de bekoorlijke omſtreken van dat dorp gewandeld, doch toen belette

ons

ons een dikke damp, over het aardrijk verſpreid, iets van de ſtad, van de bergen en heuvelen van *Kent* en *Eſſex*, en van de ſchoone wellustige valleijen tuſſchen de ſtad en dit dorp gelegen, te aanſchouwen: — bij deze gelegenheid was ik in dit opzigt gelukkiger, eene volmaakt heldere lucht gaf mij nu gelegenheid om te zien zoowel van verre als van nabij, het geen ik toen niet had kunnen zien en bewonderen: doch mijn Vriend, daar deze gezigten hoofdzakelijk dezelfde zijn, als die van *Hampſtead*, zal ik niet noodig hebben u van dezelve eene nadere beſchrijving te geven.

Daar het grootſte gedeelte van den dag met deze wandeling was voorbijgeloopen, begaf ik mij, in plaats van naar mijne woning, naar de ſtad, om in *Devonshire ſtreet*, ten huize van den Heer SMITH; medelid van den Kerkeraad der Nederduitſche Kerk, het middagmaal te houden, alwaar ik in een brillant gezelſchap het overige gedeelte van den dag zeer aangenaam doorbragt: — behalve de lieve vrouw van den Heer SMITH, welke eene Engelſche dame is, en den Heer FOX, hoewel een geboren Engelschman uit het Graafſchap *Yorkshire*, echter medelid van den Nederduitſchen Kerkeraad, beſtond het gezelſchap uit landgenooten. Het was reeds middernacht, eer wij van elkanderen ſcheidden: — doch het was de eerſtemaal niet, dat ik zoo laat thuis kwam, terwijl ik in dit dorp woon, echter is mij nimmer iets onaangenaams bejegend, en ik paſſeer thans ook in den avond of bij nacht, nu ik den weg weet, met even zoo veel ge-

rustheid de ſtraten van *Londen* als die van mijne geboorteſtad. ——

Gij ziet dus uit dit een en ander mijn Vriend! dat mijn leven hier beſtaat uit eene beſtendige afwisſeling van dorps en ſtads, van eenzame en gezellige vermaken: —— nu en dan komt wel eens de wensch in mij op, dat gij met *mij* in dezelve deelen kondet, het welk zeker mijn genoegen zou verdubbelen: —— doch, aan dit verlangen niet voldaan kunnende worden, zal ik mij vergenoegen met bij eene volgende gelegenheid de pen weder optevatten. 'Er zijn nu reeds twee maanden verloopen ſedert het vertrek van mijnen vriend naar het vaste land, zoo dat zijn E: weder binnen kort *wordt terug verwacht: zijne* laatſte brieven, welke ik tegelijk met de uwe ontvangen heb, berigten echter diesaangaande niets bepaalds, zoo dat ik u dus ook niets met zekerheid omtrent mijne terugkomst melden kan. *Zijt* intusſchen verzekerd, dat ik hier en elders, zoo lang ik van u afwezig ben, niet zal ophouden, u, zoo als ik tot dus verre gedaan heb, van mijn wedervaren kennis te geven. ——

NE-

NEGEN-EN-VEERTIGSTE BRIEF.

Islington Maart 1806.

Uwe laatst afgezondene letteren, mijn Vriend! zijn mij wel, en buitengemeen spoedig ter hand gekomen, en leverden mij stof tot hartelijke blijdschap: —— 'er zal nu welligt binnen kort aan het verlangen van u en de mijne, om mij te zien en te spreken, worden voldaan, wanneer dit echter zal gebeuren, kan voor als nog met geene zekerheid worden bepaald, daar zulks afhangt van de terugkomst van mijnen vriend en andere omstandigheden van tijd en gunstige gelegenheid. —— Hoe sterk ook mijn verlangen is naar vaderland en vrienden, zou ik echter onwaarheid spreken, wanneer ik zeide, dat mij het leven hier verveelde: integendeel, dit land bevalt mij bij uitstek wel, — ik hoor en zie hier niets dat in mijne tegenwoordige betrekking, mijn stil genoegen kan vergallen of verwoesten, — ik heb hier daar en boven mijne vrienden, van wier opregte ongeveinsde hoogachting ik mij verzekerd houde, en die mijn leven en betrekking pogen te veraangenamen: —— voor het overige bieden natuur en kunst in de stad en op het land, en wel vooral dit laatste, mij, in de

treffendſte verſcheidenheid bronnen van genoegen aan, die verſtand en hart het ſmakelijkst voedſel opleveren. Hoe meer ik *Londen* in hare bijzondere deelen, en deszelfs omtrek leer kennen, zoo veel te meer redenen vind ik over beiden verbaasd te ſtaan, elke dag vertoont mij, om zoo te ſpreken, nieuwe wonderen, elke dag overtuigt mij meer en meer, dat een verblijf van eenige weken veel te kort is, om zulk eene ſtad en zulke environs naar waarde te beſchouwen. —— Dat ik echter elke geſchikte gelegenheid tot wandelen gebruik, zal u duidelijk genoeg uit mijne brieven kunnen blijken: —— het is voor mij, in dit opzigt een zeer groot geluk, dat wij bij aanhoudendheid zulk een ſchoon weêr hebben: —— de regen, op ſommige dagen vallende, is hier geenszins van zulk een gevolg, dat men zich daarom het vermaak van wandelen eenigen tijd behoeft te onthouden, dewijl dezelve op de ſchoone harde wegen en voetpaden geenen nadeeligen invloed heeft; nergens in de wijde wereld kunnen met mogelijkheid ſchooner en beter onderhouden wegen zijn, dan in dit land. — Wat mijne wandelingen betreft, hoe weinig men ook in vergelijking van het verbazend geheel rondom deze ſtad te zien krijgt, zoo heb ik echter reeds meer gezien, dan ik u tot dus verre in mijne brieven heb kunnen berigten: —— zoo heeft het mij ſedert eenige dagen aan tijd en gelegenheid ontbroken, u mijne wandelingen naar *Hackney*, *Streathem*, het vermaarde *Richmond*, *Chislehurst*

en

en andere plaatſen te beſchrijven. —— Van *Richmond* zal ik echter nu niet verder ſpreken, daar dit eenen bijzonderen brief waardig is. — Wat de eerstgenoemde plaats, *Hackney* namelijk betreft, dat is een zeer uitgeſtrekt dorp ten noordoosten van *Londen*, echter reeds zoodanig met de ſtad vereenigd, dat het op het oog volſtrekt niet meer voor eene bijzondere plaats zal aangezien worden, en men gaat nog ſteeds voort met hetzelve verbazend te vergrooten: voor het overige bezit hetzelve niets, dat eenige bijzondere opmerking verdient. Van dit dorp is eene zeer aangename wandeling over *Bethnal green* naar *Bow* en *Mile end* naar het oostelijk gedeelte van *Londen*. *Bow*: — of eigenlijk *Stratford Bow* genoemd, is op eenen kleinen afſtand van *Londen*, zeer aangenaam aan de rivier de *Lea* gelegen: hier omſtreeks had ik van eenen hoogen heuvel het gezigt van het vorstelijk *Wanſtead houſe*, het tegenwoordig verblijf van den Prins van *Condé*, een van die 40 duizend franſche uitgewekenen, die meerendeels in en omſtreeks *Londen* wonen, en, van den hoogſten tot den laatſten door het Engelsch Gouvernement, naar hunnen rang, eenen jaarlijkſchen onderſtand trekken, dit een en ander geef ik op, volgens het verhaal van eenen Franschman, met wien ik hier eenigen tijd heb omgegaan, die zelf tot het genoemd getal behoort, en zijn tegenwoordig beſtaan aan de edelmoedigheid van gemeld Gouvernement te danken heeft. —— Hoe verre ook dit oostelijk gedeelte der ſtad in pracht en

ſchoonheid van ſtraten, pleinen en gebouwen nog ten achteren is bij het westeind, heeft men echter geene mindere reden, ook hier over de ontzettende vergrooting der ſtad verbaasd te ſtaan. —— Van *Stratford Bow* ging ik langs het deftig bebouwde *Mile end*, *White Chapel Road* en *Aldgate* naar *Leadenhall ſtreet*. Deze laatſte ſtraat is eene der voornaamſte in de *City*, en beſtaat geheel uit winkeldoende huizen van eene verbazende pracht en rijkdom vooral naar den kant der beurs: — onder de gebouwen in *Leadenhall ſtreet* munt het Oostindiſche huis boven allen uit. Daar ik het genoegen gehad heb hetzelve ook van binnen te zien, wil ik bij deze gelegenheid eenige nadere melding van hetzelve maken. Wat het uitwendige van dit gebouw betreft, het beſlaat eene lengte van 160 voeten, en is 60 voeten hoog, in het midden is een portaal verſierd met 6 ſchoone pilaren van de Ioniſche orde, terwijl keurig in marmer gewerkte zinnebeelden op den binnen en buitenlandſchen koophandel het front verſieren. ——. Zoodra men hetzelve door den hoofdingang binnentreedt, bevindt men zich in de zoogenaamde *Hall*, ter wederzijde van welke de onderſcheidene vertrekken zijn: ter linkerzijde heeft men een groot aantal appartementen, die door de klerken gebruikt worden, en waarin kantoors enz. geplaast zijn; deze leveren niets merkwaardigs om te zien op, dan de twee geel koperen fraai bewerkte ſtukken kanon, die uit het arſenaal van *Tippo Saib* naar hier zijn overgebragt.

bragt. —— Ter regterzijde van den ingang ontmoet men eerst de zoogenaamde *Courtroom*, een ſchoon en ruim vertrek. Behalve het keurig bewerkte ſchoorſteenſtuk, is in dit vertrek nog een ander voorwerp, het welk de aandacht tot zich trekt, het is eene witte marmeren plaat, waarop in Basrelief is voorgeſteld *Brittanje*, zittende op eenen aardbol onder eene rots op het ſtrand der zee, haar gezigt oostwaarts wendende, en met haren regterarm op een ſchild leunende, houdende in hare linkerhand de drietandige vork van den zeegod en de vereenigingsteekenen der drie Rijken *Engeland*, *Schotland* en *Ierland*, terwijl haar hoofd met eene ſcheepskroon is verſierd ten teeken van de opperheerſchappij over de zee: —— hoe ſchoon dit laatſte ook gewerkt was, kon het toch niet nalaten, mijne verontwaardiging gaande te maken, en onaangename denkbeelden in mij te doen opkomen, met den hartelijken wensch, dat aan zulk eene opperheerſchappij ter zee een einde komen mogte. — Achter de maagd *Brittanje* worden twee kinderen verbeeld, het een op eenen horen des overvloeds rustende, het oog op *Brittanje* gevestigd houdende, terwijl het andere kind ſpeelt met de ſchatten, die uit den horen des overvloeds vloeijen. — Drie vrouwen, verbeeldende *Azia*, *Africa* en *India*, ſtaan voor *Brittanje*: *India* buigt eerbiedig voor haar neder, terwijl zij haar een kistje met edele geſteenten aanbied, houdende een ſnoer rijke paarlen in hare hand. *Azia* houdt

in hare hand een wierookvat, verbeeldende de kostbare voortbrengſelen van dat land. Aan den oever eener rivier, eenen Rivier-god, verbeeldende den *Theems*, hebbende het hoofd omwonden met verſchillende vlaggen, in zijne regterhand houdende een riem en in de linker een horen des overvloeds, de ſchatten, welke de rivier aanbrengt, verbeeldende: — het geheel is overdekt door de wapens der Oostindiſche Compagnie; boven twee deuren naast de ſchoorſteen zijn twee zeer goede ſchilderſtukken, verbeeldende het fort *George* en *Bombay*. — Eene dubbelde deur van gepolijst mahonijhout opent den toegang tot een ander vertrek, dat niets bijzonders bevat, behalve, voor mij althans, eene afbeelding van het eiland *Sint Helena*: — met genoegen ſtaarde ik eenige oogenblikken op deze ſchilderij en plaatſte mij in mijne verbeelding op dat gelukkig eiland, dat mij onvergetelijke genoegens had opgeleverd: — doch ſedert het vervaardigen van deze ſchilderij tot den tijd van mijn verblijf op dat eiland, moet hetzelve verbazende veranderingen en verbeteringen hebben ondergaan. — Door de groote noorddeur gaande, komt men in *The Old Sale Room*, de oude verkoop kamer: de voornaamſte ſieraden van dit vertrek zijn 4 marmeren ſtandbeelden in Romeinſche kleeding, verbeeldende Lord CLIVE, GEORGE POCOCKE, Generaal LAWRENCE en Sir EYRE COOTE. — De zoogenaamde Correspondentie-zaal is een ruim en ſchoon vertrek, verſierd met de afbeeldingen van den Marquis van

Corn-

Cornwallis, Sir WARREN HASTINGS, den *Nabob*, van *Arcot* en nog een ander, de prachtige en rijke oosterſche kleeding der beide *Nabobs*, ſteekt zonderling af bij het eenvoudig gewaad van Sir WARREN HASTINGS. —— Behalve deze zijn 'er eenige andere goede ſchilderſtukken, die ons een denkbeeld van de Indiaanſche bouwkunst geven, als, een gezigt van *Trichinopoly*, van *Verri Malli* eene zonderlinge rots, van een Bramins bad te *Chillimbrun*, — van *Madura* en *Tippy Colum*, een praalgraf van den Keizer SEER SHAW, eene pagode te *Seringham*, en meer andere.

Aan de oostzijde is nu onlangs een nieuw verkoopvertrek gebouwd, ik zal mij echter niet ophouden met u de zinnebeeldige ſchilderſtukken, meestal op den koophandel ziende, te verklaren, zoo min als met u eene beſchrijving te geven van de tweede verdieping van dit huis, die grootendeels uit eene ruime zaal beſtaat, tot eene boekerij dienende.

Bij gelegenheid van eene andere wandeling naar het westeind heb ik 'er ook eens mijn werk van gemaakt het paleis der Koningin te bezigtigen, zoo genoemd, om dat dit gebouw bijzonder het eigendom der koningin is, zijnde hetzelve in 1775 aan haar door het Gouvernement geſchonken, om, in geval zij den koning overleefde, hetzelve als hare eigene woning te kunnen gebruiken. Tegenwoordig dient het tot het gewoon verblijf van het hof, wanneer hetzelve zich in de ſtad bevindt, ge-

gelijk in de verloopene week nog het geval geweest is, toen de koninklijke familie alhier twee nachten doorbragt, en den ſchouwburg bezocht, bij welke gelegenheid ik den koning, de koningin en de prinſesſen voor de eerſtemaal gezien heb: de prinſen van den bloede had ik reeds meermalen gezien, en wel bijzonder bij de begrafenis van PITT. —— Dan, om tot het paleis der koningin terug te keeren, gij weet dat hetzelve gelegen is in het weſtelijkst gedeelte van het park van *Sint James*, en daar gij dit park reeds kent uit mijne vorige beſchrijving, behoef ik u van de aangename en voordeelige ligging van dit gebouw niets meer te zeggen. Het uitwendige is eenvoudig, doch keurig en vol ſmaak; drie verdiepingen hoog en verſierd met vier Corinthiſche in de lengte gegroefde pilasters, en twee vleugels, die door eene kolonnade met het hoofdgebouw verbonden zijn en den voorhof inſluiten.

Zoodra men het gebouw door de hoofd deur is binnen getreden, bevindt men zich in eene ruime hall of zaal, rijkelijk verſierd met ſchilderijen, waaronder vele gezigten van Italiaanſche ſteden, van CANALETTI; 3 prachtige ouderwetſche hangende lantaarnen en 8 fraaije kristallen lampen op, als brons geſchilderde, voetſtukken, verſieren deze zaal. —— Vervolgens komt men in de japaanſche kamer, zoo genoemd naar het lakwerk hetwelk dezelve verſiert. In dit vertrek, waarin de koninklijke familie gewoonlijk ontbijt, vindt men het

huis.

huishoudelijk gemak, dat men in eene familiekamer wenschen kan, met de pracht en luister van een paleis vereenigd: drie schilderstukken van VAN DYK, namelijk KAREL DEN EERSTEN, HENRIETTE MARIA en haar geslacht; KAREL DEN EERSTEN te paard, door een page te voet vergezeld, en den Hertog van *Alva* te paard, alle levens groote, vindt men hier, doch het geen tot eene bijzondere versiering voor dit vertrek verstrekt, zijn de prachtige en rijk geborduurde glasgordijnen, die van de kunst en naarstigheid van de tegenwoordige Prinses ELISABETH getuigen: voor het overige zijn tafels en stoelen ouderwetsch en de vloer zonder tapijt, zijnde dit laatste eene soort van weelde, welke de Koning niet verdragen kan, misschien enkel uit oorzaak, om dat hij zulk een versiersel als te warm en daarom nadeelig voor de gezondheid oordeelt.

Achter dit vertrek loopt eene geheele rij bijzondere kamers langs het achterste gedeelte van het paleis een verrukkend uitzigt op den tuin hebbende: de meeste dezer pronken met schilderstukken van VAN DYK, RUBBENS, CLAUDE, en andere voorname meesters. Elk vertrek is voorzien van een min of meer prachtig uurwerk, sommigen hebben 'er wel drie of vier, en men verzekert, dat 'er zich in dat paleis meer dan 50 stuks bevinden, die dagelijks moeten opgewonden en zoo naaukeurig onderhouden worden, dat 'er geen verschil van eene halve minuut tusschen dezelve plaats moet heb-

hebben. Het is bekend, dat de Koning voorbeeldig zuinig en ſtipt op zijnen tijd is; dat vordert hij van allen, die tot zijn huis behooren, van hier, dat geen vertrek, zelfs niet van den minſten zijner bedienden zonder een naauwkeurig wijzend uurwerk is.

Aan de weſtzijde van het huis zijn de zoogenaamde warme vertrekken van den Koning en Koningin, aldus genaamd, om dat zij voorzien zijn van tapijten, waarvan 'er ſlechts vier in het geheele paleis voorhanden zijn, hoewel 'er doorgaans niet minder dan 20 vertrekken bij de koninklijke familie in gebruik zijn, de twee andere van tapijten, en nog meer gedeeltelijk voorziene vertrekken, zijn de eetzaal, en de ſlaapkamer der Koninginne. De meubelen in deze vier vertrekken aan de weſtzijde zijn zeer gemeen, zoo wel wat de bewerking, als de ſtof betreft, en zoo dat zij zeker in menig burgerhuis beter in ſoort gevonden worden: het denkbeeld dat men zich in een koninklijk paleis bevindt, en dat nog wel een begunſtigd is, dit denkbeeld, vereenigd met het gezigt van zulke ſchrale meubelen, veroorzaakt eenen zonderlingen indruk, vooral, wanneer men de prachtige ingerigte ſtads woningen en heerlijke landhuizen der lords of rijke kooplieden heeft gezien, waar alles van verguldſel ſchittert, waar men geen meubelen dan van het kostbaarſte hout ontmoet, waar zijden en ſatijnen behangſels, en de rijkſte levendige tapijten het oog verbazen, en waar jaar op

jaar

jaar bijkans ongeloofelijk kostbare veranderingen gemaakt worden, daar hier in dit paleis der koninginne, al het nuttige en noodzakelijke in overvloed maar dood eenvoudig is, en jaar uit jaar in het zelfde blijft, zoo lang het tot hetzelfde nuttige einde dienen kan: — een leerzaam voorbeeld voor de buitensporige weelde van den tegenwoordigen tijd.

Het vertrek, hetwelk verder eenige opmerking verdient is het *Saloon*, beslaande een groot gedeelte van het front van het huis: hetzelve is 46 voeten lang, 37 diep en 36 hoog: dit is in der daad een waarlijk grootsch vertrek, waaraan het rijk verguldsel op eenen witten grond en keurige meubelen niet weinig luister bijzetten. Alles is keurig in dit vertrek: de *Mirrors*, de rijk vergulde voetstukken voor lampen, de kristallen kroonen, het schilderwerk tusschen de bovenste en benedenste rij vensters, dit alles is hier voortreffelijk. Het geen echter bijzonder uitmunt in dit vertrek is wederom het werk van prinses ELISABETH. 8 Groote tafels, 24 stoelen en prachtige gordijnen, alle kunstig geborduurd door de hand van deze prinses versieren dit vertrek, terwijl zij te gelijk het schitterendst bewijs van eene kunst en naarstigheid afleggen, die het volgende geslacht verbazen zullen. — Het door BACON keurig gewerkt marmeren schoorsteenstuk, vertoont in het midden een uurwijzer, onder welke het motto:

Quæ lenta accedit, quam velox præterit hora.

Naast

Naast dit vertrek is de slaapkamer der Koninginne: Ook hier zijn de meubelen oud en eenvoudig; men ziet de pourtraiten van den vader, de moeder en een broeder der koningin, van den hertog van *York*, van DR. HURD bisschop van *Worchester*, en eenige andere. Eene fraaije teekening op een tafelblad, het werk van de prinses van *Wales*, eene kleine handspinnewiel ten dienst der Koningin, en eenig speelgoed voor de jonge prinses CHARLOTTE van *Wales*, kunnen de opmerkzaamheid van den beschouwer niet ontsnappen.

Naast dit vertrek is nog een klein apartement: waarin de Koningin met hare dochters zich dikwijls eenige uren op den dag met nuttigen arbeid bezig houdt. Kunstig, door de Koningin geborduurde stoelen, en de afbeeldsels der koninklijke prinsen en prinsessen verfieren dit vertrek.

Voor het overige, mijn Vriend! heb ik niets meer in dit paleis gezien, dat mijne bijzondere opmerking of beschrijving zou verdienen. — Intusschen kan de geheele inwendige inrigting van dit gebouw, (en in denzelfden eenvoudigen smaak, zegt men, zijn alle de paleizen ingerigt, die door den koning gebruikt worden) de schoonste vereeniging van het *Utile dulci* zonder weidsche pracht en nuttelooze praal, en het gezigt van de menigvuldige gedenkteekenen van huisselijke naarstigheid en ijver voor het beoefenen van schoone kunsten, niet nalaten, hooge gedachten van de heerschende gezindheid van den Koning en zijne huisgenooten inteboezemen.

Ou-

Onder andere beroemde gebouwen in deze ſtad (daar ik nu toch bezig ben van gebouwen die ik bezocht heb te ſchrijven) verdient vooral ook het *Sint Magdalenenhuis* door mij genoemd te worden. Dit voortreffelijk gedenkteeken der Engelſche weldadigheid en menſchenliefde, is opgerigt in dat gedeelte van de groote ſtraat van *Surry*, hetwelk onder den naam van *Sint Georgesfield* bekend is.

Het voortreffelijk oogmerk van dit geſticht is, om verleide en bedrogene meisjes, die tot hare vrienden en naastbeſtaanden niet durven terug keeren, of van dezelve verſtooten worden, en dus, overgegeven aan de ſchande en ellende, zonder vriend, zonder geld, zonder ſchuilplaats, in de ſchrikkelijkſte ellende verſmachtende en aan de ijsſelijkſte wanhoop overgegeven, in eene onmetelijke ſtad, — om aan zulke ellendelingen eene veilige ſchuilplaats aantebieden: — voor zulke ongelukkige voorwerpen opent *Sint Magdalenenhuis* gereedelijk hare deuren, binnen welke zij, in plaats van door wanhoop gedrongen te worden geweldige handen aan zich zelve te ſlaan, en dus de eene misdaad tot de andere, die de oorzaak van hare rampſpoed is, toetevoegen, in plaats van door honger tot openbare misdrijven van eenen anderen aard gedrongen te worden, en zich tot vreesſelijke ſtraffen voortebereiden, vinden zij hier eene vreedzame ſtille ſchuilplaats, waar zij alles tot haren dienst gereed vinden, wat zij immer zouden kunnen wenſchen te bezitten, om tot het rein genot van wezenlijke

gelukzaligheid terug gebragt, gelukkige en te vredene menſchen voor zich zelve en nuttige leden der maatſchappij te worden. Voor zoo ver men bevindt dat hare opvoeding in dat opzigt gebrekkig is geweest, worden zij hier verder onderwezen in lezen, in ſchrijven, in de gronden van den Christelijken Godsdienst, in verſchillende ſoorten van vrouwelijke kunst- en handwerken, in één woord in alles, wat men voor haar nuttig en noodzakelijk oordeelt om vervolgens een deugdzaam en nuttig leven in de maatſchappij te leiden. Gedurende den tijd, welke zij zich in dit huis bevinden, en die langer of korter is naar de omſtandigheden zulks medebrengen, wordt door de opzieners alle moeite aangewend, om hare bloedverwanten optefporen, ten einde ze met dezelven te verzoenen. Slaagt men hier in niet gelukkig, dan blijven de ongelukkige voorwerpen in dit huis, tot zoo lang 'er zich eene geſchikte gelegenheid opdoet, om, het zij als winkeldochter, of als dienstbode, of in eenige andere voor haar geſchikte betrekking geplaatst te worden. —— Hoewel men veronderſtelt dat geen meisje zonder een werkelijk voornemen van verbetering haar toevlugt tot deze ſchuilplaats neemt, zijn 'er echter van tijd tot tijd eenige geweest, bij welke alle de, met de uitſtekendſte zachtheid en kieschheid, aangewende pogingen niets ten goede vermogt of uitgewerkt hebben, en dus de weldadige bedoelingen van dit geſticht der zuiverſte menſchenliefde niet be-

bereikt hebben kunnen worden: het getal van deze laatste is echter klein in vergelijking van die gene, bij welke het met den gezegendsten uitslag is bekroond geworden. Om dit te beöordeelen, kan de volgende opgaaf dienen.

Het gesticht wierd geopend op den 10den Aug. 1752. en van dat oogenblik af tot den 7den Jan. 1802, is de opgaaf volgens het orginele boek, als volgt:

Verzoend met en teruggeven aan hare vrienden en naastbestaanden, of, in de eene of andere nuttige betrekking gesteld	2230.
Aan ongeneeslijke kwalen sukkelende	99.
Gestorven	66.
Op haar eigen verzoek ontslagen	499.
Om slecht gedrag weggezonden	476.
	3370.
Op gemelde tijdstip bevonden zich in hetzelve	67.
Dus zijn tot op dien tijd toe in dit huis opgenomen geweest	3437.

Bij dit gebouw is eene schoone kapel, in welke, behalve den gewonen dagelijkschen dienst, ook 's zondags plegtige Godsdienstoefening wordt verrigt, namelijk 's morgens ten elf en 's avonds ten zes uren: 's zondags avonds vooral wordt deze kapel zeer sterk bezocht, zelfs vele voorname Londenaren begeven zich dan derwaarts, eensdeels om.

het ſchoon gezang der meisjes, anderdeels om dat de geheele Godsdienstoefening hier meer toerend en ſtatig is dan elders anders in deze geheele ſtad. Laatstleden zondag avond bezocht ik in gezelſchap van eenige vrienden en vriendinnen dit gebouw en woonde aldaar de plegtige Godsdienstoefening bij: Zelden, mijn Vriend! wierd ik zoo geſticht als bij die gelegenheid: — welk eene ernst en nadruk, maar ook welk eene zachtheid en kieschheid in de uitdrukkingen van den deftigen Leeraar, die ten onderwerp van zijne verhandeling genomen had, de vreugd der hemellingen over de terugkeering van eenen zondaar op den weg der deugd. Treffend in der daad waren de drangredenen, die de menschkundige Leeraar uit dit onderwerp afleidde, om den zondaar van de dwalinge zijns wegs te regt te brengen en op de deugd te doen verlieven. —— De kapel was buitengemeen vol, en evenwel heerschte 'er de ſchoonſte orde en eene diepe eerbiedige ſtilte, die niet onduidelijk den goeden indruk toonde, welken deze Godsdienstoefening op het hart oefende. Maar het gezang, ô mijn Vriend! dit was onbeſchrijfelijk: — het wierd uitgevoerd door de meisjes van het huis, die op het koor achter gordijnen zitten, zoo dat zij door niemand in de kapel gezien kunnen worden: nooit hoorde ik in eene kerk zulk een zuiver gezang, nooit zulke hemelſche toonen, nooit zulk eene zielroerende hartverheffende harmonie: ik was opgetogen, ja, als in den hemel opgetrokken. He

ſpeet

ſpeet mij, dat ik dit heiligdom niet eerder had bezocht, doch nu ik met deszelfs voortreffelijke inrigting bekend ben, zal ik, indien ik mij hier nog eenigen tijd zal moeten ophouden, gaarne de moeite nemen, om van mijne tegenwoordige woonplaats een uur ver, naar deze vergaderplaats te loopen.

Ik ben ook eens in deze zelfde ſtraat in eene andere kapel geweest, — het was een buitengemeen ruim en voortreffelijk gebouw, ſtikkend vol op dien avond, even gelijk ik u eens van den Tabernakel geſchreven heb, en zie, buiten mijn weten hoorde ik hier de beruchte Boanerges ROWLAND HILL, doch het is der moeite niet waard, om over zijn onzinnig geſchreeuw en geweldig getier, als moest hij met geweld zijne verſtokte toehoorders ten hemel binnen ſlepen, een enkel woord meer op het papier te zetten, en dat ik MR. ROWLAND HILL voor de tweedemaal niet weder hooren zal, zult gij zonder mijne nadrukkelijke verzekering wel gelooven willen, zoo wel, als dat ROWLAND HILL altijd een verbazend groot getal toehoorders heeft, doch van welke ſoort van volk behoef ik u niet te zeggen.

Ik zou u nu ook nog kunnen berigten dat ik in den *Tower* ben geweest, en u dus eene beſchrijving kunnen mededeelen van het merkwaardige, dat ik in die oude ſterkte heb gezien: — het is hier anders geheel niet in de mode, en daarom al vrij bezwaarlijk gezelſchap te krijgen,

om dezen burg te bezoeken: ik zou 'er ook in *het* westeind dezer ſtad niet luid mede roepen, dat ik aldaar geweest ben, en mij enkel door nieuwsgierigheid tot zulk eene hoogst onfatſoenlijke daad heb laten verleiden. —— Het is het zonderling lot van deze ſterkte, te gelijk beſpot en geëerbiedigd te worden: de bewoners der *City* zien 'er hoog bij op, dat zulk een, waarlijk verbazend overblijffel der oudheid *zich in hun midden* bevindt, terwijl de bewoners van het luchtige westeind hartelijk lagchen en ſpotten met zulke dikke graauwe muren, diepe grachten en akelige donkere vertrekken. —— Onder ons dan gezegd mijn Vriend ik ben 'er geweest; doch, daar de *Tower* jaar uit jaar in ſedert eeuwen uit en inwendig onveranderlijk dezelfde is, en gij dus in elk werk over *Engeland*, zoo wel voor 50 als in latere jaren in het licht gekomen, eene duidelijke beſchrijving van denzelven vindt, zal zulks mij deze moeite uitwinnen. —— Ik zal mij daarom niet ophouden, bij eenige wilde beesten, voornamelijk uit leeuwen, luipaarden en tijgers beſtaande, — bij oude verroeste wapenen en ſchilden, bij groote ſtandbeelden, bij een paar kistjes met oude kroonen, globen, ſchepters en diergelijk koninklijk huisraad, of bij eenige oude donkere vertrekken, die, behalve hunnen ouderdom niets merkwaardigs vertoonen, maar u ten dezen opzigte naar dezen of genen ſchrijver over *Londen* henenwijzen, terwijl ik liever, na het bezigtigen van deze gebouwen, met mijn verhaal tot

mij.

mijne wandelingen terug keere, om daar mede dezen te beſluiten. — Onlangs heb ik met mijnen vriend STELLARD eene zeer aangename wandeling gedaan naar het dorp *Streathem* 5 mijlen van *Londen* in het Graafſchap *Surry* gelegen. Wij namen onzen weg over de *Blackfriars brug*, en doorkruist eerst eene groote menigte nieuw aangelegde ſtraten in *Southwark*, die ik nog niet gezien had, en die in pracht en ſchoonheid van aanleg en gebouwen vooral niet voor de *City Road* behoeven te wijken. — Daar ik reeds meermalen in dezen oord gewandeld had, zoo als naar *Greenwich* en elders, was mij het treffend gezigt der ſchilderachtige bergen en heuvelen van *Kent* en *Surry* niet geheel vreemd, echter daarom niet min bekoorlijk, vooral daar onze tegenwoordige weg meer eenvoudige en ſtille landtooneelen aan het oog vertoonde, dan de woelige wegen en wandelpaden naar en omſtreeks *Deptfort* en *Greenwich*. — Wij namen onzen weg langs *Camperwell* een zeer uitgeſtrekt kerſpel twee mijlen buiten *Londen*, en beroemd door de ſchoone lusthuizen die in een groot getal hetzelve verſieren, waaronder dat van DR. LETTSOM door deszelfs ſchilderachtige ligging bijzonder uitmunt. — Na een klein uur gaans langs eenen zeer aangenamen en in ſchoone gezigten afwisſelenden weg, kwamen wij te *Dulwich*, een fraai dorp 5 mijlen van *Londen* afgelegen, voorheen beroemd door eene minerale bron, die eertijds ſterk bezocht wierd, doch thans gelijk die van *Hampſtead* door de

mode in onbruik geraakt en op den enkelen naam na vergeten is. — De ſchoone landgezigten die dit dorp aanbiedt, maken het nog een der beroemdſten in den omtrek van de hoofdſtad: heerlijke bosſchen en ſchoone tuinen wisſelen hier elkander af in de rijkſte verſcheidenheid: 'er heerscht eene landelijke ſtilte, die door niets dan door het vrolijk gezang der vogelen wordt afgebroken; zoo dat men zich onmogelijk verbeelden kan zoo nabij de grootſte ſtad van dit ons werelddeel te zijn, wij beklommen den top van eenen hoogen heuvel, en hielden ons daar een oogenblik ſtil om de heerlijke gezigten, die dezelve aan alle kanten aanbood te bewonderen: — van hier zagen wij *Londen* in deszelfs geheele uitgeſtrektheid en achter hetzelve de trotſche heuvelen van *Harrow*, *Hampſtead* en *Highgate* oprijzen: — oostwaarts eene ontelbare menigte prachtige lusthuizen, benevens de boschrijke heuvelen van *Kent* en *Surry*, westwaarts, eene rijke verſcheidenheid van vruchtbare velden en bekoorlijke landmanswoningen, en beneden ons het ſchilderachtig dorpje in eene vreedzame vallei, op zich zelven een tooneel opleverende waardig het penſeel van den voortreffelijkſten ſchilder en het onderwerp te zijn van den verhevenſten dichter: de aandoeningen van zoete rust en kalmte, die dit gezigt in mijne ziel ſtorteden, waren onbeſchrijfelijk. —

Van *Dulwich* wandelden wij naar *Streathem*, van eenen heuvel zagen wij dit, niet minder fraai

dorp

dorp, beneden voor ons liggen. Wij traden in hetzelve, en leiden een bezoek af bij eenen bekenden van mijnen vriend. Daar deze onze wandeling vrij wat tijd had weggenomen, was het reeds laat in den achtermiddag, toen wij aldaar aankwamen, zoo dat het middagmaal gedaan was: men dischte ons echter een heerlijk ſtuk rundvleesch en appeltaart op, het welk mijne, eerst van het preken, (want het was zondag) en naderhand door eene wandeling van verſcheidene mijlen, ledig geworden maag zeer wel te pas kwam. De perſoon, die ons hier zoo vriendelijk ontving was eene bejaarde vrouw, die hier in eene lieve ſtille volmaakt landelijk, met eene enkele bediende leefde: — wij ontmoetten haren zoon, die een koopman in *Londen* was, mede aan haar huis, zoo dat wij een aangenaam gezelſchap hadden. — Het nette landhuis lag verrukkelijk in het midden van eenen fraaijen tuin geheel onder rijzend geboomte verſcholen, echter zoo, dat het uit de voorſte vertrekken een onbelemmerd uitzigt had op eenen breeden weg, en op ſommige boschrijke heuvelen die het bekoorlijk dal formeerden, waarin het dorp gelegen was. — De goede vrouw, die hier in mijne oogen een benijdenswaardig leven leidde, ſcheen eene lief hebſter van de *Botanie* te zijn, althans de breede gang was van onderen tot boven aan, wederzijden opgevuld met potten met verſchillende plantgewaſſen, op hooge daartoe geſchikte ſtellingen geplaatst, en wel zoo geplaatst,

dat het groen der gewasſen de boven haar ſtaande potten zoo veel mogelijk voor het oog bedekte, zoo dat deze geheele gang zich als eene hooge fraaije haag vertoonde. Zoo dra zij bemerkte, dat, al wat tot eene tuin behoorde mijne grootſte liefhebberij was, was zij oogenblikkelijk gereed mij te verzoeken eens met haar te gaan, en toen toonde zij mij in hare woning eene verzameling van planten en gewasſen, waar over ik verbaasd ſtond, want het was niet alleen de gang, maar nog eene ruime kamer, en onderſcheidene apartementten, die geheel met deze hare liefhebberij waren opgevuld: — zij toonde mij haren tuin, waarin het ook niet aan eene groote menigte planten en ſtruikgewasſen ontbrak, die in deze voor alle ſcherpe winden gedekte vallei, zonder ſchade in den winter konden buiten blijven: zij toonde mij hare boomgaard, hare grasperken, haar ſchuur en koeijen, in één woord alles: en dit alles, deze bekoorlijke vereeniging van alles, wat men naar mijn oordeel tot eene volmaakte landelijke gelukzaligheid, bij een te vreden hart, zou van noode hebben, werkte zoo ſterk op mij, dat het den wensch in mij deed opkomen: „ Ach! ware ik zoo gelukkig, dat ik op zulk een dorpje, in zulk een volmaakt eenvoudig landhuis, in zulk eene bekoorlijke onafhankelijkheid, onder mijne boomen en in het midden van mijne bloemen konde leven: ô, hoe gelukkig zou ik zijn, als mij in de lieve lente het hemelsch lied der nachtegalen uit mijnen ſlaap opwek-

wekte, als ik bij den liefelijken morgengeur van mijne planten mijne thee konde drinken, als ik mij den dag naar welgevallen met landelijke of andere bezigheden kon vermaken, of met mijne lievelingen in deze bekoorlijke valleijen en op deze schoone heuvelen kon tonddwalen, om den oneindigen rijkdom en schoonheid der natuur te bewonderen, en in dezelve den Schepper der natuur in zijne magt, wijsheid en aanbiddelijke goedheid opteſporen; als ik van het oordeel of vooroordeel van mijne medemenſchen zoo geheel onafhankelijk was, als ik alleen de inſpraken van mijn eigen hart, naar mijn eigen licht konde volgen, ô mijn Vriend! hoe gelukkig kwam mij zulk een toeſtand zulk een lot voor: — zoo dacht ik, terwijl mijne goede gastvrouw bezig was mij de ſchoonheid of de eigenſchappen van ſommige bij haar bij uitnemendheid geliefde planten te beſchrijven. Na deze onvergetelijke wandeling begaven wij ons weder in huis, dronken een kopje thee, — namen affcheid van deze gulle gastvrije woning en begaven ons weder op den weg naar *Londen*. Maar met leed vezen, met hartelijk leedwezen verliet ik dit dorpje, dat in mijne oogen een paradijs was, en den gevoeligſten indruk op mijn hart gemaakt had. — Van prachtige lusthuizen, die hetzelve op eenigen afſtand omringden, zal ik geen woord ſpreken. — Wij namen nu regtſtreeks onzen koers op *Kenningston*, voorheen een bijzonder dorp en verſierd met een paleis, waarin verſcheidene Koningen van *En-*

ge-

geland hun verblijf gehouden hebben, waarvan echter thans geene overblijffelen meer voorhanden zijn, ook is het nu reeds zoodanig met de ſtad vereenigd, dat het als een gedeelte van dezelve aangemerkt wordt: van hier gingen wij over *Blackfriars brug* dwars door de ſtad, en het was laat en donker toen ik in mijne afgelegene woning in *Islington* terug kwam. ——

Ik zou u nog berigt van eene andere wandeling kunnen mededeelen, die ik alleen, naar het verder van de ſtad afgelegen dorp *Chislehurst*, in het Graafſchap *Kent* gelegen, gedaan heb, en waarover mijne vrienden in *London*, als eene groote onvoorzigtigheid, mij beſchuldigd hebben, om reden, dat den weg derwaarts niet voor veilig wordt gehouden. Ik ben echter gelukkig te regt gekomen, en op den geheelen weg van elf mijlen heen en even zoo veel terug, is mij niets onaangenaams bejegend: mijn oogmerk was enkel om eenen aldaar wonenden vriend en landgenoot te bezoeken: ik vond den weg zoo bekoorlijk, dat ik denzelven gaarne meermalen zou bewandelen, doch ik moet bekennen, dat de vermaning van mijne vrienden mij al een weinig heeft afgeſchrikt, zoo dat ik mij dus niet ligt zoo geheel alleen, zoo ver te voet begeven zal. —— Doch, van het overige van deze wandeling niets meer voor tegenwoordig, de brief is meer dan lang genoeg, ook gebiedt de tijd mij te eindigen. 'Er is nog geene nadere tijding van mijnen vriend, zoo dat hij nu elken dag

te

te gemoet gezien wordt. Met hem verwacht ik brieven uit het vaderland; ik was eerst van gedachten dezen daar naar optehouden, doch daar de tijd van zijne overkomst onzeker, en 'er thans gunstige gelegenheid ter verzending is, zal ik dezen daarom eerstdaags de reis maar naar de overzijde laten aannemen. Vaarwel dus tot eene volgende gelegenheid.

VIJFTIGSTE BRIEF.

Islington Maart 1806.

Sprak ik in mijnen voorgaanden met een enkel woord over eene wandeling naar het schoone *Richmond*, en beloofde ik u, bij de eerste gelegenheid u daarvan eenig nader berigt te zullen mededeelen, thans wil ik mij dan van deze belofte kwijten, en mijnen ledigen tijd besteden met u een verhaal van dit aangename reisje te geven: dit doe ik met zoo veel te meer vermaak, om dat ik toch niet weet, wat ik in dit mottige dompige weêr zal doen: te wandelen, dit zou om geene redenen raadzaam of verkieslijk zijn: uitzien kan ik van mijne kamer ook niet, dewijl alle de voorwerpen buiten dezelve in eenen dikken, voor het oog ondoordringbaren nevel, zijn ingehuld: ik zit dus tus-

tusſchen vier muren als in eenen kerker ingeſloten, en oordeel daarom, niets beter te kunnen doen, dan mij met ernst aan den arbeid te begeven, en de pen op te vatten, om mij door bezigheid voor verveling te bewaren, en bij dat werk door de herinering van aangename landtooneelen, de donkere nevelen van zwaarmoedigheid uit mijne ziel te verdrijven: ook zou deze welligt de laatſte kunnen zijn, welke ik hier in *Islington* aan u ſchrijven zal: want, om u de waarheid te zeggen, mijn Vriend! mijn voornemen is, weder te verhuizen, niet, om dat ik hier niet langer wel of volmaakt tot mijn genoegen gehuisvest zou zijn, of geen behagen in dit dorp meer vind, integendeel, alles behaagt mij nog even zeer als toen ik hier eerst kwam, de rijke prachtige natuur, zoo als die mij hier omringt, heeft voor mij nog niets van hare ſchoonheid verloren, en opent mij nog dagelijks nieuwe reine bronnen van ſtil genoegen: ja ik kan zelfs zeggen, dat het mij hier van dag tot dag beter begint te bevallen, naar mate ik meer met de ſchoonheden van dit dorp bekend word: ik heb hier nu zoo mijne geliefde plekjes, die mij telkens bij elk herhaald bezoek nieuw vermaak opleveren, telkens, verſtand en hart op eene aangename en nuttige wijze bezig houden, — ik ben nu zoo geheel aan mijne eigene manier van leven gewoon, waarin ik zoo geheel onafhankelijk van iemand ben, zoo geheel mijn eigen ſmaak kan volgen, en hier van zal ik nu weder afſtand moeten

ten doen, dat in het eerst zeker eene onaangename verandering zal zijn: doch, het geschiedt met een oogmerk, mijn Vriend: om, hoewel juist niet zoo aangenaam, echter nuttiger voor mij zelven te leven, en, terwijl ik toch hier in dit land ben, zoo veel mogelijk van de gelegenheid gebruik te maken, om mij door lezen en verkeering in de kennis der Engelsche taal te oefenen: — en, daar mijne tegenwoordige manier van leven daartoe geheel niet geschikt is, en ik in waarheid bevinde, dat ik van mijn Engelsch hier meer vergeet dan aanleer, door mijnen gedurigen omgang met mijne landgenooten en mijne betrekking tot dezelven, hetwelk tevens van dat gevolg is, dat ik minder met Engelschen verkeer, hetwelk in *Plymouth*, en andere gedeelten van dit land, waar ik verkeerd heb, omgekeerd het geval was, waar bij ik mij zeer wel bevond, heb ik om deze reden het besluit genomen, om van het Graafschap *Middlesex* naar het Graafschap *Kent* te verhuizen, en wel naar het dorp *Chislehurst*, waarvan ik in mijnen vorigen reeds met een enkel woord gesproken heb: een dorp, hetwelk ik bij eene uitstekende bekoorlijke ligging, volmaakt geschikt vindt ter bereiking van mijn oogmerk. —— Om u dit te verklaren, moet gij weten, dat 'er in dat dorp eene zoogenaamde Academie is, zoo als men op elk dorp in *Londen* aantreft, en waarin jonge lieden opgevoed en in talen en wetenschappen onderwezen worden, gestichten die van onze gewone kost-

scho-

ſcholen, weinig of niets verſchillen: Ik zou misſchien nader bij de ſtad mijn hoofdoogmerk even goed hebben kunnen bereiken, want, behalve kinderen, worden in de meeste dezer ſcholen, ook in jaren gevorderde perſonen als inwoners en kostgangers aangenomen: doch te *Chislehurst* ben ik daarvan verzekerd, ik vind daar verſcheidene, omſtreeks van mijne jaren, die daar met het zelfde oogmerk wonen, ik vind daar mijne vrienden, en wel onder dezelven eenen landgenoot: ik weet op welke voet men aldaar leven kan: ik ken den geſchikten braven opziener en zijne huisgenooten: dit alles behaagt mij, zoo dat, *Chislehurst* mij boven elk ander dorp, voor mijn oogmerk en bedoeling verkieslijk is. —— Maar, mij dunkt ik hoor u reeds, mijn Vriend! verſcheidene tegenwerpingen en zwarigheden tegen hetzelve aanvoeren: —, welk eene verbazende afſtand van de kerk, zult gij misſchien zeggen, en daar moet ik toch elken zondag wezen, zoo lang mijn vriend niet terug is: dit is zoo, doch deze zwarigheid ſchijnt erger dan zij in der daad is, want, voor eerst, het zal misſchien om een of twee zondagen maar te doen zijn, dat ik het mij opgelegde werk aldaar te verrigten heb, want zeker zal mijn vriend hier binnen kort terug zijn, daar de tijd, welken hij zich had voorgeſteld reeds meer dan verloopen is, en voor het overige wordt deze geringe zwarigheid nog grootelijks vermindert, door het gemak der postkoetſen, met welke ik vast ten

min-

minſten driemaal in de week van dit dorp naar *Londen* komen kan, en van nabij hetzelve gelegen dorpen elken dag — maar zult gij zeggen, die onveilige weg: ja mijn Vriend! dat is eene leelijke zaak, maar misſchien zoo erg niet als men wel vertelt: — ik wenschte nu wel, dat ik u dienaangaande niets in mijne vorigen gemeld had, dan waart gij zeker voor onrust, die u misſchien nu zal kwellen, bewaard gebleven: nu, dat is nu echter zoo, ik kan tot uwe gerustſtelling derhalve niet beter doen, dan u beloven, dat ik den weg nimmer weder alleen bewandelen zal, en meest van de postkoetſen gebruik zal maken, — maar ik beſchouw het als eene onmogelijkheid dat deze weg bij den dag eenigzins onveilig zijn kan, uit hoofde van de menigte voetgangers en rijtuigen, die zich geſtadig op denzelven bevinden: —— maar, zegt gij verder, wanneer zult gij dan toch eindelijk eens weder tot u vaderland en vrienden terug keeren? wanneer zal het verlangen van deze laatſten, die zoo lang gehoopt hebben, vervuld worden! —— dan, mijn Vriend! wanneer dit laatſte voornemen ten uitvoer gebragt, en mijne oogmerken met hetzelve bereikt zullen zijn, en daar toe reken ik twee maanden noodig te hebben, altans, die zal ik 'er toe beſteden; ik denk nu, ik ben toch hier, en wie weet of ik ooit weder in dit gezegend land zal komen, dus moet ik van de tegenwoordige gelegenheid gebruik maken om

zoo veel te zien en te leeren als ik kan: gij weet immers,

Fronte capillata, post est occasio calva.

Zoo dat, mijn Vriend! gij hier uit nu reeds met eenige zekerheid kunt opmaken, dat ik, het onstuimige ongestadige weêr eerst wat voorbij zal laten loopen en in het best van den tijd tegen den zomer zal overkomen. — Doch ik merk, mijn Vriend, dat ik zoo in deze mijne bezigheid zal verhinderd worden, ik hoor beneden naar mij vragen, en onder anderen de stem van mijnen vriend S. — ik krijg dus bezoek, welligt heeft men voor, dezen avond den schouwburg te bezoeken, waarvan reeds eenigen tijd gesproken is, en mij nu uitnoodigen om mede van de partij te zijn, doch ik heb geen zin om uittegaan: nu, de tijd zal weldra leeren, wat het oogmerk is, ik leg dus de pen voor eenen korten of langeren tijd, tot een volgend gunstig oogenblik neder.

Thans ben ik weder alleen, mijn Vriend: het bezoek dat ik ontving heeft slechts kort geduurd, en had ten oogmerk juist het geen ik 'er van verwacht had, doch, ik heb overwonnen, en zal, in plaats van naar den schouwburg te gaan, mijne vrien-

vrienden heden avond bij mij op mijne kamer zien, dat mij veel aangenamer is, dan in zulk een akelige mist een paar uren te moeten loopen, en dan laat in den kouden nacht te huis te komen. — Daar ik nu echter nog een schoon gedeelte van den dag voorhanden heb, zal ik zoo lang mogelijk met mijn verhaal voortgaan, en u nu vervolgens het een en ander van mijn *Richmonds* reisje melden. Om zoo veel te spoediger over weg te komen, en mijne krachten te sparen voor eene wandeling in de omstreken van *Kew* en *Richmond*, nam ik plaats in eene postkoets tot *Brentford*: — ongaarne zou ik dit gedaan hebben, indien deze schoone weg, die eene verbazende rijkheid van gezigten aanbiedt, mij niet onbekend was geweest, doch tot *Kensington* was mij dezelve zeer wel bekend, door meer dan eene wandeling naar die plaats gedaan, doch van *Kensington* tot *Brentford* was mij dezelve vreemd, en de menigvuldige schoone en grootsche voorwerpen nieuw, hoewel ik op mijne reis naar *Londen* dit was langsgekomen, doch de donkerheid had mij toen verhinderd de voorkomende voorwerpen duidelijk te onderscheiden. De weg van *Londen* naar *Kensington* is u ook reeds bekend uit mijne vorige berigten, zoo dat ik mij daarbij dus niet behoef op te houden. — Wij reden vervolgens door het groote dorp *Hammersmith*, en hadden uit onze koets een vlugtig gezigt van het prachtig landhuis *Chiswick house*, hetwelk voor het schoonste in *Engeland* wordt gehouden en toebe-

hoort aan den Hertog van *Devonshire*, en van het niet min vermakelijk gelegen *Brandenburgh houſe*, toebehoorende aan den Markgraaf van *Anſpach*, die gehuwd is aan de door hare reizen en ſchriften welbekende Lady CRAVEN: de Markgraaf kocht dit huis voor de enorme ſom van 85 duizend ponden ſterlings. — *Brentford*, alwaar ik afſtapte, is eene kleine ſtad niet ver van de rivier de *Theems* in eenen zeer aangenamen oord gelegen. Het ſtadje levert voor het overige niets bijzonder merkwaardigs op, waarom ik mij 'er niet langer ophield, dan om het eens doortewandelen en mijn middagmaal te nemen: na hetzelve begaf ik mij dadelijk naar de andere zijde der rivier om den vermaarden tuin *Kew* te bezigtigen. De landſtreek rondom *Kew* is verrukkend, de afwisſeling der voorwerpen menigvuldig, en de gezigten bekoorlijk. Overal heerscht pracht en rijkdom vereenigd met de bevalligſte eenvoudigheid, alles ademt de zuiverſte natuur, terwijl elk deel van het treffend geheel met eene wonderbare betoovering overſpreid is, die de zinnen bedwelmt. — Het dorpje *Kew* is klein, doch men kan van hetzelve zeggen dat het enkel uit paleizen beſtaat, die de eerſte en rijkſte edelen des lands in deszelfs omtrek bewonen. Naast *Windſor* is *Kew* het meest geliefd verblijf des Konings, van hier die kostbare veranderingen en verbeteringen welke hetzelve vooral in deszelfs tuinen ſedert eenige jaren ondergaan heeft. — Men is thans bezig een nieuw paleis te bouwen in den Gottiſchen

ſtijl,

ſtijl, doch zoo lomp en zwaar, dat het eer naar eene gevangenis dan het zomerverblijf van eenen Koning gelijkt. De tuinen en het park vereenigen alles wat de Engelſche ſmaak het rijkſte en veranderlijkſte kan voortbrengen, doch zijn, in mijn oog, al te zeer met ſieraden en tempelen, die men 'er van alle eeuwen en volken aantreft, overladen, zoo dat zij het oog vermoeijen, zonder hetzelve een ſtandpunt, waarop het rusten kan, aantebieden. — Onder de zeldzaamheden die in dezen tuin misſchien meer dan in eenigen van *Europa* vereenigd zijn, moet men vooral rekenen de talrijke verzameling van vreemde planten, die hier uit alle de verſchillende gedeelte der wereld zijn zamengebragt: geene moeite of kosten worden geſpaard door den Koning en den geleerden reiziger JOSEPH BANKS, om vooral dit gedeelte van den tuin tot de hoogst mogelijke volmaaktheid te brengen, en het is verwonderlijk te zien hoe ver men daar mede in den korten tijd van rnim dertig jaren gevorderd is. — Om u over de talrijke verzameling van voorwerpen van kunst, die dezen tuin verſieren, te doen oordeelen, zal ik eenigen der voornaamſte opnoemen: Den tuin binnen tredende, ontmoet men ter linkerzijde van het paleis, naast de Orangerie, zijnde een gebouw 145 voeten lang, 30 diep, en 25 hoog, den tempel van de zon, van de Corinthiſche orde, naar het model van eenen tempel te *Balbeck*. Dezen tempel achter zich latende, komt men door den plant- en bloemtuin, langs een ſlingerpad bij de

Menagerie, wel voorzien van vreemde vogelen, voornamelijk van Chineesche en Tartarische Phaisanten, in het midden is eene kom voor watervogels en goudvischen. Op eenen kleinen afstand van de menagerie, ontmoet men den tempel van BELLONA: een weinig verder, den tempel van PAN van de Dorische orde, naar het model van het Theater van MARCELLUS te *Rome*: nabij dezen op eene kleine hoogte den tempel van EOLUS, bijkans in den zelfden smaak gebouwd als die van PAN. De *tempel der eenzaamheid* staat veel te na aan het paleis om dien naam te kunnen dragen. Aan het boveneind van het meer, het welk aan dezen kunsttuin den grootsten luister bijzet, verheft zich kort bij den tempel van EOLUS, *het huis van* CONFUCIUS, het is twee verdiepingen hoog, waarvan de benedenste bestaat uit eene ruime zaal en twee apartementen, de bovenste uit eene zaal, die het heerlijkst uitzigt heeft over het meer en grootste gedeelte der tuinen: van het huis van CONFUCIUS komt men langs eenen digt beschaduwden weg bij eene grot, en van daar langs een slingerpad op eene opene vlakte, versierd met eene Corinthische Colonnade, genaamd het Theater van AUGUSTA. — Nu volgt de tempel der Overwinning. Op eene hoogte opgerigt ter gedachtenis van de overwinning in het jaar 1759 bij *Minden* behaald door Prins FERDINAND van *Brunswijk* op den Bevelhebber DE CONTADES. Uit een gedeelte van dezen tempel heeft men een voortreffelijk uitzigt over het Graafschap

Wid

Middleſex, en op de ſchoone landſtreek rondom *Richmond*. — Van dezen tempel naar het achterſte gedeelte van den tuin gaande, ontmoet men eene ruïne, beſtaande uit eene groote boog of gewelf, verbeeldende een Romeinsch overblijfſel. — Nu komt men in de zoogenaamde wildernis, zijnde eene ſoort van woest bosch uit onderſcheidene ſoorten van plantſoen beſtaande; vooraan ontmoet men de *Alhambra*, beſtaande uit eene zaal en fraai portaal onderſteund door dubbelde pilaren. In het midden van de wildernis, op eene opene plaats verheft zich een fraai gebouw, de groote Chineeſche Pagode genaamd: het is eene ſchoone navolging van eene Chineeſche *Tea*, en beſtaat uit niet minder dan tien verdiepingen, elk omringd van eene galerij, het geheel is 163 voeten hoog, en levert uit de bovenſte vertrekken het verrukkendst uitzigt over den tuin en de rondom liggende ſchilderachtige landſtreek, tot op eenen afſtand, zoo men zegt, van 40 mijlen. — Niet ver van deze groote Pagode ſtaat op eenen heuvel eene moskee, de bouworde is volmaakt Turksch: boven elk der drie deuren is in het Arabisch eene ſpreuk uit den koran van MAHOMETH: — de luchtige minarets verheffen zich ter wederzijden van den middelſten koepel: — Van de moskee naar het paleis gaande, ontmoet men een zwaar Gottisch gebouw verbeeldende eene kerk: — vervolgens nader bij het meer den tempel van ARETHUSA, en dien der Vrede, beide kleine gebouwen van de Joniſche orde, —

Ziedaar, mijn Vriend! eene opgave van de merkwaardigſte voorwerpen, die ik in den vermaarden koninklijken tuin te *Kew* gezien heb: — wat de plant en bloemtuin betreft, het was de regte tijd van het jaar niet, om deszelfs ſchoonheid te kunnen bewonderen, — doch, ſchoon de natuur nog in het winterkleed was ingehuld, en de bladerlooze boomen met de groene velden een zonderling contrast maakten, kon ik echter nu wel zoo veel zien, dat deze tuin in den zomer waarlijk een paradijs moet zijn.

Van *Kew* wandelde ik naar *Richmond* langs eenen ſchoonen en alleraangenaamſten weg. Aan de eene zijde had ik de heerlijkſte tuinen, aan de andere het prachtig *Stonhouſe*, het waarlijk vorſtelijk zomerverblijf van den Hertog van *Northumberland*. Heuvelen en dalen, die elkanderen gedurig afwiſſelden, gaven mij, nu eens gelegenheid mijn oog met het gezigt van groene beemden en lagchende tuinen te vermaken, en dan eens door de regte ſtammen van een groepje boomen, den majeſtueuſen kronkelenden *Theems* langs hare rijke boorden te zien ſtroomen. Ik kwam tegen den avond in *Richmond*, het *Frescati* van *Engeland*. — Veel, zeer veel had ik mij van het ſchoone en aangename van dit dorp voorgeſteld, doch het wezenlijke overtrof nog zeer verre het denkbeeld, dat ik mij van hetzelve had gemaakt, men bevindt zich in een paradijs en wordt bij de eerſte aannadering betooverd door de onbeſchrijfelijke ſchoonheid van dezen onvergelijkelijken oord. Voor-

Voornemens zijnde in dit Eden ten minsten eenen nacht te vertoeven nam ik mijn intrek in het logement *de Talbot* bij de brug — op mijn verzoek bezorgde men mij dadelijk eene vrije kamer, doch, daar ik wist dat men 'er hier wel eens op ziet, of men, vooral wanneer men zoo geheel alleen is, te voet of met rijtuig reist, daar men in het eerste geval ook wel eens voor een *footpath* of wegroover kan worden aangezien, die zich vooral omstreeks zulke rijke en sterk bezochte dorpen veelvuldig ophouden, — daar ik wist dat de onderscheidene wijze van reizen soms onderscheid in de behandeling maakt, gebruikte ik de voorzorg, om, bij de eerste gelegenheid, den geschikten en beleefden kastelein, het obgmerk van dit mijn bezoek in dit dorp te verhalen, en 'er bij te voegen, dat ik met de koets tot het nabij gelegen *Brentford* gereisd, en van daar tot hier gewandeld was, om dus het genoegen te hebben dezen heerlijken oord zoo veel te beter te kunnen beschouwen: of dit 'er nu al of niet iets heeft toegedaan, weet ik niet, doch ik werd in mijn logement zoo goed en zoo oplettend behandeld als men wenschen kon. — Ik dronk mijne thee, — bestelde mij een avondmaal, en deed voor hetzelve nog eene kleine wandeling door het dorp, of vlek, of hoe het dan ook heeten mag, want dit heb ik tot dus verre vergeten te onderzoeken, en mijn wegwijzer noemt het op de eene plaats een dorp, en op de andere een stad: — en op het oog is het onderscheid tusschen beiden in dit land,

eenige weinige ſteden uitgezonderd, niet gemakkelijk te ontdekken: — ik deed dan eene wandeling door het dorp, dezen naam zal ik het toch maar geven, om dat het meer een landelijk dan ſtads voorkomen heeft. — De ligging van hetzelve, op de helling van eenen heuvel is allerbekoorlijkst, en in den hoogſten graad ſchilderachtig; de huizen, zonder prachtig te zijn, vertoonen eene uitſtekende netheid, en zijn allen voorzien van rustbanken buiten de deur, waarvan ſommige een heerlijk uitzigt hebben op den bogtigen ſtroom en deszelfs met prachtige lusthuizen als bezaaide oevers: eene ſoort van *ſquare*, of open plein in het midden van het dorp, brengt niet weinig toe tot verſiering van hetzelve. Uit het dorp ging ik over de brug; deze ligt zeer hoog, en levert een onbeſchrijfelijk ſchoon uitzigt op, op de hoogten van den *Thems*, de prachtige landhuizen en parken van den Hertog van *Buccoling* en Lady DIANA BEAUCLERCK, en in het dal naar hetwelk de brug henen leidt: ik daalde den weg af naar beneden, en bevond mij nu weldra in het ſchilderachtigſt en betooverendſt dal, dat ik, naast dat van het eiland *Sint Helena*, ooit gezien had. — Welk eene wonderbaare mengeling en rijkheid van gezigten vertoonden zich hier van rondom aan mijn oog: — boven op den top van den verbazend hoogen heuvel, aan welks voet ik mij bevond, ſchemerden de witte muren van treffche gebouwen door het ſtatig gebloemte, aan de eene zijde een bosch, zoo ſchoon men ooit aanſchou-

ſchouwen kan, groenen boomen, altijd groene hagen en grasrijke velden, aan de andere zijde de prachtige *Theems*, met zijne langzaam rijzende en door natuur en kunst op het rijkst verſierde oevers. — Zulk eene grootſche vereeniging van natuur en kunst en onnoemelijken rijkdom had ik nog nooit gezien. — Welk een verbazend onderſcheid, dacht ik, tusſchen deze hartverrukkende tooneelen der ſtille plegtige natuur, tooneelen die nooit vermoeijen, nooit tegenzin verwekken, maar integendeel, aan het gevoelig en voor derzelver genot vatbaar en gevoelig hart, ſteeds nieuw genot verſchaffen, terwijl zij de edelſte gevoelens en aandoeningen in hetzelve aankweeken en gedurig nieuw voedſel geven; welk een onderſcheid in dit opzigt tusſchen dezen tempel der natuur, en die woelige ſtraten van het dompig *London*: — welk een zuivere dampkring, door geene kolenlucht, of den adem van honderdduizenden beſmet, omringt, verkwikt mij hier: — welk eene liefelijke ſtilte heerscht hier overal, eene ſtilte, die zoete rust en kalme tevredenheid in het hart ſtort, en die lust tot ernſtig nadenken opwekt. — Om het zalige van dit betooverend dal eenige oogenblikken te genieten, zette ik mij neder op eene bank aan den oever der rivier, — terwijl ik op de kabbelende golfjes der voorbijvloeijende rivier ſtaroogde, en haar geklots tegen hare boorden voor mij een aangenaam muzijk was, wierden mijne gedachten verplaatst in de dagen mijner jeugd, toen het lezen

van

van land- en reisbeſchrijvingen mijne aangenaamſte uitſpanning was, en dikwijls een brandend verlangen in mij had opgewekt, om toch eens den ſchoonen *Theems*, met zijne door natuur en kunst zoo rijk verſierde oevers, te zien: — en nu, nu was ik zoo gelukkig, op zijnen bekoorlijken oever, op een der bekoorlijkſte plekjes van den aardbodem te zitten, ik gevoelde mijn geluk, en was, terwijl het zaligst vreugdegevoel zich in mijn hart verhief, in ſtaat geheel te vergeten, dat eene zamenloop van ongelukkige omſtandigheden en lotgevallen, mij zoo toevallig en onverwacht, dit weleer zoo vurig gewenscht genot bezorgd had.

Hoewel ik ſlechts weinige ſchreden van de plaats van mijn verblijf verwijderd was, noodzaakte mij echter de donkere en koel wordende avond, een eind aan mijne genoegelijke beſpiegelingen te maken en mij naar huis te begeven, gelijk ik deed, met het vast voornemen om den volgenden morgen zoo vroegtijdig mogelijk dit dal weder te bezoeken en den nabij gelegen heuvel te beklimmen.

Na eene verkwikkende nachtrust genoten, en op mijne vrolijke kamer onder het genot van het ſchoonſte uitzigt, een ſmakelijk Engelsch ontbijt gebruikt te hebben, terwijl de vervrolijkende ſtralen der helderſchijnende morgenzon mij koesterden, en de waſem van mijne friſſche thee het vertrek met den liefelijkſten geur vervulden, waarbij ik mij bezig hield met in THOMSON's *Jaargetijden* te lezen, THOMSON, die hier in dit zelfde dal, in dezen zelf-

den

den betooverenden oord die verrukkende voorwerpen vond; die hem tot zijn onſterfelijk werk de ſtof opleverden, en waar een POPE de beelden voor zijne ſchilderij der hemelſche natuur verzamelde: — na zulk een aangenaam genot begaf ik mij van mijne kamer wederom naar buiten, en wel eerst naar het dal, hetwelk ik den vorigen dag reeds had bezocht: —— ik plaatſte mij weder op de zelfde bank aan den oever van den majestueuſen ſtroom, overzag de prachtige werken van natuur en kunst die mij omringden, en ſtaroogde peinzend op den langzaam voorbijvloeijenden ſtroom, in wiens helder water zich deszelfs rijke oevers ſpiegelden, en die de beelden van verloopene tijden en voorbijgevlogene jaren in mij terug riep. —— Mijne gedachten bepaalden zich nu bij het verbazend onderſcheid tusſchen eenen morgen in dit dal en eenen morgen in het naburig *Londen*. —— Terwijl nu in het laatſte de damp der ſteenkolen van de nu in kelders en werkplaatſen ontſtoken vuren, de lucht bewolkt, en de alle ſchepſelen verlevendigende en vervrolijkende zonneſtralen belet doortedringen, omringt mij hier eene zuivere frisſche lucht, terwijl geen damp of wolk de zon belet hare koesterende ſtralen op de door den nacht bevochtigde velden, neêrtezenden, of het oog belemmert, om zich met het heerlijkst uitzigt over een rijk gedeelte van de werken der prachtige natuur te vermaken: terwijl de kletterende raderen der vliegende postkoetſen, en het ſchel geſchreeuw der zwarte

ſchoor-

schoorsteenvegers het gehoor vermoeijen, wordt hier het oor verkwikt door een liefelijk concert van zingende vogelen en het geblaat der vrolijke kudden: terwijl daar nog vele woningen gesloten zijn, is hier de frisch ontwaakte natuur reeds op het prachtigst uitgedoscht: terwijl alle levendige schepselen zich vereenigen den goeden Schepper een loflied toetezingen. — Terwijl daar in de nog holle straten het oog beledigd wordt door de, van de plaatsen der losbandigheid, naar hunne woningen terugkeerende kinderen der dwaasheid en brooddronkenheid, of van afzigtelijke wijven met harè vulle, stinkende tabakspijpen, wordt hier het oog verrukt door het gezigt van den zindelijken herder, zijne vreedzame kudde uitdrijvende naar de door daauw bevochtigde velden: — terwijl daar reeds vele duizende handen op straten en wegen met verschillenden arbeid bezig zijn, en timmeren en bouwen als of *Londen* voor eene eeuwigheid wierd gebouwd: — terwijl daar het oog weidt langs onafzienbaar lange dompige straten en hooge huizen: — heerscht hier de liefelijkste stilte op de groene door den nachtdaauw verkwikte velden, op berg en in dal, in bosch en tuin, eene stilte, die enkel door het geblaat der vrolijke kudden, door het gezang der vogelen, en het harmonisch geklots van den golvenden stroom wordt afgebroken, terwijl het oog verlustigd wordt met het gezigt van sierlijke landhuizen waarin kunst en smaak zich op het schoonst vereenigen, van bekoorlijke parken,

ſtatige bosſchen, en een zuiveren ſtroom, in wiens helder water zich deszelfs rijke ſchilderachtige oevers prachtig ſpiegelen. ——

De mij ſnel voorbijvlietende rivier herinnerde mij aan mijne vervlogene levensdagen en aan ſommige lotgevallen en gebeurtenisſen, die mijnen levensweg met vreugd of droefheid geteekend hadden: die — aan onze eerſte ontmoeting en volgende ongeveinsde vriendſchap, en de veelvuldige reine genoegens, die mij dezelve tot op dit oogenblik toe had opgeleverd, die zoo dikwijls een verkwikkenden en heilzamen levensbalſem in de wonden van mijn hart gegoten had, en die mij nog, ſchoon verre van u afgeſcheiden, eene rijke bron van reine vreugde is, terwijl de gedachte aan het oogenblik van wederzien en wederontmoeten mijn hart met eene onbeſchrijfelijke blijdſchap vervuldt. Ik ſtelde u nu in mijne gedachten voor in uwe woning, in uwe bezigheden, in uwe uitſpanningen, op uwe kamer, in uwen tuin, in het midden van uwe lieve huisgenooten: — ik vergezelde u op dezen ſchoonen morgen, welke ik wenschte dat bij u niet minder ſchoon mogte zijn, op uwe morgenwandeling: — ik wenschte u bij mij in dezen zaligen, in dezen onvergelijkelijken oord, dien gij zoo volmaakt naar uwen ſmaak zoudt vinden. — Dan, daar ik merkte, dat zulk eenen wensch, die mij deed gevoelen dat ik geheel eenzaam was, meer geſchikt was, om de vreugd van het tegenwoordig

oogen-

oogenblik te belemmeren, dan te vergrooten, zoo beteugelde ik denzelven, en nam, om aan den loop van mijne gedachten eene andere rigting te geven, mijn THOMSON in de hand, en las een gedeelte van zijnen ſchoonen Lentezang. — Daar hier, dacht ik, daar hier thans de natuur reeds zoo ſchoon en heerlijk is, wat moeten dit dal en deze oord dan niet zijn, wanneer zich hier de lente in hare volle pracht, en de zomer in zijnen ſchitterenden rijkdom zich vertoonen.

Ik verliet nu mijne lieve zitplaats en beklom den hoogen heuvel — welk een onbeſchrijfelijk uitzigt over eene verbazend uitgeſtrekte landſtreek vol van de rijkſte verſcheidenheid! *Windſor*, *Harrow*, *Hampſtead*, *Highgate*, *Hamptoncourt*, *Twickenham*, *Petersham*, — *Richmond-park*, de bogtige *Theems*, en hare met prachtige landhuizen bezaaide oevers, en eene ontelbare menigte ſteden en dorpen, heuvelen en dalen, velden en tuinen. —— koninklijke pracht en landelijke eenvoudigheid.

Twee ſchilderachtige landtooneelen trokken bijzonder mijne aandacht: het eene was een ſchuitje, hetwelk door een bevallig gekleed meisje het kanaal naar *Twickenham* wierd opgeroeid, terwijl een paar andere dartele meisjes te paard, zoo het ſcheen met elkanderen ſchertsten, mengende zich het meisje in het ſchuitje mede in het geſprek: doch op eens vliegen de twee meisjes met hare paarden den

den heuvel op met eene gezwindheid en vlugheid, die mij verbaasde, en deze bekoorlijke voorwerpen te ſchielijk aan mijn oog onttrokken.

Het ander voorwerp, dat mij zoo zeer bekoorde, was een klein in een dal gelegen dorpje, voor het uiterlijke even zoo ver van rijkdom als bekrompenheid verwijderd: alle de woningen hadden in eene meerdere of mindere uitgeſtrektheid hare tuinen, boomgaarden en parkjes, in alles heerschte hier eene bekoorlijke middelmaat: een helder beekje van levend water ſlingerde door het dorp. —— Dit dorpje was waarlijk een paradijs, en deszelfs bewoners hadden in mijne oogen een benijdenswaardig lot. —— Dit was een dal, zoo als ons KLEIST een bezingt in zijne Lente:

Hier ſteigt kein pariſcher marmor in ſäulen
Empor, und bücht ſich in kämpfern. Hier folgt kein fernes gewäſſer
Den machtigen rufe der kunst. Ein baum worunter ſein ahnherr
Drey alter durchlebte, beſchattet ein haus von reben umkrochen
Durch dornen und hecken beſchützt. Im hofe de hut ſich ein teich aus
Worinn mit wolken umwälzt ein zweiter himmel mich auf nimmt.
Wenn jener ſich über mir ausſpant, ein unermesſlicher abgrund. *enz.*

ô Dreymal ſaliges volk: —

Dacht ik met dezen hemelſchen Lentezanger.

ô Dreymal ſaliges volk, das keine ſorge beſchweret,
Kein neid verſuchet, kein ſtolz. Dein leben flieſſet verborgen;
Wie klare bäche durch blumen dahin, lass andre dem pöbel
Der dächer und bäume beſteigt, in ſiegeswagen zur ſchau ſeyn,
Gezogen von Elephanten: lasſ andre ſich lebend in marmor
Bewunderen, oder in erts von knieenden ſklaven umgeben.
Nur der ist ein liebling das himmels, der, fern von getümmel der thoren,
Am bache ſchlummert, erwachet und ſingt.

Terwijl ik nu op dezen heuvel ſtond, zag ik ik westwaarts van mij af den plek, waaromſtreeks, zoo men meent, JULIUS CESAR met zijn leger den *Theems* doorwaadde. —— Ik verbeeldde mij zijne ſtrijdbare benden te zien, en de voor derzelver overmagt over berg en dal vluchtende Trinobanten, met hunne vreesſelijk beſchilderde aangezigten en kleeding van beestevellen. Hoe vreemd dacht ik zou deze Veldheer opzien, indien hij nu eens dit zelfde land dat door hem geplunderd en verwoest wierd, en de menſchen, die hetzelve nu bewonen, konde aanſchouwen — hij zou zijne oogen niet gelooven kunnen, daar hij hier thans niets minder dan de in natuur- en kunstrijkſte oorden van *Italië*, zoo als hetzelve in zijn tijd was, vinden zoude.

Ik bezocht nu vervolgens de overblijffelen van het paleis van *Sheen*, bij welken naam *Richmond* weleer bekend was, het geliefd verblijf van onderſcheidene Koningen en Koninginnen, die in de verloopene eeuwen hunne ſchepters over *Albion* zwaai-

zwaalder. Het grootſte gedeelte van hetzelve is nog in wezen, en wordt bewoond door onderſcheidene familiën. In eene laan van breedgetakte kastanjeboomen op den hoogſten top des heuvels vond ik eene bank op welke ik mij plaatſte, om THOMSON's beſchrijving van het onvergelijkelijk uitzigt van dezen heuvel hier te lezen en met de mij omringende voorwerpen te vergelijken. Ik deel u een kort uittrekſel van dezelve mede om de plaats van eene beſchrijving te vervangen, waartoe een THOMSON ook alleen in ſtaat is.

„ Laat ons," zoo ſchrijft die onſterfelijke dichter, „ Laat ons van hier het onbeperkte landſchap „ overzien, nu het verrukte oog met blijdſchap „ vestigen op de deftige hoofdſtad, dan op de „ zusterlijke heuvelen, die hare vlakten omzoomen: „ dan naar het hoogrijzende *Harrow*: dan weder, „ daar het koninklijke *Windſor* zijn vorstelijk „ hoofd verheft. Dan lust het ons, in tegenſtelling van dit luisterrijke uitzigt vol ſtille verheven heid, het oog te wenden daar de zachtrollende *Thèems* het eerst de akkers beſproeit. Hier „ moge het rijk onthaalde oog, zonder weerhouding weiden, hier wellustig omzwerven door „ hangende bosſchen, welke al ſchommelende om „ het verblijf van *Harrington* hunne ſchaduw „ werpen; en van daar afdalen naar de overwelfde „ wandeldreven van *Ham*, in wier lommer de „ waardige QUEENBURG, in onberispelijke rust „ het gewoel ontweken, aan de zijde van zijne

„ minnelijke hartvrienden, nog zijnen GAY betreurt;
„ en waar de beſchaafde CORNBURY zijne bereid-
„ willige zangſter liefkoost. Laat ons hier lang-
„ zaam de onvergelijkelijke Theemsvallei doorwan-
„ delen, waar zij al kronkelend oprijst tot de wijk
„ der Muſen, die, in *Twitnams* prieelen, voor
„ haren POPE den genezenden APOLLO aanroepen:
„ tot de koninklijke zuil van *Hampton*, tot de
„ opgehoogde perken van *Clermont* en de hagen
„ van *Esker*, alwaar PELHAM in de liefelijkſte een-
„ zaamheid, omarmd door de zachte krommingen
„ van den ſtilvlietenden *Mole*, van het hof en raads-
„ vergaderingen zich verpoost. Betooverend oord,
„ verheven boven alles, wat ooit de poëzij ter eere
„ van *Achaje* of *Hesperie* gezongen heeft! ô zegen-
„ rijke vallei! ô zachtrijzende heuvelen, waarop
„ de landbouw als eene godheid gezag voert, en
„ zich in de wonderen van haren arbeid verheugt.
„ Hemel! welk een voortreffelijk uitzigt! *rond*
„ om vertoonen zich hier heuvelen en dalen en
„ boſchen en dreven en torenſpitſen en ſchitteren-
„ de ſteden en vergulde ſtroomen, tot dat het
„ wijkende landſchap aan het uiterſte verſchiet
„ zich in eenen nevel verliest."

Ik wandelde nu nog eens heen en weder op den top des heuvels, bewonderde, tot mijn leedwezen misſchien voor de laatſtemaal, den rijkdom van natuur en kunst, mij hier omringende, daalde vervolgens naar het dal af, van waar ik mij naar mijn verblijf begaf, den waard betaalde en mijne wan-

wandeling voortzette naar het nabij gelegen dorpje *Hampton*. Men bragt mij op eenen kleinen afstand voorbij het fraaije dorp *Twickenham*, — het prachtig landhuis *Strawberry Hill*, op eene zich langzaam verheffende hoogte aan den oever van den *Theems* gelegen, — het niet min schilderachtig gelegen dorpje *Teddington*, en eene ontelbare menigte min of meer prachtige landhuizen op eenen verderen afstand: — de weg was hier niet minder aangenaam en afwisselend in de schoonste voorwerpen van natuur en kunst dan van *Brentford* naar *Richmond*: oog en hart vonden hier eene gestadige aangename voldoening, en ik bevond mij zoo gelukkig op deze wandeling door dit paradijs, dat 'er een zeker onaangenaam gevoel in mij oprees, toen ik de plaats van mijne bestemming, *Hampton* namelijk, bereikte. Het dorp van dezen naam heeft niets bijzonders dan eene uitstekende aangename ligging aan den oever van den *Theems*; het bestaat meer uit eenvoudig landelijke dan door rijkdom en kunst versierde landhuizen, en strekt tot eene benijdenswaardige verblijfplaats voor den deftigen welgegoeden middelstand. Het kan zich echter beroemen op een koninklijk paleis eene kleine mijl buiten hetzelve gelegen, *Hamptoncourt* namelijk.

Ergerlijk en de kiesheid beleedigende vond ik in dit dorp de groote uithangborden voor de herbergen, met het opschrift: „ *live fish may be had on the shortest notice.*" — ter verklaring waarvan gij

weten moet, dat het hier de ſchandelijke gewoonte is, om, versch in de rivier gevangen visch, levendig te braden in de pan of op de rooster, — eene handelwijze, die, ſchoon vrij algemeen afgekeurd, echter tot nog toe niet is afgeſchaft.

Van *Hampton* wandelde ik naar *Hamptencourt*, een zeer uitgeſtrekt paleis op den noorder-oever van den *Theems* gelegen: — men beſchouwt het als eene kleine reis, de ontelbare menigte vertrekken in hetzelve te bezigtigen. *Dewijl ik oordeelde* te weinig tijd te hebben om dit behoorlijk en met de vereischte naauwkeurigheid te doen, en 'er in waarheid ook geen geduld toe had, vergenoegde ik mij met hetzelve ſlechts uitwendig te beſchouwen van een kleine hoogte, van welke ik een onbelemmerd uitzigt op hetzelve had. De tegenwoordige koninklijke familie heeft van dit prachtig paleis nimmer eenig gebruik gemaakt, doch als eene voormalige verblijfplaats van HENDRIK DEN ACHTSTEN, van den ongelukkigen KAREL DEN EERSTEN, die hier gevangen zat en na hem zijne moordenaar CROMWELL, ook het meest geliefd verblijf van Koning WILLEM DEN DERDEN, en laatst de ſchuilplaats van *Neêrlands* ongelukkigen Stadhouder WILLEM DEN VIJFDEN: als zoodanig was het in mijn oog een belangrijk voorwerp van den ouden en lateren tijd, vooral kon de herinnering aan dezen laatſten niet nalaten mijne gedachten terug te leiden tot de gebeurtenisſen van verloopene jaren en mij aan het

on-

onbeſtendige ook van den verhevenſten gelukſtand op aarde te herinneren.

Van *Hamptoncourt* ging ik naar het aan de overzijde der rivier gelegen *Kingston*. Weleer was deze ſtad de zetel der verſcheidene Saxiſche Koningen, die hier gekroond zijn geworden en vervolgens hun hof gehouden hebben: aan de noordzijde der kerk zag ik nog den grooten ſteen, op welken men wil dat eerstgemelde plegtigheid verrigt wierd. De afbeeldingen van ſommige dezer Koningen hingen ter dezer plaatſe in eene kapel, die inſtorte en dus deze voorwerpen der oudheid voor altijd voor de nakomelingſchap vernietigde.

Te *Kingston* mijn middagmaal genomen hebbende vertrok ik van daar met de poſtkoets wederom naar *London*, zonder intuſſchen op dien geheelen weg, uit de bijkans vliegende machiene, iets anders gezien te hebben, dan het geen men in dezen oord gewoonlijk ziet, eene ontelbare menigte van heerlijke landhuizen, heuvelen en dalen, parken en tuinen, boſſchen en velden, elkander in de treffendſte verſcheidenheid afwiſſelende.

In de ſtad gekomen en nog bijkans een uur gaans van *Islington* afzijnde, maakte ik gebruik van eene Hackneykoets, om mij naar mijne woning te laten brengen, waar ik laat in den avond aankwam, en waarmede ik oordeel dezen gevoegelijk te kunnen eindigen.

Schoon deze brief gereed lag ter verzending waartoe het echter tot dus ver aan gelegenheid ontbroken heeft, kan ik niet nalaten 'er nu nog een enkel woord bijtevoegen en u te melden, dat mijn vriend WERNINCK tot mijne en zijner vrienden groote blijdſchap, alhier in den besten welſtand is teruggekomen. *Mij gisteren avond aan het huis van* den Heer HERKLOTS bevindende, gebeurde het, dat zijn Eerw: ons onverwacht met zijne komst verraste. —— Deze gebeurtenis heeft nu ook eenige verandering in mijn voornemen gemaakt: ik zou namelijk morgen of overmorgen metter woon naar *Chislehurst* vertrokken zijn, doch zal nu den zondag hier nog overblijven, om dan nog voor mijnen vriend te prediken, hetwelk waarſchijnlijk de laatſtemaal zal zijn, dat ik dit werk in deze ſtad verrigte. Gaarne bewijs ik mijnen vriend dezen geringen dienst, daar hij 'er zoo zeer tegenopziet, om zoo kort na het hooren van de akelige mare van den dood van zijnen vriend PAAL, dat werk in de kerk, waar de droevige teekenen van rouw hem nog te ſterk aan zijn gevoelig verlies zouden kunnen herinneren, en op zijne aandoeningen werken, te verrigten. —— Mijn voornemen is nu maandag of dingsdag naar de plaats van mijne beſtem-

ſtemming te vertrekken, waarom ik van nu af aan voor alle uitnoodigingen, om gezelſchap bij te wonen, bedanke. Met leedwezen zal ik echter van mijne lieve kamer ſcheiden, aan welke ik reeds zoo gehecht ben, en waarop ik zoo menig zalig en vrolijk oogenblik in eene eenzaamheid naar mijn hart heb doorgebragt. —— Doch dat ſtrekt mij ook wederom tot groot genoegen, dat ik dezelve niet verlaten zal, dan om ze aan eenen vriend en landgenoot interuimen, die dezelve terſtond na mijn affcheid betrekken zal, zoo dat mijne goede huiswaard op den duur, zoo ik niet twijfele, dezelfde voordeelen van dat vertrek zal blijven behouden. — De zwarigheid van het zondags reizen naar *Londen* is nu ook vervallen, en wat mijne vrienden aldaar betreft, ik ben niet zoo ver en zoo geheel van die ſtad afgeſcheiden dat ik dezelve niet van tijd tot tijd zal kunnen bezoeken.

Het ſchip, met hetwelk mijn vriend hier gekomen is, vertrekt eerstdaags weder, en met hetzelve zal ook deze afreizen. Het zal nu zeker van hier de laatſte zijn, uit *Chislehurst* zult gij verder en nader van mij hooren.

EEN-EN-VIJFTIGSTE BRIEF.

Chiſlehurst in *Kent* Maart 1806.

Schoon ik niet weet, of 'er binnen kort gelegenheid ter verzending van brieven zijn zal, kan ik echter niet nalaten van elk gunstig oogenblik gebruik te maken, om mij, met aan u te ſchrijven, bezig te houden. —— Volgens mijne bepaling heb ik in het begin der vorige week *Islington* en *London* verlaten, en niet zonder eene onaangename aandoening verlaten, daar ik aan beiden zoo gehecht was en in beiden zoo veel goeds en aangenaams geſmaakt had.

Mijn boekje bij elkander gepakt hebbende, en naar de afgehuurde koets moetende wachten, kon ik niet nalaten om in een ledig oogenblik mijn vertrekje nog eens voor het laatst met opmerkzaamheid te beſchouwen, en natedenken over het goede, dat ik hier genoten heb, zoo wel, als over de lotgevallen en ontmoetingen, die mij van het eerſte tot het laatſte oogenblik van mijn verblijf hier en in *Londen* waren overgekomen; terwijl ik bij zulk een overzigt ruime ſtof en aandrang vond den Beſtuurder mijner lotgevallen de hulde van mijn dankbaar hart toetebrengen voor het menigvuldig en zoo dik-

dikwijls onverwachte goede, dat Hij mij tot dus verre op deze zonderlinge reize, zoo zeer tegen mijne verwachting en oogmerken uitgevallen, had doen ontmoeten, en wel somtijds dáár het meest, wáár ik meende zulks het minst met grond te kunnen verwachten. Kon ik, gelijk BELLAMY aan STILLING, bij de herdenking aan mijn slingerend leven, zeggen:

„ 'k Heb wel eens met heete tranen
„ Mijne bete broods besproeid.

Ik kon 'er toch ook bijvoegen

„ 'k Heb niet altijd storm gevoeld,
„ Zachte windjes van Gods liefde
„ Heb ik meer dan eens gevoeld.

Na een lang en eindelijk vervelend wachten kwam mijne koets, ik plaatste mij in dezelve met mijnen vriend en landgenoot den Heer WASSENAAR en vertrok. —— Weldra hadden wij *Islington* en *Londen* achter onzen rug, en kwamen in den achtermiddag gelukkig aan op de plaats van onze bestemming. —— Zeker zult gij nu wel verlangend zijn om het een en ander van mijne nieuwe levenswijze en van de plaats van mijn tegenwoordig verblijf te vernemen: — Wel nu, mijn Vriend! in beide opzigten zal ik zoo veel ik kan aan u verlangen trachten te voldoen: — doch vooraf moet ik, ten antwoord op uw verzoek in uwen laatsten melden, dat

dat ik aan hetzelve voor als nog niet zal voldoen: de, in haast opgeſtelde lijkredé op den Heer PAAL, om welke gij verzocht, zal op verzoek en kosten van den Nederduitſchen Kerkeraad in druk gegeven worden, dezelve is reeds op de pers, dus zal ik zoo lang wachten, tot dat dezelve gereed is, en u dan toezenden, of medenemen, zoo als dat dan het best uitkomt: dus, tot zoo lang geduld mijn Vriend.

Wat nu *mijne tegenwoordige levenswijze en de* plaats van mijn verblijf betreft, hieromtrent kan ik u voorloopig in het algemeen berigten dat het een en ander mij uitmuntend wel aanſtaat. Het huis, waarin thans mijn woonplaats is, is omringd door eenen fraaijen uitgeſtrekten tuin, en bevat een aantal groote en kleine vertrekken, geſchikt tot derzelver oogmerk, en die voor eene huishouding van tachtig perſonen, noodig zijn. ——

Tachtig perſonen, hoor ik u dunkt mij *zeggen!* ja mijn Vriend: 'er is een groot 50 tal van jongelingen van 8 tot 15 of 16 jaren, 9, die omſtreeks van mijne jaren zijn, en met het zelfde oogmerk als ik hier inwonen: dan de meester en ondermeester met hunne vrouwen, de bedienden, deze alle zamengenomen zal het niet ver van de 80 af zijn, die hier onder een en hetzelfde dak wonen en geſpijsd worden. De opziener over dit alles, de Heer MACE is de braafſte en geſchiktſte man, hij is de gulheid en vriendelijkheid zelfs, en, waar het hier voornamelijk op aankomt, berekend voor zij-

zijnen uitgebreiden kring van werkzaamheden, en bezig met onvermoeiden ijver, want, wel verre van dat hij het grootſte gedeelte van het onderwijs der jeugd in verſchillende takken van kennis en wetenſchap aan de ondermeesters zou overlaten, is hij zelf in eigen perſoon van den morgen tot den avond in dat werk bezig: hij is eenige jaren op de hoogeſchool te *Oxford* geweest, is ver gevorderd in de griekſche en latijnſche talen, en maakt in de laatſte een uitmuntend vers.

De jongelingen, hier ſchool liggende, ontvangen onderwijs in hunne moedertaal, verder in het latijn, grieksch, fransch, rekenen, aardrijkskunde, enz. teekenen, danſen, in één woord, in alles het geen tot eene goede opvoeding gerekend wordt te behooren, en waaromtrent hier eene inrigting plaats heeft als op onze gewone opvoedingsſcholen. —

's Morgens 6 uren is de ganſche huishouding in beweging: — de jongelingen gekleed zijnde begeven zich eerst een weinig in de open lucht en vervolgens in de ſchool, zijnde een bijzonder gebouw, naast het woonhuis opgerigt, en ontbijten daar met verſche melk en brood. Het onderwijs in de ſchool duurt dan tot 8 of half 9 uren, wanneer de opper- en ondermeesters met ons ontbijten, terwijl de jongelingen zich, elk naar zijn zin en ſmaak, met ſpelen in de open lucht vermaken, op eene ruime plek gronds bijzonder tot dat einde ingerigt, met balſlaan, hoepelen, tuintjes aanleggen, of iets anders. —

Doch

Doch wat nu mij zelven betreft: ik ſta gewoonlijk te 6 uren op: — bij gunſtig weêr is mijn eerſte werk eene wandeling door den tuin te doen, dan ga ik weder op mijn bevallig kamertje, van waar ik een allerheerlijkst uitzigt heb over den tuin, weilanden, bosſchen, lusthuizen hier en daar verſtrooid liggende, tot mijn oog eindelijk ſtuit tegen de hooge bosehrijke bergen, die dit ſchoone landſchap inſluiten: — ik begeef mij dan in mijne ſtille eenzaamheid aan mijne bezigheden, beſtaande in het beoefenen der Engelſche taal, en in lezen, waartoe de fraaije boekverzameling van onzen goeden meester MACE de gunſtigſte gelegenheid verſchaft. —— Omſtreeks 8 uren ontbijten wij te zamen in een daartoe geſchikt vertrek: — na hetzelve doe ik weder eene wandeling door den tuin of op het nabijgelegen veld. ô Mijn Vriend! hoe vrij en gelukkig gevoel ik mij dan bij zulk eene morgenwandeling! — het jeugdig groen der boomen te zien ontluiken, de ſchoone bloeiſels der veelbelovende kerſe- en andere boomen, de jonge groentens, de ontelbare verſcheidenheid van welriekende bloemen, kruiden en heesters, het verrukkend gezigt van alle die ſchoonheden der rijke en weldadige natuur geeft mij dan eene vreugde, die onbeſchrijfelijk is, en mijn hart verheft tot het reinst gevoel. —— Niet minder genoegelijk is mij dan het gezigt van zoo vele ſpelende kinderen, alle met den blos eener friſſche gezondheid geteekend: — het herinnert mij aan de dagen mijner

jeugd

jeugd en zorgelooze vrolijkheid, die zoo ſchielijk voorbijgingen, en met de zorgen, de bezwaren, de moeijelijkheden van dit leven verwisſeld wierden, met eenen ſtand, waarin, niet zoo als in onze kindſche jaren, voor ons gezorgd wordt, maar waarin wij voor ons zelven en anderen moeten zorgen, waarin onze onderſcheiden ſtand of betrekking in de zamenleving eene menigte pligten van ons vordert, alle niet even gemakkelijk te volbrengen: — maar ook herinnert het mij, en ſtrekt mij in dat opzigt tot eene nuttige leering, dat met het vorderen der jaren ook de levensdraad wordt afgekort en het dus ten hoogſten pligtmatig en met de wijsheid en voorzigtigheid overeenkomſtig is, den nog overigen levenstijd zorgvuldig naar deszelfs beſtemming te beſteden. — Het gadeſlaan van de verſchillende bedrijven van zoo vele kinderen, van hunne manieren, van hunnen in hunne ſpelen uitgedrukten ſmaak en heerſchende neiging, hun veel of weinig belovend gelaat, geeft mij tevens ſtof tot aangename beſchouwingen en gevolgtrekkingen in opzigt tot de toekomſtige rol, die deze kweekelingen in hunne gevorderde jaren op het grootere tooneel der maatſchappij als menſchen, als mannen, als vaders en als burgers ſpelen zullen, en zulk eene beſchouwing leidt mij dan op tot hoogachting voor die waardige mannen, die de zoo moeijelijke als gewigtige taak op zich nemen, kinderen voor hunne beſtemming geſchikt te maken,

en

en dus het heil der maatſchappij tevens in zulk eenen hoogen zin bevorderlijk te zijn.

Ook begeef ik mij wel eens, als de lucht helder is, op eenen kleinen afſtand buiten het dorp, op den top van eenen hoogen heuvel, van waar men een onbelemmerd uitzigt op *Londen* heeft, en als ik dan eene ontelbare menigte torenſpitſen, en onder dezelve de trotſche koepel van *Sint Paul*, als uit eene wolk oprijzen, en voor het overige de geheele ſtad in rook en damp zie ingehuld, hoe ſterk gevoel ik dan het verkwikkende en aangename van de frisſche morgenlucht zoo wel als het zalige van mijnen tegenwoordigen toeſtand, die mij gelegenheid geeft de natuur geheel en zuiver te genieten. ——

Na zulk eene vervrolijkende en verſterkende wandeling ga ik weder aan mijn werk tót 12 uren, — dan volgen de bijzondere leſſen, waarin ik en mijne medeleerlingen in het rigtig lezen en uitſpreken der Engelſche taal geoefend en onze opſtellen of brieven nagezien en verbeterd worden: — doch, gij begrijpt wel mijn Vriend! dat dit gedeelte van het onderwijs grootendeels van onze eigene keus afhangt, en dat het onzen goedhartigen meester in dat opzigt wel eens moeite kost ten onzen aanzien, de orde van den dag te handhaven, vooral, wanneer het ſchoone weêr meer tot wandelen uitlokt, dan zich in eene kamer opteſluiten om te lezen en te hooren lezen: — ik verzuim

ech-

echter durf ik zeggen, ook deze gelegenheid bijkans nooit, dewijl ik meermalen tijd tot wandelen heb: — met dat al is het toch ook zeker, dat, wat de taal betreft, de dagelijkſche omgang in dit huis, waar niets dan Engelsch geſproken wordt, het belangrijkſte en voornaamſte is voor onze oogmerken. Twee uren is de klok voor het middagmaal. —— Wij hebben eene uitmuntende Engelſche tafel: de jonge kweekelingen met hunne ondermeesters aan eene, en wij grootere kweekelingen met de overige huisgenooten aan eene andere. Ik kan u wel verzekeren, dat de portie, door zulk een groot getal gezonde perſonen, verſlonden wordende, vrij aanzienlijk is. Na het eten hebben de jongelingen weder een ſpeeluur: — ook wel eens op eenen ſchoonen dag enen geheelen vrijen namiddag, welke dan met wandelen of ſpelen in het veld, waarin elk zijn keuze volgen kan, wordt doorgebragt. Elke namiddag, het weêr ſlechts eenigzins gunstig zijnde, doe ik, of alleen, of in gezelſchap eene wandeling, waartoe dit dorpje de gunſtigſte gelegenheid aanbiedt, gelijk u wel nader uit mijne volgende beſchrijving blijken zal. De avond houdt mij weder op mijne kamer bezig, tot het avondmaal, na hetwelk de tijd in eenen huiſelijken kring rondom den haard met lezen of geſprekken nuttig en aangenaam wordt doorgebragt.

Wat nu het dorpje zelven betreft, in eenen voorgaanden heb ik u reeds gemeld, dat hetzelve ruim 10 Engelſche mijlen van *Londen* is afgelegen.

Op den top eens hoogen heuvels gebouwd, die eenen zeer uitgeſtrekten omtrek heeft, vereenigt het de voordeelen in zich van eene friſſche en gezonde lucht en heerlijke uitzigten over een zeer aanmerkelijk gedeelte van het in natuur en kunst zoo rijk en prachtig Graaffchap *Kent*. Het is die ſoort van ſtedelijke dorpen, die uit lange regelmatige ſtraten beſtaan, maar volmaakt landelijk; huizen, tuinen, parken, boschjes en groene velden vertoonen zich groepsgewijze bij eene aangename afwiſſeling. Wanneer men hetzelve van den kant van *London* binnenkomt, heeft men aan weerzijden van eenen ſchoonen breeden en beſchaduwden weg, eene kleine verzameling van huizen, alhier de eenigſte die wij naar ons denkbeeld eene buurt zouden kunnen noemen; de huizen zijn in eenen netten ſmaak gebouwd, hebbende aan de voorzijde lieve tuintjes, die aan deze woningen een zeer bevallig voorkomen geven. Hier zijn de dorps-winkels, ook wonen hier die handwerkslieden die voor een dorp zoo onontbeerlijk zijn, als, de bakker, timmerman, wagenmaker, ſmid enz. de weg zelf is beplant aan wederzijden met hooge breedgetakte olmen en hagen van wilde rozen, die denzelven tot eene bij uitſtek aangename wandelplaats maken. Uit deze buurt komt men op den zoogenaamden *Common*, zijnde een open veld hetwelk men in elk dorp aantreft, en, als een algemeen eigendom aangemerkt wordende, ook ten algemeene gebruike dient. Zulk eene *Common* is

min of meer uitgestrekt, naar het plaatselijke zulks medebrengt. Hier in *Chislehurst* bestaat dezelve een aanzienlijk getal morgen lands. Aan de eene zijde van dezelve vertoont zich een prachtig landhuis, met deszelfs boschen en heerlijke tuinen: dat dit landhuis met zijn toebehooren nog al van eenige betekenis is, zult gij wel toestemmen indien ik u verzeker, en dat kan ik op goede gronden doen, dat hetzelve tuim één jaar geleden, door aankoop het eigendom geworden is van een Londensch koopman voor de som van zestig duizend ponden sterling, en dat deze tegenwoordige bezitter dagelijks bij de honderd man aan het werk heeft om het geheel naar zijnen smaak te laten hervormen: verbeeld u dus welk eene ontzettende som dit fraie goed bij slot van rekening kosten zal, en wat er niet gevorderd wordt, om dan in zulk eenen stand te leven en voltehouden.

En dit is niet het eenigste landhuis op dit dorp van zulk eene aanzienlijke waarde; behalve de kleinere, zou ik u ten minsten een tiental van die soort kunnen opnoemen: — dit is slechts het eerste dat in het oog valt aan den *Common*. Deze zoo groote uitgestrektheid van den *Common* heeft dat voordeelige en aangename ten gevolge, dat zulk een dorp meer zulke landhuizen binnen deszelfs omtrek kan bevatten, zoo dat zij op eenen behoorlijken afstand van elkanderen liggen, en echter te gelijk in het oog vallen. Aan de andere zijde van den *Common* ziet men, behalve onze Academie eenige kleinere land-

huizen met hunne parken en tuinen. Langs deze komt men bij de kerk geheel vrij op het midden van een ruim kerkhof gelegen, in bevallige eenvoudigheid eene volmaakte dorpskerk vertoonende: hoogopgaande olmen omringen het schilderachtig kerkhof, aan hetwelk, behalven deze, de nette tombes, en de donkere op sommige graven geplante en eene sombere schaduw rondom zich verspreidende cipressen, in mijn oog het bevalligst aanzien geven: *ter wederzijden op eenigen* afstand *van de kerk* ontmoet men weder meer of min aanzienlijke landhuizen, en onder deze, de schoone pastorij, een uitmuntend gebouw, drie verdiepingen hoog en omringd van lagchende tuinen *en* vruchtbare velden. *Dit is de* woning van den Rector, die ten minsten zoo veel voor *zijne* gemeente over heeft dat hij in derzelver midden woont, hoewel hij den dienst door eenen Curates laat waarnemen: met dezen laatstgemelden *kan* echter de gemeente zeer wel te vreden *zijn*, als zijnde een man van een braaf karakter en zoo goed voor den predikstoel als ik in dit land nog ergens heb ontmoet: men zegt, dat hij voor het waarnemen van den dienst 50 ponden trekt, eene som zeker gering genoeg, doch in dit geval kan het er echter nog wel door, om dat deze plaatsvervanger van den Rector aan deszelfs dochter gehuwd is en daardoor reeds zelfs een vrij aanzienlijk vermogen bezit, want deze Rector, schoon zeventien kinderen hebbende, is gewoon, aan elk kind

trou-

trouwende tien duizend ponden ten huwelijk mede te geven: welk een ontzettend vermogen moet dus deze man bezitten! — zijn 'er dan arme, 'er zijn ook rijke geestelijken in dit land, schoon het getal der eerste dat der laatste waarschijnlijk overtreft, dewijl tot het eerste voornamelijk het legio van slecht bezoldigde Curates of plaatsvervangers moet gerekend worden, die te veel hebben om te sterven, en te weinig om te leven.

Wat nu verder de onderscheidene aanzienlijke landhuizen betreft, die dit dorp verfieren, en de verrukkelijke wandelplaatsen in derzelver omtrek, met welke mijne vrienden mij reeds hebben bekend gemaakt, en die de schoonste afwisseling van berg en dal, bosch, tuin en veld vertoonen, hier over zal ik thans niets melden, eene volgende gelegenheid zal daartoe wel eens aanleiding geven. Laatstleden zondag heb ik in onze dorpskerk de Godsdienstoefening bijgewoond: — het gaf mij eene zonderling genoegelijke aandoening onder het muzijkaalsche geluid der dorpsklok met de gemeente tot dezen stillen tempel op te gaan: — als een inwoner van dit vreedzaam dorpje, zoo geheel vrij, zonder eenige ambtsbetrekking, enkel als toehoorder ter kerk te gaan, waarvan mijne betrekking in *Londen* mij weder geheel had afgewend, dit was zoo vreemd, maar tevens zoo genoegelijk, dat het de aangenaamste werking op mij deed. In de kerk komende, vond ik aldaar reeds eene talrijke verzameling van welgekleedde lieden, zoo dat

ik mij niet verbeelden konde, dat ik in eene dorps kerk was: daar de boer hier zoo wel zijn *fijn* lakens kleed en keurig linnen draagt, als de burger en de lord, en ook voor het uiterlijke gene mindere beschaafdheid vertoont in zijn voorkomen en manieren, is 'er in dat opzigt naar het uiterlijke wolstrekt geen onderscheid tusschen de verschillende standen te bespeuren. En met de vrouwen is het ten platten lande even zoo gesteld, de dienstmaagd en boerendochter is van de rijke en aanzienlijke vrouw, die op een landhuis van een *millioen* waarde woont, niet te onderscheiden. In dit opzigt ontdekt het oog een verbazend verschil tusschen eene dorpsgemeente in dit land, en dat gedeelte van ons vaderland, waarin wij voormaals onze woonplaats hadden.

Een koor van zangers en zangeressen op het orgel begon de Godsdienstoefening met het zingen van den 100den psalm: intusschen kwam de Leeraar in zijn sneeuwwit koorkleed, en plaatste zich bij eene lessenaar voor den predikstoel. — Hij las de gewone Liturgy, waarop den koster telkens amen zeide, of ook wel koster en gemeente beiden. Nu volgde het te deum laudamus hetwelk bij elke Godsdienstoefening moet gelezen worden: vervolgens wierd weder een loflied op de goedheid van den Schepper gezongen uit de liederen, waarvan deze gemeente gebruik maakt, en welke bijzonder ten dien einde door den Rector dezer plaats zijn zamengesteld, want, behalve de psalmen,

heeft

heeft genoegzaam elk dorp zijn eigen bijzonder gezangboek. Na dit gezang las de Leeraar de Litany of algemeene Smeekbede, waarop, bij het flot van elke bijzondere bede, door de gemeente, ſtaande, wordt geantwoord. Dit gedeelte der Engelſche Liturgy behaagt mij bij uitnemendheid: als gebed beſchouwd, bevat het alles in zich, waarom men in eene algemeene bede, ter vervulling van algemeene en bijzondere nooddruft bidden kan, en, uitgevoerd op eene betamelijke wijze, zoo vol van blijken van eerbied en ootmoed, kan het niet nalaten, eenen diepen indruk op elk gevoelig hart te maken. Treffend is het in mijn oog, eene geheele gemeente voor het oog van den Alwetenden geknield te zien, en, met den Leeraar, den liefderijken Hemelvader, om genade aanteroepen: met eene innige deelneming hoorde ik de eenparige ſmeekſtem van deze dorpsgemeente: — „*'ô God, the father in heaven, have mercy upon us, miſerable ſinners*" — en hoe zoet klonk het in mijn oor op elke bede de gemeente te hooren uitroepen: „*We beſeech thee to hear us, good Lord*:" — dat *good Lord*, zoo door eene ootmoedig voor God neêrgeknielde gemeente te hooren uitſpreken, doet alsdan op mijn hart, eene wonderbare werking. — Na het lezen van deze Litany wierd weder gezongen de 107de pſalm, van welken mij, naar de ſchikking in *Chiſelhurſts* gezangboek, de volgende couplets zeer uitmuntend behaagden:

„ To God above, from all below,
„ Let hyms of praiſe aſcend:
„ Whoſe bleſſings unexhauſted flow;
„ Whoſe mercy knows no end.

„ When in diſtreſs, to him our prays
„ We make, He guides our feet:
„ And ſoon, beneath his ſoftring care,
„ We reach our deſtin'd ſeat.

When o'er the waves from ſhore to ſhore,
We ſtores of commerce bear
And wonders of the deep explore,
We feel our God ſtill there.

There, if to him we turn in prayr
Obedient to his will,
The ſtorms that rage, their rage forbear:
The ſeas that roar, grow ſtill.

Dit gezang geëindigd zijnde, begaf zich de Leeraar naar het altaar, en las aldaar de twaalf geloofsartikelen en de wet der tien geboden, ſprekende de gemeente aan het eind van elk gebod: „ *and incline our hearts to keep this law.*" Wees ons genadig ô God! en neig onze harten om dit uw gebod beſtendig in acht te nemen."

Na vervolgens nog eenen korten lofzang gezongen te hebben, verwisſelde de Leeraar zijn koorkleed met eene zwarte toga, beklom den predik oe en hield eene korte redevoering over *Gods goedheid*

en

en onze verpligting daaruit voortvloeijende, waarop, zonder dat 'er weder gezongen wierd, de gemeente van elkanderen ſcheidde. —

Ziedaar, mijn Vriend! eene korte beſchrijving van de Godsdienſtoefening, die ik voor de eerſte-maal en met ſtichting op dit dorpje bijwoonde; na kerktijd deed ik eene wandeling met Mr. MACK door eenige fraaije gedeelten van het dorp, waarbij een geſprek over de bijzondere ſchoonheden van dezen oord, over den landbouw en over de verſchillende Godsdienſtplegtigheden en derzelver nuttigheid, ons aangenaam, en nuttig vooral voor mij, bezig hield.

Des nademiddags was 'er weder Godsdienſtoefening, doch in plaats van dezelve bijtewonen deed ik met eenige vrienden eene wandeling naar *Bromley*, eene ſtad, ruim twee mijlen van *Chiſlehurst* afgelegen: ſchooner weg dan deze en rijker in ſchilderachtige natuurgezigten heb ik in dit land nog niet gezien: den heuvel, waarop *Chiſlehurst* gelegen is, afdalende, bevindt men zich in eene diepe vallei, daar het riviertje de *Chiſel* kronkelt: de vallei is geheel omringd door hooge bergen, ſommige van welke met ſchaduwrijke boſſchen beplant zijn, terwijl andere op hunne afhellingen vette klaverrijke weiden, en tallooze grazende kudden vertoonen: — het gezigt langs deze bekoorlijke vallei op het eenzaam gelegen maar ſierlijk in den Italiaanſchen ſmaak gebouwde landhuis van den Heer SCHOTT aan de eene, en de

nederige, echter smaakvolle, onder hoog geboomte verscholene boschwachters hut aan de andere zijde, is onbeschrijfelijk. Deze vallei doorgewandeld zijnde komt men op eenen breeden hooggelegenen weg, op zekere afstanden bezet met eenvoudige landhuizen, omringd met boschjes van wilde laurierboomen, die hier tot eene verbazende hoogte opgroeijen; tusschen beiden verheffen zich hooge statige olmen en eiken boomen langs den weg geplant, even als de wilde laurier een bestendig groen vertoonende door het klimop, waarmede zij bewassen zijn, en die zich van tak tot tak slingerende, en als festonnen aan dezelve hangende, eene hoogst schilderachtige vertooning maakt, terwijl deze dus met klimop begroeide boomen, wier kruinen den geheelen weg bedekken, en de altijd groene laurieren eene eeuwigdurende lente, en op elken schoonen winterdag volmaakt den zomer vertoonen. Aan dezen ontmoeteden wij bij eene verzameling van een tiental huizen eene kleine kapel die openstond: de nieuwsgierigheid deed ons dezelve binnen treden: — wij bevonden het eene methodistische te zijn: 10 à 12 personen waren in dezelve zamenvergaderd, voor welke eenen sterke forsche knaap den verdoemelijken toestand van zijne toehoorders en de noodzakelijkheid hunner bekeering, met zulke sterke trekken ontvouwde, en door zulke krachtige drangredenen van duivel, hel enz. op het hart zocht te binden, als of hij voor eene bende dieven en moordenaars predikte. Voor het ui-

uiterlijke had hij zeer veel van den ſmid, die in de dagen van vrijheid en gelijkheid de *Boanerges* op mijn dorpje was, en van welken gij mij in uwen laatſten ſchrijft, dat hij kort na mijn vertrek, door Hofs ſententie en dus zeker niet om zijne geregtigheid, buiten de provincie gebannen is. Ik wensch, dat deze perſoon voor zulk een akelig lot, — om als balling buitens lands te moeten omzwerven, met zijne geloovige toehoorders bewaard mag blijven. — Geen geduld hebbende deze methodiſtiſche ſtrafrede geheel ten einde te hooren, verlieten wij en kerk en prediker, en vervolgden onzen koers naar *Bromley*. De weg zelfs vertoonde zich hoe langer zoo fraaijer. Op eenen kleinen afſtand van de ſtad opende dezelve het uitzigt op eene langwerpig ronde valei, bezaaid met landhuizen en tuinen door hooge met hosch bedekte bergen ingeſloten. — De lieve woningen aan de eene zijde van den weg gelegen hadden een onbelemmerd uitzigt op deze verrukkelijke voorwerpen.

De ſtad *Bromley* is zeer aangenaam gelegen in een zeer vruchtbaar boomrijk dal en omringd door fraaije tuinen en lusthuizen, onder welke het paleis van den Biſchop van *Rochester* uitmunt. Zoo als in de meeste kleine landſteden heerscht in *Bromley* de ſtilte van een dorp, uitgenomen op den marktdag — de ſtraten zijn zindelijk en de huizen eenvoudig doch uitſtekend net, hebbende ſommige groote winkels. De ligging van hetzelve wordt

voor

voor zeer gezond gehouden, en het omliggende oord is hoogst aantrekkelijk, hetwelk eene der redenen is, waarom de zoogenaamde Academiën of Kostschölen alhier eenen grooten opgang maken, dewijl hier in dat opzigt in het algemeen zeer veel op lucht en ligging wordt gezien.

Ziedaar nu, mijn Vriend, een kort berigt, mijn leven in dit aangenaam dorp betreffende: ik zou dit verhaal nog verder hebben vervolgd, doch een mijner vrienden gereed zijnde om een uitstapje naar *Londen* te doen, heeft de goedheid mij te vragen, of ik derwaarts ook een boodschap heb: ik zal dus van zijn vriendelijk aanbod gebruik maken en hem dezen medegeven aan mijnen vriend *W:* in hope dat 'er gelegenheid ter verzending zal zal zijn, zoo niet, dan zal hij naar dezelve moeten wachten, en is dan in *Londen* beter dan hier, dewijl hij dan bij elke voorkomende gelegenheid gereed ligt. Ik moet dus afbreken tot eene volgende gelegenheid.

TWEE-

TWEE-EN-VIJFTIGSTE BRIEF.

Chislehurst Maart 1806.

Naauwelijks heb ik den laatſten brief weggezonden, of ik vat al wederom de pen op, om eenen anderen te beginnen: mijne aandoeningen dringen mij om u op deze wijze zoo veel mogelijk een deelgenoot te maken van de zaligheden, die ik in mijnen tegenwoordigen levensſtand geniet, en waar aan niets ontbreekt dan het gemis van die genen mijner hartvrienden en naastbeſtaanden, aan welke ik mijn hart zoo geheel kan uitſtorten en mededeelen. —— Hoe langer ik hier ben zoo veel te meer zie en gevoel ik, dat alles in de natuur zich hier vereenigt, om dit dorpje hoogst bekoorlijk te maken. Zachtjes als een kabbelend beekje vloeijen mijne dagen hier voorbij in het reinst genoegen, eene heilige en bekoorlijke ſtilte omringt mij hier, ſlechts het murmelen van eene beek, het geruisch der breedgetakte boomen, de ſtem eener vrolijke kudde, en het zoet gezang der vogelen treft hier mijn oor: — onder de hemelſche toonen des nachtegaals ſlaap ik in, en onder het genot van den zelfden hemelſchen wellust ontwaak ik weder,

terwijl de ſtralen der alles verlevendigende lentezon mijn ſlaapvertrek vervrolijken, en de friſſche morgenlucht met den geur van duizende bloemen en bloeſems mij verkwikt. — Ik wandel langs de met groene muren omtuinden moeshof en de met vorstelijken luister pralende bloembedden, omzoomd met lelien der dalen, die den liefelijkſten balſemgeur rondom zich verſpreiden. — Ik bezoek de vrolijke grazende kudden, of een donker bosch, of wandel na eenen ſchoonen dag in de heldere maneſchijn, en vind zoo altijd en overal bronnen van genoegen, bronnen van rijke gelukzaligheid bij de rijke gaven en voortwerpen der natuur. Heb ik mij moede gedacht, gelezen of geſchreven op mijne kamer, dan vind ik, onder den vrijen hemel overal de zoetſte rust en uitſpanning, en ſmaak bij alle mijne wandelingen niets, dan vergenoeging. — ô! Hoe zalig, mag ik zeggen, is hier elk inwendig, zuiver gevoel der menschheid, dit ſtil genot van wezenlijke volmaaktheid en waarde: hoe veel zaliger dan het bedwelmend gedruisch en den verblindenden glans der groote wereld: hoe vele onſchuldige, edelaardige, met de waarde van den mensch overeenkomſtige aandoeningen worden hier opgewekt, welke bij de gewone wereldſche beſlommeringen in het binnenſte der ziel blijven ſluimeren: — ja, mijn Vriend! ik kan het niet ontkennen dat hier de wensch wel eens mijn hart verrast, om met de mijne, verre van het gewoel der wereld, van gierigheid en ſnood bedrog

ver-

verwijderd, mijne dagen, in de beminnenswaardige eenzaamheid van dit dorpje, te kunnen doorbrengen, van dit dorpje, waar men duizend onſchuldige bij afwisſeling ſteeds nieuwe vermaken, geniet, waar men alle kwade nageſprekken, praatzucht, nijd en laster ontweken is: waar ik in deze vreedzame dalen, omringd van lagchende tuinen en plegtige bosſchen, of op die ſchoone heuvelen en bergen, de pracht en rijkdom der natuur en in dezelve, de oneindige wijsheid en goedheid van haren Schepper met eene ſtille bewondering kan aanſchouwen. Deze wensch, hoe zeer ik aan denzelven geen bot viere, wierd dezen morgen op nieuw in mij gaande gemaakt. —— Vroegtijdig opgeſtaan zijnde zat ik verlevendigd voor mijn geopend venster, door hetwelk de naastbij hetzelve ſtaande bloeijende ſyringeboomen de liefelijkſte geuren rondom mij verſpreidden, terwijl de zon van achter de bergen van *Kent* en *Eſſex* in eene onbeſchrijfelijke majeſteit te voorſchijn trad. Na dit heerlijkst toonel, hetwelk de natuur oplevert, aanſchouwd te hebben, las ik in mijnen POPE, over de zaligheden der eenzaamheid: en, hoe zeer kwam de volgende uitdrukking met de tegenwoordige wenſchen van mijn hart overeen: ——

„ Gelukkig is de geen, die zijne wenſchen en
„ zorgen tot eenige, bij erfenis verkregen, mor-
„ gen lands bepaalt, die zich verheugt, wanneer
„ hij zijne vaderlijke lucht op zijn eigen grond
„ inademt, die melk heeft van zijne kudden, brood

„ van

„ van zijn veld, klederen van zijn wol, des „ zomers de ſchaduw en des winters het vuur „ van zijne boomen: gezegend is hij, dien zorge- „ loos en zacht, uren, dagen, jaren, voorbij- „ vlieten, met het bezit van gezondheid des lig- „ chaams, en rust der ziele, zonder ſtoring van „ zijnen arbeid en ſlaap, in ſtreelende verkwikking „ en onſchuld vol van waarde. Al wie dit geluk „ genieten mag, kan onbekend voortleven tot aan „ zijn einde, hij behoeft geen ſtem, die aanwijst „ waar *hij gelegen is.*" ——

Doch, mijn Vriend, gij weet, en ik weet het, dat ik zulk een gelukkige niet ben, dus wil ik dan mijn best doen, om mijne wenſchen en begeerten aan mijne omſtandigheden te onderwerpen en voor het tegenwoordige met HORATIUS denken:

Dum licet, in rebus jucundis vive beatus.

Bij mijne wandelingen ontdek ik met genoegen den dagelijks toenemenden rijkdom der natuur in geurig ademende kruiden, in bloeijende boomen en het groene kleed der velden, dat dagelijks ſchooner wordt. Het zachte groen, verſpreid op bergen en in dalen, in bosſchen en in tuinen ſtreelt het oog, terwijl de uitwaſeming van bloemen, planten en boomen de geheele lucht welriekend maakt. Daar wij hier reeds zeer warme dagen hebben, en men hier altoos, als men ſlechts een mijl ver wil wan-

wandelen, berg op en af moet klimmen, hetwelk op het midden van den dag te vermoeijend is, maak ik daarom meest gebruik van de avondſtonden, van 5 tot 7 of 8 uren, om dat zoo aangenaam als nuttig vermaak te genieten. —— Onder deze avondwandelingen zal mij die van gisteren avond onvergetelijk zijn: — het was de ſchoonſte lente-avond, dien men wenſchen kan, een avond, zoo als VAN GERSTENBERG 'er ons een bezingt: —

Kein ſchöner frühlings abend war
Von meere jemals auf geſtiegen:
Die blätterreichen gipfel ſchwiegen
Der ſanfte west, den, je ein lentz gebahr:
Verhüllt in ætherleichten kleide,
Trug vom olymp herab den holden gott der freude.

Ein wolchen gleicher krauterduft
Von allen thälern, allen höhen,
Umfloh die ſchättigten allein;
Am horiſont aus purperrother luft,
Sieg prangte noch, im goldnen wagen,
Der angenehmste tag von allen frühlingstagen.

Na dat wij in een groen prieël in den bloemtuin onze thee gedronken hadden, begaf ik mij op weg, om dezen ſchoonen avond geheel eenzaam en alleen te genieten. —— Langs eenen ſchoonen lommerrijken weg, die de verrukkendſte afwisſeling van gezigten oplevert, kwam ik voorbij het ſomber *Frognal*, een deftig landhuis en uitmuntend park,

aan den Edelen Lord SIDNEY toebehoorende. Het huis is oud, doch ligt, uitgenomen het voorſte gedeelte, verſcholen in een bosch van altijd groene laurierboomen en hagen, welke zich als eene eeuwigdurende lente vertoonen. — Rust en landelijke ſtilte heerscht in dalen en op de bergen, die dit ſomber overblijſſel van vervlogene eeuwen omringen: verder ging ik, voorbij het huis waarin de beroemde beeldhouwer BACON geboren wierd, naar *Bertin place* en *Camden place*. Het eerſte is een heerlijk landhuis door CHARLES TOWNSEND bewoond, het laatſte, ook genaamd de lantaren van DEMOSTHENES, het voormalig verblijf van den grooten oudheidkundigen CAMDEN, die hier overleden en begraven is. Vervolgens kwam ik voorbij de kerk over den *Common* in *Bouhas park*, hetzelfde waar van ik in mijnen vorigen reeds eenige melding heb gemaakt. Hetzelve beſtaat uit eene verbazende uitgeſtrektheid gronds rijk in afwisſeling van berg en dal, bosch en tuin, lommerrijke lanen en opene groene weiden vol grazende kudden. — Daar het voor het grootſte gedeelte op den top van eenen hoogen heuvel gelegen is, biedt het naar alle kanten een verrukkend uitzigt aan. Hier dwaalde ik rond in het midden van eene vreedzame kudde van eenige honderden ſchapen. Van tusſchen het geboomte door zag ik in de tallooze ſpitſen van het magtig *Londen*, doch dit gezigt was mij minder behagelijk dan dat der ſtille dalen en zich majes-

jestueus uit eenen nevel verheffende bergen, die zich op eenen verren afstand aan mijn gezigt vertoonden, bergen, wier toppen door de stralen der ondergaande zon verguld wierden. Vooral wierd mijn oog verrukt door het gezigt van een donker dal dat voor mij lag, en van een plegtig bosch op den top eens hoogen bergs naar den zeekant, dat nog geheel door de zon bestraald wierd, en zich als in een blinkend licht vertoonde. —— Ik daalde nu naar beneden in het dal, en zette mij neder aan den rand van het riviertje, van hetwelk dit dorp zijn naam ontleent. —— Maar, u nu de natuurlijke schoonheid van dit dal te willen beschrijven, zou voor mij zoo veel zijn als een onuitvoerbaar werk te beginnen, de HIRSCHFELDS en zijns gelijken zouden hier slechts iets vermogen. Hier, in dit bekoorlijk dal, waar geene koude scherpe winden toegang kunnen vinden, was de natuur reeds uitgedost in volle lentepracht. Het wild bosch, aan mijne regterzijde de helling van den heuvel bedekkende, vertoonde een volmaakt ontwikkeld zuiver loof: — breedgetakte kastanjeboomen met hare fraaije losse bloementrossen spreidden zich over mijn hoofd uit, Voor mij lag een amphitheater van trotsche bergen, die de schoonste mengeling en verscheidenheid vertoonden, van weilanden met vrolijke en gezonde kudden, van bouwlanden met jeugdig koren, door groene hagen van elkanderen afgescheiden, en een bevallig

groepje ſchoon opgeſchotene boomen eene eenvoudige landwoning overſchaduwende. — ô! Dacht ik met den dichter uit: ——

ô! Welche wollust haucht von den bebüschten hügel,
Welch angenehme west durchzieht,
Mit ſchattigten bethauten flügel
Dis holde thal, wo alles grünt und blüht.

De zoete rust en kalmte heerschte in mijne ziel, en ik gevoelde mij op dit oogenblik onuitſprekelijk gelukkig en boven mij op den top des heuvels hoorde ik het geluid van het vee en de liefelijk klinkende klokjes der ſchapen, — beneden mij het murmelend geruisch der *Chiſel* en des watervals, die, op eenen kleinen afſtand van mij door dezelve gevormd wordt, terwijl eenige vogelen hunne ſtemmen tot het ſchoonſte avondlied vereenigden. Ik kon mij niet anders verbeelden dan in een wezenlijk *Arcadië* verplaatst te zijn en was zoo wel te vreden, als ik mogelijk immer was. Terwijl ik dus met mijne gedachten in de bekoorlijke Arcadiſche gewesten ronddwaalde, kwam eene menigte vliegen om mij heen ſnorren, ook deze ſchenen gelukkig in haren ſtand, en dat geluk te genieten voor hetwelk zij naar haren aard en beſtemming vatbaar waren. —— Hoe vol van ſchepſelen, dacht ik, is deze ſchoone aarde! lucht en water, zelfs ieder blad, elke zandkorrel, elke waterdruppel is eene kleine wereld: — overal omringt de natuur ons

met

met zoo veel goeds, dat in het algemeen ſtervelingen niet de helft van hare ſchatten genieten kunnen. In de donkerſte afgelegenſte wildernisſen, tot welke zeldzaam of nimmer eene menſchelijke voet doordringt, ſtrooit zij hare bloemen met eene milde hand, ſpreid zij haar groen tapijt uit, en laat friſſche beken ruiſchen door eenzame woestijnen, enkel voor een wild geſlacht: —— hoe misdadig wordt het dan bij zulk eene gedachte in mijn oog, te morren over zulk eene wereld als deze is, of over eenige onaangenaamheden, die ons wel eens in het midden van zoo vele zaligheden overkomen. —— Als ik mij dan in het midden van zulk eene ontelbare menigte levendige tot geluk geſchapene ſchepſelen bevinde, als ik mij als mensch beſchouwe, en dan bedenk, hoe oneindig ver ik als een redemagtig wezen in mijn wezenlijk genot en beſtemming, alle die ſchepſelen buiten mij overtreffe — dan klopt mijn hart van vreugde en dankbaarheid jegens dien weldadigen Vader der natuur, die mij, uit vrije goedheid in aanzijn riep, en in de rij der redelijke ſchepſelen tot zoo veel heil, tot zulk eene hooge zaligheid beſtemde.

Maar, zoo dacht ik verder, is nu reeds de natuur zoo ſchoon en rijk, zoo wel in de middelen van genot als in wezens daar voor vatbaar, en zijn wij, redelijke ſchepſelen, nu reeds, op den eerſten trap van ons beſtaan, zoo vatbaar

voor het genot van zulk eene reine zaligheid, wat zal dan de natuur niet luisterrijk en heerlijk zijn, op die vernieuwde aarde, welke wij verwachten, wanneer de tegenwoordige gesteldheid der wereld met eene meer volmaakte zal verwisseld zijn! Voor welk een, nu onbeschrijfelijk, genot zullen wij dan niet vatbaar moeten zijn, wanneer onze ziel van haar stoffelijk omkleedsel ontdaan zal zijn, en wij op eenen anderen trap van ons bestaan nieuwe geschiktheden zullen bezitten om dien hoogeren gelukstaat evenredig te genieten. —— Ik gevoelde het grootsche en treffende van de korte beschrijving, die de gevoelvolle JOANNES 'er ons van geeft, en die de krachtigste is, die 'er van gegeven kan worden, „ dat het eene zaligheid is, die geen oog gezien, geen oor gehoord heeft, noch ooit in het hart eens stervelings is opgekomen."

Na mij dus eenigen tijd met zulke aangename beschouwingen op den rand der zacht en eenparig vloeijende *Chisel*, te hebben bezig gehouden, nam ik mijn KLEIST, welke voortreffelijke Lentezanger mij dikwijls bij mijne wandelingen verzelt, doch de steeds toenemende donkerheid verhinderde mij voor ditmaal mijnen opgewekten leeslust te voldoen: aangenaam was mij echter de herinnering aan eene en andere passagie van dien zanger, en, schooner dan ooit waren mij in dit heiligdom der natuur de volgende woorden:

Durch dich ist alles, was gut ist, unendlich wunderbar Wezen,
Beherrscher und Vater der welt: du bist so herrlich in vogel,
Der hier in dornstrauch hüpft, als in der veste des himmels,
In einer kriechende raupe, wie in dem flammenden cherub.
See sonder ufer und grund! aus dir quillt alles; du selber
Hast keinen zufius in dich. Die feurmeere der sterne
Sind wiederscheine von pünktchen des lichts, in welchen du leuchtest. —
Du drohst der stürmen, sie schweigen; berührst die berge, sie rauchen;
Das heulen aufrürischer meere, die zwichen wässern en felsen
Den sand des grundes entblosfen, ist deiner herrlichkeit loblied.
Der donner, mit flamme beflügelt, verkündigt mit brüllender stimme
Die hohe thaten von dir. Vor ehrfurcht zittern die haine,
Und weiderhallen dein lob. In tausend harmonische tönen
Von den verstande gehört, verbreiten heere gesterne
Die grösse deiner gewalt und huld, von pole zu pole.
Doch wer berechnet die menge von deinen wundern, wer schwingt sich
Durch deine tiefen, o Schepfer! vertraut euch den flügeln der winde,
Ruht auf den pfeilen des blitzes, durchstreicht den glänzenden abgrund.
Der gottheid, ihr endlichen geister, durch tausend alter des weltbaus,
Ihr werdet dennoch zulezt kein punktchen näher den grunde,
Als bey dem ausfluge seyn. Verstummt denn lebende saiten!
So preist ihr wurdger den Herrn. ——— ——— ———

Ik overzag nog eens dit geheel zoo onvergelijkelijk schoon en heerlijk natuurtooneel: ik vestigde mijne oogen op de stille, eenvoudige onder schaduwrijke boomen gelegene landwoningen, maar nu had ik ook moeite, den in mij opkomenden wensch van mijnen KLEIST te beteugelen:

Ach war es mir vergönnt, in euch, ihr holder gefilde,
Geſtreckt in wankende ſchatten, am ufer ſchwatzhafter bäche
Hinfort mir ſelber zu leben, ——— dann gönnt ich berge von demant
Und goldne klüfte den Mogul, dann möchten kriegriſche zwerge
Felshohe bilder ſich hauen, die ſteinerne ſtröme vergöſſen,
Ich würde ſie nimmer beneiden. Du quelle des glückes! ô himmel,
Du meer der liebe! ô tränckte mich doch dein ausfluſz! ſoll gänzlich,
Wie eine blume, mein leben, erſtickt von unkraut, verblühen!
Nein, du beſeligſt dein werk.

Met het vallen van den avond begon de dauw ook meer en meer uit de valleijen opteklimmen en het groene veld te bevochtigen, ik ſtond dus op, en begaf mij langs den kortſten weg naar huis, verheugd en vrolijk over deze wandeling, die mij nog langen tijd eene aangename nagedachte zal verſchaffen.

Toevallig en onverwacht biedt zich weder eene gunstige gelegenheid aan om dezen te verzenden: drie van mijne beste vrienden uit de ſtad, namelijk de Heeren WERNINCK, VISCH en STELLARD, vereeren mij heden met een bezoek in mijne eenzaamheid: na een genoegelijk geſleten dag, zal ik met nog een paar andere vrienden, met onzen goeden Mr. MACE aan het hoofd, dit aangenaam gezelſchap uitgeleide doen tot het naburig

Elt-

Eltham. —— Ik ſluite dus eerst dezen om hem aan mijnen vriend W: ter verdere verzending aantebevelen.

DRIE-EN-VIJFTIGSTE BRIEF.

Chiſlehurst April 1806.

Daar ik mij nu ſedert eenige dagen meer met opſtellen en vertalen uit en in het Engelsch, dan met u heb bezig gehouden, terwijl de ledige tijd intusſchen met wandelen wierd doorgebragt, wil ik nu wederom beginnen mij met u te onderhouden, en u eene wandeling beſchrijven, welke ik in het begin van deze week gedaan heb. Het was een ſchoone morgen: volgens mijne gewoonte vroegtijdig opgeſtaan zijnde, deed ik eene wandeling door den tuin: langs de, nu eens ſlingerende en zich dan eens in eene regte lijn uitſtrekkende graspaden wandelde ik langs de, eenen liefelijken geur verſpreidende bloembedden. —— Mijn KLEIST vergezelde mij al weder, en zijne zoo fraai geſchilderde bloemtuin, waarvan ik hier het ware evenbeeld rondom mij had, vermaakte mij

Wie ſchimmert,

Zoo zingt mijn lieveling-dichter,

Wie ſchimmert der blühende garten! wie duften die lauben, wie gaukelt
In wolken von blüthen der fröliche zephyr! Er führt ſie gen himmel,
Und regnet mit ihnen herab. Hier hat der verwegene ſchiffer.
Die wilden gewächſe der Mohren nicht hingepflantzt ſeltene diſtlen,
Durch blicken die fenſter hier nicht. Das nützende ſchöne verjunget
Den landman, und etwan ein kranz. Diſſ lange gewölbe von nusſtrauch
Zeigt oben voll laufender wolken den himmel, und hinten gefilde
Voll ſeen, und büſchichter thäler, umringt mit geſchwollenen bergen.
Mein augge durchirret den auftritt noch einmal und muss ihn verlaſſen;
Der nähere zielet mich an ſich. — ô Tulipane, wer hat dir
Mit allen farben der ſonne den offenen buſen gefüllet!
Ich grüſſte dich fürſtin der blumen, wofern nicht die göttliche roſe
Die tauſendblä trige ſchöne geſtalt, die farbe der liebe,
Der hohen bedarneten thron, und den ewigen wohlgeruch hätte.
Hier drëngt die Mayenblume die ſilberglöckchen durch blätter;
Hier reicht mir die blaue jacinthe den kelch voll kühler geruche;
Hier ſtrömt der hohen viole balſamiſcher ausflus. Hier ſtreut ſie
Die goldene ſtralen umher. Die nachtviolen läst immer
Die ſtolzeren blumen dem duft verhauchen, ſie ſchliesſet bedächtig
Ihn ein, und hoffet am abend den ganzen tag zu beſchämen.
Ein bildniss groſſer gemuther, die nicht, wie die furchtſamen helden
Ein kreis von bewunderern ſpornt, die tugendhaft wegen der tugend,
Im ſtillem ſchatten verbörgen, gerüche der gutigheit ausſtrenen.

Den tuin doorgewandeld zijnde, trok ik eenige friſſche radijzen uit den grond, en ging daarmede zitten in mijnen geliefden wilgenboom. In een wilgenboom! denkt gij misſchien, waarlijk eene zonderlinge zitplaats, neen! mijn Vriend! dit is hier eene zoo gemakkelijke en aangename zitplaats, als gij u met mogelijkheid verbeelden kunt,

kunt. Ter hoogte van een voet of acht boven den grond verdeelen zich de zijtakken op den ouden dikken ſtam, en vormen een zoo ſchoon natuurlijk prieel als het door menſchen handen gemaakt zou kunnen worden, latende de takken tusſchen elkanderen genoegzame ruimte om het heerlijkst landgezigt te genieten. ——

Deze holligheid is zindelijk met eene vaste planken vloer belegd, op welke vier zitbanken geplaatst zijn, zijnde de geheele binnenruimte zoo groot, dat 'er met gemak tien perſonen plaats in kunnen hebben, met eene tafel in het midden. In dezen boom nu zat ik, en vermaakte mij onder het eten van mijne ſmakelijke radijzen met het ſchoone uitzigt rondom mij. Naast mij zag ik vrolijke kudden in een park: aan mijne eene zijde de moes- en bloemtuinen, de aangenaamſte geuren verſpreidende, en een gedeelte van het ſtille dorp: aan de andere zijde eene groene weide, perkende aan een wild bosch, waarin de vogelen hun vrolijk morgenlied lieten hooren: — op eenen verderen afſtand verhief zich de ſchoone *Shooters-hill* met zijne prachtige landhuizen en bosſchen, terwijl de vreedzame heuvelen en ſtille dalen van dit paradiſisch Graafſchap tusſchen beiden het oog eene aangename rustplaats verſchaften: een gezigt mijn Vriend: hetwelk ik elken ſchoonen morgen kan genieten, en werkelijk geniet, en hetwelk mij ook telkens nieuwe genoegens verſchaft, telkens de zaligſte aandoeningen in mij verwekt,

die

die mij de ſtreelendſte blijdſchap en tevredenheid doen ſmaken,

Uit mijnen boom begaf ik mij over de weide naar het bosch. Eenzaam daalde ik langs de ſmalle kronkelende voetpaden, en verkwikte mij met het gezigt van het jeugdig groen, terwijl de heilige ſtilte, die in dezen tempel heerschte enkel door de hemelſche toonen van den nachtegaal wierd afgebroken. Daar de geheele natuur eenen uitmuntend *ſchoonen dag voorſpelde*, overleide ik *hoe ik denzelven* het aangenaamst en tevens nuttig door zou brengen: en het beſluit was eene verre wandeling in den omtrek van dit dorp te doen, naar plaatſen, van wier ſchoonheid en aangename ligging men mij veel had voorgepraat, doch welke te *zien*, het mij tot dus ver aan tijd en gelegen*heid* ontbroken had. Ik ging dus naar huis om te ontbijten, maakte mijn voornemen aan Mr. MACE bekend, en deed het noodig onderzoek naar den weg dien ik te volgen had en deszelfs *veiligheid*. Hierop eene voldoende inlichting bekomen hebbende ſtak ik mijne *Deſcription of all the direct and principal cross roads in great Britain*, in mijnen zak, greep mijnen ouden getrouwen wandelſtaf en begaf mij op weg. Ik nam mijn koers op *Bromley*: gij kent reeds dat ſtadje zoo wel als den ſchoonen weg derwaarts uit eenen vorigen brief, zoo dat het overtollig zoude zijn hetzelfde hier weder te herhalen, even min behoef ik u te ver-

zekeren, dat op dezen ſchoonen morgen deze fraaije weg buitengemeen verrukkend was.

Na eenen hoogen en ſteilen berg opgeklommen te zijn, zette ik mij op deszelfs top neder bij eene kleine bron, omringd door ſtatig geboomte, in wiens digte met jeugdig groen verſierde takken een koor van vogelen een liefelijk concert aanhief. De bron aan welke ik zat, en die mij eenen ververſchenden teug verſchafte, ſmakelijker dan de kostelijkſte wijnen, welke ik ooit gedronken had, vormde eene beek, welke door eene eenzame vallei kronkelde. —— De diepſte en plegtigſte ſtilte heerschte hier. De boschrijke heuvelen, die de kleine ſchilderachtige vallei omringden, en hooger waren dan die op welke ik zat, bepaalden mijn gezigt, zoo dat ik ſlechts door eene kleine opening in het bosch, de molen en het ſpits des torens van het vreedzaam *Chislehurst* konde zien. —— Zalig waren mij de oogenblikken, welke ik hier ſleet in deze plegtige ſchaduw, terwijl het lief geblaat der lammeren, en het harmonisch gerinkel van de bellen der hamelen, die in de vallei beneden mij, in het jonge gras dartelden, zachte, vreedzame aandoeningen in mij verwekten. —— Ik ſneed op een der boomen een paar letteren, om mij daardoor telkens, wanneer ik dezen weg bewandel aan het hier genoten ſtil vermaak te herinneren, en in hope van nog eens zoo gelukkig te zijn, om op dit zelfde lieve plekje met mijne kinderen nederte-zitten, hun dit teeken van vorig genoten vermaak

aan-

aantewijzen, en hetzelve dan eens bij herhaling dubbèl te genieten.

Van *Bromley* ging ik langs eenen ſchoonen, hoewel niet gemakkelijken weg, dewijl hooge bergen en diepe valleijen elkanderen onafgebroken opvolgden, naar *Beckenham*, een dorpje zeer aangenaam gelegen aan het kanaal van *Croydon*, en pronkende met eenige voorname landhuizen en parken, onder welke dat van Lord AUCKLAND zich geenszins het geringſte voordoet. Van dit dorp volgde ik den loop van gemelde kanaal naar *Sydenham*, insgelijk een klein dorp, gelegen op de helling van eenen heuvel, van welken ik een heerlijk uitzigt had over de omliggende bekoorlijke landſtreek. Vervolgens *Brickley place* aan mijne regterzijde latende, kwam ik te *Lewisham*, en bevond mij dus wederom, daar ik dit dorp meermalen van *Londen* naar *Chislehurst* bezocht had, in eenen mij bekenden oord. *Lewisham* is een van die dorpen, welke men prachtig kan noemen door natuur en kunst: door de nabijheid der hoofdſtad hebben vele vermogende Londenaars hier hunne zomerverblijven en landhuizen. Het dorp beſtaat hoofdzakelijk uit eene lange ſtraat loopende langs den breeden postweg op *Londen*. De huizen vertoonen eene uitſtekende netheid en hebben fraaije tuinen aan den voorkant, tusſchen welke en den weg een tak van de rivier *Ravensbourn* doorſtroomt, welke niet weinig toebrengt tot verſiering van dit zoo aangenaam als welgelegen dorp: het uit-

uitzigt uit de huizen over den weg, is verrukkend op een amphitheater van de hoogſte bergen van dit Graaffchap, eene treffende verſcheidenheid van bosſchen, ſchoone landhuizen en groene weiden aan het oog aanbiedende. Op eenen kleinen afſtand van dit dorp beklom ik eenen heuvel, beroemd wegens deszelfs ongemeen voortreffelijk uitzigt, en eenen boom op denzelven, de *Oak of honour* genaamd: doch wat het uitzigt betreft, ik behoef u geene nadere beſchrijving van hetzelve mededeelen, daar ik, toen ik den heuvel beklommen had, en mijne oogen rond liet gaan over de mij omringende voorwerpen, weldra bemerkte, dat het dezelfde heuvel was, welke ik reeds bezocht en bewonderd had bij gelegenheid van eene wandeling naar *Streatham*, waarvan ik in eenen vorigen geſproken heb. Ik vond mij dus eenigzins in mijne verwachting te leur geſteld, daar ik meende eenen geheel anderen beroemden heuvel te bezoeken: echter beklaagde ik mij dit uitſtapje niet daar het onbeſchrijfelijk heerlijk uitzigt van denzelven wel een herhaald bezoek waardig is. De *Oak of honour* draagt dien naam ter eere van Koningin ELISABETH, die, om het heerlijk uitzigt van dezen heuvel eens regt te genieten, verkoos onder dezen boom haar middagmaal te houden. De oorſpronkelijke boom, welke de eer genoot deze koninklijke gast en haar luisterrijk gezelſchap met zijne takken te overſchaduwen, is reeds lang verdwenen, doch om de gedachtenis van die gebeurtenis

in

in levendig aandenken te houden, heeft men zorg gedragen eenen anderen in deszelfs plaats te planten. Had ik nu het genoegen niet mij onder dezelfde takken te bevinden, die weleer eene Koningin tot een verdek verſtrekten, ik bevond mij toch op denzelfden grond, waarop die Koningin, aan welke de protestanten in het algemeen, en onze landgenooten in het bijzonder eene groote verpligting hadden, den wonderbaren rijkdom van natuur en kunst in dezen ſchoonen oord bewonderde.

Van *Lewisham* begaf ik mij naar *Blackhead* door eenen onbeſchrijfelijk ſchoonen oord. Hier is meer water dan men ergens in dit Graaffchap aantreft: de rivier *Ravensbourn* en nog eene andere vormen verſchillende kreken die door vette vruchtbare velden vloeijen, en deze landſtreek tot den verrukkelijkſten oord maken, vooral voor iemand, die in waterrijke gewesten is opgevoed: men wandelt hier onafgebroken in den ſchoonſten tuin, waarin oog en hart gedurig bronnen van het reinst genoegen vinden: jammer is het, dat deze zoo gezegende en in uitmuntende natuurvoorwerpen zoo rijken oord, voor een der onveiligſten van den omtrek van *Londen* wordt gehouden: — hoewel die bij dag juist zoo erg niet is, en de menigte van reizigers langs dezen weg, roof en uitſchudding niet zoo ligt mogelijk maken, ſtoorde dat denkbeeld mij toch een weinig in mijn ſtil genoegen hetwelk natuur en kunst hier zoo edel en rijkelijk

aan-

aanbood, vooral toen ik mij de voorgaande waarſchuwing van mijne vrienden in *Londen* herinnerde, en ik kan wel zeggen, dat ik een weinigje ontzet wierd, toen ik, vervuld met zulke denkbeelden, onverwacht op een zeer eenzaam plekje eene bende heidens rondom een vuur zag zitten, welke ik volſtrekt voorbij moest gaan: — ik kwam echter met den ſchrik vrij, doch geloof wel, dat ik, toen ik dat leelijke gezelſchap voorbij was, ſterker aanſtapte, dan ik op dat oogenblik zelfs wel beſefte: — ook was het op dit gezigt geheel anders in mijn hart geſteld, dan bij de onverwachte verſchijning van een ſchoon natuurtooneel. —— T'huis komende verhaalde ik deze mijne ontmoeting en den ſchrik, welke dezelve mij veroorzaakt had, aan mijne huisgenooten, doch toen verzekerde men mij, dat men van die ſoort van lieden, die zeer talrijk in dit Graaffchap zijn, en altoos zonder vaste woonplaats rondzwerven, geen kwaad te vreezen heeft, dat zij van bedelen en eene kleine koopmanſchap leven, en nooit iemand aanvallen of beleedigen. De wegroovers behooren tot eene meer aanzienlijke klaſſe, en zijn veelal de zoodanigen, die zich door verkwisting moedwillig in behoefte geſtort hebben.

Bleackhead, waar ik dus zonder eenige verdere onaangename ontmoeting aankwam, is een vrij hooge berg, biedende een zeer voortreffelijk uitzigt aan en pronkende met de aanzienlijkſte landhuizen, die, op eenen afſtand, van beneden uit

het dal gezien wordende, aan dezen berg een luisterrijk aanzien geven. Het zonderlingſte dat dezelve oplevert is een hol, hetwelk in 1780 ontdekt is en beſtaat uit 7 groote vertrekken, ondersteund door pilaren en gemeenſchap met elkanderen hebbende. De geſchiedenis van dit zonderling verſchijnſel, mij tot dus ver onbekend zijnde, kan ik u daaromtrent niets naders melden.

Vermoeid van het op en afklimmen van zoo vele heuvelen en bergen, hield ik mij op *Bleackhead* zoo lang *op als ik noodig oordeelde om* uitterusten en met vernieuwde lust en kracht het nog overig gedeelte van mijnen voor mij liggenden weg naar huis te bewandelen.

Ik nam nu vervolgens mijn weg voorbij *Lee*, een dorp op *Shootershill*, op eenen kleinen afſtand van laatstgemelde plaats gelegen. De oude kerk ligt op den top des bergs en heeft een volmaakt landelijk en ſchilderachtig aanzien: voor het overige heeft dit dorp behalve het overheerlijk uitzigt van den top des bergs en verſcheiden fraaije landhuizen die denzelven omringen, niets bijzonder opmerkelijks: — *Shootershill* is een der beroemdſte heuvelen of liever bergen van geheel *Engeland*, hebbende zich dien roem verworven door het onvergelijkelijk ſchoon uitzigt van deszelfs top naar allen kanten. Het is mij onmogelijk, mijn Vriend! u van hetzelve eene eenigzins waardige of evenredige beſchrijving te geven, het is daar voor te grootsch, te bedwelmend, het overtreft de inge-

ſpan-

ſpannenſte verbeelding. — Ik zal u dus ſlechts eenige van de belangrijkſte voorwerpen opnoemen, die op dezen berg in het oog vallen. Mijn gezigt oostwaarts wendende, wierd hetzelve getroffen door den majestueuſen *Theems*, welke ik in zijnen prachtigen loop tot op eenen wijden afſtand, verre voorbij *Graveſande*, konde volgen, een ontelbaar tal groote en kleine ſchepen op zijnen breeden rug voerende. Op zijne ſchoone rijke oevers zag ik eene verbazende menigte van ſteden en dorpen zich verheffen, vermengd met prachtige paleizen, keurige landhuizen, trotſche parken en ſtatige bosſchen in eene wonderbare verſcheidenheid, zoo ver het nieuwsgierig ſtarend oog, van het ſcheeprijk *Greenwich* af tot de hooge rotsachtige bergen van *Dover* toe, ſtaren konde. Westwaarts verbaasde mij het gezigt van *Londen* in deszelfs onmeetbare uitgeſtrektheid. Van de koninklijke paleizen van *Westmunſter* tot aan de pakhuizen en werkplaatſen van *Wapping* en van daar tot aan de ſchoone ſpits van *Bow kerk*, welk eene verbazende uitgeſtrektheid! welk eene ontelbare menigte prachtige ſpitſen, welk een ondoordringbaar bosch van masten! welk een ontzettend grootsch tafereel van *Engelands* magt, welvaart, rijkdom en nijverheid! Noordwaarts verhieven zich de torens van *Herfortshire* en de woeste ſombere ruinen van ſommige door den tijd verwoeste Gotiſche paleizen op de hooge bergtoppen: — ik zag den toren van het mij onvergetelijk *Islington*: achter denzelven de prachtige heuvelen *Harrow*, *Muswell*,

Highgate en *Hampſtead*, en dat plekje waarop ik eenige weken in mijne omſtandigheid zoo gelukkig had geleefd als een ſterveling leven kan. —— Westwaarts vertoonden zich de plegtige bosſchen, de ſtatige heuvelen en de vorstelijke parken, van het koninklijk *Windſor* en het hemelsch *Richmond*: zuidwaarts aan mijne regterzijde de ſchilderachtige boschrijke bergen van *Surry*, en aan mijne linker die van het Graafſchap *Kent* met deszelfs vruchtbare velden en bekoorlijke landhuizen, lommerijke bosſchen en ruiſchende beken midden door heerlijke beemden vloeijende, waar overvloed en welvaart aan alle kanten ſchittert, en de vrije, zindelijke en welopgevoedde landman zijn eigen heer en meester is, en de vruchten van zijn eigen arbeid zelf inzamelt.

Na dit onbeſchrijfelijk tooneel eenigen tijd met genoegen beſchouwd en bewonderd te hebben met aandoeningen van eerbied en bewondering over de magt, grootheid en goedheid van den God des hemels en der aarde, zoo zigtbaar doorſtralende in dit ſchoon gedeelte zijner ſchepping, dat mijne oogen hadden kunnen overzien, van dien God, voor wien eene enkele wenk genoeg zou zijn om dit heerlijk lusthof in minder dan een oogenblik in eene woestijn te veranderen, die de bergen aanraakt, dat zij vuur en vlammen ſpuwen, begaf ik mij den heuvel af, op den weg naar *Eltham* een groot marktvlek 8 mijlen van *Londen* en ruim twee van *Chiſlehurst* gelegen.

Daar

Daar ik nu zoo nabij huis was, en ik dus overvloedig tijd had nog een uurtje met wandelen in den omtrek van dit ſchoone dorp, te beſteden, gebruikte ik vooraf een eenvoudig ſmakelijk middagmaal aan het huis van Mr. BAUCKS. Vervolgens begaf ik mij langs eene zindelijke ſtraat, bezet met ſchoone huizen, buiten het dorp, om de melankolieke overblijffelen van een voormalig koninklijk paleis te bezoeken.

Van dit weleer zeer ruim en uitgeſtrekt gebouw, zoo als nog uit een gedeelte vervallen muurwerk kan worden opgemaakt, is thans niets meer overig dan de zoogenaamde *Hall* of groote zaal. De wijde en diepe grachten, waaruit het gebouw is opgehaald, zijn droog en met gras en ſtruikgewas begroeid, de geboogde bruggen over dezelve beginnen te zakken: in één woord, alles vertoont hier de verwoesting van den tijd, alles roept hier met luider ſtemmen toe, *ſic tranſit gloria mundi.*

Den ſteenen trap, dezelfde, welke weleer door Koningen en Koninginnen wierd gebruikt om te paard te ſtijgen, overgeklommen zijnde, bevond ik mij op den woesten ledigen voorgrond: bemerkende dat de deur open ſtond, dreef mij mijne nieuwsgierigheid aan, om eens binnentetreden, en het inwendige van dit overblijffel van koninklijke pracht en grootheid te bezigtigen.

Welk een treffend en ontzettend gezigt! — eene ruime, breede en verbazend hooge zaal, groot genoeg om duizende perſonen te bevatten, vond ik in eenen beestenſtal herſchapen: — akelig is nu deze ruimte, grimmig en huivering verwekkend de majesteit van dit ontzaggelijk ledig ruim; het graauw verderf wandelt langs de weleer ſneeuwwitte muren: torren, vliegen en wormen vinden hier eene ongeſtoorde ſchuilplaats, waar weleer honderde handen gereed en dienstbaar waren, om ook niet aan de geringſte onreinigheid plaats te geven: de weleer ſpiegelhelder glazen in de lange ſmalle ramen zijn aan onzigtbaar horen gelijk geworden, en, in plaats van prachtige gordijnen, die dezelve weleer verſierden, weeft de ſpin hier nu hare ſtevige netten, en niemand geeft zich de moeite dezelve te verſtoren. Wild gras en mos vinden thans daar eenen vruchtbaren grond, waar weleer rijke tapijten lagen uitgeſpreid. —— Ontzettend denkbeeld! — treffend tafereel van de onbeſtendigheid en vergankelijkheid van aardſche grootheid! —— Hier, in dit zelfde gebouw, in dit zelfde vertrek, waarin thans beesten voor het ruwe weêr eene veilige ſchuilplaats vinden, hetwelk thans tot eene bergplaats dient voor ploegen, eggen en ander lomp gereedſchap: — hier, onder dit zelfde dak wierden Koningen geboren: koninklijke vertooners zag dit nu zoo onaanzienlijk tooneel: — koninklij-

lijke geſlachten gevoelden hier de grootheid van hunnen ſtand. —— In uit zelfde vertrek, waarin ik nu niets dan verderf en verwoesting aanſchouw, onthaalde de dappere EDUARD DE DERDEN eens twee duizend gasten, waaronder de Koningen van *Schotland*, *Armenië* en *Frankrijk*, welke laatſte hier als een gevangene was. —— Hier in deze zelfde zaal, die weleer van gejuich, van ſpel, zang en dans weergalmde, waar koninklijke overvloed op de ruime tafels zich vertoonde, waar het eens blonk van goud en edele geſteenten, daar heerscht nu eene akelige ſtilte als die des doods, eene ſtilte, die door niets, dan het geloei der runderen, het geblaat der ſchapen en het ſchor gekras van raven en uilen wordt afgebroken. —— Treffend waren mij nu in deze zoo akelige en woeste ruimte de ſchoone woorden van OSSIAN aan SELMAR — „ SELMAR, uwe ver-„ gruiſde torens vervallen: uwe ſtatelijke paleizen „ vergaan, de winden bruiſchen door uwe ledige „ voorhoven: wild gras verbergt de zitplaats des „ Konings: de uil neſtelt in zijn ſchild: mos „ bedekt het wapen der helden: — de oogen der „ ſchoonen zegenen uwe muren niet meer: — met „ de donker rollende jaren zijn uwe dochteren „ verdwenen."

Ik ging wederom uit door de groote boogswijze gevormde poort, de hoofdingang van dit Paleis, en ſchoof den lompen ſlagboom voor de deuren.

Ik zette mij nu nog eens een oogenblik neder op eene vervallene ſteenen bank op een der bruggen. —— Geheel vervuld met ſombere denkbeelden en vervoerd in de dagen der voorwereld, liet ik mijn oog weiden langs de diepe drooge grachten, over de ledige ruime voorhoven, waar morſige varkens in eenen mesthoop wroeteden ter plaatſe waar zoo vele Koningen en Koninginnen hunne voetſtappen hadden gedrukt. Ach! dacht ik, wat is dan toch wel de uitmuntendheid des rijkdoms *en de grootheid van dit leven*, daar ook de rijken ſterven zoo wel als de armen, daar ook hunne goederen even vergankelijk zijn als zij zelve en eindelijk tot ſtof vergaan: — zoo dacht ik, en de heilige woorden van SHAKESPEARE kwamen mij te binnen: — „ De *met* „ hunne ſpitſen wolken dreigende torens, de „ prachtige paleizen, de plegtige tempels, de „ groote aardbol zelve, ja, alles wat aardsch „ is zal vergaan, en even als het grondeloos „ gebouw eens drooms, ook niet een eenig over- „ blijffel achterlaten."

Vol van gedachten over het onbeſtendige en vergankelijke van de goederen van dit leven, en de noodzakelijkheid om te jagen naar die rijkdommen, die ons aan gindſchen oever des doods te ſtade zullen komen, wandelde ik in het gezigt van de prachtig ondergaande zon, van *Eltham* naar *Chislehurst*, verheugd over dezen ſchoonen dag,

dag, welken ik met zoo veel ſtil vermaak en niet geheel zonder nut voor mij zelven geſleten had.

T'huis komende, vond ik het geheele huis in leven en beweging: het was namelijk zaturdag avond: op den middag van dien dag komt gewoonlijk een dansmeester uit de ſtad, om eenige jonge ſcholieren in die kunst te onderwijzen: dit wordt doorgaans gevolgd van eenen vrolijken avond, wanneer vele deftige jongelingen en meisjes, ook zelfs aanzienlijke bejaarde lieden van het dorp, in de ſchool zamenkomen, om deelgenooten of aanſchouwers van de vrolijkheid te zijn: — ik liet mij echter niet zien aan de talrijk vergaderde menigte, maar ſloot mij ſtilletjes in mijne kamer op, gebruikte daar, om niet naar het ſoupé te wachten, mijne koffij en boterham, terwijl ik mij daar bij in de ſtille eenzaamheid vermaakte met natedenken over het geen ik op dezen aangenamen dag gezien, genoten en voor mijn hart in de heerlijke natuur ondervonden had.

Voor tegenwoordig geene gelegenheid ter verzending hebbende, zal deze nog welligt eenigen tijd moeten blijven liggen.

Vervolg. *Londen.*

Daar ik thans toevallig in deze ſtad ben, kan ik niet nalaten, bij dezen voorgaanden, welken ik hier zal laten, nog eenige letteren te voegen. Het toeval *dat mij hier bragt was het* volgende: Daar twee van mijne Londenſche bekenden, namelijk Mr. en Mevrouw SUWERKROP, ons dop met een bezoek vereerden, en in hetzelve den nacht vertoefden, beſloot ik, daar ik toch iets in *Londen* had te doen, met deze vrienden over *Bromley* met de koets, derwaarts te reizen. *Het* was een ſchoone avond en eene milde lucht. Op raad van den Heer SUWERKROP, plaatſte ik mij, om zoo veel te beter het heerlijk uitzigt naar buiten te kunnen genieten, bij hen boven op de koets, eene manier van reizen, zeer gewoon in dit land. Daar ik dezelve echter nog nooit ondervonden had, dacht mij, moest ik het nu ook maar eens doen. Maar, mijn Vriend, ik kan u wel verzekeren, dat ik deze poſitie zoo lastig vond, dat ik mij niet veel om de ſchoone gezigten, die zich rondom mij aanboden, bekommerde, maar meer om mij vast en in evenwigt te houden dacht. Gelukkig nog voor mij, dat ik

in

in het midden zat, anders zou ik het onmogelijk hebben kunnen uithouden. Over berg en dal en de hier overal effene en ſchoone wegen ging het nog zoo wat: doch in de zeer lange en oneffene *Kentſtreet* en andere ſtraten van *Londen* viel het mij zeer bezwaarlijk het evenwigt te houden. Ik heb nu eenmaal zoo gereisd, maar het zal zeker ook de laatſte maal zijn, al zou ik dan ook in eene geheel digte koets, buiten de mogelijkheid van iets te kunnen zien, opgeſloten moeten zitten. Met de koets op *Orpington* die over *Chislehurst* rijdt, keer ik morgen of overmorgen weder terug naar mijne ſchool, zoo dat gij niet ongerust behoeft te zijn, dat ik, als een eenzaam wandelaar, door ſtruikroovers of moordenaars zal overvallen worden.

Dezen laat ik hier bij mijnen vriend W. om eerstdaags aan u verzonden te worden. —— Vaarwel dus, tot eene volgende gelegenheid.

VIER-EN-VIJFTIGSTE BRIEF.

Chislehurst April 1806.

Na mij een dag of drie in *Londen* te hebben opgehouden, ben ik wederom op mijn vreedzaam dorpje aangekomen, en vind nu een nieuw genoegen in mijn ſtil verblijf. De woelige ſtraten van *Londen* bevielen mij nu nog minder dan voorheen, daar ik nu ſedert eenigen tijd weder gewoon geworden was ongeſtoord mijnen weg te gaan, het viel mij daarom ten uiterſten laſtig mij door eene ontelbare menigte te moeten heenworſtelen. Gedurende dit mijn kort verblijf in *Londen* had ik weder gelegenheid eene vertooning te zien, waartoe men ſomtijds in jaren geene aantreft, namelijk de prachtig opgeſierde *Westmunster Hall.* — Gij weet misſchien, dat, wanneer een *Lord*, van eene hoofdmisdaad beſchuldigd is, en door de vergadering der *Pairs* moet geöordeeld worden, zulk eene regtspleging in deze zaal gehouden wordt. Zulk een vonnis is de luisterrijkſte daad, welke het halsgeregt kan oefenen: het vertoont

'er zich met al de pracht die elders de grootſte plegtigheden vergezelt. Bij de tegenwoordige gelegenheid was deze zaal op zulk eene wijze in gereedheid gebragt, om Lord MELVILLE, zoo men zegt, over het verdonkeren van groote ſommen, den lande toebehoorende, te vonnisſen. In het midden der verbazend ruime zaal verhief zich een troon, bedekt met een verhemelte van karmozijn fluweel, en beneden deszelfs voetbank, de ſtoel voor den Groot-opperrigter. Voor de andere ambtenaren van ſtaat als den geheimſchrijver enz. als mede voor de Prinſen van den bloede waren de gewone wolzakken geplaatst: in het achterſte gedeelte der zaal waren twee prachtige geſtoelten opgerigt, waarvan het eene ter regter zijde voor het koninklijk geſlacht, en het andere ter linker zijde voor de vreemde afgezanten en andere lieden van aanzien, plaats moesten. Aan wederzijde der zaal waren banken, zich trapsgewijze boven elkanderen verheffende, en met laken behangen gelijk de wanden der geheele zaal. Aan het eind tegen over den troon was de balie van het hof, en eene plaats voor den misdadiger, benevens banken, aan de eene zijde, voor des Konings Advokaat en den algemeenen Pleitbezorger, aan de andere voor de maagſchap van den beſchuldigden en den Regtsgeleerden, wiens dienst het hen geöorloofd is te gebruiken. Het geheel gaf in der daad eene zoo prachtige als eerbiedwekkende vertooning: men rekent dat de onkosten van den toeſtel alleen bij

zulk

zulk een enkel regtsgeding, dat flechts eenige weinige dagen duurt; ten minſten op 150 duizend guldens. —— Welk een treffend gezigt moet zulk eene vergadering van de eerſten, rijkſten en magtigſten van dit Rijk in zulk eene zaal bij zulk eene gelegenheid opleveren! gaarne zou ik dezelve hebben bijgewoond, doch het ontbrak aan gelegenheid: het is wel waar, zulk eene vergadering wordt, gelijk elke regtspleging, met opene deuren gehouden, doch, daar zulks volſtrekt voor de orde *noodzakelijk is*, kan niemand van *zitplaatſen* gebruik maken, dan die een kaartje van toegang tot dezelve heeft; welke door den Groot-kamerbewaarder worden uitgedeeld, en flechts tot zulk een getal, als men oordeelt dat 'er plaatſen zijn voor de aanſchouwers. Men is ſoms wel in de gelegenheid zulk een kaartje te koopen, doch daar voor van tien tot dertig en meer guinjes te betalen is de zaak niet van zulk een reiziger als ik ben: ook is het gemakkelijk te begrijpen, dat de rijkſten zich doorgaans ſchielijk van dezelve meester maken. Dus konde dan ook aan deze mijne nieuwsgierigheid niet worden voldaan. —— Gij ſchrijft mij wederom in uwen laatſten, dat gij u verwondert dat ik u nog niets van het Parlement en deszelfs meer of min belangrijke handelingen, en het geen hetzelve verder betreft, geſchreven heb. Wel nu, mijn Vriend! om u dan daarop iets te antwoorden, kan en wil ik u bij dezen melden, dat ik eene der zittingen van hetzelve

voor

voor eene korten tijd heb bijgewoond, doch ik kan 'er u niets anders van zeggen, dan dat de geheele inrigting gelijk is aan onze voormalige Nationale Vergadering, ook heerscht 'er dezelfde ja misschien nog grooter wanorde. Het is niet vreemd een lid van het Parlement in de zonderlingste houding op eene bank half te zien zitten en half te leggen, noten te kraken, oranjeäppelen of iets anders te eten. De vertrekken, waarin de beide huizen zamenkomen, om over de belangens der drie vereenigde Koningrijken te raadplegen, zijn zeer gemeen en ver beneden het aanzien van zulk een magtig Rijk. —— Men zegt, dat het tegenwoordig oud en akelig gebouw weldra door een nieuw zal vervangen worden. Voor het overige, mijn Vriend! heb ik het geenszins der moeite waardig geacht, om mij uren lang in zulk eene akelige vergaderzaal optehouden, om daar te hooren debatteren over onderwerpen, die ik den volgenden dag op mijn gemak in de nieuwspapieren lezen kan. De Engelschen vertoonen bij zulk eene gelegenheid een onbeschrijfelijk geduld, en schromen niet een dozijn uren op dezelfde plaats te blijven, enkel om hunne nieuwsgierigheid een dag vroeger te voldoen, of een beroemd redenaar, of voorstander van hunne partij te hooren spreken.

Behalve de *Westmunster Hall*, heb ik nu bij deze gelegenheid ook nog gezien den buitengemeen zwaren man van zevenhonderd ponden. Om mij zelven de moeite te besparen u zulk een ver-

verbazend ligchaam te beſchrijven, zende ik u hier nevens eene gedrukte afbeelding van hetzelve, die zeer juist en naauwkeurig is. Voor het overige heb ik eenige nieuwe Panorama's, wasſen beelden en diergelijke fraaijigheden gezien, doch al zulk ſoort van dingen kunt gij bij u' ook zien, ik zal 'er mij daarom in dezen niet bij ophouden, maar liever overgaan om u eene beſchrijving mede te deelen van een reisje, hetwelk ik naar het koninklijk *Windſor* heb gedaan, en waarvan ik eergisteren *ben teruggekomen. Het was in den eigen*lijken zin vacantie op onze ſchool, zoo dat dezelve grootendeels ledig en verlaten was: mijne vrienden en bekenden waren voor hun vermaak naar *Londen*. Waarom ik ook beſloot eens ergens heen een uitſtapje te doen, juist niet zoo *zeer om* de ſtilte en ledigheid thans in deze woning heerſchende te ontwijken, want deze weet gij is mij altijd aangenaam, maar om mij nu ook eens op eene andere wijze een ſtil en tevens nuttig vermaak te bezorgen.

Het was de ſchoonſte lentemorgen, welken de natuur ſchenken kan, toen ik mij op weg *begaf* naar *Bromley*, en van *Bromley* naar *Wickam*, een uitſtekend aangenaam gelegen dorpje, *in* dezen oord beroemd als de meest geliefkoosde verblijfplaats van den geleerden G. WEST, die hier zijne aanmerkingen ſchreef op de Opſtanding van CHRISTUS: — waar de twijfelaar LYTTLETON tot het christelijk geloof bekeerd wierd, en ingevolge

daar

daarvan, eene verhandeling ſchreef over de bekeering en het Apoſtelſchap van PAULUS. Ook was de voormalige Staats-minister PITT gewoon, hier in eenen kleinen kring van vrienden zijne uren van uitſpanning doortebrengen en uitterusten van zijne ſtaatszorgen en vermoeijenisſen. Den weg van dit dorp naar *Croydon*, die mij nieuw en vreemd was, vond ik zeer aangenaam en afwisſelend, behalve op ſommige plaatſen, waar de hoog opgeſchotene en nu geheel digt met groen bekleedde hagen, mij in het uitzigt naar wederzijde te veel belemmerde.

Croydon is een vrij aanzienlijk marktvlek in het Graafſchap *Surry*. Onder de belangrijke gebouwen ziet men nog de eerwaardige ſombere overblijfſelen van een Paleis, reeds in het begin der twaalfde eeuw bewoond door Aartsbisſchoppen van *Canterbury*: dezé Bisſchoppen hebben hier nu een nieuw Paleis in eenen ſchoonen ſmaak gebouwd en van een overheerlijk park voorzien. De overblijfſelen van het eerstgenoemde Paleis worden thans bewoond en gebruikt door eenen Katoendrukker en eenen Leertouwer: welk eene verandering van tooneel, dacht ik, indien men dit Paleis in deszelfs tegenwoordig vervallen ſtaat, vergelijkt met het geen het was in dien tijd, toen de Aartsbisſchop PARKER in het jaar 1573 in dit zelfde gebouw een feest gaf hetwelk zeven dagen duurde, en waarop Koningin ELISABETH met haren geheelen hofſtoet en den voornaamſten adel van het Koningrijk

onthaald wierden, of in dien tijd toen de Aarts-bisschoppen WAKE en POTTER in hetzelve als goden dezer aarde vorstelijk leefden. Ik bezocht de oude Gottische kerk, die juist voor den morgen-godsdienst openstond; dezelve bevat verscheidene fraaije oude gedenkteekenen, waar onder de sierlijke graftomben van gemelde Aartsbisschoppen POTTER, WAKE en HERRING uitmunten. Voor het overige vond ik in dit plaatsje niets, dat eenige bijzondere opmerking verdiende: de opgenoemde overblijfselen eener grijze oudheid, die mijne gedachten in de vervlogene eeuwen verplaatsten, gaven mij echter ruime stof tot ernstige en nuttige overdenkingen over het onbestendige van aardschen luister en de verbazende omwentelingen waaraan ook enkele geslachten zoowel als geheele maatschappijen en volkeren onderworpen zijn.

Van *Croydon* sloeg ik den weg in naar *Beddington*, welken ik zeer aangenaam vond en weinig voor het gezigt belemmerend door hooge hagen: de weg was met dezelve wel ter wederzijden beplant, doch zij waren op eene matige hoogte gehouden en plat geschoren: de wilde rozeboomen die zich door dezelve slingerde, en de Auricula's Primulæ veris en andere lentebloemen langs het [illegible], maakten eene zeer bevallige vertooning. *Beddington* is een lief en aangenaam gelegen dorpje, doch bevat voor het overige niets bijzonders dan een fraai landhuis. Op eenen kleinen afstand van hetzelve zag ik eene zoogenaamde *Roockery*, be-

staan-

ſtaande uit eene groep van hoogopgeſchotene ſtatige olmen, in elk van welke zich eenige kraai-jennesten bevinden. De Engelſchen planten zulke groepen opzettelijk met zulk een oogmerk, om tot een verblijf voor kraaijen te verſtrekken, wier ſchor geſchreeuw door de ruime parken en tuinen weergalmende, dikwijls tot op eenen verren afſtand gehoord kan worden. Mij dunkt, deze ſoort van ſmaak voor zulke *Roockery's* verraadt eenigzins het ernſtig en tot zwaarmoedigheid overhellend karakter der Engelſche natie, eene eigenſchap, welke dezelve in mijne oogen ruim zoo eerwaardig maakt, als de bekende losheid en vrolijkheid der Franſchen, en de lompe luidruchtigheid der Duitſchers. WENDEBORN, die jaren lang als Hoogduitsch Predikant in dit land gewoond en 'er zijn beſtaan gevonden heeft, van wien men dus zou mogen denken, dat hij het karakteristike der natie kent, en hetzelve zeker naar waarheid zal beöordeelen, althans zou men dit van eenen man van zulk eene bediening moeten verwachten, deze WENDEBORN ſchrijft dit verſchijnſel van *Roockery's* toe aan den in zijne oogen ijſelijken wanſmaak der Engelſchen, welke hij zegt zoo verre te gaan, dat zij zulk eenen hoogen prijs ſtellen op deze vreeſelijk krijtende kraaijen-colonien, dat zij dezelve opzettelijk digt bij hunne landhuizen aanleggen om zich door dit ondragelijk geſchreeuw, 't welk hun een melodieus gezang toeſchijnt, te verluſtigen. WENDEBORN vond ook het herderleven in *Engeland*

geheel niet Arcadisch, nota bene, omdat, zoo als hij zelf zegt, de herders in dit land geene doedelzakken hebben, zoo als in *Duitschland*. Zou men hier uit dan niet met even zoo veel, ja met meer regt kunnen besluiten, dat het met WENDEBORN's smaak voor de muzijk ook heel slecht gesteld moet geweest zijn. WENDEBORN maakt meer diergelijke in mijne oogen dwaze aanmerkingen op *Engeland* en deszelfs bewoners: hij vond verbazend veel dat hem tegenstond, jammer dus, dat zulk een persoon, in zulk een land moetende leven, om zijn bestaan te vinden, dagelijks zijn gehoor of gezigt met deze of gene onaangename voorwerpen moest kwellen. —— Ik kenne vele brave Duitschers in dit land, die der menschheid eer aan doen, maar ook zeer velen, die hier van hun oorspronkelijk niets tot rijkdom, voorspoed en aanzien zijnde verheven, hunnen zotten Duitschen hoogmoed blijven behouden, en vergeten dat zij hier een fortuin gemaakt hebben, waartoe hun eigen land hun geene gelegenheid aanbood, en die dan met eene hatelijke verachting uit de hoogte nederzien op het goede en voortreffelijke, dat in dit schoone land gevonden wordt. Verachtelijke wezens, niet waardig de lucht van dit gezegend land inteädemen. Ik zou dit gezegde met vele bewijzen proefondervindelijk kunnen staven, zoo het der moeite waardig en voor u van eenig wezenlijk belang was, mij langer bij zulk een onaangenaam onderwerp op te houden

den. Ik keer daarom liever terug tot mijne wandeling.

Na te *Beddington* wat uitgerust te hebben, ging ik van daar naar *Cheam*, een dorp niets merkwaardigs bevattende. Op eenen kleinen afstand van hetzelve wordt nog aan zeker stuk gronds den naam van *Nonsuch* gegeven: deze naam is oorspronkelijk van een koninklijk Paleis, gesticht door HENDRIK DEN ACHTSTEN; hetwelk geoordeeld wierd deszelfs gelijken nergens ter wereld te hebben. — Er zijn echter van hetzelve geene overblijfselen dan de naam voorhanden: — de koninklijke stichters, die hier in overvloed en luister leefden, traden af van het tooneel der wereld, en het gedenkteeken hunner grootheid verdween ook met den loop der wentelende eeuwen, en keerde tot deszelfs voormalig niets terug, niets achterlatende dan de gedachten, dat op dezen grond weleer een onvergelijkelijk prachtig Koninklijk Paleis pronkte: zoo, dacht ik, gaat de wereld voorbij met hare begeerlijkheid, en vond hier eene nadrukkelijke herinnering, dat geen aardsche pracht en luister, geene stoffelijke voorwerpen, maar alleen de Godsdienst bestendige en duurzame genoegens kan opleveren.

Van *Cheam* bragt mij mijn weg op *Ewel*, een marktvlek 13 mijlen van *Londen* afgelegen, van daar op *Long-Ditton*, eene klein doch zindelijk en aangenaam gelegen dorpje, van daar vervolgens op *Westmoulsy* waar ik mij met de gewone boot

naar *Hampton* over den *Theems* liet zetten. Ik was hier dus weder in eenen bekenden oord, welken ik u reeds in eenen voorgaanden beſchreven heb: na hier mijn middagmaal genomen te hebben, nam ik eene postchais, om dus niet als een eenvoudig wandelaar, maar regt *genteel*, of als een *Gentleman in* het koninklijk *Windſor* aantekomen. Eenigzins vermoeid van het wandelen zijnde viel ik in mijne gemakkelijke postchais in ſlaap, en ontwaakte *niet voor dat wij Staines* paſſeerden, een *lang* en zeer aanzienlijk marktvlek. Ik was dezen oord reeds bij mijne reis naar *Londen* doorgekomen, zoodat ik wat mijn gezigt betreft weinig of niets verloor bij mijn verkwikkend ſlaapje. De ſchoone landſtreek boven *Staines* vond ik als bezaaid met land- en lusthuizen, die *allen het* aanzien van Paleizen hebben. —— Het dorp *Egham* aan mijne linkerzijde latende, kwam ik tegen den avond te *Windſor* aan, alwaar ik in het logement *het witte Hart* mijn intrek nam. Ik vroeg, het geen ik altijd gewoon ben te doen, in welk land of op welke plaats ook, het geen WENDEBORN echter ook *in* de Engelſchen afkeurt, althans als een onloochenbaar bewijs van ſtuursheid en ongezelligheid aanmerkt, ik vroeg, niet uit zucht tot navolging van dit Engelſche gebruik, maar volgens mijn eigen gewoonte en verkiezing, eene kamer voor mij alleen, die mij ook dadelijk op mijn verzoek wierd aangewezen. Na mijne thee gedronken te hebben deed ik nog eene kleine wande-

ling

ling door de ſtad, en beſteedde verder den avond met deze en gene aanteekeningen te maken. Alles was hier zoo ſtil en zoo rustig, ik hoorde zoo weinig gerazs van koetſen, rijtuigen of andere beweging, dat ik mij niet verbeelden konde, zoo nabij het verblijf van eenen magtigen Koning te zijn. Den volgenden morgen begaf ik mij zoo vroeg mogelijk aan het wandelen: eerst ging ik naar beneden in het dal aan den voet des bergs tegen welken de ſtad *Windſor* gebouwd is. —— De morgen was overheerlijk ſchoon, ik plaatſte mij op den oever van den *Theems* en zag denzelven met genoegen ſtatig voorbij mij henen vloeijen: ſommige jonge lieden waren reeds bezig met zich te baden, terwijl anderen met den blos der gezondheid op het gelaat langs den oever wandelden. Hier, op dit bekoorlijk plekje eenigen tijd vertoefd, en mij met de verrukkendſte gezigten, die de aangenaamſte aandoeningen in mij verwekten, vermaakt hebbende begaf ik mij naar de kerk van *Sint George*: het was namelijk 7 uren, het uur der gewone morgen-Godsdienstoefening. In het midden van eene vrij talrijke vergadering, zag ik aldaar den Koning, de Koningin en drie Prinſeſſen de Godsdienstoefening bijwonen. De Koning ſcheen, gedurende de oefening in den diepſten aandacht verzonken en geheel gehoor, geheel gevoel te zijn. De ten uiterſten beſcheiden kleeding van het geheele Hofgezin kon niet nalaten de opmerking eens vreemdelings tot zich te trekken en eene zekere

eerbied inteboezemen: nederigheid en minzame gulheid was op ieders gelaat te lezen. Ik kan wel bekennen mijn Vriend, dat bij deze gelegenheid mijne aandacht meer gevestigd was op het koninklijk geslacht dan op het voorstel van den welsprekenden prediker, en dat ik in mijn hart een innig medelijden gevoelde met dezen braven Koning, die door de tegenspoeden van zijn huis, en vooral door het zoo ongeregeld gedrag van sommige zijner zonen, *zoo dikwils van de beste genietingen zijns levens wordt beroofd en gekrenkt in* zijne gezondheid en geestvermogens. Na het eindigen van de Godsdienstoefening deed de Koning eene toer in een open wagen, en de Prinsessen te paard in het Park van *Windsor*. Dit Park overtreft in schoonheid en luister al wat men zich van dien aard kan voorstellen: men verbeeldt zich als in een geheiligd bosch te zijn, zoo plegtig en statig is hetzelve; het vervult het hart met een aangenaam somber gevoel, en doet edele verhevene gedachten geboren worden: men zegt van hetzelve dat het het schoonste is in geheel *Engeland*. — Ik deed nu vervolgens eene wandeling om de belangrijkste merkwaardigheden van *Windsor* te bezigtigen. Dezelve zijn, behalve de oude eerwaardige Gottische kerk, welke ik reeds had gezien, het Kasteel, en de tegenwoordige woning des Konings en der Prinsessen. Het Kasteel, oorspronkelijk van de tijden van WILLEM den *Veroveraar*, ligt op den top eens

bergs

bergs, van welken men een verbazend uitgeſtrekt uitzigt heeft over de omliggende landſtreek, *Middleſex*, *Eſſex*, *Herts*, *Bucks*, *Berks*, *Oxfordshire*, *Wilts*, *Hampshire*, *Surry*, *Suſex*, *Kent* en *Bedfordshire*: eene landſtreek zoo onvergelijkelijk ſchoon als voortreffelijk door den onſterfelijken POPE bezongen. Dit onvergelijkelijk ſchoon gezigt geniet men voornamelijk van de terras die het ſlot omringt, en een van deszelfs uitmuntendſte ſieraden is. De indruk, welken dit uitzigt van dezen berg maakt, is grootsch, treffend en verbazend, het overtreft in dat opzigt dat van *Richmond*, het welk het hart meer met zachte en ſtreelende aandoeningen vervult. De koninklijke familie woont niet in het Kasteel, maar in een veel kleiner en eenvoudiger gebouw buiten hetzelve: op eenen kleinen afſtand van hetzelve is nog een ander geſticht ten dienste der Prinſeſſen. Overal heerscht hier de diepſte ſtilte, geene buitengewone pracht verblindt of trekt het oog tot zich: het is volſtrekt onmogelijk zich te kunnen verbeelden, dat men hier bij het verblijf eens Konings van zulk een magtig Rijk is. Hier leeft dit doorluchtige geſlacht met veel minder pracht en omſlag dan vele Lords en andere rijken: — zeer zeldzaam wordt hier een feest gegeven, integendeel geeft hier de Oppervorst aan geheel zijn land en volk het doorluchtigst voorbeeld en bewijs, dat een ſtil huisſelijk leven, waarbij elk oogenblik wordt toegewijd aan nuttige oefening en wetenſchap, den

mensch voornamelijk betamende, en hem de reinſte bronnen van het edelſte genot verſchaffende. Eene eenzame wandeling in de ſchoone natuur, eene toer te paard of in een wagen, ſlechts van een enkelen bedienden vergezeld, een concert zonder pracht, een bezoek aan zijne ſchoondochter, de deugdzame van haren man geſcheiden levende Prinſes van *Wallis*, ziedaar de eenigſte, en, zoo men verzekert, de aangenaamſte uitſpanningen, welke de Koning *geniet*, of wenscht te genieten. —— *Tegen* den avond deed ik weder eene wandeling, ik vond nu eene talrijke verzameling van menſchen op de terras, waarſchijnlijk alhier zamengevloeid met oogmerk om de koninklijke familie te zien wandelen, hetwelk elken zondag avond bij ſchoon weêr plaats heeft. Ik weet niet, mijn Vriend! welk eenen zonderlingen indruk het op mij maakte, eenen Koning met zijne bejaarde Echtgenoote zoo eenvoudig, met het gulst en vriendelijkst gelaat, te zien wandelen, en dezen en genen onder de menigte te zien aanſpreken. Ik zag hier waarlijk een vader midden onder zijne kinderen. De Prinſesſen, hoewel in een ander gewaad dan 's morgens, waren in pracht en rijkheid van kleeding ver beneden ſommige mij bekende burger-juffrouwen. *Zij* wierden geleid door twee officieren van de guarde, de eenigſte perſonen bij deze wandeling het hof vergezellende. Een ſtatig muziek, hetwelk zich in de verte uit een bosch deed hooren, vermeerderde niet weinig

den

den ſchoonen indruk van dit waarlijk verrukkend tooneel. Na hetzelve met vermaak aanſchouwd te hebben, bezocht ik nog het bekoorlijk dal aan den oever van den *Theems*, terwijl mijne POPE mij het overige van den avond met vermaak deed doorbrengen.

Den volgenden dag verliet ik *Windſor* in den vroegen morgen, doch om niet tweemalen den zelfden weg te reizen keerde ik over *Dorking*, *Sevenoak* en *Orpington* naar *Chislehurst* terug. Geheel alleen in mijn vliegend rijtuig gezeten verlustigde ik mij met het vlugtig beſchouwen der ſchoone landſtreek welke ik doortrok: en, waarlijk mijn Vriend, telken reize ben ik verrukt op het gezigt van de ſchoone vruchtbare velden in dit land: en in der daad, wat kan ook aangenamer tafereel zijn dan een veld, bezield door de arbeiders, verrijkt door zijne voortbrengſels en vruchtbaar gemaakt door de zorgen en de naarſtigheid van den landbouwer, waar de overvloed aan alle kanten ſchittert, waar de inwoners ten uiterſten net en zindelijk zijn, en bij de landlieden een trap van beſchaafdheid en zwier van rijkdom gevonden wordt, die men elders onder lieden van dezen ſtand zoo niet beſchouwt. —— Op dezen weg zag ik weder een van die eenvoudige maar ſchoone tafereelen, welke mij hier en daar meermalen getroffen hadden: het was eene boerin, hare jonge groentens naar de naaste ſtad ter markt brengende: eenige mandjes met vroege kool, hier

ſpring-

ſpringkool, lentekool genaamd, geheel uit losſe bladeren zonder kroppen beſtaande, ſpinage en zwaren op drie ezelen geladen; deze ſtapten met hunne lading vooruit, terwijl de boerin met de blos der gezondheid op haar ſchoon gelaat, in hare lange ſcharlaken mantel ingehuld, hare gedienſtige ezels te paard volgde en zachtjes voortdreef.

Genoegzaam de helft van mijnen weg afgelegd hebbende, liet ik te *Dorking* ſtil houden en uitſpannen, niet zoo zeer om dat de paarden rust of ververſching noodig hadden, want in zulk een geval zou men in dit land oogenblikkelijk van andere voorzien worden, maar, omdat ik wist dat hier iets fraais te zien was, namelijk de wijdberoemde heuvel *Leithill*, op eenen kleinen afſtand van *Dorking* gelegen.

Daar ik hier met een postchais kwam aangevlogen, was het geen wonder, dat ik door den oplettenden kastelein met alle teekenen en bewijzen van eerbied wierd ontvangen: hij had echter geen ander voordeel van mij, dan van een ontbijt, hetwelk ik in haast gebruikte: doch wat nu verder mijn oogmerk betrof om *Leithill* te zien, hierin wierd ik voor ditmaal geheel verhinderd en te leur geſteld, doordien dezelve vijf mijlen, en dus voor eene wandeling thans voor mij te ver van *Dorking* afgelegen was: doch, daar ik denzelven op mijnen weg naar *Sevenoak*

op

op eenen kleinen afſtand voorbij moest komen, oordeelde de kastelein, dat ik beter zou doen met zoo ver te rijden, en aldaar dan zoo lang ſtil te houden, tot dat ik mijn oogmerk bereikt zoude hebben: de voerman was van het zelfde gevoelen, en verzekerde mij, mij gelegenheid te zullen geven, om zoo als hij zich uitdrukte, „ *to enjoy the noblest prospect of Europe*," het prachtigſte gezigt van *Europa* te genieten. En waarlijk, daar gekomen zijnde, en den heuvel beklommen hebbende overtrof het uitzigt verre mijne verwachting, en alles het geen ik van dien aard in dit land gezien had. De indruk van het uitzigt van dezen berg, zoo men mij verzekert heeft, meer dan tweehonderd mijlen in het rond, is onbeſchrijfelijk: voor mij zag ik de *Noordzee*, en keerde ik mij om, dan wierd ik getroffen en verbaasd door het ſchoonſte landgezigt, hetwelk het oog aanſchouwen kan; de bergen, de dalen, de bosſchen, de velden, lust- en landhuizen van *Surry*, *Susſex* en *Kent* lagen als voor mijne voeten uitgeſpreid: — welk eene wonderbare mengeling! welk eene treffende verſcheidenheid van voorwerpen aanſchouwde ik, als ik mijn oog naar den kant van *Londen*, en ter regter- en linkerzijde, over de Graafſchappen en landſtreken, behalve die ik reeds genoemd heb, van *Middleſex*, *Hampshire*, *Berkshire*, *Buckinghamshire*, *Herfortshire* en *Oxfordshire* liet weiden: het is een tafereel, te

grootsch

grootsch om beschreven, en te voortreffelijk om slechts ter loops, gelijk met mij het geval was, beschouwd te worden. Mijn voerman had gesproken van *genieten*, doch dit kon ik niet, daar toe was de tijd te kort, en het geheel te grootsch, te verrassend, te bedwelmend, te verbazend, — bewonderen kon ik slechts, dat was alles wat mij in deze vlugtige oogenblikken mogelijk was: doch de indruk, de met verbaasdheid vullende *indruk*, welke het gezigt van dit onvergelijkelijk natuurtafereel rondom mij, op mij en mijne gewaarwordingen maakte, zal mij altijd onvergetelijk blijven en naar een langduriger en wezenlijke genieting van hetzelve doen verlangen. ——

Met een gevoelig leedwezen verliet ik *dezen* berg op welken ik gaarne eenen halven dag, ja langer vertoefd zoude hebben. —— Behalve de gewone afwisselende gezigten, die mijn oog vermaakten en mijne zinnen streelden, deed zich gedurende mijne verdere reize niets bijzonder merkwaardigs aan mij op. Ik reed door de stemhebbende steden *Reigate* en *Blechingley*, klein, vooral de laatste, doch beide in verrukkelijk schoone dalen gelegen. Tegen den middag kwam ik te *Sevenoaks*, waar ik mijnen voerman betaalde en afdankte, met oogmerk om nu verder het overige van het reisje van dezen dag op eene andere wijze te voleindigen.

Se-

Sevenoaks is een marktvlek niets merkwaardigs opleverende dan het Paleis *Knole* even buiten het vlek gelegen en een der ſchoonſte oud Gottiſche gebouwen van het ganſche Koningrijk: het ligt in een eerwaardig plegtig bosch en herroept de verloopene eeuwen in de gedachten. De liefelijke en zachtvloeijende rivier *Darent* met zijne gras en bloemrijke boorden brengt niet weinig toe, om de landſtreek rondom *Sevenoaks* te verfraaijen en te veraangenamen.

Na mij eenige oogenblikken in het beſchouwen van het grijze *Knole* vermaakt te hebben gebruikte ik alhier mijn middagmaal, en wandelde vervolgens op mijn gemak naar *Orpington* een aangenaam gelegen dorp aan de rivier *Cray*, van waar ik tegen den avond, na dat ik van eenen heuvel de zon had zien ondergaan, behouden en wel te *Chislehurst* aankwam, zonder één onaangename ontmoeting op mijnen geheelen weg gehad te hebben. —— Ik eindige hier mede dezen, deels om dat het verhaal van dit mijn aangenaam reisje ten einde is, deels, om dat het tijd is, dat ik mij ter ruste begeve. —— Eerstdaags bij gunſtig weêr zal ik eens een uitſtapje naar *Londen* doen, en dan dezen ter verdere verzending aan u aldaar bezorgen.

P: S:

P: S *Londen.*

Voornemens zijnde dezen eigenhandig in *Londen* ter verdere verzending aan u te bezorgen, begaf ik mij ten dien einde gisteren met eenen vriend op weg: doch wat gebeurt? —— op eene kleine mijl *afflands van ons dorpje ontmoette ons* een van mijne waardſte vrienden uit *Londen*, de Heer SIFKEN, Lid der Nederduitſche Kerkeraad, een oogmerk hebbende om mij op mijne tegenwoordige verblijfplaats een bezoek te geven: het ſprak dus van zelfs, dat wij derwaarts terug keerden.

Gij ziet dus, dat mijne vrienden in de ſtad mij op mijn eenzaam dorpje ook wel kunnen vinden, hetwelk mij veel vermaak geeft, en mij mijn vreemdelingsſtand zeer veraangenaamt. Na den dag genoegelijk met elkanderen geſleten te hebben, ging ik met mijnen vriend mede naar de ſtad, waar ik mij thans nog bevinde, en van waar ik morgen waarſchijnlijk naar mijn ſtil verblijf terug zal keeren.

Het voornaam oogmerk van dit mijn reisje naar de ſtad is, indien ik u de waarheid zeggen zal, voornamelijk, om te vernemen, of 'er misſchien gelegenheid voorhanden was om te kunnen ver-

trek-

trekken, ja mijn Vriend, om te kunnen vertrekken naar het vaderland. Ik kan mijn verlangen niet langer binnen behoorlijke palen houden; aan den eenen kant ben ik met geheel mijn hart aan dit bekoorlijk mij zoo uithemend wel bevallend land als vastgebonden, en zie met een zeker ſmartelijk en angstvallig gevoel het oogenblik te gemoet, hetwelk mij van hetzelve zal verwijderen: aan den anderen kant dringt en pijnigt mij het vurigst reikhalzend verlangen naar vaderland en vrienden, waarvan ik nu zoo lang geſcheiden ben geweest. Zorg en verlangen beide ſtellen mij in eenen eenigzins laſtigen en onaangenamen toeſtand, en berooven mij van een groot gedeelte van dat genoegen, hetwelk mij hier anders zoo ruim ter genieting omringt en aangeboden wordt. —— Doch, mijn Vriend, ik heb het oogmerk, waarom ik hier nu gekomen ben niet kunnen bereiken, dewijl 'er voor dit maal tot de reize naar het vaste land geene geſchikte gelegenheid is: dus moet ik geduldig wachten: — zijt echter verzekerd, dat ik van de eerſtkomende goede gelegenheid gebruik zal maken, om mij tot zoo lang hier het leven zoo aangenaam te maken als mogelijk is.

VIJF-EN-VIJFTIGSTE BRIEF.

Chislehurst, Mei 1806.

Onder de aangename dagen, welke hier veelal elkanderen opvolgen, hoewel de een meer genot verschaft dan de andere, moet ik vooral die van gisteren rekenen, daar dezelve mij in meer dan een opzigt genoegens opleverde, die mij zoo vermakelijk als nuttig waren, en aan welke de nagedachte mij ten allen tijde verkwikken zal.

Het was zondag: — volgens gewoonte stond ik zeer vroeg op, om voor het ontbijt eene morgenwandeling door het veld te doen. —— De geheele natuur was zoo heerlijk, zoo uitlokkend, het gezang der vogelen zoo betooverend, het gezigt van het fierlijk jeugdig groen zoo bekoorlijk, alles zoo opwekkend tot stille, ernstige overdenkingen, dat ik verder voortwandelde, dan ik wel had voorgenomen, en mij onverwacht op den top des heuvels bevond, beneden welken het stadje *Crayfort* in een bekoorlijk dal voor mijne voeten lag. —— In plaats van nu weder terug te keeren besloot ik hier te blijven, en in plaats van op ons

dorp

dorp, hier de Godsdienstoefening eens bijte-wonen.

Daar ik nuchteren was uitgegaan, en de frisſche morgenlucht met de wandeling eene vrij gevoelige werking op mijne maag gedaan had, nam ik in de naastbijzijnde herberg een ſmakelijk ontbijt. Na hetzelve genoten te hebben en het nog te vroeg zijnde om naar de kerk te gaan, begaf ik mij weder naar den top des heuvels, dien ik verlaten had, om nog eenigen tijd het onbeſchrijfelijk heerlijk uitzigt te genieten. Ik zette mij neder op het gras onder het lommer van een groepje boomen, in wier takken een vogelenkoor het vrolijkst morgenlied aanhief. —— ô! Hoe gelukkig gevoelde ik mij, hoe gelukkig, de lucht van dezen ſtillen en gezegenden oord te mogen inademen: de genoegelijkſte kalmte heerschte in mijne ziel in dit vreedzaam verblijf, en ik was 'er zoo wel te vreden, zoo zalig in mijne overpeinzingen en bij het bekoorlijk gezigt der mij omringende treffende voorwerpen, als mij dunkt, dat een mensch hier op aarde zijn kan. —— Diep beneden mij lag het kleine ſtadje in een bekoorlijk dal, omringd door hooge heuvelen bekleed met groene weiden en ſchilderachtige boschjes. —— De duizenden ranke dorre hopſtaken, die zich aan mijne linkerzijde als een geſtorven woud op eene vlakte verhieven, ſtaken zonderling af bij de fraaije landwoning, op de helling van eenen heuvel in een luchtig park gelegen. —— De rivier *Darent* vloeide zachtjes door

de vallei langs groene bloemrijke boorden, op welke jonge lammeren vrolijk ſpeelden. — Op eenen kleinen afſtand lag in het zelfde dal in eene plegtige ſtilte het kleine dorpje *Sint Mary Cray*, en verder zag ik den eenvoudigen toren van *Orpington* zich van tusſchen de heuvelen vertoonen. De oude Gottiſche kerk, en de eenvoudige huizen der ſtad maakten een zonderling contrast met de lusthuizen, en de in het midden van lagchende tuinen gelegene landwoningen, die zich van rondsom op de afhellende vlakten der bergen aan mijn gezigt vertoonden, en op welke overal het nuttige met het ſchoone in den hoogſten zin en in de bekoorlijkſte afwisſeling vereenigd was.

Men gelooft hier, ſchoon ſommige oudheidkundigen dit tegenſpreken, en de plaats van die gebeurtenis eenige mijlen hooger meenen te moeten zoeken, dat het hier omſtreeks geweest is, waar een bloedige ſlag tusſchen de *Saxen* en *Bretonnen* is geleverd geworden, bij welke deze laatſte genoodzaakt waren tot achter *Londen* de vlugt te nemen.

Het gezigt van deze ſtille rustige landtooneelen, en het ſtatig gelui der ſtads en dorpsklokken deed op mijn gevoel eene krachtige werking en ontvonkte mijne verbeelding: ijlings waren mijne gedachten verplaatst in de verloopene eeuwen: ik herinnerde mij die tijden, in welke elk geweldenaar, zich ſterk genoeg oordeelende, op roof uitging: — zich toeëigenende het geen hij wilde, en dikwerf

de

de gezegendſte landen van moord en bloed deed rooken.

Het geblaat van eene kudde ſchapen, welke door een zindelijk gekleed meisje voorbij mij naar beneden in het dal naar den kant der riviér gedreven wierden, wekte mij op uit deze mijne ſombere bepeinzingen: — de bloedige tooneelen door HENGIST en VORTIGER in dezen heerlijken oord aangerigt, verdwenen uit mijne gedachten, terwijl de verrukkende ſchoonheden, door natuur en kunst hier met eene zoo milde hand verſpreid, den wensch in mij deden opkomen, dat de krijgsman als zoodanig nimmer weder dezen gezegenden oord bezoeken mogt.

De klokken begonden nu wederom te luiden, dit was het teeken, dat de Godsdienſtoefening weldra beginnen zoude: — ik zag reeds van den top van mijnen heuvel geheele ſcharen zich tempelwaarts begeven: — met een ſtil genoegen ſtaarde ik op dit zich bewegend tafereel en dacht eenige oogenblikken na over dit bedrijf der menſchen, en de verſchillende beweegredenen en oogmerken, waar mede het waarſchijnlijk bij velen wierd uitgevoerd: — en nu daalde ik ook naar beneden en begaf mij met de menigte naar de kerk, waar ik, als vreemdeling geene minuut behoefde te ſtaan, voor dat mij eene geſchikte plaats wierd aangewezen. —— Het opwekkelijk gezang gaf aan mijn gevoel, opgewekt in den tempel der natuur, een nieuw voedſel: doch, wat de leer-

rede betrof, ik vond daarbij niet het geen ik bij onzen JACKSON op *Chislehurst* vond, ik verſtond niets van dezelve, want, de onduidelijke uitſpraak en zwakke ſtem van den Leeraar, welken ik hier hoorde, maakte dit voor *mij* ten eene maal onmogelijk: ik had dus ook volſtrekt geen nut en ſtichting onder dezelve: het gezang echter was verrukkend en voldoend mij uitmuntend, en dit, gevoegd bij het onderwijs dat ik dezen morgen in den Goddelijken tempel der natuur had opgedaan, was voor *mij* zoo voldoende, dat *ik niet* behoefde te rekenen den tijd nutteloos doorgebragt te hebben.

Na het eindigen der Godsdienſtoefening onder verſchillende gedachten en aandoeningen, met geen minder genoegen naar huis teruggewandeld zijnde, vond ik aldaar eene talrijke verzameling van onbekenden, uit verſchillende beweegredenen hier gekomen: ſommigen om het genot van eene wandeling en de friſche landlucht, anderen tevens ook om hunne kinderen of naastbeſtaanden hier ſchool liggende, te bezoeken: onze gulle vriendelijke Mr. MACE houdt dan om zoo te ſpreken open hof, en meest elken ſchoonen zondag is zijn huis vol van zulke bezoekers, hetwelk wel eens oorzaak is, dat ik dan ons dorp ontwijke en een meer ſtil verblijf opzoeke.

Na dat het gezelſchap zich tegen den avond meerendeels verwijderd en ſtadwaarts had begeven, beſloten wij, ſommige Heeren en Dames,

de

de laatſte op ons dorp t'huis behoorende eene wandeling te doen om den verrukkelijken avond te genieten.

Niet ver van het dorp ligt een bekoorlijk dal geheel omringd door hooge bergen wier toppen met digte bosſchen zijn bedekt die het dal gedeeltelijk overſchaduwen: de rivier de *Chiſal*, eene liefelijke koelte rondom zich verſpreidende vloeit door hetzelve. In dit dal naar hetwelk men langs een gemakkelijk voetpad afdaalt, is eene ingang naar een hol hetwelk zich in verſchillende rigtingen onder de bergen uitſtrekt: dit hol bewoond wordende door bedelaars of andere rondzwervende lieden, te bezoeken was het oogmerk van deze onze wandeling. Zelden zag ik zulk een treffend gezigt als ons hier bij het binnentreden van het dal bejegende. Op eenen kleinen afſtand van het berghol zat op een grasheuveltje overſchaduwd door lommerrijke ſtruiken, eene halfzwarte vrouw met een zuigeling aan hare borst, en een weinig daar van daan een meisje, bezig met water uit de heldere beek te ſcheppen, hetwelk zij aan gemelde vrouw, misſchien hare moeder, bragt, die met gretigheid de nap uitdronk en nog eene andere volle halen liet. —— Waarlijk, dit was een onbeſchrijfelijk ſchoon tafereel, waardig het penſeel van den voortreffelijkſten ſchilder: — zoo, dacht ik, heeft misſchien nog nooit een Koning gedronken. Gij begrijpt, mijn Vriend, dat deze menſchen, welke wij hier vonden, tot het geſlacht

der *Gipsies* of zwervende heidenen behooren, welke dit berghol en deze vallei tot hunne verblijfplaats hebben uitgekozen. Hoe gelukkig, hoe rijk waren deze menschen op dit oogenblik in mijne oogen zonder zorgen, zonder kwelling in een dal gehuisvest zoo schoon als de natuur een scheppen kan, waar zij in de schaduw kunnen rusten van die boomen die hun in den winter tegen de koude en voor hunne keuken vuur verschaffen: die uit de reinste beek ter lesching van hunnen dorst zuiver en gezond water kunnen scheppen, die zich nimmer over zware belastingen of dreigende onheilen over staat en burgermaatschappij het hoofd hebben te breken, die vele behoeften van dit leven niet kennende, ook geen verlangen hebben dezelve te voldoen, die de geheele wereld aanzien als hun vaderland, en, zonder zorgen voor de toekomst, slechts voor het tegenwoordige oogenblik levende, hetzelve ook werkelijk geheel naar hunnen smaak genieten. — De vrouw met hare zuigeling op het gras zittende had een zeer goedaardig voorkomen en geene onbevallige gelaatstrekken, men zou haar, behalve hare kleur, schoon kunnen noemen: zij scheen niet slechts te vreden, maar gelukkig in haar lot te zijn. Goede vrouw! dacht ik, hoe velen uwer natuurgenooten, ruim bedeeld met aardsche schatten, die, in prachtige Paleizen gehuisvest zich de vervulling van geenen wensch behoeven te ontzeggen, vertoonen minder tevredenheid en vergenoegdheid op hun gelaat, dan gij,

in

in zulk eenen behoeftigen algemeen verachten ſtaat levende: ô! hoe veel zaliger zijt gij dan zulke rijke ongelukkigen. —— Wij traden nu het berghol binnen: hetzelve is gevormd door het krijt, hetwelk hier van tijd tot tijd is uitgegraven, zoodat men hier geene dan witte wanden ziet, welke veel toebrengen om de akeligheid van dit hol te verminderen. Binnen gekomen zijnde deed zich eene geheel andere vertooning aan ons gezigt op, het waren twee vrouwen bij een vuurtje zittende, van welke de eene 'er bleek als eene doode uitzag, en ook, zoo het mij toeſcheen, op den rand van het graf ſtond aan de gevolgen van eene deerlijk gezwollene borst: — dit gezigt vervulde mijn hart geheel met een innig medelijden: in zulk eene toeſtand in een berghol zonder bed, zonder behoorlijke verzorging en oppaſſing, zonder geneesmiddelen; zonder gepast voedſel, zoo geheel buiten de maatſchappij levende: zoo gelukkig mij dezer menſchen onbezorgde toeſtand in de vrije zalige natuur ſtraks voorkwam, zoo ongelukkig kwam dezelve mij nu voor op het gezigt van deze ellendeling. Mijn gevoel en medelijden met dit mensch in dezen zoo akeligen toeſtand, terwijl ſmart en wanhoop in haar treurig oog te lezen was, overmeesterde mij zoodanig, dat ik mij, in de tegenwoordigheid van mijne vrienden geweld moest aandoen om mijne tranen van hartelijk medelijden in te houden, en over het ſmartelijk gevoel van mijn vol-

strekt onvermogen, om deze ongelukkige te helpen zoo als mijn hart wenschte dat zij geholpen wierd. Wij verlieten dit akelig voorwerp niet zonder onze milde hand geopend, en voor hare omstandigheid, zeker geringe weldadigheid bewezen te hebben. De andere vrouw had nu eene kaars aangesteken, om ons in deze onderaardsche verblijfplaats rondtevoeren: wij volgden haar geleide: doch, daar zulk eene wandeling altoos min of meer gevaarlijk is van wegens de mogelijke instortingen, waarvan wij menigvuldige bewijzen zagen, waagden wij ons niet ver in de donkere kronkelpaden van dezen berg, maar keerden dan terug en namen, na ook onze leidsvrouwe voor hare moeite beloond te hebben, affcheid van deze holbewoners.

T'huis gekomen zijnde van deze wandeling vond ik het geen ik niet verwacht had, namelijk eenen brief van mijnen vriend WERNINCK, mij berigtende dat 'er eerstdaags tot mijn vertrek gelegenheid was niet alleen maar dat hij ook reeds half en half eene plaats voor mij als passagier besproken had, verwachtende hier op dadelijk een stellig antwoord, of mij in eigen persoon. Onmogelijk zou het mij zijn deze zoo gunstige gelegenheid ongebruikt te laten voorbij gaan, ik ga dus morgen naar *Londen*, om eene pas en affcheid van mijne vrienden te nemen, dan zal ik mij verder van hier naar *Groningen* laten brengen,

om

om mij aldaar aan boord van het beſtemde vaartuig te begeven: waarſchijnlijk zal deze dus van *Chislehurst* de laatſte zijn, dit denkbeeld ontzet mij, terwijl het vooruitzigt mijn hart van vreugd doet kloppen. Ik moet eindigen, mijn Vriend! ik ben niet meer in ſtaat geregeld te denken of te ſchrijven: ſedert ik nu tot mijn vertrek vast beſloten heb, en hetzelve zoo nabij is, ben ik als een gejaagde die nergens ruste vindt: mijne gedachten hebben geene beſtendigheid, zij zijn mij geſtadig vooruit ter plaatſe waar hem mijn verlangen nu gerigt is: — ik weet niet wat ik doen of laten zal, eene toeſtand, die zeker naast de verveling de lastigſte moet zijn, waarmede een mensch geplaagd kan worden: ik ben maar blij, dat ik mij morgen naar *Londen* kan begeven, om al wat tot mijn vertrek betrekking heeft, in orde te kunnen brengen: dit zal mij thans eene aangename verſtrooijing bezorgen. Waar en wanneer ik de pen weder op het papier zal zetten zal de tijd leeren.

ZES.

ZES-EN-VIJFTIGSTE BRIEF.

Chiſlehurst Mei 1806.

Bij het ſluiten van mijnen voorgaanden had ik niet gedacht, dat er hier nog eenige oogenblikken zouden overſchieten om mij met u in geſchrifte te onderhouden: doch het zijn bijkans ook de laatſte oogenblikken van mijn verblijf alhier, die *dus aan* u en aan de vriendſchap worden toegewijd. *Het is* thans reeds middernacht; ik heb den avond voor het laatst genoegelijk doorgebragt in den kring van mijne huisgenooten: doch deze zijn nu alle ter rust en ik nu wederom alleen, en nu *in deze een*zaamheid werkt het een en ander, zoowel het ſcheiden van dit mijn zoo hartelijk geliefd dorp*je*, als het zoo ras naderend tijdſtip van de vervulling van de wenſchen van mijn hart, zoo ſterk op *mij*, dat de ſlaap mij als ontvliedt, waarom ik het maar best geöordeeld heb, dezen laatſten nacht (helaas den laatſten nacht van mijn zoo zalig verblijf alhier) zoo veel mogelijk te bekorten met aan u te denken en te ſchrijven, eene diepe nachtelijke

ſtil-

ſtilte heerscht thans rondom mij, eene ſtilte die nergens door wordt afgebroken dan door het zacht en eenparig geritſel der bladeren van den ſiringenboom voor mijn venster, die mijn gezigt en reuk zoo dikwijls gedurende mijn verblijf alhier een aangenaam genot bezorgd heeft: deze nachtelijke ſtilte heeft thans echter iets ontzettends voor mij, en wekt mijne lust tot ſomber melankoliſch peinzen. Ik zie mijne kamer nog eens rond, dat verblijf, hetwelk mij ruim twee maanden zulk een ſtil en rein genoegen bezorgd heeft, als zelden het deel is van een ſterveling hier op aarde, een genoegen zonder eenige inmengſelen van verdriet of kommer, en zoo vol van nuttig onderwijs: en nu, nu is dat geluk wederom voorbij: al wat mij omringt roept mij als met luider ſtemme toe, dat niets beſtendiger is dan de onbeſtendigheid zelve: — ja, met leedwezen verlaat ik dit verblijf, en wensch, dat hij, die hetzelve na mij betrekken zal, 'er zulk een aangenaam en nuttig leven leiden zal, als ik gedaan heb, want zeker, zoo ergens, dit zegt mij mijn geweten, heb ik hier mijn tijd zoo nuttig beſteed, dat ik dezelve in het vervolg niet verloren zal kunnen rekenen. ——

Ik zit hier dan nu voor het laatst en vind mij dus in zoo ver aan het eind van deze mijne noodlottige reize, noodlottig ja, waarop ik op eene zoo treffende wijze ondervinden moest, dat de mensch wel zijnen weg bedenkt, maar dat de uitkomst niet altijd beantwoord aan zijne verwachtin-

tingen, waarop ik duizende gevaren heb uitgeſtaan, maar ook de goede en altijd over mij wakende Voorzienigheid voor even zoo vele uitreddingen te danken heb, waarop ik aan kommer en ellende ten doel ſtond, en zoo *dikwijls* ſtof had om *'s morgens* zuchtende *uitteroepen* ach! dat het avond, en *'s avonds*, ach! dat het maar morgen ware, maar ook niet minder ondervond dat 's Heeren barmhartigheden velen zijn, en dat zij die op Hem betrouwen nooit beſchaamd zullen worden. Waarop *ik de onberekenbare waarde van die een*voudige gaven der natuur, ons door den goeden Schepper tot inſtandhouding, verzadiging en verkwikking geſchonken, heb leeren kennen, maar niet minder de kracht en waarde van den Godsdienst vooral *in* oogenblikken in welke de eene zwarigheid de andere volgde en ik met een hoogst ongunstig noodlot worſtelen moest, wanneer de akeligſte eenzaamheid als eene wildernis rondom mij gaapte: waarop ik wel den Schepper der natuur in zijne vreesſelijke magt in onweders en in ſtormen, maar ook in zijne heerlijke en aanbiddelijke goedheid bij liefelijke tooneelen in zijnen ſchoonen tempel op bergen en in dalen leerde kennen. —— En nu, nu is al die vreugd en droefheid voorbijgegaan en doorgeſtaan, verdwenen als een morgendamp, en laat niets dan eene enkele nagedachte overig, verdwenen en voorbij ja, maar niet in het plan der albeſturende Voorzienigheid, die ook, in ons in onze oogmer-

merken en bedoelingen te leur te ſtellen, wijs en goed is, en nooit iets bedoelt dan het kwade dat ons zonder ons weten dreigt, van ons te verwijderen en onze wezenlijke gelukzaligheid te bevorderen. —— Op zulke gronden dan, mijn Vriend! geef ik mijn toekomſtig donker lot aan Hem over die 't regeert, aan Hem in wiens hand het lot der ſtervelingen is, aan Hem den Albeſtuurder, die weet wat voor zijne ſchepſelen best is en die nooit laat varen het werk zijner handen: aan Hem, die mij op deze geheele reize zoo zonderling bewaard, en altijd uitredding geſchonken heeft hoe donker ook mijn weg was, ja die mij zoo dikwijls geheel onverwacht in onbekende ſtreken bronnen van vreugde en rein genot deed vinden, waar ik dezelve nimmer gezocht of verwacht zoude hebben, aan dien Goeden beveel ik dan mijn lot, en wil de toekomst niet vooruitloopen, en wil niet angſtig vragen, wat of hoedanig mijn toekomſtig lot zal zijn, en of het vervullen van mijn hartelijk verlangen door van buiten komende oorzaken geene bron van nieuw verdriet zal worden. —— Neen, hier aan wil ik thans niet denken, — liever mij het goede herinneren, dat ik tot op dit oogenblik toe uit de hand van mijnen goeden Hemelvader heb ontvangen, en daar van vervolgens alles goeds verwachten, en, breng ik mij al dat menigvuldige goede dat ik ontvangen heb te binnen, en vergelijk ik dat met het kwade dat mij op mijnen le-

levensweg is overgekomen, ô hoe verre overtreft het eerſte dan het laatſte, hoe ſterk dringt mijn gevoel mij dan om dankende en lofzingende zekeren geliefden dichter natezeggen:

ô Hoe zalig is mijn lot!
God, die goed is, is mijn God?
En in allen nood en dood
Is zijn goedheid even groot.

Hij die mij in 't leven riep,
Hij, die mij tot denken ſchiep
Schonk mij zinnen en verſtand:
Nam mij vriendlijk bij de hand:

Was mijn leidsman op de baan
Die mijn voeten moesten gaan:
Was met raad en troost, mijn hart
Vaderlijk nabij in ſmart.

Stormen, wederwaardigheên
Woedden, maar op mijn gebeên
Wierd het onheil afgewend
Door Hem die mijn lijden kent.

't Hef

'k Hef dus vrolijk hart en oog
Vol van tranen naar omhoog:
Tot dien God, die mij in leed
Nooit een oogenblik vergeet.

Gij verkwikt mij uur op uur
Lieve, heilige natuur,
Laat mij in uw ſporen gaan;
Nimmer, nimmer ſtille ſtaan.

Stofje, ziertje van een bloem,
Zoo ik u niet heerlijk noem,
Geen gevoel heb van uw ſchoon,
Ben ik erger dan de doôn.

Zandje, wormpje en wat niet al,
Dat mijn vrolijk lofgeſchal
Wacht, — hier ben ik! mijn gezang
Roemt uw Maker levenslang.

Seraf, hoort gij naar mijn lied?
Ja, ik zing en ſchaam 't mij niet!
Zijn mijn toonen dof van klank,
Goed, mijn dank is echter dank.

'k Ben nu ſtof, maar hoe verblijd
Denk ik aan een beter tijd,
Als mijn banden zijn geſlaakt:
O! Dan zing ik ook volmaakt.

Heerlijk, heuglijk zalig lot,
God, die goed is, is mijn God,
En in allen nood en dood
Blijft zijn goedheid even groot.

Na dat ik dezen morgen mijne weinige bagaadje, (althans weinig in vergelijking van het geen ik bij mij had, toen ik deze reis begon, hebbende ik toen twee wagens noodig, daar twee koffers en eene cascet thans *overvloedig genoeg zijn* om alles te bevatten) gepakt had, begaf ik mij naar buiten op eene wandeling, om nog eens mijne meest geliefde plekjes te bezoeken en voor het laatst te zien: — ô, dit denkbeeld *voor het laatst* treft mij zoo gevoelig, voor het laatst die voorwerpen te aanschouwen, aan welke men zoo met geheel *zijn* hart gehecht is, en die zulk een rein en ongemengd geluk verschaften, en zich daarvan los te moeten scheuren, hoe veel, hoe onbeschrijfelijk veel kost dit aan het gevoelig hart, en hoe dikwijls moet ik dit op mijnen levensweg ondervinden. Eerst begaf ik mij buiten het dorpje naar den hoogen heuvel, van wiens top men zulk een heerlijk uitzigt heeft over den rondomliggenden oord, die de treffendste verscheidenheid aan het verrukt oog aanbiedt. Ik rigtte mijn gezigt naar *Londen*, weinig kon ik van deszelfs onmetelijke uitgestrektheid ontdekken, een dikke damp verborg het grootste gedeelte der stad, slechts eenige torens waren zigtbaar, en onder deze

de

de ſombere ſpitſen der grijze *Tower*, en der plegtige *Westmunster*, en tusſchen beiden het ontzettend gevaarte *Sommerſethouſe*, en de prachtige koepel en torens van de heerlijke *Sint Paul*. Het was eene, hoewel niet vreemde, op zulk eenen afſtand echter zonderlinge vertooning, zoo vele zulke verbazende bouwgevaarten als op eene zee te zien drijven, op eene zee, uit welke zich verder weg een aantal hooge bergen verhief. Hoe weinig ik van *Londen* zag, was het echter meer dan genoeg, om mij eenen geheelen ſchakel van gedachten opteleveren, en mij aan alles te herinneren, wat ik van het eerſte tot het laatſte oogenblik van mijn verblijf in die wondervolle ſtad gezien, genoten en ondervonden had. Maar, welk een verbazend onderſcheid tusſchen mijne denkbeelden van en mijne betrekking op dezelve toen ik dezelve ruim zes maanden geleden voor de eerstemaal als een volſtrekt vreemdeling bij niemand bekend, aan niemand aanbevolen, wien men enkel, als beroofd van alle dienstige bewijzen en getuigenisſen, op zijn woord gelooven moest, aanſchouwde, en nu, nu ik voor mijn vertrek, voor de laatste maal mijne oogen naar dezelve wendde: —— Welk eene reeks van geheel onverwachte lotgevallen en ontmoetingen, maar ook, welk eene ruime ſtof om de Voorzienigheid te danken voor de zoo gunstige beſturing van mijn lot. —— *Hampſtead* en *Highgate*, die wonderen van natuur, ontſnapten niet aan mijn ſtarend oog, die zoo verrukkende heuvelen, die mij zoo dikwijls,

het gewoel van *Londen* moede zijnde, de zoetſte rust in de bekoorlijkſte eenzaamheid verſchaften, en mijne zinnen en verſtand, het zij wandelende onder het lommerrijk geboomte, het zij op eene bank of in het gras neêrgezeten, lezende of denkende, de genoegelijkſte en tevens nuttigſte bezigheid verſchaften. —— Het ſchoone *Islington* zeide ik het laatst vaarwel, en wenschte mijnen vriend, die mijne lieve kamer in dat vermakelijk dorp betrokken had, van harten alle die genoegens, die ik gedurende mijn verblijf aldaar zoo rijkelijk en zoo zuiver had geſmaakt. —— Na dit gezigt, en een laatst vaartwel aan deze geliefde voorwerpen te hebben toegewenscht, begaf ik mij langs eenen door digt geboomte overdekten weg naar het heerlijk park dat aan den *Common* ſtuit. De vogelen zongen hun morgenlied, en eene talrijke kudde graasde en dartelde in het bedaauwde gras, hier zat ik ſlechts eenige oogenblikken onder het groepje boomen op de bank, die mij zoo dikwijls tot eene verkwikkende rustplaats had verſtrekt, terwijl mijne oogen zich op de ſchoonſte voorwerpen van natuur en kunst vergasten konden. —— Ik daalde nu neder in het dal, dat naast mij lag, en beklom den hoogen heuvel aan de overzijde. Hier zat ik neder bij de bron, die mij zoo dikwijls eene verfriſchende teug gegeven had, en onder den boom, waarop ik voorheen reeds eenige teekenen geſneden had; en die ik nu nog met een paar letteren vermeerderde, tot eene herinnering van mijne laatſte genoe-

voegelijke oogenblikken op dit plekje, indien ik nog eens in mijn leven het geluk zal ſmaken aan deze bron en onder dezen boom te rusten. ——

Van hier begaf ik mij naar den fraaijen weg op *Bromley*, onder wiens hoog en lommerlijk geboomte ik zoo dikwijls met een ſtil vermaak gewandeld, wiens onbeſchrijfelijke ſchoonheid ik zoo menigmalen bewonderd had, —— voor het laatst, voor ditmaal wandelde ik eenige ſchreden op en neder onder de altijd groene friſſche laurieren en hoogopgeſchoten breedgetakte olmen, en keerde nu terug over het ſomber kerkhof naar mijne woning, echter langs eenen anderen weg dan ik was uitgegaan, en wel door het digte bosch, ſlechts door een weiland van onzen tuin afgeſcheiden, dat bosch hetwelk de nachtegaal zoo dikwijls tot mijne vreugde van zijne hemelſche toonen had doen weergalmen. Ik ging nu achter in den tuin, die mij ook dagelijks tot vermeerdering van mijn genoegen had verſtrekt, ik plaatſte mij in den u reeds bekenden wilgenboom, overzag nog eens de voorwerpen, die mij omringden, en die mij alle min of meer belangrijk waren geworden, mijn oog veſtigde zich op de groene velden en de vreedzame woningen van den landman, — zoo is dan, ſprak ik tot mij zelven, zoo is dan nu het tijdſtip daar, dat ik u verlaten zal, zalig en verrukkend oord, daar ik, van het gewoel eener bezige menigte afgeſcheiden, mij zelven en mijn tijd genoot, daar geene vervelende pligten van welvoegelijkheid mij

in mijne geliefde aangename bezigheden ſtoorde; daar mijne dagen in eene ſteeds werkzame rust als een effen beekje henen vloeiden, daar ik bij het ſtreelend en hartverheffend genot der ſchoone heilige natuur geheel vergeten konde de tegenſpoeden, die mij op mijnen hobbeligen levensweg bejegend hadden. —— Vaartwel, zeide ik, dierbare voorwerpen, ik ga u verlaten, ik moet en zal mij van u ſcheiden om hoogere pligten te volbrengen, en andere zaligheden te gemoet te ſnellen.

Zoo wisſ'len op aard dan, genieten en derven,
En droefheid en blijdſchap elkandren ſteeds af,
Is duurzaam genoegen, is vreugd zonder tranen,
Alleen voor de betere wereld bewaard!

Ô Zoek ze dan hier niet, mijn geest; breid uw vleugten
Van hoop en verlangen naar de eeuwigheid uit:
Want zij is u vaderland, zalige ruste!
Daar vlugt geen geluk voor 't gevoelige hart.

Het overige gedeelte van dezen dag en avond heb ik zoo als ik u ſtraks ſchreef in den kring van mijne huisgenooten doorgebragt, en tot zoo ver is de nacht met aan u te denken en te ſchrijven beſteed. —— Maar ik merk, mijn Vriend! dat, indien ik nog wat ſlapen zal, het dan tijd begint

te

te worden: nu, ik kan ook morgen wat langer dan gewoonlijk blijven liggen, ik reis eerst om tien uren af, de postchais is bestéld, en alles verder tot mijn vertrek volkomen in gereedheid, — ik heb dus niets meer te doen, en dan vallen de laatste ledige oogenblikken op eene plaats, van welke men zich ongaarne scheidt, en van welke men zich toch scheiden moet, maar zeer lastig. Het spreekt van zelfs, mijn Vriend, dat deze laatste brieven, welke ik geschreven heb, meer om den tijd aangenaam door te brengen, dan om u met mijne laatste lotgevallen alhier, bekend te maken, dewijl ik dit binnen kort, zoo ik hoop, mondeling zal kunnen doen, u niet geworden zullen dan voor en aleer ik mij met u op den zelfden dierbaren vaderlandschen grond bevinde,— zij zullen met mij mede reizen tot mijne eerste landingsplaats en dan verder aan u worden toegezonden. — Nu ga ik slapen, althans te bed liggen, om te beproeven of ik slapen kan, en vat de pen weder op, bij de eerstkomende geschikte gelegenheid, — waarschijnlijk wel te *Gravesende* indien tijd en gelegenheid daartoe gunstig zijn.

ZEVEN-EN-VIJFTIGSTE BRIEF.

Gravesende Meij 1806.

Uit het opschrift van dezen ziet gij reeds, *dat* de groote stap gedaan is, en dat ik ook *Chisle-hurst*, het mij onvergetelijk *Chislehurst*, waar *ik* zulke zalige dagen zonder eenige inmengselen van verdriet en kommer gesleten had, verlaten heb, verlaten niet zonder eene pijnlijke en onaangename aandoening. Ik had mij eene postchais besteld van *Sint Mary Cray:* deze kwam na lang wachten, men pakte mijne bagaadje van dezelve, ik plaatste mij daar nevens, en weg vloog ik *uit* het gezigt van mijnen goeden Mr. MACE en zijne vriendelijke huisgenooten: ik zag nog wel eens ter regter en linkerzijde uit het portier naar het lieve dorpje, naar de spitse kerktoren, naar de met bosch beplante bergen en stille eenzame dalen, die mij bij mijne wandelingen zoo dikwijls zulk eene reine zaligheid hadden doen smaken. Ook dezen verdwenen weldra uit mijn gezigt: ik

wierd

wierd weemoedig op de gedachten, dat ik dezen verrukkelijken oord nu misschien voor het laatst aanschouwde, en wellig, hoe zeer ik zulks ook wenschte nooit wederom betreden zoude, en loosde eenen diepen zucht over het onbestendige van onze wereldsche genietingen. De weg langs welken ik reisde, was schoon en afwisselende, bergen en dalen, vruchtbare velden, rijke koren-akkers, schoone landhuizen en statige bosschen vertoonden zich in eenen onafgebroken opvolging aan mijn oog, terwijl zich nu en dan eens aan mijne linkerzijde eene bogt van den kronkelenden *Theems* liet zien. Zeer weinig genot had ik echter van dezen schoonen weg, zeker onaangenaam geval verhinderde zulks ten eenemaal: niet, dat ik mij zoo bedroefd gevoelde over het geen ik achterliet, zeker viel mij zulk een scheiden van het geen mij zoo lief en dierbaar was geworden, hard, maar hier stond weder tegen over het streelende vooruitzigt van nieuw genot; maar het geen mijn genoegen zoo ten eenemaal vermoorde, was dit, dat ik een dronken voerman had: —— zeker is dit een hoogst zeldzaam geval in dit land, en had deze knaap zoo wel met een Engelschman gereden, als hij met mij deed, ik geloof niet, dat hij ooit ligt weder eene plaats op den bok van eene huurkoets of chais zou gekregen hebben. — Het is waar, de aanleidende oorzaak tot dit ongeluk voor mijnen voerman was ook buitengewoon, en had ik zoo wel naar een ander dorp gezon-

den, ik zou zeker beter lot getroffen hebben; maar 'te *Sint Mary Cray* was het juist dien dag en nacht te voren kermis geweest, en de gevolgen daar van had mijn voerman nog duchtig in de leden, ik had ondertusschen niet slechts eene onaangename, maar zelfs gevaarlijke reis, want zoo dronken was deze knaap, dat hij dikwijls sliep, en meer dan eenmaal in gevaar was van zijne zitplaats af te tuimelen; zoo dat ik alle moeite, en nog wel met veel beschеidenheid en voorzigtigheid moest aanwenden, om hem wakker te houden; ik liet nu en dan een der voorste glazen wel eens vallen om tot hem te spreken, en naar deze en gene voorwerpen, die ons ontmoeteden te vragen, doch dan beantwoordde hij mij telkens zoo kort als mogelijk was: — hier kwam bij, *dat*, hoe verder ik mij van *Chislehurst* verwijderde, de weg steeds eenzamer wierd, het welk mijne angsten niet verminderde. —— Het speet mij waarlijk, dat dit laatste gedeelte van deze mijne zoo gevaarvolle als zonderlinge reize nog het onaangenaamste van het geheel moest zijn, want waarlijk, mijn vriend, ik was zoo beangstigd in mijne eenzame postchais, op mijnen eenzamen weg, met zulk een dronken lap, dien ik ook niet forsch durfde aanspreken, dat ik op mijne geheele reize geene zulke lastige oogenblikken heb uitgestaan. Het goede, het menigvuldig goede, dat ik op deze reize genoten had verdween uit mijn gezigt, en het akelige daar van hield enkel mij-

ne

ne nare gedachten bezig. — Zoo, dacht ik, moet deze reis dan ongelukkig begonnen en ongelukkig geëindigd worden: —— het breken en vallen van de postkoets van den hoogendijk bij de zwijnenbergen: het afstuiten van mijnen voerman naast mij weg van mijnen vrachtwagen, die over zijne beenen heen reed: het verliezen van sommige stukken van waarde op den Bolderwagen naar *Embden*, mijn noodlottig schreeuwen en wachten voor de Barriere van de *Nieuweschans*, waar de donkerheid en toestand van den weg het terug keeren onmogelijk maakte, en ik doodsangsten uitstond; — de rampen en gevaren op zee, —— het nemen van het schip, — het woest en gevaarlijk ontladen van het zelve, — stormen, onweers, zee-gevecht, honger, dorst, uitgestane angstige zorgen, en diergelijke ongelukken bestormden te gelijk mijnen thans zoo onrustigen geest, en, in plaats van het goede te herdenken, dat ik zoo rijkelijk en dikwijls, zoo geheel onverwacht genoten had, en mij te verheugen in het streelende vooruitzigt van een geluk dat ik nu met rasse schreden naderde, berekende ik veel meer angstig, wat mij nog al niet op dezen weg en op zee konde overkomen, eer ik de plaats van mijn verlangen had bereikt: —— hoe ligt was het mogelijk, dat ik door wegroovers overvallen, en dus van mijn laatste boeltje nog geheel beroofd en uitgeschud konde worden, waar voor men in dit Graafschap het meest bloot staat.

Mij

Mij met zulke nare gedachten kwellende, kwam ik echter, na veel angst en benaauwheid uitgeſtaan te hebben, tegen den middag, behouden en gelukkig te *Gravesende*. Zelden trok ik eene plaats binnen met zoo veel *blijdſchap* — alle de *angſtige* zorgen waren *nu* op eens uit mijn hart weggedreven. Even als de zeeman met woeste golven in eenen ſtorm kampende, de haven voor zich ziet, die hem eene veilige ſchuilplaats aanbiedt, even als de matte *van hitte en dorst ſmachtende* wandelaar een plekje vindt, waar hij kan rusten en zich verfriſchen, en zich dan onbeſchrijfelijk gelukkig gevoelt, even zulk een vreugdegevoel bemagtigde ook mijn hart, toen ik de toren van *Gravesende* ontdekte, en dit ſtadje binnen reed. —— Blijkens dezen ben ik nog hier en zal hier moeten blijven wachten op het ſchip, het welk mij naar mijn geliefd vaderland zal overvoeren. Dit denkbeeld, mijn Vriend! verlevendigt alle mijne aandoeningen, en doet mij alle de oogenblikken vergeten, aan welke ik mij op dit laatſte gedeelte van mijne reis door dit land heb moeten blootſtellen. Het denkbeeld, nu bevind ik mij op de laatſte plaats, aan het eind van mijne reize, en zal, deze plaats verlatende, geenen anderen dan vaderlandſchen grond betreden, dit denkbeeld ſtort eene vreugde in mijn hart, die onbeſchrijfelijk is. ——

Ik heb mijn intrek alhier op aanbeveling van mijne vrienden te *Londen*, in het *White hart* ge-

no-

tioffen, een groot en deftig Logement; waar ik het zeer wel tot mijn genoegen heb: maar hoe verbaasd ſtond ik, toen ik bij het eerſte binnentreden van de algemeene kamer, aldaar mijne Noordſche vrienden vond, die ik in het Graafſchap *Cornwallis* had leeren kennen, en waar wij met elkanderen eene tinmijn hadden bezocht: zij waren niet minder verbaasd mij hier zoo onverwacht te zien aankomen, wij waren beide verheugd over dezé zoo toevallige ontmoeting. Zij hebben in dien tusſchentijd *Ierland* doorgereisd, zich vervolgens weder eenigen tijd in *Londen* opgehouden, en ſtonden nu op hunne terug reize naar hun Vaderland, over R. waar toe zij elk oogenblik het ſchip verwachteden, het welk ook tegen den avond de rivier kwam afzakken: wij hebben echter nog het genoegen gehad in den omtrek van *Graveſende* eene wandeling met elkanderen te doen, eer wij affcheid namen. —— Doch nu zijn zij vertrokken, en mijn ſchip is nog niet hier. —— Dit verveelt mij, en het geen het onaangenaame van dezen toeſtand nog vermeerdert, is, dat het thans zeer buijig regenachtig weêr is: dit, mijn Vriend! is al een van de voornaamſte redenen, dat ik mij bezig houde met dezen aan u te ſchrijven. Ik hoop dat mijn ſchipper van daag nog zal opdagen, gebeurt dit niet, dan zal ik geduld moeten hebben, tot zoo lang hij komt. Wat deze ſtad betreft, ik kan of durf dezelve niet beoordeelen, om dat

ik

ik dezelve tot dus verre in ſlecht weêr, en dus in een zeer ongunstig tijdſtip gezien heb; en dit toch is bekend, dat veel invloed heeft op het oordeel dat wij menigmalen over ſommige plaatſen vellen, gelijk ik zelfs maar al te zeer bij *ondervinding* weet, die mij *ook* dikwijls in dat opzigt bedrogen heeft, en een oordeel deed vellen, dat ik naderhand, bij nadere kennis en onderzoek, ten eenemaal verwerpen moest. —— Maar dit kan ik toch van deze ſtad naar waarheid zeggen, dat zij van *eene akelige* bouworde is en vele *gemeene* onderwetſche huizen heeft, die, in plaats van iets aantrekkelijks te hebben eenen zekeren tegenzin en afkeer inboezemen. Nergens aan den ſcheeprijken *Theems*, zoo ver ik dezelve heb gezien, zag ik zulk eene ſlecht bebouwde ſtad. Hare *ligging* is echter ten uiterſte ſchoon en vermakelijk op eenen vrij ſteilen berg, naar de rivier afloopende. Dewijl alle de groote en kleine Schepen, zonder onderſcheid, van en naar *Londen* varende, deze ſtad moeten aandoen, om, zoo als men het in eenen ſcheepsterm noemt, hier uit of in te klaren, is het hier daar door zeer floriſant en levendig: — ook is het hier doorgaans vol van vreemdelingen en reizigers, die, daar zij hier *toch* weder genoodzaakt zijn om eenen nieuwen pas aan den wal te komen, veelal liever hier, dan in *Londen* aan boord gaan, het welk zoo veel te gemakkelijker is, om dat er bijkans elk uur

op

op den dag postkoetsen van *Londen* herwaarts rijden.

—

Voor een ogenblik wierd ik in dit mijn werk verhinderd, door een berigt het welk mij een gedienstige roeijer bragt, dat mijn schip was aangekomen, — deze boodschap verheugde mij, om dat ik liever nog dezen avond aan boord zou gaan, dan hier blijven, en toch hoe eerder ik nu maar vertrekken kan, hoe aangenamer het mij zijn zal: mijne vreugde hier over was echter van korten duur, de roeijer had mis, het was wel een vaartuig dat denzelfden weg heen moest, doch niet waarop eene plaats voor mij bestemd was: het spoet mij echter dat ik het zelve zoo moest laten vertrekken, zonder te weten wanneer het mijne komen zal: eene zaak stelt mij gerust, komen moet het, en verder vertrekken kan het niet, of de schipper moet vooraf in dit zelfde huis, waar in ik logeer, zijne papieren ontvangen, —— ik kan dus daarop gerust en veilig wachten, het is alleen mijn tegenwoordig ongeduld dat paal noch perken kent, en mijn vurig verlangen naar vaderland en vrienden, dat mij mijn verblijf hier lastig maakt. —— Voor het tegenwoordige breek ik af —— het soupé is gereed, ik ga het zelve beneden met gezelschap gebruiken, en mij dan

ter

ter rust begeven. —— Morgen misschien iets meer.

Het weer is thans geheel opgeklaard, en met de donkere buijige wolken, die gisteren bijkans onophoudelijk den hemel bedekten, en nu verdwenen zijn, zijn ook de donkere buijen van eene hare *zwaarmoedigheid van mijne ziel* verdreven; zoo duister het gisteren in mijne ziel was, zoo weinig vreugde ik in mijn aanwezen vond, zoo helder is het 'er thans, zoo opgeruimd ben *ik* tegenwoordig weder: zoo doodsch en treurig mij gisteren alles voorkwam, zoo vol leven en vreugde vertoont zich alles thans aan mijn nu onbeneveld oog, — welk een onderscheid: — welk eene werking van uitwendige en slechts toevallige oorzaken op ons gestel, op onze rust, onze tevredenheid en geluk: — of is het niet eene uitwendige maar eene andere oorzaak in mij zelven, is het eene teleurgestelde verwachting, of zekere onbekende ligchamelijke ongesteldheid, die mij zoo mismoedig maakte, mij alles zoo zwart afmaalde, dit weet ik niet, maar dit weet ik, dat het de lastigste en eene onbetamelijke toestand des gemoeds is, die de reden bedwelmt, welke ons, indien zij werken konde, zeer ligt boven zulke geringe oor-

za-

zaken verheffen zoude; en onze rust en waar geluk daar aan niet ten prooije laten: eene onbetamelijke gesteldheid, die ons deze schoone aarde, waarop zoo veel goeds verspreid en te genieten is, als eene treurspelonk doet aanzien. ——

Na eene aangename en verkwikkende nachtrust, ontbeet ik dezen morgen op mijne kamer voor het venster; en vermaakte mij gedurende hetzelve met het uitzigt op de scheeprijke rivier; en de drukte op straat; het is verbazend te zien en te hooren, welk een geraas en gejaag en gesleep hier plaats heeft van en naar de rivier, van karren en sleden, van aankomende en vertrekkende reizigers; dan komt 'er eene logge postkoets; en naauwelijks is deze van zijnen ontzettenden last van binnen en buiten verlost, of eene vliegende chais is wederom daar, en zoo gaat dat van oogenblik tot oogenblik: alle de logementen zijn thans stikkende vol, en ter naauwernood kunnen vreemdelingen eene geschikte herberg vinden. —— En naar al die drukte en gewoel, naar al dat gedurig af en aankomen van personen en goederen te water en te lande, te oordeelen, moet deze stad zich in eenen voorspoedigen staat bevinden, en daarom verwondert het mij, dat zich hier geene meerdere uiterlijke teekenen van welvaart aan het oog vertoonen, zoo als in de meeste andere steden van dit land, die ik ben doorgereisd. Zoo somber en akelig de bouworde van deze stad is, zoo heerlijk en ver-

buiten ons weten, en geheel buiten ons toedoen, door eene zamenloop van omſtandigheden en geheel onvoorziene ontmoetingen, ſomtijds in ons opkomende wenſchen vervuld worden, welker vervulling ons op dat oogenblik onmogelijk toeſcheen: — toen *ik* op mijne uitreize het grijs Kasteel van *Douvres* op eene hooge rots zag liggen, en de hooge boschrijke bergen van het Graafſchap *Kent* zich aan mijn oog vertoonden, hoe ſterk bekroop *mij* toen de lust om eens van *zulk eenen bergtop* de rondomliggende *landſtreek* te kunnen overzien, maar hoe ver was het 'er toen van daan, dat ik aan de mogelijkheid, dat zulks in een aantal jaren, ja hoogstwaarſchijnlijk ooit gebeuren zoude, dachte, en, echter, hetgeen ik toen zoo *hartelijk* wenschte en niet verwachten konde is gebeurt, eene zamenloop van ongelukstoevallen, althans voor zoo ver wij het niet bereiken van ons oogmerk *ongeluk* noemen kunnen, brengt mij thans op die zelfde bergen, op welke ik toen zoo gretig ſtaarde, het ongeluk zelfs ſtelt mij in ſtaat eene nieuwsgierigheid te voldoen, welker voldoening mij, ruim een jaar geleden, onmogelijk voorkwam. —— Ik dacht nu verder na over den loop van mijne geheele reize, en vooral over het veelvuldig goede, hetwelk ik vreemdeling in dit goede land van het eerſte tot het laatſte oogenblik van mijne vreemdelingſchap in hetzelve genoten had, met een dankbaar en geroerd hart zei-

zeide ik vaarwel aan hetzelve, dankte de Voorzienigheid, die mij tot dit eind van mijne reize niet alleen bewaard en uitgeholpen, maar ook zoo veel goeds had doen ontmoeten, smeekte verder om deszelfs vaderlijk geleide en om de gunst de lievelingen van mijn hart op den vaderlandschen grond in eenen goeden welstand te ontmoeten.

Men roept mij tot het middagmaal, dit noodzaakt mij voor tegenwoordig de pen neerteleggen.

In haast nog eenige letteren, waarschijnlijk de de laatste die ik in dit land voor' u op het papier zal zetten; het schip waar meê ik reizen zal is eindelijk gekomen en ligt reeds voor de stad ten anker: — juist zoo als ik aan tafel zou gaan kwam de Kapitein hier binnen stappen, — groot was mijne vreugde, dat kunt gij denken: hij heeft het middagmaal met mij gehouden en is 'er nu op uitgegaan om zijne boodschappen te doen, en eenigen voorraad voor onze reize optedoen, —— de wind en dus ook ons vooruitzigt is gunstig. —— Zoodra hij terugkomt gaan wij aan boord, ligten het anker en vertrekken naar de plaats van onze bestemming. —— Ik weet niet of ik aan boord gelegenheid zal heb-

hebben mij ſchriftelijk met u te onderhouden, daar eene gunſtige wind eenen ſpoedigen overtogt belooft: in zulk een geval zal deze de laatſte zijn en u met de vorige laatſte worden toegezonden, zoodra ik mij met u op denzelfden dierbaren vaderlandſchen grond bevinden zal.

Op Zee

Thans, mijn Vriend, ben ik dan zoo ver, dat ik mij aan boord bevinde van het laatſte vaartuig zoo ik hoop: waarmede ik deze mijne reize beſluiten zal, en hetwelk mij naar vaderland en vrienden zal overbrengen. Gisteren nademiddag namen wij een roeijer en lieten ons met mijne bagaadje en onzen opgekochten voorraad voor de reize aan boord brengen. De afſtand van de wal naar ons vaartuig was gering en zal zeker niet meer dan een vierde van eene Engelſche mijl bedragen hebben, voor zulk eene kleine moeite vroeg onze roeijer echter ter belooning niet minder dan eene halve guinje: dit veroorzaakte eenen hevigen woordenſtrijd tuſſchen hem en mijnen Kapitein, aan welken ik echter ſpoedig een einde maakte, door hem zijnen vollen eisch te voldoen: ik had

hier

hier te minder tegen, om dat ik wist dat alles hier buitengemeen kostbaar is, en dus ook bewezene diensten naar onze rekening buitengewone vergeldingen vorderen, en daar te boven het was een zeeman, en ſedert mijne reize zie ik wat hooger bij die klaſſe van menſchen op, en beſchouw dezelve uit een geheel ander oogpunt dan voorheen, toen ik met de zee en het zeeleven grootendeels onbekend, meerendeels met boeren te doen had, en eindelijk het was de laatſte uitgaaf aan eenen zeeman in een land, waarin ik zoo veel goeds genoten, zoo vele aangename dagen geſmaakt en ondervonden had, en waaraan ik, zoo als ik nu, nu ik hetzelve verlaten heb eerſt regt gevoel, met geheel mijn hart gehecht ben.

Onbeſchrijfelijk verſchillende waren mijne tegenwoordige gewaarwordingen van die, welke mijne ziel beſtormden toen ik, ruim een jaar geleden aan boord ging van een vaartuig, hetwelk ik, zoo als ik mij toen moest voorſtellen, niet verlaten zoude, dan in het afgelegen *Afrika*, dat mij elk oogenblik verder zou verwijderen van het geen mij het dierbaarst was op aarde; onbeſchrijfelijk verſchillend waren toen mijne gewaarwordingen van mijne tegenwoordige, nu ik mij aan boord bevond van een ſchip, hetwelk ik, althans indien ik mijne bedoeling gelukkig bereikte, niet verlaten zoude, dan om mijnen voet op vaderlandſchen grond te zetten.

Wij ligtten het anker. —— Wind en ſtroom waren in ons voordeel, een labber koeltje vulde de bijgezette zeilen, en zoo zakten wij den breeden ſtroom af door eene ontelbare menigte van groote en kleine ſchepen van onderſcheidene natien. —— Het was ſchoon weêr: — ik ſtak een cigaar aan, en plaatſte mij boven op het dek, om mij zoo lang mogelijk met een der prachtigſte gezigten te verlustigen, die het oog aanſchouwen kan, namelijk de menigte van ſchepen, en de bergachtige oevers der trotſche rivier, tusſchen dezelve doorſtroomende, met welke eene mengeling van roode en witte zich in het water ſpiegelende zeilen een fraai en ſchilderachtig contrast maakten. En in der daad, niets kan de treffende verſcheidenheid van dit gezigt te boven gaan, terwijl de talrijke vloten, welke hier het oog ontmoet, de trotſche landhuizen, de verbazend uitgeſtrekte parken, heerlijke weiden, talrijke en weldoorvoedde kudden groot en klein vee, niet kunnen nalaten hooge gedachten van *Engelands* magt en rijkdom inteboezemen. Terwijl ik dus met een innig genoegen alle deze treffende en belangrijke voorwerpen beſchouwde en ſtaroogde op het mij zoo dierbaar geworden en onvergetelijk land van hetwelk ik mij nu al verder en verder verwijderde, hoorde ik het gelui der avondklokken van ſommige op den oever gelegene dorpen: dit vermeerderde niet weinig het plegtige van dit verrukkelijk avond-

tooneel; het maakte eenen aangenamen indruk op mijnen geest en voerde mij weldra op de vleugelen der verbeelding naar ſommige van de lievelingplekjes in verſchillende oorden van dit land henen, waar ik wezenlijke ſtille genoegens had geſmaakt, en waar het plegtige gelui van eene dorpsklok wel eens den lust tot aangenaam en ſomber peinzen in mij had opgewekt.

Wij ſtevenden voorbij het ſcheeprijk en tot den ſcheepsbouw zoo wel, als aangenaam gelegen *Chattam*, op eenen te verren afſtand echter van hetzelve om alle de belangrijke voorwerpen, die deze plaats bevat, duidelijk, maar toch ook nabij genoeg om eene andere rigting aan den loop van mijne gedachten te geven, en mij die luisterrijke tijden te herinneren, in welke mijn dierbaar vaderland beroemd was bij alle de volkeren der aarde, toen *Neerlands* vlag de eerbied was der natiën, toen *Neerlands* vloten 's werelds zeeën van roovers zuiverden, en de roem van onze vaderlandſche helden van den opgang tot den ondergang der zonne klonk: toen onze onſterfelijke landgenoot DE RUITER, hier voor dit zelfde *Chattam* zulk eene gevoelige neep aan *Engelands* zeemagt toebragt. —— De vergelijking tusſchen onzen toenmaligen en tegenwoordigen toeſtand kon niet nalaten een onaangenaam gevoel in mijne ziel te verwekken en aan mijn hart een zucht te ontwringen.

De rivier, zich al meer en meer verwijdende, verdwenen ook de voorwerpen die tot dus verre mijn oog bekoord hadden: flechts hier en daar ontdekte mijn rondſtarend en zoekend oog eenen graauwen toren of half vervallen Kasteel op den top eens bergs, de voorbijgevlogene eeuwen der voorwereld in mijnen geest herroepende: de donkerheid kreeg met het vallen van den avond eindelijk de overhand, en onttrok geheel aan mijn gezigt het land, hetwelk ik nu verlaten had en waarop ik zulk eene hartelijke betrekking had gekregen. Eene zekere onaangename aandoening overweldigde op dat oogenblik mijne ziel doch ik troostte mij met het denkbeeld, dat geen zulk een onmetelijke waterplas mij van hetzelve afgeſcheiden hield als van het bekoorlijk *Sint Helena*, en dat ik dus gemakkelijk in ſtaat zou zijn, hetzelve, wanneer ik zulks verkiezen zoude, voor de tweedemaal een bezoek te geven.

Daar ik nu van het dek niets meer onderſcheiden zien konde dan de zeilende of voor anker liggende ſchepen op de rivier, tuſſchen welke wij doorzeilden, en de avondlucht koel begon te worden, begaf ik mij naar beneden in de kajuit, waar ik den avond genoegelijk doorbragt in gezelſchap van den Kapitein en zijnen Stuurman onder het drinken van een glaasje *punch* en geſprekken over het vaderland en het het geen tot hetzelve betrekking heeft, ook bleven 'er de zee en mijne lotgevallen

en

en ontmoetingen niet geheel buiten. Het gaf mij ook wederom een nieuw genoegen in het zachte ſchommelend vaartuig in eene kooi te ſlapen, dat ik nu in zoo langen tijd niet had gedaan, en dat mij dezen nacht eenen zoo zoeten en verkwikkenden ſlaap bezorgd heeft, als ik in langen tijd genoten heb. —— Opgeſtaan zijnde was mijn eerſte werk op het dek te gaan om eens rond te zien, of ik nog eenig land ontdekken konde, doch dit was mis, ik zag niets dan lucht en water boven en rondom mij; het altijd min of meer ontzettende van zulk een gezigt trof mij minder, deels door eene langdurige gewoonte aan hetzelve, deels door de zekere bewustheid, dat, hoewel het onzigtbaar was, wij ons echter niet zeer ver van land af bevonden. —— Doch hoe verder ik mij nu van mijne bekoorlijke voorwerpen verwijdere, hoe driftiger het verlangen naar vaderland en vrienden in mij wordt opgewekt en gaande gemaakt, en in dat opzigt, mijn Vriend, heeft zich een zeer ongunstig teeken aan ons beginnen te vertoonen: met den wind is dezen morgen het blaadje geheel omgekeerd, hij waait thans ſtijf uit het oosten, zoo dat wij ons nu reeds met dat akelig laveren behelpen moeten, en blijft dat zoo, dan zou met dit laatſte gedeelte van mijne reize nog wel eenigen tijd verloopen kunnen, en ik bij mijn brandend verlangen eene ruime mate van geduld van noode hebben. —— Zeker had ik mij gisteren niet voor-

ge-

gefteld dat ik van daag zoo vele letteren voor u op het papier zoude zetten, onze tegenſpoed is daarvan de oorzaak, want dezen bemerkende en mij niet gaarne willende vervelen, haalde ik maar ſchielijk mijn ſchrijfgereedſchap te voorſchijn, om dus den tijd zoo aangenaam als mij in dezen mijnen toeſtand mogelijk is, doortebrengen. Doch mijn lot had ook alweder erger kunnen zijn, — met het ongeluk van tegenwind heb ik toch ook een groot, ja voor mij onwaardeerbaar groot geluk, *en dit beſtaat hier in*, dat ik de eenigſte paſſagier aan boord van dit ſchip ben, een geluk voor mij zoo groot, als het zeldzaam is in dezen tijd; de meeste ſchepen zijn thans rijkelijk van paſſagiers voorzien, niet minder dan een getal van vier-en-twintig ging aan boord van dat hetwelk gisteren van hier afvoer — en het zijn waarlijk maar kleine ſcheepjes, zoodat zulk een aantal menſchen op elkaar als gepakt moet zijn — hoe onaangenaam, dan met tegenwind te moeten worſtelen. — Heb ik nu dus geen genoegen van gezelſchap, ik heb 'er ook geen last van, niemand verhindert mij in het geen ik al of niet wil doen of laten, de geheele kajuit is ter mijner beſchikking, en daarin zit ik te lezen, te denken, te ſchrijven, of te praten met den Kapitein, en ben zoo doende, in dit mijn eng vertrek, zoo gelukkig en tevreden als een Koning in zijn Paleis zijn kan. De Kapitein en zijn volk zijn mij,

mijne landgenooten, geſchikte brave menſchen, in wier omgang ik genoegen vinde. Gij merkt dus wel, mijn Vriend! dat, indien het ons geval is, dat dit reisje lang zal moeten duren, ik niet behoef te vreezen, dat de tijd mij lastig en vervelend vallen zal, althans, ik zal doen al wat ik kan om dat grootſte aller ongemakken voortekomen. —— Onze thee gereed zijnde, leg ik de pen voor dezen avond neder, om dezelve tot tijdverdrijf, bij de eerſte geſchikte gelegenheid, weder optevatten, — aangenamer zal het mij echter zijn, wanneer eene ſchielijke verandering van wind dit laatſte onnoodig maakte.

Het is thans reeds de derde dag dat wij in zee zijn, en nog zien wij niets dan lucht en water, de wind blijft aanhoudend ſtijf uit het oosten waaijen, zoo dat wij al laverende onzen koers vervorderen moeten, een lastig werk, voor al voor iemand, die zulk een verlangen in zijn hart heeft, het welk met elke afgelegde mijl ſterker wordt.

Indien gij nog op dezelfde plaats woonachtig waart, waarop ik u voor mijn vertrek de laatſtemaal ontmoet heb, zoudt gij zeker in het voorbijreizen het eerſte bezoek van mij ontvangen, doch nu, verder af verwijderd zijnde, zullen 'er

na

na mijne t'huiskomt nog wel eenige dagen verloopen, eer die zoo lang gewenschte ontmoeting plaats zal kunnen hebben: maar, wat zal dezelve zijn, na zulk eene lange en ongewone afwezendheid, na zulk eenen zamenloop van verschillende lotgevallen en ontmoetingen, na zoo vele gevaren en onheilen te zijn doorgeworsteld. O, mijn Vriend! ik ben thans onophoudelijk vol van de gedachten aan die oogenblikken, en aan het gevoel dat mijn hart bemagtigen zal, wanneer ik mij eens weder onder het herbergzaam dak van den vriend mijner jeugd bevinden zal, —— wat zal 'er dan niet veel te vragen, wat dan niet al te beantwoorden vallen! —— en dan, als ik mijne naaste lievelingen zal ontmoeten — aan mijn hart zal drukken; o, mijn Vriend! dat tooneel kan ik mij niet voor den geest brengen, zonder een zeker inwendig verdriet te gevoelen over den tegenwind, die mij zoo lang en wreed van dat vermaak berooft: het is misschien alleen dat al te vurig verlangen, het schoon tafereel dat ik mij gedurig schetse van wederzien en wederontmoeten, hetwelk mij verhindert het tegenwoordig oogenblik naar behooren te genieten; waar toe ik anders alle reden heb, want, schoon de wind tegen is, is het weêr echter zeer gunstig en mijne verblijfplaats en scheepsgenooten tot mijn genoegen, zoo, dat ik als reiziger geene betere toestand zou kunnen wenschen. —— Ik wil echter mijne al te

ster-

ſterke begeerte beteugelen zoo veel ik kan, en mij vooral door geene ongegronde angſtige vooruitzigten kwellen en in mijne ruste laten ſtoren. Toevallig vond ik dezen morgen in mijne Schrijflesſenaar, die mij ſteeds vergezelt als mijn voornaamſte meubel, het nevensgaand gedicht, dat veel heeft toegebragt, om mijne gemoedsrust, die zoo ontſteld begon te worden, te herſtellen. — Het is van dezen inhoud:

Moet gij ſteeds met onſpoed ſtrijden,
Christen! treur niet om uw lot,
Hulp ontbreekt u nooit in 't lijden;
Moet gij ſteeds met onſpoed ſtrijden,
Wees te vreden met uw lot,
O, uw redder is uw God!

Is de nood zoo hoog gerezen,
Dat gij nergens uitkomst ziet,
Nog hebt gij geen kwaad te vreezen;
Is de nood zoo hoog gerezen,
Dat gij nergens uitkomst ziet,
God, uw God vergeet u niet.

Vest in bange en droeve dagen,
Al uw hoop op Hem alleen,
Schroom niet Hem om hulp te vragen;
Vest in bange en droeve dagen,
Al uw hoop op Hem alleen,
Hij kan helpen, Hij alleen.

'k Weet zijn woord is Ja en Amen,
Zijn beloften feilen niet,
Nimmer zal Hij ons beschamen;
'k Weet zijn woord is Ja en Amen,
Zijn beloften feilen niet,
Zalig hij, die tot Hem vliedt.

Ja, in duizend bange stonden,
Heeft Hij steeds getroost, gered,
Eeuwig wordt Hij trouw bevonden;
Ja, in duizend bange stonden,
Heeft Hij steeds getroost, gered,
Op het kinderlijk gebed.

Weg dan met uw bange zorgen;
Volg gehoorzaam zijn gebod,
Vrees niet voor den dag van morgen;
Laat Hem, uwen Vader, zorgen;
Volg gehoorzaam zijn gebod,
Hij, uw redder, is uw God.

Geen

Geen lust meer tot ſchrijven hebbende, leg ik de pen neder tot eenen volgende gunstige gelegenheid.

Thans is het de vijfde dag dat wij ons in zee bevinden, de wind blijft aanhoudend uit denzelfden hoek waaijen, zoo dat wij 'er al met moeite tegen op moeten worstelen. Bij dezen tegenſpoed had ons gisteren nog wel een ongeluk van eenen anderen aard kunnen overkomen. —— Waarlijk, mijn Vriend! even als op mijne groote, zoo is het ook op dit kleine reisje, dat onrust en vreugde elkanderen geſtadig moeten afwisſelen, het ſchijnt wel, dat het geheel, wat het oogmerk en de bedoeling betreft, uit eenen zamenhang van noodlottige ontmoetingen beſtaan moet. —— Zoo gebeurde ons gisteren avond iets, dat zeldzaam zulk een ſchip als het onze overkomt, en dat onzen Kapitein bij zijne ontelbaar vele reizen over en weer nog niet is overgekomen: het geval beſtond hier in, dat wij door niet minder dan drie Engelſche Oorlogſchepen gepraaid en aangeklampt wierden: de beide eerſte lieten ons op gegeven antwoord en verklaring varen, doch met het laatſte liep het zoo gemakkelijk niet af, en ik was waarlijk beducht, dat het met ons weder *Engeland binnen* gaan zoude, al was het dan enkel uit onverſtand

of op presumptie, waar van ik reeds eenmaal zulk een sterke proef gezien en ondervonden had. —— Niet mijn Vriend! dat ik eenigzins bevreesd zoude zijn, op zulk eene wijze in dit land te komen, ik konde in allen gevalle door mijne Londensche vrienden schielijk bekend en geholpen worden: doch welk eene vreesselijke teleurstelling zou dat voor mij in mijne omstandigheden zijn, zoo na aan het vervullen van de wenschen van mijn hart te zijn, en dan zulk een streelend vooruitzigt zoo geheel verijdeld te zien, dit was om geheel moedeloos te worden. Wat schip als schip betrof, daar voor was ook in allen gevalle minder zwarigheid dan voor mijn persoon, en was mijn Engelsche pas niet beter geweest, dan die, welke men mij in *Oostvriesland* tot een vrijgeleide naar de *Kaap* had in de hand gestopt, ik zou er waarlijk bij deze gelegenheid niet zoo goed zijn afgekomen. Het geheele geval liep echter gelukkig af, na dat onze bezoekers het geheele schip, slechts ballast inhebbende, en voornamelijk mijne koffers en papieren scherp gevisiteerd hadden, lieten zij ons wederom aan ons zelven over en wenschten ons eene goede reis. Behalve dat zulk een aanhouden op zee hoogstonaangenaam is, al heeft het dan geen gevolgen die nadeelig zijn, is het toch ook altijd met veel verlies van tijd vergezeld, en dit was ook de grootste schade, die ons dat nachtbezoek toebragt. Na dat alles op ons schip wederom in

orde

orde en zeilvaardig gemaakt was, ſprak ik nog eenigen tijd met onzen Kapitein over de rampen van den oorlog, en het laſtig, het waarlijk ongelukkig lot van den zeeman, die in zulke hoogſtnoodlottige tijden bij zulk een bedrijf zijn beſtaan moet vinden. Wij dronken nog een glaasje *punch* op eenen ſpoedigen en algemeenen Vrede, en begaven ons daarop ter rust.

Was de vorige avond door zulk een bezoek als wij genoodzaakt waren te ontvangen, laſtig en onaangenaam, de morgen van dezen dag gaf wederom ſtof tot blijdſchap. —— Zoodra onze Kapitein bemerkte dat ik ontwaakt was, riep hij mij boven, zeggende dat hij mij iets nieuws wilde laten zien: — ik haaſtte mij om bij hem te komen: — en wat zag ik? ô mijn Vriend! nooit vergeet ik den indruk, die dat gezigt op mij maakte, het waren de vaderlandſche kusten en eenige vaderlandſche torens: —— ô! hoe ſterk gevoelde ik nu nog bij herinnering wat 'er in mij omging toen ik op mijne uitreize den laatſten vaderlandſchen toren zag, welke ſchrikkelijke gewaarwordingen toen in mijn gefolterd hart woedden, toen pligt, volſtrekte plige mij noodzaakte mij duizende mijlen ver van mijne lievelingen te verwijderen. Zoo zijn dan, dacht ik met een van vreugde kloppend hart, zoo zijn dan hoewel het oogmerk verijdeld en mijne bedoeling misluk is, zoo vele rampen doorgeworſteld, zoo

vele ellenden en gevaren doorgeſtaan en te boven gekomen: — ik kan u niet beſchrijven mijn Vriend, wat ik op dit onverwacht gezigt gevoelde. —— Men moet vader zijn, men moet een teeder welgeplaatst vaderhart hebben, — en men moet enkel en geheel voor de zijnen wenſchen te leven, — men moet een vader zijn die voor het beſtaan en onderhoud der zijnen volſtrekt onmisbaar is, — en zulk een vader duizende mijlen afſtands van zijne lievelingen verwijderd, overgegeven aan de ~~ſkadigſte~~ rampen van kommer en behoefte, omringd door doodsgevaren, en gedurig aan dezelve blootgeſteld, en toch door alle die rampen en gevaren heen geworſteld, en voor de zijnen bewaard gebleven, zulk een vader alleen is in ſtaat den zaligen indruk te gevoelen van het gezigt van zijn vaderland na zulk een langdurig en noodlottig afzijn van hetzelve. Mijn hart verhief zich tot een zuiver dankgevoel en vereenigde zich met de lof en dankbetuiging van zekeren heiligen dichter. ——

Loof, loof den Heer mijn ziel, met alle krachten,
Verhef zijn naam, zoo groot zoo heilig t' achten;
Och of nu al wat in mij is Hem prees!
Loof, loof mijn ziel den hoorder der gebeden;
Vergeet nooit een van zijn weldadigheden;
Vergeet ze niet: 't is God die ze u bewees.

Loof

Loof Hem, die u vergunt uw zielverlangen,
En 't goede tot verzading doet ontvangen:
Uw jeugd vernieuwt gelijk eens arends jeugd:
Die van 't verderf uw leven wil verschoonen;
Met goedheid en barmhartigheên u kroonen;
Die in den nood uw redder is geweest.

Zoo 'er nu vervolgens nog iets belangrijks mogt voorvallen, dat niet waarschijnlijk is, zal ik u zulks mondeling verhalen. —— Maar mijn Vriend, ik kan het nu beneden in mijne kajuit niet langer harden, ik moet naar boven, en mijn oog met het voor mij zoo heerlijk en belangrijk gezigt verlustigen: —— ik leg dus de pen neder en eindige met deze te onderschrijven

VAARWEL TOT WEDERZIENS.

DRUKFOUTEN.

EERSTE DEEL.

Bladz.	4	regel	12	*ſt.* tränen *in*	*lees* tränen *van.*
——	5	—	16	— kende	— konde.
——	9	—	13	— vrolijke	— vreesſelijke.
——	16	—	5	— de waren	— waren de.
——	30	—	5	— dat	— dan.
——	64	—	24	— een	— eens.
——	88	—	21	— *daar*	— door.
——	83	—	22	— den oever	— de ooren.
——	87	—	13	— voor	— vaar.
——	96	—	21	— armſten	— akeligſten.
——	110	—	29	— fortunata	— fortunatæ.
——	114	—	11	— grootheid en majesteit.	
——	123	—	22	— van dichtet	*lees* van den dichter.
——	127	—	17	— het zelve	— denzelven.
——	135	—	30	— aan	— om.
——	136	—	7	— gingen	— gingen.
——	161	—	4	— zetten het op	— zetten het aan op.

TWEEDE DEEL.

Bladz.	8	regel	30	*ſt.* den	*lees* de.
——	5	—	29	— eene	— eenen.
——	6	—	1	— zoo	— zeer.
——	13	—	1	— meer	— maar.
——	15	—	2	— ja	— in.
——	24	—	27	*lees* met papier moeten behelpen.	
——	32	—	28	— een volkomen.	
——	37	—	19	— *dat* te veel.	
——	39	—	29	*ſt. en*	*lees* van.
——	47	—	3	— ſmakelijk	— ſmakelijker.
——	—	—	21	— zelf	— zeer.
——	56	—	30	— Piſang Banaan	— Piſang of Banaan.
——	57	—	5	— voor	— vee.
——	63	—	17	— wilde	— milde.
——	65	—	7	*lees* boven alle beſchrijving is	
——	68	—	21	*ſt.* die	*lees* het zomerhuis.
——	70	—	16	— genoegelijk	— gevoegelijk.
——	75	—	27	— *en*	— *die.*
——	76	—	18	— eene	— een.
——	88	—	23	— heep	— hoop.
——	91	—	21	— ontlaſtte	— ontlaſtende.
——	95	—	5	*lees* waar hij zijne ooren wendde.	
——	100	—	18	*ſt.* verloren	*lees* verlieten.
——	101	—	23	— borden	— banden.
——	112	—	14	— vitio	— vitium.
——	148	—	6	— Africaanſche	— Atlantiſche
——	196	—	16	— van daar	— van daar.
——	203	—	21	— eenige	— eigen.

DER.

DERDE DEEL.

Bladz.							lees
	19	regel	7	ſt.	Tamor		Tamer.
	—	—	16	—	Hamoaza	—	Hamoaza.
	24	—	30	—	maakte	—	maak.
	29	—	20	—	Goudalj	—	Gondalj.
	30	—	2	—	poleuie	—	polemic.
	34	—	19	—	zulk eene	—	van zulk eene.
	52	—	5	—	maanden	—	weken.
	67	—	22	—	dat met in	—	dat met mij in.
	78	—	28	—	berg ſteilen	—	ſteilen berg.
	84	—	8	—	had	—	heeft.
	—	—	20	—	Cicloem	—	Ciloem.
	92	—	20	—	paalde	—	paalt.
	—	—	24	—	gelegen was	—	gelegen is.
	104	—	21	—	innen	—	Linnen.
	118	—	14	—	Frewardreth	—	Trewardreth.
	127	—	2	—	vrij	—	mij.
	—	—	7	—	Fruro	—	Truro.
	128	—	23	—	Red Lion Ruun	—	Red Lion Inn.
	142	—	2	—	aan de w de	—	aan de weſtzijde.
	158	—	19	—	Bolorium	—	Belorium.
	164	—	15	—	ſtrenge	—	ſtevige.
	175	—	2	—	niets dan	—	veelal.
	178	—	17	—	Brathac	—	Bratnak.
	215	—	1	—	voor	—	door.
	216	—	13	—	whet	—	what.
	223	—	21	—	waar genoegzaam	—	waar uit genoegzaam
	247	—	16	—	wa an	—	waar van.
	255	—	18	—	verſel	—	vertelſel.
	272	—	3	—	form	—	farm.
	278	—	18	—	het eerſte	—	het oosten.
	299	—	8	—	geſtoven	—	geſtorven is.

VIERDE DEEL.

Bladz.	16	regel	23	ſt.	dan het geen	lees	van het geen.
	21	—	20	—	al	—	als.
	43	—	14	—	eene route	—	eene andere route.
	45	—	22	—	wandelde	—	wandel.
	47	—	28	—	of het ſchel	—	terwijl het ſchel.
	63	—	21	—	kortelijk	—	hartelijk.
	65	—	5	—	zoo lang mij	—	zoo lang van mij.
	68	—	17	—	Marlion houſe	—	Manſionhouſe.
	69	—	13	—	gedistingueerde	—	gedistingueerde bank.
	78	—	17	—	Rustinck	—	Rutinck.
	97	—	26	—	allererbarmlijkst	—	allererbarmlijkst aanzien
	103	—	9	—	karrkters	—	karakteristieke.
	139	—	11	—	ſchaarsheid	—	ſchraalheid.
	144	—	27	—	em van het	—	en van het.
	145	—	18	—	woelachtigſte	—	woeligſte.
	—	—	28	—	daar	—	dan.
	147	—	7	—	welbrook	—	walbroak.

Bladz.

Bladz.	148	regel	27	f.	threidneedl	lees	threedneedle.
——	154	—	22	—	Hilbern	—	Holbern.
——	158	—	17	—	Berley	—	Berkley.
——	163	—	6	—	prachtige tempel	—	plegtige tempels.
——	180	—	27	—	verkieslijker	—	verkieslijk.
——	185	—	20	—	anderen	—	verderen.
——	186	—	26	—	waren	—	ware.
——	188	—	23	—	der	—	de.
——	190	—	6	—	van dit	—	in dit.
——	—	—	11	—	daar door in	—	daar in.
——	193	—	28	—	*Nerthampire*	—	*Northampshire.*
——	194	—	7	—	cacuwood	—	kenwood.
——	206	—	14	—	meer	—	maar.
——	223	—	28	—	*in London*	—	buiten-*London.*
——	227	—	15	—	onbekend	—	bekend.
——	234	—	18	—	Buccoling	—	Buccleugh.
——	239	—	18	—	voor	—	aan mij voor.
——	241	—	20	—	de hut'	—	de hut.
——	245	—	2	—	men bragt	—	mijn weg bragt.
——	258	—	6	—	het is die	—	het is niet een van dit.
——	263	—	22	—	beseeck	—	beseech.
——	264	—	6	—	prays	—	prayt.
——	274	—	27	—	zag ik in	—	zag ik in de verre.
——	293	—	5	—	*Baucks*	—	*Bancks.*
——	294	—	13	—	onzichtbaar	—	ondoorzichtbaar.
——	295	—	2	—	in uit	—	in dit.
——	298	—	14	—	bij ben	—	bij hem.
——	309	—	7	—	nen suck	—	non suck.
——	314	—	1	—	betamende	—	betamen.
——	—	—	2	—	verschaffende	—	verschaffen.
——	311	—	10	—	vullende	—	vervullende.
——	321	—	23	—	om mij	—	en mij.
——	—	—	24	—	te maken	—	zal maken.
——	335	—	2	—	dien 't regeert	—	die 't al regeert.
——	344	—	9	—	van dezelve	—	in dezelve.

VOOR DEN BINDER.

De Plaat, verbeeldende de *Lijkkoets van* NELSON te plaatsen tegen over bladz. 51.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
REFERENCE DEPARTMENT

This book is under no circumstances to be taken from the Building

Form 410
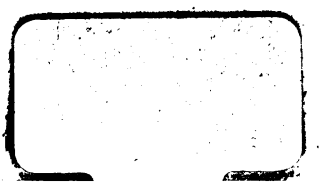
JAN 23 1925